

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

**ΟΙ ΠΡΟΚΑΛΟΥΜΕΝΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ,
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ ΩΣ ΜΕΣΩ
ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΑΡΝΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥΣ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΠΑΠΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : ΚΟΤΣΙΡΑΣ Δ. ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ

©
2009

ΔΗΛΩΣΗ

- Η παρούσα πτυχιακή έχει προκύψει αποκλειστικά μέσω δικής μου εργασίας
- Η παρούσα πτυχιακή δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε άλλο ίδρυμα στο πλαίσιο απόκτησης εκπαιδευτικού τίτλου
- Όλες οι δευτερογενείς πηγές έχουν αναγνωριστεί πλήρως μέσω αντίστοιχων βιβλιογραφικών αναφορών

Κότσιρας Δ. Μιλτιάδης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πολιτική αποτελεί τον κεφαλαιώδη θεσμό της κοινωνίας, υπεύθυνο για την λειτουργία και την ανάπτυξη όλων των υπόλοιπων που συνθέτουν αυτό που καλείται κράτος. Η διαδικασία συντονισμού των συνθετικών του μερών προς μια και μόνο κατεύθυνση φαντάζει αδιανόητη, εξαιτίας της ετερογένειας των προτεραιοτήτων και των επιδιώξεων τους, γεγονός το οποίο προκαλεί αστάθεια και αβεβαιότητα στο σύστημα-κοινωνία. Όταν μάλιστα την αβεβαιότητα τη διαδέχεται η κρίση ως το επόμενο «βήμα», τότε οι επιδράσεις μεταποπίζονται προς όλες τις κατευθύνσεις ενώ παράλληλα οι κλυδωνισμοί καθιστούν ευάλωτο το κοινωνικό σύστημα με ενδεχόμενη κατάρρευση.

Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί ένα εισαγωγικό μέρος της συγκεκριμένης εργασίας το οποίο πραγματοποιεί μια εκτενή αναφορά στις έννοιες της «Διαχείρισης των Κρίσεων» και της «Θεωρία του Χάους». Επιπρόσθετα, παρέχει μια ουσιαστική ανάλυση για τη φύση, την ανατομία και τις μορφές των κρίσεων και μερικά θεμελιώδη γνωρίσματα και στοιχεία γι' αυτό που καλείται Χάος.

Το δεύτερο κεφάλαιο επιδιώκει την ανάλυση των όρων της «Πολιτικής» και της «Διαφθοράς» οι οποίες καθιστώνται ως συσχετισμός με όλες τις εκφάνσεις τους και η βάση για την εν λόγω μελέτη. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο πραγματοποιείται η ανάλυση μιας ιδιαίτερης προσέγγισης του «Marketing», αυτού του Πολιτικού και τέλος η παράθεση του εικαστικού ρεύματος του «Μεταμοντερνισμού», ο οποίος με τις επιρροές του έχει προκαλέσει και τη δημιουργία μιας εναλλακτικής σχολής του «Marketing».

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά τη μεθοδολογία της έρευνας, στην οποία γίνεται παρουσίαση του σκοπού και των στόχων αυτής. Στη συνέχεια τίθενται τα ερευνητικά ερωτήματα και δίνονται οι απαραίτητες πληροφορίες που οδήγησαν στο σχεδιασμό της έρευνας ενώ ταυτόχρονα διευκρινίζονται η μέθοδος ανάλυσης και ο τύπος της έρευνας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας και οι αναλύσεις των πινάκων, οι οποίοι προέκυψαν βάσει της στατιστικής ανάλυσης που προηγήθηκε.

Ολοκληρώνοντας, το πέμπτο κεφάλαιο αποτελεί τη συμπερασμοτολογία της συγκεκριμένης μελέτης, ενώ παρέχει και τις σχετικές προτάσεις αναφορικά με τη διαχείριση πολιτικών κρίσεων κοινωνικό – οικονομικού χαρακτήρα με τη χρήση του «πολιτικού Marketing».

ΛΙΣΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΔΗΛΩΣΗ.....	ii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	v
ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	viii
ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	ix

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΧΑΟΥΣ.....	1
1.1	Εισαγωγή.....	2
1.1.1	Κρίση.....	2
1.1.2	Καταστροφή.....	4
1.1.3	Κίνδυνος.....	4
1.1.5	Ρίσκο.....	5
1.2.1	Ανατομία της Κρίσης.....	6
1.2.2	Είδη Κρίσεων.....	7
1.3	Άμεσες Κρίσεις στο Δημόσιο Τομέα.....	9
1.3.1	Φυσικές Κρίσεις.....	9
1.3.2	Πόλεμος και Πολιτική Αστάθεια.....	10
1.3.3	Εγκληματικότητα.....	11
1.3.4	Υγείας και Συνθήκες Υγιεινής.....	12
1.3.5	Τρομοκρατία.....	13
1.4	Έμμεσες Κρίσεις στο Δημόσιο Τομέα.....	14
1.4.1	Φυσικές Κρίσεις.....	14
1.4.2	Τρομοκρατία.....	16
1.4.3	Πόλεμος και Πολιτική Αστάθεια.....	18
1.4.4	Υγείας και Συνθήκες Υγιεινής.....	19
1.4.5	Εγκληματικότητα.....	20
1.5	Χάος μια Πρώτη Προσέγγιση.....	24
1.6.1	Βασικές Έννοιες για την Κατανόηση της Θεωρίας Συστημάτων.....	25
1.6.2	Πολυπλοκότητα και Πολύπλοκα Προσαρμοζόμενα Συστήματα.....	26
1.6.3	Πολύπλοκα Προσαρμοζόμενα Συστήματα.....	27
1.6.4	Ελκυστής.....	28
1.7	Ερευνητική Υπόθεση.....	28
1.8	Ερευνητικός Σκοπός.....	29
1.9	Συμπεράσματα.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ.....	31
2.1	Εισαγωγή.....	32
2.2	Πολιτική: Μια Φιλοσοφική Προσέγγιση.....	32
2.3	Πολιτική: Κοινωνιολογική Προσέγγιση.....	33
2.4	Διαφθορά. Έννοια και Ύπαρξη στο Πολιτικό Βίο.....	34
2.5.1	Τύποι Διαφθοράς.....	36
2.5.2	Λόγοι Ύπαρξης Διαφθοράς.....	37

2.6	Ιστορική Αναδρομή της Διαφοράς στο Ελληνικό Κράτος.....	39
2.6.1	Από τα Δάνεια της Επανάστασης στο Δόγμα Τρούμαν.....	40
2.6.2	Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης.....	42
2.7	Αξιοσημείωτα Γεγονότα Πιθανής Διαφθοράς.....	45
2.8	Διαφθορά στους Θεσμούς.....	49
2.9.1	Στοιχεία για Διαφθορά: Η Ελληνική Πραγματικότητα.....	53
2.9.2	Σύγκριση Ελλάδας με τις Χώρες της Ευρώπης	55
2.9.3	Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για τη Διαφθορά.....	57
2.10	Πολιτικό Marketing.....	58
2.11	«Βουτιά» στο Μεταμοντέρνο Marketing	66
2.12	Μεταμοντερνισμός με Κριτήριο το Χρόνο.....	69
2.13.1	Σύγκληση Μεταμοντέρνου Marketing και Θεωρίας του Χάους..	70
2.13.2	Το «Πάντρεμα» των Γνωστικών Αντικειμένων: Βίων Ανθόσπαρτων.....	70
2.14	Μεταμοντέρνο Marketing και Πολιτική.....	73
2.15	Συμπεράσματα	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	76
3.1	Εισαγωγή.....	77
3.2	Επιλογή Ερευνητικού Θέματος.....	77
3.3	Ερευνητικός Σκοπός.....	78
3.4	Ερευνητικοί Στόχοι.....	78
3.5	Ερευνητικά Ερωτήματα.....	79
3.6	Σχεδιασμός Έρευνας	80
3.7	Τρόποι Υλοποίησης Έρευνας.....	81
3.7.1	Τεχνικές Συλλογής Στοιχείων.....	81
3.8	Εμπειρική Έρευνα.....	83
3.8.1	Ερωτώμενοι.....	83
3.9	Σχεδιασμός και Δομή Ερωτηματολογίου.....	85
3.10	Υπολογισμός του Δείγματος των Ερωτώμενων.....	86
3.11	Ανάλυση Στοιχείων και Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων Έρευνας.....	86
3.12	Εμπιστευτικότητα.....	87
3.13	Περιορισμοί Έρευνας.....	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	90
4.1	Εισαγωγή	91
4.2	Προφίλ Ερωτώμενων.....	91
4.3	Αντίληψη Πολιτών για την Πολιτική και την Διαφθορά.....	93
4.4.1	Οικονομία: Επενδύσεις.....	100
4.4.2	Οικονομία: Υψηλές Τιμές.....	108
4.5.1	Κοινωνία: Προβλήματα Κοινωνικής Παθογένειας.....	112
4.5.2	Κοινωνία: Κοινωνική Συμπεριφορά.....	117
4.6	Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.....	124
4.7.1	Κρίσεις και Διαφθορά: Πολιτική.....	133
4.7.2	Κρίσεις και Διαφθορά: Οικονομία.....	139
4.7.3	Κρίσεις και Διαφθορά: Κοινωνία.....	146
4.8	Διαφήμιση, Διαφθορά και Κρίσεις.....	151
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	164

5.1	Εισαγωγή.....	165
5.2	Πολιτική και Διαφθορά.....	165
5.3	Οικονομία	170
5.3.1	Επενδύσεις	171
5.3.2	Υψηλές Τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών.....	178
5.4	Προβλήματα Κοινωνικής Παθογένειας.....	180
5.4.1	Κοινωνικές Διαστάσεις των Προβλημάτων Κοινωνικής Παθογένειας.....	183
5.4.2	Κοινωνική Συμπεριφορά.....	185
5.5	Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.....	186
5.6.1	Κρίσεις και Διαφθορά στη Πολιτική.....	189
5.6.2	Κρίσεις και Διαφθορά στην Οικονομία.....	192
5.6.3	Κρίσεις και Διαφθορά στην Κοινωνία.....	193
5.7	Διαφήμιση, Διαφθορά και Κρίσεις.....	195
5.8	Κρίσεις και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.....	197
5.9	Προτάσεις για την Πολιτική.....	199
5.10	Προτάσεις για την Ενίσχυση της Συμμετοχής των Πολιτών στην Αντιμετώπιση Κρίσεων Πολιτικής Διαφθοράς.....	201
5.11	Προτάσεις για τα ΜΜΕ.....	203
5.12	Προτάσεις για την Αντιμετώπιση των Κρίσεων και της Διαφθοράς στην Οικονομία.....	207
5.13.1	Κρίσεις, Διαφθορά και Διαφήμιση.....	209
5.13.2	Πολιτικό Marketing, Διαφθορά και Κρίσεις.....	210
5.14	Επίλογος.....	213
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	215
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	234

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 4.2α: Κοινωνικό – Δημογραφικά Χαρακτηριστικά Ερωτηθέντων.....	92
Πίνακας 4.2 β: Συσχετισμός των Κοινωνικό – Δημογραφικών Χαρακτηριστικών.....	92
Πίνακας 4.3α: Πολιτική Αντίληψη σε Συνάρτηση με τη Διαφθορά.....	94
Πίνακας 4.3β: Πολιτική Αντίληψη σε Συνάρτηση με τη Διαφθορά.....	96
Πίνακας 4.4α: Οικονομία: Επενδύσεις (Ξένες).....	101
Πίνακας 4.4β: Οικονομία: Επενδύσεις (Εθνικές).....	107
Πίνακας 4.4γ: Οικονομία: Υψηλές Τιμές.....	111
Πίνακας 4.5α: Κοινωνία: Προβλήματα Κοινωνικής Παθογένειας.....	115
Πίνακας 4.5β: Κοινωνία: Κοινωνική Συμπεριφορά.....	123
Πίνακας 4.6: M.M.E.....	129
Πίνακας 4.7α: Κρίσεις και Διαφθορά: Πολιτική.....	135
Πίνακας 4.7β: Κρίσεις και Διαφθορά: Οικονομία.....	143
Πίνακας 4.7γ: Κρίσεις και Διαφθορά: Κοινωνία.....	149
Πίνακας 4.8α: Διαφήμιση, Διαφθορά και Κρίσεις.....	152
Πίνακας 4.8β: Διαφήμιση, Διαφθορά και Κρίσεις.....	157

ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 4.3.1 <i>Εθνικά Ζητήματα και Διαφθορά</i>	98
Διάγραμμα 4.3.2: <i>Κοινωνικά Ζητήματα και Διαφθορά</i>	99
Διάγραμμα 4.4.1: <i>Άνδρες- Ξένες Επενδύσεις και Φορολογία</i>	102
Διάγραμμα 4.4.2: <i>Γυναίκες- Ξένες Επενδύσεις και Φορολογία</i>	102
Διάγραμμα 4.4.3: <i>Γυναίκες-Ξένες Επενδύσεις και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα...</i>	103
Διάγραμμα 4.4.4: <i>Στάση Ηλικιακών Ομάδων – Ξένες Επενδύσεις και Υψηλό Κόστος Παραγωγής</i>	104
Διάγραμμα 4.5.1: <i>Διαφθορά και Εγκληματικότητα</i>	114
Διάγραμμα 4.5.2: <i>Προσλήψεις Δημοσίου και Αξιοκρατία</i>	116
Διάγραμμα 4.5.3: <i>Ποσοστό Συμφωνίας Ανάλογα με το Επίπεδο Εκπαίδευσης: Διαφθορά και Επαγγελματικός Τρόπος Σκέψης</i>	119
Διάγραμμα 4.5.4: <i>Ποσοστό Συμφωνίας Ανάλογα με το Επίπεδο Εκπαίδευσης: Διαφθορά και Επιχειρηματική Σκέψη</i>	120
Διάγραμμα 4.6.1: <i>ΜΜΕ και Πολιτική Υποταγή</i>	127
Διάγραμμα 4.6.2: <i>Ποσοστό Διαφωνίας- Έντυπα ΜΜΕ και Αξιοπιστία</i>	130
Διάγραμμα 4.7.1: <i>Ποσοστό Συμφωνίας –Νομοθετικό Σύστημα και Πολιτική Διαφθορά</i>	136
Διάγραμμα 4.7.2: <i>Ποσοστό Συμφωνίας- Διαφθορά στην Οικονομία και Φορολογικό Σύστημα</i>	146

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΧΑΟΥΣ

1.1 Εισαγωγή

Ξεκινώντας τη συγκεκριμένη μελέτη θα ήταν πρόπον να υπάρξει η αποσαφήνιση των εννοιών που χρησιμοποιούνται κατά κόρων στη διεθνή βιβλιογραφία, για τη περιγραφή καταστάσεων οι οποίες απαιτούν ιδιαίτερους χειρισμούς· η πρόκληση δε αυτών οφείλεται σε πληθώρα παραγόντων που αλληλοσχετίζονται, δημιουργώντας στη πλειοψηφία των περιπτώσεων αρνητικό αντίκτυπο στο δημόσιο αλλά και τον ιδιωτικό τομέα.

Έτσι λοιπόν τις τελευταίες δεκαετίες χρησιμοποιείται μια πληθώρα λέξεων προκειμένου να περιγραφούν καταστάσεις επικινδυνότητας, οι οποίες διαδραματίζονται στο εσωτερικό ή εξωτερικό περιβάλλον των οργανισμών και στη συνέχεια εξαπλώνονται προς το αντίθετο περιβάλλον (κατεύθυνση) απ' αυτό από που δημιουργήθηκαν.

Το σύνηθες λεξιλόγιο που εμφανίζεται στην ακαδημαϊκή συγγραφή αλλά και στο επιχειρησιακό περιβάλλον είναι αυτές της κρίσης (Crisis), καταστροφής (Disaster), κινδύνου (danger) και του ρίσκο (Risk).

1.1.1 Κρίση

Αναφορικά με την έννοια της κρίσης μια πληθώρα συγγραφέων έχουν αφήσει το στίγμα τους. Κατά τον Ritchie (2004: 670) απαιτείται μια πλήρη αποσαφήνιση του κύκλου ζωής και της φύσεως της κρίσης, καθώς και της ανατομίας αυτής με απώτερο σκοπό τη κατανόηση της προκειμένου να ελεγχθεί ή να αποτραπεί, ενώ οι Pauchant και συν. (1992: 15), πιστεύουν ότι η κρίση είναι μια διάσπαση η οποία έχει ως επακόλουθο τον καθολικό επηρεασμό ενός συστήματος, απειλώντας κατ' αυτό τον τρόπο τις βασικές του δομές που αποτελούν άλλωστε και τον πυρήνα ύπαρξής του, ενώ η Israeli (2007:807) θεωρεί την ύπαρξη των κρίσεων ένα συχνότατο χαρακτηριστικό του σύγχρονου κόσμου.

Η άποψη του Selbst (1978) ορίζει ότι κρίση είναι οποιασδήποτε ενέργεια ή παράληψη, που δρα στις ενδοεπιχειρησιακές λειτουργίες, επηρεάζοντας τους κοινά αποδεκτούς στόχους, τη βιωσιμότητα της επιχείρησης καθώς επίσης έχει μια επιζήμια επίδραση για τα κοινά και τις ομάδες συμφερόντων αυτής. Η θεώρηση αυτή έχει δύο

διαστάσεις αναφορικά με τις κρίσιμες καταστάσεις, δίνοντας έμφαση αρχικά στην επιχειρησιακή ετοιμότητα και στη συνέχεια στα κοινά αυτής. Ο Selbst (1978) αρχικά υποθέτει ότι σε κάποιες περιπτώσεις το κρίσιμο γεγονός οφείλεται αποκλειστικά στην επιχείρηση και κατά δεύτερον στο ότι το γεγονός αυτό έχει αρνητικό χαρακτήρα. Ο Fink (1986) εμφανίζει τη κρίση ως ένα γεγονός το οποίο είναι το σημείο καμπής ή μεταστροφής για το καλύτερο ή το χειρότερο γεγονός.

Αντίστοιχα, ο Faulkner(2001) θεωρεί ότι η κρίση αναφέρεται σε μια κατάσταση, όπου η πηγή των αιτιών μέχρι κάποιο βαθμό είναι αυτοεπηραζόμενη και οφείλεται σε κακή οργανωτική δομή ή παραλείψεις. Θεωρεί επίσης ότι αυτοί οι εσωτερικοί επιχειρησιακοί λόγοι «παρακινούνται» αλλά μπορούν και να ελεγχθούν μερικώς. Οι Pearson και συν. (1993: 49) υποστηρίζουν ότι οι κρίσεις αποτελούν γεγονότα τα οποία λειτουργούν ως απειλές για τη βιωσιμότητα της επιχείρησης. Οι Bergman και συν. (1993: 82), περιγράφουν την έννοια της κρίσης ως μια κατάσταση η οποία επισύρει σημάδια οπισθοδρόμησης, όπως αντίστοιχα οι ευκαιρίες προσφέρουν δημιουργικότητα και νέες επιλογές. Ο Booth (1993: 86) θεωρεί την κρίση μια κατάσταση η οποία αντιμετωπίζεται μεμονωμένα (ατομικά), είτε από μια ομάδα ατόμων, είτε από έναν οργανισμό. Πρακτικά αδυνατούν να αντεπεξέλθουν κάνοντας χρήση των τυπικών διαδικασιών. Συμπληρώνει, ότι η κρίση προκαλεί συγκεκριμένη πίεση και ξαφνικές αλλαγές.

Οι Elliot και συν. (2005: 336) υποστηρίζουν ότι ο χαρακτήρας της κρίσης βρίσκει εφαρμογή σ' όλα τα επιχειρησιακά προβλήματα όπου πιθανότατα να' χουν αρνητικές συνέπειες ενώ παράλληλα προκαλεί δυσκολίες σε όσους επιχειρούν την επίλυση τους. Ο Clark (1995) αναφέρει την κρίση ως ένα απρογραμμάτιστο γεγονός, το οποίο μπορεί να προκαλέσει θάνατο, την αναστολή της λειτουργίας της επιχείρησης, να προκαλέσει φυσικές καταστροφές ή να αποτελέσει απειλή για τη δημόσια εικόνα του οργανισμού, ενώ οι Mittroff και συν. (1996), υποστηρίζουν ότι πλέον οι επιχειρήσεις δεν πρέπει να διερωτώνται «εάν» θα αντιμετωπίσουν μια κρίση, αλλά οφείλουν να προσανατολίζονται στα ερωτήματα «πότε», «σε ποια μορφή» και «πόσο προετοιμασμένοι» είναι. Θεωρούν ότι η ύπαρξη μιας κρίσιμης κατάστασης στη διάρκεια ζωής της επιχείρησης είναι αναμφίβολα δεδομένη.

Οι κρίσεις κατά τους Marinelli και συν. (1998: 445) έρχονται με διαφορετικό μέγεθος και εξαρτώνται απ' την σοβαρότητα της κατάστασης. Ο Corski (1998) αναφέρει ότι η κρίση περικλείει γεγονότα από φυσικές καταστροφές ως και ανθρώπινες τραγωδίες, οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν σε νομικά αδιέξοδα για την επιχείρηση έως και σε φιάσκο για τη δημόσια εικόνα των οργανισμών.

1.1.2 Καταστροφή

Η αμέσως επόμενη ευρέως χρησιμοποιούμενη λέξη είναι αυτή της καταστροφής (disaster), όπου και απαιτείται η ύπαρξη ενός σαφή διαχωρισμού απ' αυτή της έννοιας της κρίσης. Κατά τη Henderson (2003: 279) βασικός παράγοντας που διακρίνει την «καταστροφή» απ' τη «κρίση» είναι η προέλευση της και το μέγεθος, αφού θεωρεί ότι η πρώτη καταλαμβάνει μεγαλύτερη έκταση.

Ο Faulkner (2001: 136) υποστηρίζει ότι η έννοια της καταστροφής εμπεριέχει την πρόκληση καταστροφών σε μεγάλη έκταση. Επίσης την περιγράφει σα μια ξαφνική πρόκληση, βάση της οποίας εξετάζεται η επιχειρησιακή ετοιμότητα. Αντίστοιχα, ο Barrow (1999: 113) πιστεύει ότι η λέξη καταστροφή αναφέρεται σ' ένα πραγματικό γεγονός που έχει συμβεί κι ότι ο ακρογωνιαίος λίθος της επιχειρησιακής ετοιμότητας παραμένει το επίπεδο αντίληψης και το μέγεθος των ενεργειών που θα ληφθούν για την αντιμετώπιση της.

Η άποψη του Carter (1991: 23) παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όπου κι αυτός αντιλαμβάνεται την καταστροφή ως ένα γεγονός, το οποίο όμως προκλήθηκε φυσικά ή κατόπιν ανθρώπινης παρέμβασης, πραγματοποιήθηκε ξαφνικά ή εξελίχθηκε προοδευτικά κι ο αντίκτυπος αυτής είναι τέτοιας σοβαρότητας, όπου όσοι καλούνται να την αντιμετωπίσουν οφείλουν να λάβουν εξαιρετικές δράσεις.

1.1.3 Κίνδυνος

Η επόμενη λέξη η οποία απαιτεί αποσαφήνιση, είναι το εννοιολογικό περιεχόμενο του κινδύνου. Σύμφωνα με την άποψη των Cioccio και συν. (2007: 4), ο κίνδυνος είναι ένα σύνθετο από θέματα, όπως είναι η απάτη, η κακοδιαχείριση, η αξιοπιστία και η

εταιρική ασφάλεια. Ολοκληρώνουν λέγοντας ότι «η ορολογία χρησιμοποιείται με πολλούς τρόπους σύμφωνα με τις ανάγκες της έρευνας»

Ο Barrow (1999: 113) θεωρεί τον κίνδυνο ως ένα αντιλαμβανόμενο γεγονός, μια πηγή που τρομοκρατεί τη ζωή, ή ακόμη και την ιδιοκτησία των ατόμων, αλλά δεν αποκλείει το γεγονός ότι μπορεί να προσβάλλει και τα δύο ταυτόχρονα. Η άποψη του αυτή παρουσιάζει τον κίνδυνο ως μια διαφορούμενη έννοια που βρίσκει εφαρμογή τόσο σε φυσικές όσο, και σε υλικές υποστάσεις. Αξίζει ν' αναφερθεί ότι η έννοια του κινδύνου έχει ήδη αναφερθεί από την εποχή του μεσαίωνα, όπου Machiavelli (1640: 130) πραγματοποιεί ένα παραλληλισμό χρησιμοποιώντας τους φυσικούς κινδύνους λέγοντας ότι «όταν το ποτάμι είναι ορμητικό τότε τα φυτά κινδυνεύουν, ενώ όταν αυτό αναπτύσσεται αργά, τότε ο κίνδυνος καταστροφής μπορεί και ν' αποτραπεί.

1.1.4 Ρίσκο

Συνεχίζοντας την προσπάθεια δημιουργίας ενός εννοιολογικού πλαισίου σχετικά με τις πλέον συνήθεις λέξεις που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή καταστάσεων, οι οποίες περιέχουν το στοιχείο του κινδύνου, εμφανίζεται στο προσκήνιο η έννοια του ρίσκο (Risk) με την οποία κλείνει αυτή η ενότητα.

Οι Lepp και συν. (2003: 606) παρατηρούν ότι υπάρχει πολύ μικρή αναφορά στην έννοια του ρίσκο, παρά την τεράστια δυναμική και διεισδυτικότητα που έχουν σήμερα οι απόψεις και οι πεποιθήσεις οι οποίες αναφέρονται σε αυτό, για τη επιρροή του στη συνολική κουλτούρα των οργανισμών. Οι Cioccio και συν. (2003: 5) βλέπουν το ρίσκο ως ένα σύνθετο αβεβαιότητας και ανεπιθύμητων παραγόντων, το οποίο δεν είναι απαραίτητο ότι δεν μπορεί να ελεγχθεί, ενώ οι Covello και συν. (1987) θεωρούν ότι το ρίσκο λειτουργεί μέσα από μια σειρά παραγόντων όπως είναι η συνολική ιδεολογία, η κουλτούρα και ο πολιτισμός, οι κρατούσα οικονομική κατάσταση κ.ά.

Οι Wyk και συν. (2004: 260) αναφέρονται στην έννοια του ρίσκου δίνοντας του τρεις διαστάσεις όπου η πρώτη αναφέρει το ρίσκο ως μια μονάδα ή ένα σύνολο που πρέπει να προσδιοριστεί, δεύτερον θεωρούν το ρίσκο ως μια ευρύτερη έννοια η οποία δεν υπάγεται σε κανόνες και τέλος το ρίσκο μπορεί να' ναι πολυδιάστατο και εξαρτώμενο

από πληθώρα παραγόντων. Η άποψή τους αναφέρει επίσης ότι το ρίσκο μπορεί ν' αναφερθεί σε τρία επίπεδα όπου:

- α) Το ρίσκο που δημιουργείται στο επιχειρησιακό περιβάλλον.
- β) Το ρίσκο που δημιουργείται εντός τη επιχείρησης και
- γ) Το ρίσκο που αναφέρεται στο Brand.

Στην ίδια έρευνα οι Wyk και συν. (2004: 262) όπου κατηγοριοποιούν το ρίσκο σε τέσσερις κύριες κατηγορίες, διακρίνοντας αυτές σε :

- α) Πολιτικό ρίσκο.
- β) Οικονομικό: γενική κατάσταση της οικονομίας και δομή αυτής.
- γ) Χρηματο-οικονομικό: εξωτερικές συναλλαγές και κεφαλαιαγορά και
- δ) Επιχειρησιακό ρίσκο.

1.2.1 Ανατομία της Κρίσης

Εξετάζοντας την ανατομία της κρίσης, στις περιπτώσεις όπου αυτή προέρχεται από ανθρώπινο λάθος ή παρέμβαση, περιλαμβάνει τρεις φάσεις όπου (Cavlek, 2002: 480):

- α) Η περίοδος πριν την κρίση, όπου μπορεί να εμφανιστούν τα λεγόμενα πρόδρομα φαινόμενα.
- β) Η περίοδος της κρίσης και
- γ) Η περίοδος μετά τη κρίση όπου εδώ υπάρχει η μακρά περίοδος στην οποία οι επιχειρήσεις προσπαθούν να ανακτήσουν το χαμένο έδαφος.

Οι περισσότερες κρίσεις δε ξεσπούν άμεσα· τα πρώτα σημάδια οι επιχειρήσεις δεν τα αντιλαμβάνονται αμέσως, ενώ αντίθετα μόνο κατά τη περίοδο των πρόδρομων φαινομένων αυτά γίνονται αισθητά ενώ παράλληλα μέσω αυτών εξετάζεται και αξιολογείται η επιχειρησιακή ετοιμότητα. Χρέος των επιχειρήσεων είναι να αναγνωρίζουν τις κρίσεις πριν αυτές κάνουν αισθητή τη παρουσία τους (Darling & συν., 1996).

Η κρίση μπορεί να περιλαμβάνει τέσσερα διαφορετικά στάδια τα οποία είναι (Fink, 1986) :

- α) Τα πρόδρομα φαινόμενα.
- β) Το οξύ στάδιο της κρίσης.
- γ) Το χρόνιο στάδιο και
- δ) Το στάδιο της αποφασιστικότητας.

Ο Faulkner (2001: 138) επισημαίνει μια σειρά από σημαντικά στοιχεία που αναφέρονται στη κρίση και που παράλληλα την συνθέτουν. Θεωρεί ότι η κρίση εξελίσσεται ακολουθώντας τα εξής στάδια (Faulkner, 2001) :

- α) Η περίοδος πριν το κρίσιμο γεγονός.
- β) Τα πρόδρομα φαινόμενα.
- γ) Η έκτακτη κατάσταση,.
- δ) Η ενδιάμεση περίοδος.
- ε) Η μακρά περίοδος ανάκαμψης και
- στ) Επιχειρησιακές αποφάσεις.

Στην ίδια έρευνα του ο Faulkner (2001: 138) παραθέτει μια σύνθεση των απόψεων αρκετών συγγραφέων, η οποία αναφέρει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κρίσης, όπου:

- α) Το αρχικό γεγονός· που δεν προκαλεί αντίδραση στην επιχείρηση.
- β) Υψηλή απειλή· περιορισμένος χρόνος απόφασης.
- γ) Σημείο μεταστροφής· αποφασιστικές αλλαγές με αρνητικές ή θετικές συνέπειες και
- δ) Χαρακτηρίζεται ως ασταθής – δυναμική κατάσταση. (Weiner & συν., 1972: 21, Fink, 1986: 20, Keown & συν., 1997: 9).

1.2.2 Είδη Κρίσεων

Αν και το εννοιολογικό περιεχόμενο των εννοιών που παρατέθηκαν στη προηγούμενη ενότητα είναι πλέον ξεκάθαρο, ωστόσο ορισμένες φορές χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα προκειμένου να περιγράψουν τα διάφορα είδη κρίσιμων ή επικίνδυνων καταστάσεων.

Ο Faulkner (2001) θεωρεί ότι υπάρχει ένα μεγάλο εύρος καταστροφών απ' τις φυσικές έως και αυτές που αποδίδονται στον ανθρώπινο παράγοντα, ενώ ο Coombs

(1999) αναφέρει ότι η κρίση αποδίδεται σε καταστάσεις που οφείλονται στην ανθρώπινη κακοβουλία ή σε ανθρώπινο λάθος, γενικότερα στην ανθρώπινη συμμετοχή, ενώ ο όρος καταστροφή χρησιμοποιείται συνειδητά προκειμένου να περιγραφούν εξωτερικοί παράγοντες που προκαλούν φυσικές καταστροφές (σεισμοί, φωτιές, πλημμύρες) μεγάλης έκτασης.

Οι Leep και συν. (2003: 606) αναγνωρίζουν ότι υπάρχουν τέσσερις κύριες κατηγορίες τέτοιων καταστάσεων. Η πρώτη κατηγορία που αναφέρουν είναι η τρομοκρατία, για την οποία έχουν ήδη αναφερθεί μια πληθώρα συγγραφέων στο παρελθόν. (Richter & συν., 1986, Enders & συν., 1992, Aziz, 1995, Bar On., 1996, Leslie, 1999, Sonmez & συν., 1999).

Η αμέσως επόμενη κατηγορία είναι αυτή του πολέμου και της πολιτικής αστάθειας που ενδεχομένως να επικρατεί σε κάποια χώρα. Και για αυτή τη κατηγορία υπάρχει ήδη πρώτιστη έρευνα. (Teye, 1986, Mollier, 1991, Cartner & συν., 1992, Richter, 1992, 1999, Wall, 1996, Mansfeld, 1996, 1999, Ioannidis & συν., 1999, Nutalli & συν., 2000).

Περνώντας στη τρίτη κατηγορία εμφανίζονται τα θέματα εκείνα που σχετίζονται με την υγεία και που εγκυμονούν κινδύνους τόσο για τον άνθρωπο όσο και για το ζωικό βασίλειο. Παλαιότερες μελέτες έχουν πραγματοποιηθεί από τους Cossens και συν. (1994), Lawton και συν. (1997), Carter (1999).

Κλείνοντας η τελευταία κατηγορία είναι αυτή της εγκληματικότητας, όπου κι εδώ μια σειρά συγγραφέων έχουν ήδη ασχοληθεί σε προγενέστερο επίπεδο· επιγραμματικά αναφέρονται οι Ellis (1995), Garcia και συν. (1995), Moore και συν. (1995), Pizam και συν. (1997), Dimanche και συν. (1999), Pizam, (1999). Οι προαναφερθέντες συγγραφείς δίνουν έμφαση στις εξεταζόμενες έννοιες παρατηρώντας αυτές απ' τη επίδραση που ασκεί ή που οφείλεται στον ανθρώπινο παράγοντα.

Περίπου στο ίδιο τυπολόγιο κυμαίνεται και η Cavlek (2002: 480-481), όπου διακρίνει τον πρώτο τύπο κρίσεων σ' αυτόν που οφείλεται στην ανθρώπινη παρέμβαση

(πόλεμος, πολιτική αστάθεια, τρομοκρατία, βία-εγκληματικότητα), ενώ στη συνέχεια αναφέρει τις φυσικές καταστροφές εντός των οποίων εντάσσει και τις επιδημίες. Τέλος προτάσσει τις καταστροφές εκείνες που οφείλονται σε ανθρώπινο ή τεχνικό λάθος όπως για παράδειγμα ατύχημα σε πυρηνικό αντιδραστήρα ή ολέθρια λάθη κατά τη διάρκεια πυρηνικών test.

1.3 Άμεσες Κρίσεις στον Δημόσιο Τομέα

Για τη βέλτιστη επιτυχία του σκοπού που αναφέρθηκε προηγούμενα, παρατίθενται οι απόψεις διαφόρων συγγραφέων οι οποίες σχετίζονται με το αντικείμενο των κρίσεων. Κομβικό σημείο είναι το πώς αντιλαμβάνονται οι προαναφερθέντες κάθε μια ξεχωριστά, καταδεικνύοντας παράλληλα την άμεση μορφή υπό την έννοια των χαρακτηριστικών, που καλούνται οι κυβερνήσεις και οι κρατικοί μηχανισμοί να αναγνωρίσουν όταν αυτές εμφανίζονται.

1.3.1 Φυσικές Κρίσεις

Στην προηγούμενη ενότητα πραγματοποιήθηκε μια συνοπτική αναφορά στα είδη των κρίσεων όπως αυτά παρατηρούνται απ' τους προαναφερθέντες συγγραφείς. Οι φυσικές καταστροφές κατά τους Lee και συν. (1995: 184) έχουν τη δυνατότητα να διακόψουν την αλυσίδα της προσφοράς και της ζήτησης, ακόμα και των πιο άρτια οργανωμένων επιχειρήσεων.

Για τους Huan και συν., (2004: 255), υπάρχει μια ειδική κατηγορία φυσικών καταστροφών, από την οποία δεν υπάρχει χρόνος- περιθώριο διαφυγής. Οι παραπάνω συγγραφείς κάνουν χρήση του ακρωνύμιου NEND (No Escape Natural Disaster) με σκοπό να καταδειχθεί το ελάχιστο χρονικό περιθώριο που θα υπάρξει απ' την στιγμή που θα προβλεφθεί μια φυσική καταστροφή μέχρι την εμφάνιση της, κι η οποία ενδεχομένως να προσβάλει κατοικημένες περιοχές.

Ο Vergano (2001) παρατηρεί ότι μια αξιόπιστη πρόβλεψη ενός σεισμού είναι φαινομενικά αδύνατη, γεγονός που επιβεβαιώνει και ο Tao (1999) λέγοντας ότι «οι σεισμοί με καταστροφικές συνέπειες δεν είναι ένα εύκολα παρατηρήσιμο γεγονός». Ο

Brown (1989) διαπιστώνει ότι το φυσικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν και οι άνθρωποι είναι αναπόφευκτο να μην εκτεθεί σε φυσικές καταστροφές.

Ένα ακόμα φυσικό γεγονός το οποίο αποδίδεται σε υποθαλάσσιους σεισμούς είναι αυτό των τσουνάμι, τα οποία ιστορικά καταγράφονται ως φονικά από τον Monastersky (1998). Το επόμενο είδος φυσικών καταστροφών είναι οι φωτιές οι οποίες καταστρέφουν κατοικημένες περιοχές, εθνικά πάρκα, δασικές περιοχές και την άγρια φύση, όπου στη κυριολεξία φωτιές τέτοιου μεγέθους ρημάζουν τη χλωρίδα και την πανίδα. (Cioccio & συν., 2007: 2)

Η παρέμβαση του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον προκαλεί καταστροφές στο φυσικό πλούτο όπως παρατηρούν οι Tagliani και συν. (2003: 807) και πιο συγκεκριμένα στο θαλάσσιο και παράκτιο χώρο. Θεωρούν ότι υπάρχει μια συνεχώς αυξανόμενη πίεση γύρω απ' τις παράκτιες ζώνες, η οποία οφείλεται στη σύγκλιση διάφορων παραγόντων ενώ το φαινόμενο εμφανίζεται τακτικότερα στις χώρες οι οποίες παρουσιάζουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, διαβρώνοντας κατ' αυτό τον τρόπο την παράκτια ζώνη. (Tagliani & συν., 2003: 808).

1.3.2 Πόλεμος και Πολιτική Αστάθεια

Μέχρι σήμερα έχουν γίνει εκτενείς αναφορές σχετικά με τον προφανή αντίκτυπο που δημιουργείται από το συνδυασμό του πραξικοπήματος και των ενεργειών ενάντια σ' αυτά τα καθεστάτα.

Η πολιτική αστάθεια μπορεί να σχετίζεται με προβλήματα όπως η πρόβλεψη ενός πολιτικού κινδύνου, το διεθνές πολιτικό σκηνικό που δημιουργεί πολιτικό ρίσκο ή αστάθεια καθώς και οι σχέσεις μεταξύ κρατών (Poitier, 1997: 675), ενώ αρκετοί πολιτικοί αναλυτές δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην έννοια του πολιτικού ρίσκο όταν αυτό συνδέεται με τη προσπάθεια για σταθερότητα σε χώρες που βρίσκονται σε αναπτυξιακή τροχιά (Poitier, 1997: 677). Στο ίδιο περίπου μοτίβο κυμαίνεται και η άποψη ότι η πολιτική σταθερότητα δεν μπορεί να εξισωθεί με τη δημοκρατία (Chilcote, 1994).

Σύμφωνα με τον Raddock (1993: 4) η πραγματική χρησιμότητα η οποία επέρχεται απ' την αναγνώριση του πολιτικού ρίσκο, δεν είναι η πρόβλεψη του μέλλοντος αλλά η επιμόρφωση των στελεχών αναφορικά με τις υφιστάμενες πολιτικές διαστάσεις και του να δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις σε ξένο περιβάλλον. Οι Clark και συν. (1996: 54) υποστηρίζουν ότι μια ενδεχόμενη πολιτική αλλαγή είναι ικανή να επηρεάσει τη διεκπεραίωση των επιχειρησιακών εκροών.

Οι Cothran και συν. (1998: 483) υποστηρίζουν ότι υπάρχουν αρκετοί πολιτικοί παράγοντες οι οποίοι καθίστανται ως πολιτικό ρίσκο όπως αυτό του εθνικισμού, της βιαιότητας, της αστάθειας και γενικότερα μιας πολιτικής ιδεολογίας. Οι Jackson και συν. (2001: 563) βλέπουν ότι στο σύγχρονο κόσμο οι εθνικές διαμάχες και η εσωτερική αστάθεια αποτελούν τη κύρια πηγή συγκρούσεων που οδηγεί με τη σειρά της σε μια γκάμα κρίσιμων γεγονότων όπως η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η βιαιότητα των σωμάτων ασφάλειας κ.τ.λ.

1.3.3 Εγκληματικότητα

Ξεκινώντας αυτή την ενότητα, διαπιστώνεται σύμφωνα με τον Pizam (1999: 5) μια θλιβερή πραγματικότητα, η οποία αναφέρει ότι σε κάθε λεπτό της μέρας σε κάποιο μέρος του κόσμου πραγματοποιείται μια εγκληματική πράξη.

Οι Reid και συν. (2005: 756) αναφέρουν ότι τους τελευταίους δύο αιώνες υπάρχει μια στερεοτυπική απεικόνιση που συνδέει τους μετανάστες με τα διάφορα είδη εγκληματικότητας που στην ουσία δεν ισχύει. Με την άποψη αυτή ταυτίζονται και οι Martinez και συν. (1999) όπου θεωρούν ότι δεν υπάρχει καμία σύνδεση μεταξύ εγκληματικότητα και μετανάστευσης και ότι αυτό μπορεί να αποδειχθεί και εμπειρικά.

Υπάρχει όμως η άποψη που υποστηρίζει ότι μια αθρόα είσοδος μεταναστών σε μια αγορά ως φτηνά εργατικά χέρια, μπορεί να εκτοπίσει σε χρόνια ανεργία όσους ήδη εργαζόνταν στην αγορά αυτή (Grogger, 1998), ενώ μια αντίθετη άποψη η οποία μπορεί να αντικρούσει αυτό τον ισχυρισμό είναι ότι οι στάσιμες μητροπολιτικές οικονομίες μπορούν να επανακίνησουν απ' τους μετανάστες οι οποίοι μπορούν να εργαστούν με περισσότερη ευκολία στην πρωτογενή παραγωγή (Lee & συν., 2001). Οι θεωρητικές

μελέτες των κοινωνικών επιστημών του 20^{ου} αιώνα επιβεβαιώνουν ότι δεν υπάρχει καμία σύνδεση της εγκληματικότητας και της μετανάστευσης (Sellin, 1938, McKay & συν., 1942) ενώ και οι πρόσφατες κοινωνιολογικές μελέτες συγκλίνουν στο ίδιο αποτέλεσμα, αναφέροντας επίσης ότι η μετανάστευση μπορεί να' χει και θετική επίδραση επιλύοντας κοινωνικά προβλήματα (Porter & συν., 2002).

Μια μορφή εγκληματικότητας είναι η χρήση και η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών. Τα τελευταία χρόνια όπως παρατηρούν οι Oriely και συν. (2006: 339) υπάρχει μια ραγδαία αύξηση του «ναρκω-τουρισμού». Αναφορά για την ύπαρξη του «ναρκω-τουρισμού» συναντάται και στην έρευνα των Valdez και συν. (1997).

1.3.4 Υγείας και Συνθήκες Υγιεινής

Η επόμενη κατηγορία άμεσων κρίσεων στις οποίες μπορεί να εκτεθεί η ανθρωπότητα ανά πάσα στιγμή, αφού δε γίνεται να προστατευθεί με πρακτικές Embargo ή κλείσιμο των συνόρων, έτσι ώστε να μην εισέλθει κανείς στη χώρα· είναι οι επιδημίες.

Οι Day και συν. (2004: 822) περιγράφουν ότι όσο προηγμένη και να είναι η τεχνολογία και η επιστήμη γενικότερα, επιδημίες όπως το SARS (Severe Acute Respirator Syndrome), μας υπενθυμίζουν πως ο κόσμος είναι απροστάτευτος σε τέτοια «ξεσπάσματα». Ένας μεγάλος αριθμός συγγραφέων έχουν περιγράψει κατά το παρελθόν, τις σπασμωδικές και σε αρκετές περιπτώσεις γραφικές κινήσεις, στις οποίες προέβησαν τόσο ο ιδιωτικός όσο και ο δημόσιος τομέας προκειμένου να προστατέψουν τους πολίτες.(Canadian Press, 2003, Hutzler & συν., 2003, Jayabalan & συν., 2000), ενώ οι Chien και συν. (2003: 327) περιγράφουν ότι τη περίοδο που συνέταξαν το άρθρο τους, δηλαδή το 2003, προκλήθηκε ένα κύμα πανικού παγκοσμίως, αφού δημοσιεύματα ιατρικών ερευνών περιέγραφαν την ευκολία που μπορούν να εκτεθούν οι άνθρωποι στον ιό, γεγονός που επιβεβαιώνει και ο παγκόσμιος οργανισμός υγείας (WHO, 2003).

Μια ακόμη μορφή κρίσεων που σχετίζεται με αυτή του SARS, είναι αυτή της ασιατικής γρίπης· μια πραγματικότητα που αντιμετωπίζει περιοδικά ο πλανήτης από το 1997. Οι Gstraunthaler και συν. (2008: 260) περιγράφουν πως η ασιατική γρίπη έχει συνδεθεί με τα τρόφιμα κυρίως, εξαιτίας των κρίσεων που έχουν ξεσπάσει, μίας και αυτή

εισέρχεται ευκολότερα στον ανθρώπινο οργανισμό μέσω των τροφών. Οι Yeung και συν. (2001), θεωρούν ότι ο συσχετισμός και η σύνδεση των τροφών με τις επιδημίες και την ασιατική γρίπη αποτελούν σημείο καμπής, τόσο για την υγεία όσο και για τη καταναλωτική συμπεριφορά των πολιτών.

Για τις επιδημίες αυτού του είδους αναφέρει και ο Kishore (2003), ο οποίος επισημαίνει ότι η περιοχή της ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού, είναι το επίκεντρο του ενδιαφέροντος και για τις δύο επιδημίες, αφού έχουν απασχολήσει τη παγκόσμια υγειονομική κοινότητα και οι δυο αρκετές φορές κατά το παρελθόν ήδη από το 1988.

1.3.5 Τρομοκρατία

Οι κρίσεις οι οποίες ελλοχεύουν και πού σχετίζονται με τα αεροπορικά ατυχήματα καθώς και τα ζητήματα ασφαλείας τα οποία προέκυψαν ύστερα από την 11/9/01 αποτελούν πλέον θέματα υψίστης σημασίας (IATA, 2002). Οι Blake και συν. (2003: 814), αναφέρουν μερικά από τα γεγονότα, τα οποία αποτέλεσαν κρίσιμες καταστάσεις και που η γενεσιουργός αιτία αυτών ήταν η τρομοκρατία: Λούξορ (Αίγυπτος, 1997), η 11/9 στις ΗΠΑ και η επιδημία που προκλήθηκε από το μολυσμένο φαγητό το 2001 στη Μ. Βρετανία.

Οι Huan και συν. (2004: 257) χρησιμοποιούν τον όρο “NEND” και σε αυτή τη περίπτωση προκειμένου να καταδείξουν ότι τα τρομοκρατικά χτυπήματα αποτελούν γεγονότα «χωρίς διαφυγή». Στο ίδιο μοτίβο με τους προαναφερθέντες συγγραφείς και οι Czinkota και συν. (2005: 581) όπου αναφέρουν ότι η τρομοκρατία προκαλεί έμμεσες αλλά φυσικά και άμεσες απειλές για τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς. Θεωρούν επίσης ότι η ύπαρξη της τρομοκρατίας είναι «πανταχού παρούσα» σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι Alexander και συν. (1979: 4) πιστεύουν ότι η τρομοκρατία έχει διάφορες διαστάσεις όπου συνήθως αποσκοπεί με τη χρήση της βίας να επιτύχει πλήγματα σε πολιτικό επίπεδο.

Οι Blake και συν. (2003: 813) βλέπουν την τρομοκρατία ως ένα ισχυρότατο παράγοντα ικανό να προκαλέσει μεγάλες αλλαγές τόσο στη προσφορά όσο και στη

ζήτηση των αγαθών και των υπηρεσιών. Θεωρούν δε, ότι αυτοί που λαμβάνουν αποφάσεις οφείλουν να εξετάσουν τρία σημαντικά γεγονότα, όπου:

- α) Τη χρονική στιγμή όπου η πτώση θα είναι αρκετά μεγάλη για τα οικονομικά μερίδια.
- β) Η χρονική διάρκεια της κρίσης και
- γ) Την επιλογή των βέλτιστων αποφάσεων.

Οι Sonmez και συν. (1998: 112-113) παρατηρούν την ύπαρξη της τρομοκρατίας και τοποθετούν την παγκόσμια ύπαρξη της χρονολογικά ήδη από τη δεκαετία του 70' ενώ θεωρούν ότι το ζενίθ αυτής εκτυλίχθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 80'. Η Wieniorcka (1994) αναφέρει ότι με μια προσεκτική παρατήρηση η τρομοκρατία πηγάζει από τη πολιτική αστάθεια, ενώ ο Schlagheck (1988: 119) θεωρεί ότι η τρομοκρατία δε γνωρίζει σύνορα, στοχεύει πολίτες διαφόρων εθνικοτήτων και κάνει χρήση τεχνολογίας.

1.4 Έμμεσες Κρίσεις στο Δημόσιο Τομέα

Σε αυτή την ενότητα ο αντικειμενικός σκοπός παραμένει ο ίδιος, όπως και στη προηγούμενη· διαφοροποιείται όμως ως προς το τρόπο επίτευξης. Σε αυτή τη περίπτωση γίνεται χρήση πραγματικών γεγονότων τα οποία εμπεριείχαν το στοιχείο του κινδύνου καθώς και μια σύντομη αναφορά για τη στάση και τον τρόπο αντίδρασης των κυβερνήσεων στις χώρες όπου αυτές παρουσιάστηκαν.

1.4.1 Φυσικές Κρίσεις

Στις φυσικές καταστροφές, όπως για παράδειγμα είναι οι πυρκαγιές, οι Cohen και συν. (2007: 88) αναφέρουν τη περίπτωση των πυρκαγιών του 2007 στην Αυστραλία, τη σημαντικότερη συμβολή των ΜΜΕ και των πολιτών προς την αντιμετώπιση της κρίσης. Επιπλέον περιγράφουν μια πρωτοφανή πρακτική στην οποία προέβη το κράτος πέρα απ' τις απαραίτητες ενέργειες ρουτίνας στην αντιμετώπιση κρίσεων. Η κυβέρνηση της Αυστραλίας παρέδωσε το επικοινωνιακό κομμάτι, στο πλαίσιο της ενημέρωσης των πολιτών, στα τοπικά και εθνικά ΜΜΕ με συνεχείς ανταποκρίσεις (Cohen & συν., 2007: 94).

Για το ίδιο γεγονός οι Cioecio και συν. (2007: 10) τονίζουν ότι «μετά τις πυρκαγιές η κυβέρνηση ανταποκρίθηκε στις ανάγκες τις κοινωνίας, για μια συλλογική

προσέγγιση του Marketing και τη δυναμική των ΜΜΕ». Αναφορικά με την ίδια μορφή έμμεσων κρίσεων, οι Hystad και συν. (2007: 1) περιγράφουν την αντίδραση και τις μεθόδους ανάκαμψης του Καναδά, μετά τις πυρκαγιές του 2003. Η μελέτη τους προσανατολίστηκε στο βαθμό ετοιμότητας της χώρας για ένα γεγονός τέτοιας κλίμακας· όπου εκ του αποτελέσματος κρίθηκε ανεπαρκής και απροετοίμαστη. Ωστόσο, παρατηρούν ότι η χώρα προέβη στην υλοποίηση άμεσων λύσεων αποσκοπώντας στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων. Θεωρούν ότι «το Marketing και η διαφήμιση αποτέλεσαν ένα χρήσιμο εργαλείο για την ανάκαμψη της χώρας... ελαχιστοποίησαν την απώλεια και τον αντίκτυπο της κρίσης, πιέζοντας προς τη δημιουργία νέων και ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων» (Hystad & συν., 2007: 11).

Μια άλλη ενότητα φυσικών καταστροφών είναι αυτή των σεισμών, όπου οι Huan και συν. (2004: 257) περιγράφουν τις συνέπειες του σεισμού του 99΄στην Ταϊβάν. Οι ίδιοι συγγραφείς κάνουν χρήση του ακρωνυμίου NEND που αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, αναγνωρίζουν ότι οι δυνατότητες πρόβλεψης ενός σεισμού είναι ελάχιστες· εμμένουν όμως στη διαχείριση του αντίκτυπου και των επιπτώσεων μετά από αυτόν στη κοινωνική ζωή. Πιο συγκεκριμένα, τονίζουν ότι η χώρα προέβη στη διεξαγωγή μιας έρευνας με σκοπό τη συλλογή στοιχείων, εξετάζοντας τα κίνητρα και τη συμπεριφορά όσων εισήλθαν και εξήλθαν της χώρας. Παράλληλα διεξήχθη μια δεύτερη έρευνα, προκειμένου να διαπιστωθούν τα κίνητρα όσων δεν επισκέφτηκαν τη χώρα· η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε συλλέγοντας δεδομένα απ' τις γειτονικές χώρες (Ιαπωνία, Κορέα, Κίνα, Μαλαισία). Θεωρήθηκε ότι τα γενικότερα αποτελέσματα της έρευνας θα οδηγούσαν στο προσδιορισμό συμπερασμάτων για τη κοινωνία της Ταϊβάν.

Κλείνοντας αυτή την ενότητα των κρίσεων με έμφαση στις φυσικές καταστροφές παρατίθεται μια ιδιαίτερη περίπτωση· οι εκρήξεις ηφαιστειών. Μια τέτοια δραστηριότητα (ηφαιστειακή) ενδιαφέρει πολύπλευρα και την Ελλάδα όπου μια ενδεχόμενη έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης θα προκαλέσει έντονη σεισμική δραστηριότητα και τσουνάμι. (Howes & συν., 2004: 298). Παρατηρούν ότι δεν υπάρχει κανένα απολύτως σχέδιο εγκατάλειψης του νησιού, παρά μονάχα το σχέδιο «Ξενοκράτης» το οποίο αφορά όλες τις Κυκλάδες και όχι την ιδιαίτερη περίπτωση της Σαντορίνης, όπως αυτό έχει παραδοθεί από το Υπ. Εσωτερικών. Διαπιστώνουν ότι, ακριβώς επειδή δεν υπάρχει κανένα σχέδιο

εγκατάλειψης του νησιού, τότε υποχρεωτικά θα γίνει χρήση του υπάρχοντος σχεδίου, το οποίο και τμηματοποιείται σε τρεις ενότητες όπου θα λειτουργήσει ως εγχειρίδιο – οδηγός για τη διευκρίνιση των εννοιών της «καταστροφής» και του «έκτακτου γεγονότος» καθώς επίσης θα παραθέσει και γενικές οδηγίες διαχείρισης κρίσεων (Howes & συν., 2004: 304) :

1. Προσδιορίζει τα καθήκοντα των υπευθύνων.
2. Απαιτεί τη προσαρμογή αυτού σε κάθε είδους κίνδυνο ή καταστροφή.

1.4.2 Τρομοκρατία

Τα τελευταία χρόνια η τρομοκρατία διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο και παράλληλα απαιτεί ιδιαίτερη αντιμετώπιση ύστερα και από τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 9/11 στις ΗΠΑ (Czinkota & συν., 2005: 581).

Το συγκεκριμένο γεγονός προκάλεσε μια γενικευμένη προσαρμογή της αμερικάνικης κοινωνίας στη νέα αυτή πραγματικότητα. Η επίδραση της τρομοκρατίας στην αμερικάνικη αγορά προκάλεσε αναταράξεις της οικονομίας με φαινόμενα που κυμάνθηκαν από τη μείωση της αγοραστικής δύναμης και κατ' επέκταση της ζήτησης, απρόβλεπτη διακύμανση της αλυσίδας προσφοράς - ζήτησης και γενικά νέα μάκρο – οικονομικά φαινόμενα (Czinkota & συν., 2005: 586). Το κράτος των ΗΠΑ συνεργάστηκε με τις επιχειρήσεις στη δημιουργία ενός άμεσου επικοινωνιακού Marketing προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι επιφυλακτικοί πολίτες, κάνοντας χρήση νέων δημιουργικών τεχνικών Marketing, ενώ θεώρησαν ότι «ένα ολοκληρωμένο και συνεπές επικοινωνιακό πρόγραμμα μπορεί ν' ασκήσει επιρροή στη διαχείριση του κινδύνου που προκαλεί η τρομοκρατία (Czinkota & συν., 2005: 597).

Για το ίδιο γεγονός, δηλαδή για την 9/11 αναφέρονται και οι Blake και συν. (2003: 814) παρατηρώντας ότι τέτοια γεγονότα οδηγούν τις κυβερνήσεις στο να θέσουν σε εφαρμογή ένα εύρος πολιτικών αποφάσεων με σκοπό να αντισταθμίσουν τις απώλειες και τις επιπτώσεις αυτών.

Έτσι λοιπόν η κρατική αντίδραση αντικατοπτρίζεται σε μια σειρά γεγονότων όπως για παράδειγμα ήταν η επιβολή του νόμου, η προσπάθεια στήριξης των πολιτών

μετά τις καταστροφές και φυσικά η αύξηση των μέτρων ασφαλείας (Blake & συν., 2003: 818), ενώ σε μακρο – οικονομικό επίπεδο, η κυβέρνηση των ΗΠΑ πρότεινε στο Κογκρέσο ένα «οικονομικό σχέδιο ασφάλειας» το οποίο θα προέκυπτε από τη μείωση των φόρων και την αύξηση των δαπανών (OMB, 2002: 406, 409).

Μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα περίπτωση τρομοκρατίας και τρομοκρατικών οργανώσεων είναι αυτή του ETA (Euskadi Ta Askatasuna or Basque Fatherland and Liberty). Αρχικά θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι Βάσκοι του ETA, έχουν έναν επίμονο χαρακτήρα, ο οποίος εξηγείται από τον ορθολογισμό των πράξεων τους και που ως ένα σημείο μπορεί και να «τυποποιηθεί» (Enders & συν., 1993).

Διαφορετική είναι η άποψη των Barros και συν. (2003: 335), οι οποίοι σε καμία περίπτωση δε μπορούν να θεωρήσουν τις ενέργειες του ETA, στρατηγικά και αντικειμενικά τοποθετημένες ως προς το σκοπό που εξυπηρετούν. Οι ρίζες του ETA βρίσκονται χρονικά πίσω στη περίοδο της νεανικής οργάνωσης PNV (Partido Nacionalista Vasco or Basque Nationalist Party), ενώ η πρώτη του ένοπλη απόπειρα χρονολογείται το 1961, βασιζόμενη στους κύριους λόγους εναντίωσης με το κράτος, οι οποίοι αναφέρονται στη αναγνώριση αυτόνομων βασκικών επαρχιών στη γη των Βάσκων (Barros & συν., 2006: 336, Elorza, 2001).

Η διαχείριση της πολιτικής αστάθειας, η οποία είχε τις ρίζες της στη τρομοκρατία από το ισπανικό κράτος λαμβάνουν χώρα ήδη από τη περίοδο διακυβέρνησης του Φράνκο, όπου ολόκληρη η περιοχή της βασκικής γης τίθεται υπό στρατιωτικό κλοιό, με μαζικές φυλακίσεις, βασανιστήρια και δίκες αμφίβολης αξιοπιστίας. Μετά το θάνατο του Φράνκο (1975), η χώρα πραγματοποιεί μια μεταστροφή που ερμηνεύεται με τη μετάβαση προς την ειρήνη διαμέσου της δημοκρατίας, ενώ το 1979 το δημοκρατικό κόμμα Estatuto de Gernika αναγνωρίζει τα πρώτα ουσιαστικά δικαιώματα των Βάσκων (Barros & συν., 2006: 337).

Η ηρεμία ανακόπτεται 2 χρόνια αργότερα όταν αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της χώρας αναλαμβάνει μια κέντρο αριστερή παράταξη, η οποία συντάσσει την αντιτρομοκρατική ομάδα GAL αποσκοπώντας στον αφανισμό του ETA, ενώ οχτώ χρόνια

αργότερα αντιπροσωπίες όλων των παρατάξεων και υπό το πρίσμα του εθνικού μαρασμού υπογράφουν τη συμφωνία γνωστή ως «The pact of Ajuuria-Enea» (Enders & συν., 1993). Η κατάπαυση των πυρών λήγει το 1995 όταν ο ETA επιδιώκει το θάνατο των Αθνάρ (Aznar) και του βασιλιά Χουάν Κάρλος (Juan Carlos), ενώ ένα χρόνο αργότερα ο Αθνάρ εκλέγεται πρωθυπουργός της Ισπανίας, όπου και πιεζόμενος από το λαϊκό αίσθημα υιοθετεί σκληρότατη πολιτική εναντίον του ETA (Abadie & συν., 2003, Enders & συν., 1991).

Οι Barros και συν. (2006: 337) περιγράφουν ότι από το 1998 και για ένα μόνο χρόνο ο ETA, προχώρησε στη κατάπαυση των πυρών, ενώ από το 1999 έχει εντείνει τις επιθέσεις του. Στον αντίποδα η ισπανική κυβέρνηση από το 2002 κι έπειτα τηρεί αδιάλλακτη στάση, βρίσκοντας πλέον υποστηρικτές και στις υπόλοιπες παρατάξεις με απώτερο σκοπό τον αφανισμό του ETA.

1.4.3 Πόλεμος και Πολιτική Αστάθεια

Η πολιτική αστάθεια στο εσωτερικό μιας χώρας είναι ίσως ο μεγαλύτερος παράγοντας κωλυσιεργίας της χώρας, προς τις νέες και προσοδοφόρες προοπτικές αλλά κυρίως προς την ομαλή εξέλιξη των αριθμών του κοινωνικού βίου στα πλαίσια μιας θεσμοθετημένης δημοκρατίας.

Οι Cothran και συν. (1998: 477, 478), περιγράφουν της συνεχώς αυξανόμενη πολιτική αστάθεια και τις απειλές που εγκυμονεί αυτή στη χώρα του Μεξικό. Η χώρα επί σειρά ετών ακροβατεί ανάμεσα στις έννοιες της ελευθερίας και της δημοκρατίας και από την άλλη προσκολλάται στο «χθες» όπου η άλλοτε «καλά κρατούσα» κυβερνώντα τάξη αδυνατεί να πιστέψει ότι η χώρα επιδιώκει τη μεταστροφή προς τη δημοκρατία. Ο Cothran (1994) αναφέρει ότι από το 1920 η χώρα βρίσκεται σε συνεχή αναβρασμό με αποκορύφωμα την επανάσταση των Zapatistas το Δεκέμβριο του 1994. Ένα χρόνο αργότερα, τον Ιανουάριο του 1995, επέρχεται η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος (pesos) και η οικονομία ξεκινά μια ξέφρενη βουτιά (Clark & συν., 1996: 214). Η εγκληματικότητα καλπάζει τη στιγμή που το νόμισμα βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο.

Πέρα από αυτά τα γεγονότα, το Μεξικό αντιμετωπίζει ένα ουσιαστικότερο πρόβλημα: την έλλειψη πολιτικής βούλησης και κυρίως δημοκρατικών πεποιθήσεων (Cothran & συν., 1998: 488). Η κατακλείδα φράση των συγγραφέων δηλώνει το εξής: «αν το Μεξικό πιέσει και κατευθυνθεί προς τη δημοκρατία, τότε δυο γεγονότα μπορούν να παρατηρηθούν: ότι το κράτος θα γίνει πιο δημοκρατικό αλλά παράλληλα πιο ασταθές καθώς θα υπομένει τις πιέσεις που θα δέχεται από τις διάφορες δυνάμεις» (Cothran & συν., 1998: 494). Στο ίδιο περίπου πλαίσιο και η άποψη των McCann και συν. (1998: 483) αφού θεωρούν ότι η αδυναμία εδραίωσης της δημοκρατίας στη χώρα πηγάζει από το γεγονός της αδυναμίας διεξαγωγής δημοκρατικών και διάφανων εκλογών.

1.4.4 Υγείας και Συνθήκες Υγιεινής

Μια έμμεση κρίση που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι κυβερνήσεις των χωρών είναι οι διαρροές υγρών ή στερεών καυσίμων, οι οποίες πραγματοποιούνται κυρίως κατά τη μεταφορά αυτών. Η διεθνής βιβλιογραφία περιγράφει αυτά τα υλικά με το όρο «επικίνδυνα υλικά» (hazardous materials).

Έτσι λοιπόν οι Castenfors και συν. (2004: 235) περιγράφουν τη κρίση που ξέσπασε σε αστική περιοχή της Σουηδίας απ' τη διαρροή υγρών καυσίμων, αυξάνοντας κατακόρυφα το κίνδυνο πρόκλησης σωματικών βλαβών στους πολίτες της περιοχής αλλά και την άμεση μόλυνση του περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με τους συγγραφείς, στη χώρα υπάρχει ένα «Αρχηγείο Διάσωσης» το οποίο αναλαμβάνει να μεριμνήσει για οποιοδήποτε ατύχημα σχετίζεται από τη πρόκληση διαρροής καυσίμων, ενώ παράλληλα παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες στον τύπο. Ακολουθείται μια πλήρως αυτοματοποιημένη διαδικασία, όπου εξουσιοδοτημένα άτομα αναλαμβάνουν να μεταδώσουν τις απαραίτητες πληροφορίες στο «Σουηδικό Κέντρο Μετάδοσης Πληροφοριών» διαμέσου ενός κέντρου έκτακτης ανάγκης. Όταν επιβεβαιωθεί η πληροφορία τότε το/τα άτομα, τα οποία έχουν επιφορτισθεί με αυτό το καθήκον ζητούν άμεση επέμβαση προκειμένου να ελεγχθεί η κρίση, ενώ παράλληλα διοχετεύουν και τις σχετικές πληροφορίες στον τύπο (Castenfors & συν., 2001: 245).

Ένα κλασικό παράδειγμα που έχει παρουσιαστεί ανά διαστήματα είναι τα μολυσμένα τρόφιμα. Στη περίπτωση που ακολουθεί οι Hooker και συν. (2005: 63) περιγράφουν την ανάκληση μολυσμένου κρέατος και πουλερικών. Η υπηρεσία ασφαλείας και επιθεώρησης τροφίμων (FSIS) του Υπ. Γεωργίας (USDA) των ΗΠΑ, είναι επιφορτισμένη με την ευθύνη για τη διασφάλιση της ακεραιότητας και της ποιότητας των τροφίμων.

Από το 1998 έχει συσταθεί στις ΗΠΑ μια ομάδα ατόμων (επιτροπή) όπου μεριμνά για τη διαχείριση κρίσεων τροφικού χαρακτήρα, ανάκλησης τροφίμων και στην ενδυνάμωση των καναλιών επικοινωνίας ανάμεσα στις υπηρεσίες, τις εταιρίες, τα κοινά καθώς και με τη βελτιστοποίηση των προσπαθειών προκειμένου να ανακάμψει η παθογόνος παραγωγή (Axtell & συν., 1998).

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε απ' την υπηρεσία είναι μια διαδικασία ρουτίνας, η οποία αντανακλά παράλληλα και τη στρατηγική αυτής. Έτσι λοιπόν περιλαμβάνει (Hooker & συν., 2005: 65):

- α) Το προσδιορισμό της έκτασης των τροφίμων που πρέπει να ανακληθούν.
- β) Προσδιορισμό του μεγέθους των επιχειρήσεων που εμπλέκονται καθώς και την έκταση του πληθυσμού που έχει ή ενδεχόμενα προσβληθεί και
- γ) Διαχέει την απαραίτητη πληροφόρηση προς πάσα κατεύθυνση αλλά και προς τον τύπο.

1.4.5 Εγκληματικότητα

Οι Mokhtari και συν. (2007: 412), παρουσιάζουν στη μελέτη τους το πρόβλημα της πολιτικής διαφθοράς στη Ρώσικη Ομοσπονδία το 1993, την περίοδο που το ρωσικό κράτος πραγματοποιούσε μια μεταστροφή από τη περίοδο του υπαρκτού Σοσιαλισμού, προς τη δημοκρατία. Η μελέτη τους προσανατολίζεται στο πεδίο των οικονομικών και πιο συγκεκριμένα στο φαινόμενο της διαφθοράς που εμφανίστηκε στην υπηρεσία φορολογικού ελέγχου.

Οι Sheifer και συν. (1993) παραθέτουν τη δομή των κυβερνητικών θεσμών και των πολιτικών διαδικασιών τους οποίους θεωρούν και τους κυριότερους παράγοντες που σχετίζονται με το επίπεδο της διαφθοράς. Σύμφωνα με την άποψη τους υπάρχει μια σειρά

δυναμικών στοιχείων που συνδέει τη συμμετοχή της Ρωσικής κυβέρνησης με το βαθμό διαφθοράς των φόρο – υπαλλήλων (επιθεωρητών). Οι παράγοντες αυτοί είναι:

1. Η μετάβαση σε ένα ανοιχτό οικονομικό μοντέλο το οποίο παρέχει μεγάλα περιθώρια αύξησης του εισοδήματος και του μεμονωμένου εισοδήματος.
2. Η ουσιαστική αύξηση των οικονομικών ανισοτήτων έδωσε την ευκαιρία στους πλούσιους να υπεκφεύγουν τις υποχρεώσεις τους καταβάλλοντας ένα μικρό αντίτιμο.
3. Οι χαμηλοί κρατικοί μισθοί και σε αρκετές περιπτώσεις η καθυστέρηση αυτών.
4. Η δυνατότητα των κρατικών λειτουργών (φόρο – υπάλληλοι) να διαπραγματεύονται με τους φορολογούμενους το ύψος της φορολογίας.

Κάτω από αυτό το οικονομικό μοντέλο, οι φόρο - υπάλληλοι μεγιστοποίησαν το προσδοκώμενο κέρδος τους, αφού εισέπρατταν τόσο τους μισθούς όσο και τα «κατόπιν συμφωνίας» οικονομικά οφέλη από τους φορολογούμενους.

Η Hunt (2007: 574) πραγματοποιεί την έρευνα της στο μοντέλο του Περού· όπου καταδεικνύει ότι τα θύματα εγκληματικών ενεργειών είναι πιθανότερο να δωροδοκήσουν κρατικούς λειτουργούς· η δε ροπή τους αυτή, πηγάζει από τη συνολική τους αδυναμία, αστάθεια και απελπισία. Επίσης θεωρεί ότι τα υψηλά επίπεδα διαφθοράς μιας αναπτυγμένης οικονομίας στην ουσία, μακροχρόνια, μειώνουν την απόδοση της οικονομίας.

Ο Mauro (1995) θεωρεί ότι η διαφθορά μειώνει την οικονομική ανάπτυξη· ενώ στο ίδιο περίπου πλαίσιο κυμαίνεται και η άποψη του Wei (2000) όπου θεωρεί ότι οι ξένες επενδύσεις σε μια χώρα μειώνονται εξαιτίας της διαφθοράς. Κλείνοντας θεωρεί ότι το μέγεθος των αποτελεσμάτων δεν εξαρτάται από το είδος του προβλήματος αλλά από το μέγεθος της διαφθοράς που επικρατεί στους θεσμούς (Hunt, 2007: 575).

Οι Liagoroulos και συν. (2008: 1) περιγράφουν τις άτοπες πληρωμές που παρουσιάζονται στη Ελλάδα στο χώρο της δημόσιας υγείας. Αναφέρουν ότι σε παγκόσμια κλίμακα, η διαφθορά οδήγησε σε «αύξηση» των νοσοκομειακών προμηθειών κατά 15% την στιγμή που τα χρήματα αυτά θα μπορούσαν να επενδυθούν για τη περίθαλψη ατόμων και όχι για τη «κάλυψη υπερβολικών» εξόδων. Θεωρούν ότι αυτό το

είδος των πληρωμών συνδέεται με τη διαφθορά όπου η δημόσια χρήση του χώρου της υγείας χρησιμοποιείται για προσωπικά κέρδη. Θεωρούν ότι η συνηθέστερη μορφή διαφθοράς είναι όταν ένας κρατικός λειτουργός εκμεταλλεύεται τη θέση του προκειμένου να καρπωθεί μια «άτυπη» πληρωμή από έναν ασθενή.

Πιστεύουν ότι από το 1983 όπου έχει συσταθεί το Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ) της Ελλάδας, είναι αδύνατο να πραγματοποιηθούν ουσιαστικές αλλαγές εξαιτίας του γεγονότος ότι αυτό χαρακτηρίζεται για τον κεντρικό του χαρακτήρα και την δυσκαμψία των δραστηριοτήτων (Liaropoulos & συν., 2008: 2). Παραθέτουν επίσης το εξής στοιχείο το οποίο αναφέρει ότι οι άτυπες πληρωμές σε γιατρούς ανέρχονται στο 10% της μούρης ή της «κάτω από το τραπέζι» οικονομίας που λαμβάνει χώρα στο δημόσιο σύστημα υγείας (Liaropoulos & συν., 2008: 3).

Ο Cazurra (2008) περιγράφει τις αρνητικές επιπτώσεις που δημιουργεί η διαφθορά στην οικονομία, καθιστώντας αυτή τροχοπέδη στη δημιουργία άμεσων ξένων επενδύσεων. Συμφωνεί με την άποψη των Mokhtari και συν. (2007) καθώς θεωρούν κι αυτοί ότι το φαινόμενο της διαφθοράς κάνει αισθητή τη παρουσία της στις μεταβαλλόμενες οικονομίες. Στην ουσία αυτό που θεωρούν σημαντικό δεν είναι το μέγεθος αλλά το είδος της διαφθοράς που παρατηρείται. Τοποθετούνται λέγοντας πως οι διεφθαρμένοι κρατικοί λειτουργοί εκμεταλλεύονται τη θέση τους προκειμένου να ικανοποιήσουν τους σκοπούς τους. Η διαφθορά στις άμεσες ξένες επενδύσεις λειτουργεί προσδίδοντας ακανόνιστους φόρους με αποτέλεσμα να αυξάνονται τα τελικά κόστη, δημιουργεί παράλληλα μια διαστρεβλωμένη ώθηση επενδύσεων και προκαλεί αβεβαιότητα στο επιχειρηματικό περιβάλλον (Kaufman, 1997, Rose-Ackerman, 1999).

Επίσης ο Cazurra (2008) θεωρεί ότι η διαφθορά εμφανίζεται με δυο διαστάσεις, την αρνητική και τη θετική. Επισημαίνει ότι η αρνητική μειώνει τις άμεσες ξένες επενδύσεις αφού προκαλεί αυξήσεις σε όλο το εύρος της κλίμακας κοστολόγησης ενώ παράλληλα προκαλεί αστάθεια και αναταράξεις στην αγορά. Από την άλλη η «θετική» διαφθορά αυξάνει τις επενδύσεις γεγονός που επιτυγχάνεται διαμέσου της μείωσης των λειτουργικών εξόδων τα οποία ανακύπτουν από το φτωχό σε επίπεδο ανάπτυξης εξωτερικό περιβάλλον (Cazurra, 2008: 2).

Ο Huntington (1968) δηλώνει ότι «η διαφθορά φαίνεται να προκαλεί μια ώθηση στις διαδικασίες, όπου υπό άλλες συνθήκες αυτό θα ήταν αδύνατο». Η άποψη των Aidt και συν. (2007: 1) κυμαίνεται στο ίδιο πλαίσιο με τους προαναφερθέντες συγγραφείς, αφού εξετάζουν το ρόλο της πολιτικής ευθύνης ως τον κύριο παράγοντα για την δημιουργία διαφθοράς και της κωλυσιεργίας της οικονομικής ανάπτυξης. Θεωρούν ότι υπάρχει μια σχέση μεταξύ θεσμών – διαφθοράς και οικονομικής ανάπτυξης. Οι Mendez και συν. (2006) θεωρούν ότι σχέση μεταξύ διαφθοράς και οικονομικής ανάπτυξης δεν είναι μια μονότονη σχέση και αυτό γιατί η σχέση αυτών των δύο εξαρτάται από το βαθμό της πολιτικής ελευθερίας.

Ο Tavares (2007: 1053) σημειώνει ότι τα σκάνδαλα τα οποία αναφέρονται στη διαφθορά φαίνεται πως εμφανίζονται σε χώρες που υφίστανται μεταρρυθμίσεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Βαρόμετρου Διαφάνειας για τη Διαφθορά (TIGGB, 2004) και τους Hodess και συν. (2004) διαπιστώνεται ότι παγκοσμίως η κοινή γνώμη θεωρεί πως οι πολιτικές παρατάξεις σε συνδυασμό με το κοινοβούλιο είναι οι θεσμοί που επηρεάζονται περισσότερο από όλους από τη διαφθορά.

Οι Rock και συν. (2004: 999) επίσης διαπιστώνουν ότι η διαφθορά προκαλεί επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης και/ή μειώνει τις επενδύσεις στις αναπτυγμένες οικονομίες. Αυτή η υπόθεση επεκτείνεται από τους Smarzynska και συν. (2000) οι οποίοι παρουσιάζουν τη διαφθορά ως «ένα παράγοντα που επιβραδύνει τις ξένες άμεσες επενδύσεις και μετακινεί τη σύνθεση της ροής του κεφαλαίου σε οικονομίες με περισσότερη διαφθορά προσανατολισμένες σε κερδοσκοπικές δραστηριότητες» (Rock & συν., 2004: 999). Οι συγγραφείς παραθέτουν το παράδειγμα της Λατινικής Αμερικής, δίνοντας έμφαση στο ρόλο που διαδραματίζουν οι πρόεδροι των χωρών στο υψηλό επίπεδο διαφθοράς (Whitehead, 1989, 2000). Ο Whitehead (1989) δηλώνει ότι τα πολιτικά πρόσωπα της Λ. Αμερικής χρησιμοποιούν όλη τη δυναμική τους προκειμένου να αυξήσουν τα πλούτη τους.

Ο Weyland (1998) παρατηρεί πως τα υψηλά επίπεδα πολιτικής διαφθοράς παρατηρούνται σε περιόδους ουσιαστικής κυβερνητικής παρέμβασης στην οικονομία,

αλλά επίσης συναντάται και σε περιόδους όπου η κυβερνητική οικονομική πολιτική προσανατολίζεται προς την ανοιχτή οικονομία.

1.5 Χάος μια Πρώτη Προσέγγιση

Η προσπάθεια κατανόησης σε αρχικό επίπεδο και κατόπιν ο προσδιορισμός της έννοιας του Χάους και της δομής αυτού αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης ήδη από την εποχή της αρχαιότητας.

Ο Καστοριάδης (1995: 185) επισημαίνει ότι κατά τον Ησίοδο «στην αρχή ήταν το χάος». Με τη κυριολεκτική έννοια που στα ελληνικά σημαίνει κενό, μηδέν. Από το πλήρες κενό αναδύεται ο κόσμος, επίσης όμως κατά τον Ησίοδο «το σύμπαν είναι χάος με την έννοια ότι δεν υπόκειται σε νόμους νοήματος, δηλαδή «δεν είναι τέλεια ενοποιημένο.....στην αρχή βασίλευε η ολική αταξία και μετά δημιουργήθηκε ο κόσμος, ενώ στις ρίζες του σύμπαντος βασιλεύει κυρίαρχα το χάος»

Η διαταραχή, η μη κανονικότητα και η προβλεψιμότητα υπάρχουν και υπήρχαν από καταβολής κόσμου και ο άνθρωπος προσπάθησε να τα εξηγήσει λογικά. Πιο συγκεκριμένα θεωρήθηκε ότι το χάος είναι το αποτέλεσμα μιας πολυπλοκότητας η οποία θα μπορούσε ν' αναλυθεί αν απομονωνόντουσαν τα συστατικά της μέρη (James, 1990). Προσεγγίζοντας την έννοια του χάους ο Faulkner (2001: 137) αναφέρει ότι οι κρίσεις και οι καταστροφές μπορούν να θεωρηθούν και να συνοψιστούν σε μια φράση ως «χαοτικά φαινόμενα». Ο Fink (1986) υποστηρίζει ότι οι επιχειρήσεις βρίσκονται καθημερινά στο χείλος του χάους· αφού περιμένουν να ξεσπάσει μια κρίση ανά πάσα στιγμή.

Ο Samoff (1996: 611), στη προσπάθεια του να υπεραμυνθεί της δυναμικής θεωρίας του χάους και της αβεβαιότητας παραθέτει την εξής διαπίστωση, ότι «οι περισσότεροι παρατηρητές (συγγραφείς) παρατηρούν ότι ο κόσμος παρουσιάζεται περισσότερο από ποτέ ασταθής ενώ από την άλλη μεριά απαιτούν συνεχώς υψηλότερο επίπεδο ασφάλειας προτού επενδύσουν κεφάλαια». Ο Samoff (1996: 611) δηλώνει πως για τη καλύτερη κατανόηση της έννοιας του «μη προβλέψιμου» πρέπει ο παρατηρητής να απορρίψει τα στερεότυπα που συνδέονται με τις φυσικές επιστήμες (γραμμικός τρόπος σκέψης).

Ο Young (1991: 289) δηλώνει ότι το χάος αποδεικνύει πως τα φυσικά συστήματα παραμένουν σταθερά στην ύπαρξή τους και έχουν μη γραμμική δυναμική. Ο Young (1991: 289), δηλώνει επίσης ότι από την εποχή του Νεύτωνα (1643 – 1727) η διαδικασία της γνώσης είναι τυποποιημένη, όπου η διεξαγωγή συμπερασμάτων, η ποσοτικοποίηση και τα μετρήσιμα δεδομένα επέρχονται μέσα από μια τελική, λογική συνειρμική διαδικασία και κάτω από αυτές τις συνθήκες είναι ιδιαίτερα εύκολο να προβλεφθεί το μέλλον ενός συστήματος. Κατά τον Young (1991: 290) τα περισσότερα συστήματα επιδεικνύουν μη γραμμική συμπεριφορά, ο βαθμός της οποίας εξαρτάται από τη ταλάντωση που πραγματοποιεί, τη καμπυλότητα και τη περιοδικότητα.

Ο Cleick (1987) δηλώνει ότι «ένα χαοτικό σύστημα όπου η σχέση μεταξύ δύο οποιονδήποτε αντικειμένων, γεγονότων, μεταβλητών ή καταστάσεων δε μπορεί να προβλεφθεί η σχέση αυτή μεταβάλλεται μη γραμμικά και απρόβλεπτα στη διάρκεια του χρόνου».

1.6.1 Βασικές Έννοιες για την Κατανόηση της Θεωρίας Συστημάτων

Η έννοια του συστήματος κατά τους Σπύρου και συν. (2002: 15) θεωρείται ότι είναι οτιδήποτε μπορεί να διαφημιστεί και να πωληθεί. Εξαιτίας αυτού έχει αποδοθεί μια γενικευμένη έννοια στον όρο σύστημα ακριβώς επειδή παρουσιάζει τα στοιχεία της λειτουργικότητας και της χρησιμότητας.

Για την έννοια του συστήματος υπάρχει η άποψη ότι αυτό είναι ένα σύνολο μεταβλητών και οι συνδυασμοί που υπάρχουν ανάμεσα σ' αυτές (Ashby, 1953). Ενώ πολύ αργότερα εμφανίζεται η άποψη ότι σύστημα είναι οι οντότητες οι οποίες έχουν δημιουργηθεί εξαιτίας ανθρώπινης παρέμβασης, κι αναφέρονται σε πραγματικές οντότητες όπου στην ουσία το σύστημα είναι ένα «προσλαμβανόμενο όλων». Όλα τα μέρη του «συναρμονίζονται», ασκούν και δέχονται επιρροές για την επίτευξη του στόχου (Senge & συν., 1994)

Η θεωρία συστημάτων κάνει χρήση του όρου σύστημα με σκοπό τη περιγραφή και τον προσδιορισμό του τρόπου οργάνωση της ανθρώπινης σκέψης Σπύρου και συν. (2002: 15). Ένας ακόμα ορισμός που έχει αποδοθεί στη προσπάθεια προσδιορισμού της

έννοιας του συστήματος αναφέρει πως είναι «μια ομάδα συστατικών, οι αλληλεπιδράσεις των οποίων τα ενώνουν σ' ένα σύνολο» (Von Bertalanffy, 1958)

Η άποψη του Young (1991: 292), για τα σταθερά συστήματα αναφέρει ότι:

1. Η συμπεριφορά ενός συστήματος μπορεί να προβλεφθεί, αφού αυτό επιστρέφει πάντα στην αρχική του θέση.
2. Τα συστήματα οριακού κύκλου όπου έχουν τη δυνατότητα να αντιστέκονται στις αλλαγές μέσω ενός μηχανισμού ανατροφοδότησης.

1.6.2 Πολυπλοκότητα και Πολύπλοκα Προσαρμοζόμενα Συστήματα

Δύο ακόμη έννοιες που χρησιμοποιούνται κατά κόρον στη θεωρία συστημάτων είναι αυτές της πολυπλοκότητας και των πολύπλοκα προσαρμοσμένων συστημάτων. Η έννοια της πολυπλοκότητας έχει ελληνικές ρίζες και αντικατοπτρίζει τη σύνθεση πολλών πραγμάτων μαζί ως ένα «πλέγμα». Παρόλα αυτά σήμερα χρησιμοποιείται προκειμένου να περιγράψει όχι το σύνολο των μερών που το συνθέτουν, αλλά τον τρόπο με τον οποίο είναι τα μέρη αυτά άριστα συνδεδεμένα μεταξύ τους Gell-Man (1995). Στο ίδιο περίπου μήκος κύματος και η άποψη του Waldrop (1994) όπου θεωρεί ότι για τη καλύτερη δυνατή κατανόηση της έννοιας της πολυπλοκότητας, απαιτείται ή αποδέσμευση της ανθρώπινης σκέψης απ' τη νευτώνεια λογική (γραμμικός τρόπος σκέψης, όπου έχει τις ρίζες του πίσω στην εποχή του Δημόκριτου, 6^{ος} -5^{ος} αιώνας π.Χ).

Έμφαση θα πρέπει να δίνεται στην έννοια της πολυπλοκότητας, εξαιτίας του ότι αυτή αποτελεί ένα σύνθετο πεδίο μελέτης, με συστατικό στοιχείο αυτής τις κοινωνικές επιστήμες (Kaufman, 1995). Η άποψη αυτή λειτουργεί καταλυτικά για τη σύνδεσή της με την επιστήμη του Marketing, όπου η τελευταία αποτελεί διεπιστημονικό αντικείμενο (Σιώμος, 1994: 25). Η άποψη του Kaufman (1995) για την έννοια της πολυπλοκότητας, αναφέρεται στην ενασχόληση της με φαινόμενα του πραγματικού κόσμου όπως είναι η αστάθεια, η προσαρμογή η αύξουσα απόδοση κ.ά. έννοιες που συναντώνται τακτικά στο προαναφερθέν επιστημονικό πεδίο.

1.6.3 Πολύπλοκα Προσαρμοσμένα Συστήματα

Τα πολύπλοκα προσαρμοσμένα συστήματα (ΠΠΣ) είναι εκείνα τα οποία απλά έχουν τη δυνατότητα να προσαρμόζονται (Batttram, 1999: 65). Στο σημείο αυτό πρέπει να υπάρξει μια αισθητή διάκριση προτού αναφερθούμε στα ΠΠΣ. Η διάκριση αυτή αναφέρεται:

- α) Απλά συστήματα, όπως άλλωστε έγινε αναφορά σε προηγούμενη ενότητα για την έννοια των συστημάτων (Ashby, 1953, Senge & συν., 1994, Von Bertalanffy, 1968, Batttram, 1999) με κύρια χαρακτηριστικά αυτών τη σταθερότητα των συνθετικών τους μερών και τη προβλεψιμότητα της συμπεριφοράς τους και
- β) Τα πολύπλοκα συστήματα (Χαοτικά), τα οποία χαρακτηρίζονται για την ελευθερία αλληλεπίδρασης των συστατικών τους μερών και την απρόβλεπτη συμπεριφορά τους, η οποία είναι ευρέως γνωστή ως το «φαινόμενο της πεταλούδας» (Lorenz, 1976: 69).

Ο Lorenz (1976) θεωρεί ότι η μη προβλέψιμη κατάστασή τους (χαοτικά συστήματα) προσδιορίζεται απ' το μέγεθος του χρόνου. Παρόμοια και η άποψη των (Σπύρου & συν., 2002: 107, 112) οι οποίοι υποστηρίζουν ότι ένα χαοτικό σύστημα είναι αιτιοκρατικό και εξαιτίας αυτού είναι ιδιαίτερα δύσκολο να προβλεφθεί η συμπεριφορά του. Αναφέρουν επίσης ότι τα πολύπλοκα συστήματα έχουν πολλούς βαθμούς ελευθερίας, αποκαλώντας τα «χάος πολλών διαστάσεων».

Τέλος η έννοια των ΠΠΣ αναφέρεται σ' ένα πολύ μεγάλο αριθμό συνθετικών μερών τα οποία είναι ελεύθερα να αλληλεπιδρούν στο πλαίσιο της ιεραρχίας τους. η δε συμπεριφορά τους είναι απρόβλεπτη και αναδυόμενη (Batttram, 1999: 65).

Η έννοια των αναδυόμενων συστημάτων χρησιμοποιείται προκειμένου να καταδειχθεί ότι τα μεμονωμένα μέρη ενός συστήματος, δεν αρκούν για να προκαλέσουν αισθητές αλλαγές (Kaufman, 1995), αλλά απαιτείται η σύμπραξη όλων προκειμένου να παρατηρηθούν αλλαγές στη συμπεριφορά. Ένα παράδειγμα για τη πλήρη κατανόηση της έννοιας είναι αυτό με τις ατομικές και συνολικές καμπύλες Ζήτησης - Προσφοράς, όπου η ατομική καμπύλη δεν επαρκεί προκειμένου να περιγράψει ή να διαπιστωθεί μια αλλαγή στην αγοραστική συμπεριφορά συνολικά στην οικονομία, κι γι' αυτό απαιτείται η χρήση των συνολικών καμπυλών (Κώττη & συν., 2000: 25, 322)

Επιστρέφοντας στα ΠΠΣ, θεωρείται ότι αυτά μοντελοποιούν το περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι βρίσκονται σε μια αέναη κατάσταση αλλαγών και εξελίξεων (Gell-Man, 1995). Το ινστιτούτο Santa Fe (ISF) είναι αυτό που προτείνει τον όρο ΠΠΣ, ενώ το London School of Economics (LSE) χρησιμοποιεί και προτάσσει τον όρο «πολύπλοκα εξελισσόμενα συστήματα» προκειμένου να περιγράψει τα ανθρώπινα κοινωνικά συστήματα.

1.6.4 Ελκυστής

Μια ακόμη σημαντική έννοια για την επιστήμη της πολυπλοκότητας είναι αυτή του ελκυστή. Ο ελκυστής δεν είναι μια ελκτική δύναμη, απλά δείχνει τη κατεύθυνση που ενδεχόμενα θ' ακολουθήσει ένα σύστημα, η διεύθυνση της οποίας θα εξαρτηθεί απ' τις σχέσεις ανάμεσα στα μέρη του (Batttram, 1999: 195).

Η έννοια του ελκυστή είναι γνωστή από τα χρόνια του Poincare, επισημαίνουν οι Brigg και συν. (2000: 33, 38) όπου ο πρώτος θεωρεί τους ελκυστές ως «μια πανίσχυρη έννοια που συνδέει το χάος με τη τάξη. Είναι μια περιοχή του χώρου των φάσεων που ασκεί μαγνητική έλξη σε κάποιο σύστημα και φαίνεται να το τραβά προς αυτή»

Η έννοια του χώρου των φάσεων χρησιμοποιείται προκειμένου να περιγραφεί το σημείο εκείνο όπου ένα σύστημα αλλάζει συμπεριφορά και από εύτακτο αρχίζει να αναταράσσεται, «μετάβαση φάσης» (Batttram,1999: 183). Ο Kaufman (1995) παρατηρεί ότι «στο χώρο των φάσεων» υπάρχουν τέσσερις φάσεις οι οποίες είναι:

- α) Η σταθερότητα.
- β) Η Τάξη.
- γ) Το χάος και
- δ) Η πολυπλοκότητα, η οποία βρίσκεται ανάμεσα στη δεύτερη και τη τρίτη κλάση.

1.7 Ερευνητική Υπόθεση

Η έρευνα πραγματοποιείται στη βάση της υπόθεσης ότι στην κοινωνική αλλά και πολιτική ζωή της Ελλάδας, παρατηρείται εμφανώς το φαινόμενο της διαφθοράς, στις τάξεις των κοινωνικών λειτουργών και των κρατούντων την εξουσία. Επίσης θεωρείται ότι η δυναμική του πολιτικού marketing στο πλαίσιο της χρήσης των επικοινωνιακών

τακτικών σε περιόδους κρίσης, αδυνατούν να τελικά να χειριστεί επιτυχώς το δημόσιο αίσθημα το οποίο αντικατοπτρίζεται στην δυσκολία ανάκαμψης μετά το κρίσιμο γεγονός καθώς επίσης ουδεμία βαρύτητα έχει δοθεί στη δημιουργία κοινωνικού συμμετοχικού πνεύματος διαμέσου του εν λόγω επιστημονικού πεδίου.

Η επιλογή της συγκεκριμένης υπόθεσης είναι απόρροια των επαναλαμβανόμενων γεγονότων διάφορου χαρακτήρα που πιθανό να εμπεριέχουν στοιχεία πολιτικής διαφθοράς καθώς και η πεποίθηση ότι σε όλη την ελληνική επικράτεια, ακόμα και στις προεκλογικές περιόδους πόσο μάλλον σε περιόδους πολιτικής αστάθειας δε υιοθετούνται στοιχεία επιστημονικού marketing για την εξομάλυνση και την επαναφορά της κοινωνικής και πολιτικής λειτουργίας.

1.8 Ερευνητικός Σκοπός

Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιείται στο πλαίσιο της αναγνώρισης και του προσδιορισμού, όπως άλλωστε αναφέρει και ο τίτλος αυτής, των διαφόρων κρίσεων που ενδεχόμενα προκύψουν απ' την ύπαρξη διεφθαρμένης τάσης και πρακτικής στη δημόσια ζωή και στο πολιτικό βίο.

Ο λόγος για τον οποίο πραγματοποιείται η έρευνα αυτή, χαρακτηρίζεται για το δισδιάστατο χαρακτήρα της, όπου η μια από τις δύο έγκειται στη διερεύνηση της υφιστάμενης πολιτικής κατάστασης σε περιόδους κρίσης οι οποίες οφείλονται σε πολιτική διαφθορά οικονομικού χαρακτήρα. Αντίστοιχα, η δεύτερη αναφέρεται στη δυναμική και την αναγκαιότητα του επιστημονικού Marketing στη πολιτική, ως μια νέα και ανερχόμενη προοπτική καθώς θεωρείται ότι η ύπαρξη αυτού στην Ελλάδα βρίσκεται ένα βήμα πριν τον «απογαλακτισμό του».

1.9 Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο που προηγήθηκε, πραγματοποιήθηκε η ανάλυση των όρων της κρίσης, της καταστροφής, του κινδύνου και του ρίσκου όπως αυτές συναντώνται στη διεθνή βιβλιογραφία. Στη συνέχεια, παρουσιάστηκαν οι δυο διακριτά είδη, των άμεσων και των έμμεσων κρίσεων, κάνοντας χρήση συγκεκριμένων παραδειγμάτων για τη κατανόηση όλων των μορφών κρίσης και στα δύο είδη.

Η επόμενη θεματική που απασχόλησε το πρώτο κεφάλαιο της συγκεκριμένης μελέτης, ήταν η προσέγγιση της Θεωρίας του Χάους και της ανάλυσης των θεμελιωδών εννοιών που απαιτούνται προκειμένου να επιτευχθεί η ομαλή εισαγωγή όλων στη νέα αυτή επιστημονική προσέγγιση.

Το σύνολο της πληροφορίας που εμπεριέχεται στο κεφάλαιο αυτό, οδηγεί στις πρώτες ίσως δειλές διαπιστώσεις, που θέλει τη κρίση να ελλοχεύει σε κάθε στιγμή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, οι επιπτώσεις δε αυτών χαρακτηρίζονται από τις έννοιες της πολυπλοκότητας και των πολλαπλών διαστάσεων, κάνοντας σαφή το συσχετισμό τους με τη Θεωρία του Χάους. Η προοπτική αυτή στην ουσία, είναι κατά τη λαϊκή ρήση «κοινό μυστικό», όπου πιθανό όλοι να το αντιλαμβάνονται έστω και διαισθητικά, λίγοι το αναφέρουν και ακόμη λιγότεροι ίσως το εξετάζουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ

2.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα πραγματοποιηθεί ανάλυση εννοιών με στόχο τη κατανόηση τους, προκειμένου η μετάβαση στο χώρο που πραγματεύεται η μελέτη να γίνει κατά ομαλό τρόπο και κατά δεύτερον να δημιουργηθεί εκείνο το «υπόστρωμα» δεδομένων έτσι ώστε να συντελεσθεί ιδανικά η σύνδεση των δεδομένων αυτών και των γεγονότων που περιγράφονται.

Ο χώρος του δευτέρου κεφαλαίου, κινείται ανάμεσα στις έννοιες της πολιτικής, με ιστορικές αναφορές που εμπίπτουν και στη φιλοσοφική αλλά και κοινωνιολογική τους προσέγγιση, στη διαφθορά και την ιστορική ύπαρξη της στην ελληνική κοινωνία, στη μελέτη του πολιτικού και του μεταμοντέρνο marketing.

2.2 Πολιτική: Μια Φιλοσοφική Προσέγγιση

Ο όρος πολιτική είναι αναμφίβολα μία από τις αρχαιότερες έννοιες, η οποία παρέμεινε αναλλοίωτη ως προς το εννοιολογικό της περιεχόμενο καθ' όλη τη διάρκεια του ανθρώπινου πολιτισμού επηρεάζοντας και απασχολώντας τους τελευταίους τόσο στο επίπεδο της φιλοσοφικής της διάστασης όσο και προς την πρακτική εφαρμογή αυτής.

Έτσι λοιπόν, πολιτική καλείται η συντονισμένη προσπάθεια από ομάδες ατόμων, διαμέσου οργανωμένων διαδικασιών για τη λήψη αποφάσεων και παροχή κατευθυντήριων γραμμών σε θέματα που συνδέονται με διοικητικούς ή διακυβερνητικούς στόχους (Wikipedia, 2008β).

Ο όρος πολιτική εμφανίζεται και αναλύεται ήδη από την εποχή του Πλάτωνα στο έργο του Πολιτεία (399 - 347 π.Χ) με σκοπό τη σύνδεση της με τις έννοιες της ηθικής και της δικαιοσύνης (Zimmer, 2004: 13), ενώ για τον Σωκράτη πολιτική καλείται «το καθήκον του πολιτικού να επιμελείται των ψυχών όλων των συμπολιτών του και να τους κάνει καλύτερους» (Δραγώνα – Μοναχού, 2001).

Στην άποψη αυτή συγκλίνει και ο Σαμαράς (2000) επικαλούμενος τις απόψεις των Grote και Popper, όπου ο μεν πρώτος τον θεωρεί μέγιστο δημοκράτη ενώ ο δεύτερος «πρόδρομο» του φιλελευθερισμού. Οι απόψεις των δύο φιλοσόφων συγκλίνουν επίσης

στον όρο ηθική, όπου ο Σωκράτης τη παρομοιάζει ως την έδρα της λογικής ικανότητας του ατόμου· την αποκαλεί δε ηθική συνείδηση. Ο Πλάτωνας την ανάγει μέσω της θεωρίας των Ιδεών, στις ηθικές, όπως είναι αυτές της δικαιοσύνης και του αγαθού (Σαμαράς, 2000).

Η Δραγώνα – Μοναχού (2001) προσυπογράφει αυτή την άποψη αφού συγκεκριμένα αναφέρει ότι για το Σωκράτη κύριο μέλημα της πολιτικής ήταν «η ηθική θωράκιση και αναμόρφωση των πολιτών». Αναφορά στον συσχετισμό της ηθικής και της πολιτικής κάνει και ο Παπούλιας (2008), αναφέροντας ρητά πως «πολιτική χωρίς ηθική είναι μια επικίνδυνη υπόθεση, οδηγώντας τη κοινή γνώμη σε αποστασιοποίηση, σε παρακμή και εκδήλωση ακραίων κοινωνικών φαινομένων».

Μια διαφορετική φιλοσοφική προσέγγιση για την έννοια της πολιτικής και της ηθικής δίδεται από τον Μακιαβέλι, στο έργο του «Ο Ηγεμών», υποστηρίζοντας πως κάθε πολιτικός ή πολιτική πράξη πρέπει να ναι απαλλαγμένη από αυτή της ηθικής. Ο Μακιαβέλι πρεσβεύει ότι το κράτος είναι αποτέλεσμα της ανθρώπινης δημιουργικότητας και ο πολιτικός οφείλει να ναι αμοραλιστής, δηλαδή να απέχει από την ηθική (Zimmer, 2004: 53), ενώ η Δραγώνα – Μοναχού (2001) παραθέτει πως ο Μακιαβέλι επαναπροσεγγίζει τις έννοιες της ηθικής και της πολιτικής, όπου δεν επιτρέπει στη δεύτερη να παρέχει στους πολιτικούς «ηθικό άλλοθι».

Η πολιτική θα μπορούσε να ειπωθεί ότι εμφανίζει δυο διαστάσεις ή δυο πτυχές, αυτές της τέχνης και της επιστήμης. Αυτό σημαίνει ότι και οι δυο σχετίζονται με το τρόπο εφαρμογής τους σε θέματα της ανθρώπινης ύπαρξης αλλά και σε ζητήματα που αφορούν το κοινωνικό σύνολο (Wikipedia, 2008α).

2.3 Πολιτική: Κοινωνιολογική Προσέγγιση

Η μία όψη που φαινομενικά προκαλεί ένα σχετικό ενδιαφέρον ήταν αυτό της φιλοσοφικής προσέγγισης του όρου· συμπληρωματική ιδιότητα σε αυτόν φαίνεται να εμφανίζει η κοινωνιολογική διάσταση και η αόριστη φαινομενικά προσέγγιση της. Ο Καστοριάδης (χ.χ) θεωρεί ότι η πολιτική καλείται η ρητή εξουσία, η οποία βέβαια δε στηρίζεται σε κανένα είδος καταναγκασμού, ενώ παράλληλα δε πρέπει να συγχέεται με

τις «αυλικές» δολοπλοκίες. Για τον Αριστοτέλη, η πολιτική σε κοινωνικό επίπεδο ήταν το υβριδικό καθεστώς του συσχετισμού και της συνδεσιμότητας της δημοκρατίας και της αριστοκρατίας, συμπεριλαμβανομένης και της διαδικασίας των εκλογών.

Η άποψη αυτή βρίσκει σύμφωνο και τον μεταγενέστερο Φίνλεϋ (1996) όπου αναφέρει ότι «ενώ οι εκλογές αποτελούν ένα κεφαλαιώδες σημείο της ιστορίας των Ελλήνων, αυτές δεν αντιπροσωπεύουν τη δημοκρατία, αλλά αποτελούν και συνδέονται με την αριστοκρατία. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι πολιτική είναι η τέχνη του «να ακούς και να δουλεύεις για τους πολίτες, στο πλαίσιο του να εργάζεται ο πολιτικός για τη σωστή διαχείριση των κρατικών πόρων και να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους» (Fitzgerald & συν., 1997). Κατά τον Pillay (2004: 587) πολιτική είναι η δέσμευση και οι ενέργειες προς όφελος των ομάδων ενδιαφέροντος και κυρίως, προς αυτή των πολιτών.

2.4 Διαφθορά. Έννοια και Ύπαρξη στο Πολιτικό Βίο

Η επόμενη έννοια που καλείται να απασχολήσει τη τρέχουσα ενότητα του κεφαλαίου είναι αυτή του όρου της διαφθοράς, μιας ευρέως χρησιμοποιούμενης λέξης που οι ρίζες τις είναι τόσο παλιές και άρρηκτα συνδεδεμένες με τη προηγούμενη που τα βήματά της οδηγούν στην ιστορία (Στεργίου, 2008).

Η παγκόσμια ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια (Wikipedia, 2008a), καλεί διαφθορά τη κατάχρηση της εξουσίας από τις ανώτερες κυβερνητικές δυνάμεις και συνδέεται με την απόκτηση ιδιωτικής περιουσίας. Ο Στεργίου (2008), αναφέρει ότι η διαφθορά στην Ελλάδα έχει μια ιστορία 3000 ετών ξεκινώντας από την Αρχαία Σπάρτη και φτάνοντας μέχρι σήμερα. Ο Τσούκαλης (2008) επισημαίνει ότι η διαφθορά είναι η παρεμπόμπουσα διάσταση του πολιτικού συστήματος και το πολιτικό χρέμα αναπόσπαστο κομμάτι αυτού.

Ο Κονιογιώργης (2008) ενστερνίζεται την άποψη του προαναφερθέντα συγγραφέα, κι ανάγει τη διαφθορά σε μείζον «κεφάλαιο της ιδιοποίησης της πολιτικής». Θεωρεί επίσης ότι υπάρχει μια σαφή σχέση μεταξύ εντολέα και εντολοδόχου ενώ παράλληλα θέτει το θέμα της πολιτικής ηθικής. Τον συσχετισμό των εννοιών της ηθικής και της διαφθοράς στη πολιτική την έχει εξαντλήσει ήδη απ τον 4^ο αιώνα π.χ. ο Αριστοτέλης αποκαλώντας τη τελευταία ως έγκλημα απέναντι στη δημοκρατία.

Η ηθική προσέγγιση του Κοντογιώργη (2008) έγκειται στο ότι, θεωρεί αυτή μέρος της προσωπικής συνείδησης του πολιτικού και τα αποτελέσματα των διεφθαρμένων πρακτικών ως «χρεώσεις», ενώ παράλληλα διαβλέπει ως καταλύτη για την αποτροπή της ιδιοποίησης του δημόσιου χώρου τη γενικευμένη δημοσιότητα στην ενδιάθετη τάση για διεφθαρμένες πράξεις. Η αναφορά του Τσουκαλά (2008) για την δημοσιότητα αντικατοπτρίζεται σε δύο σημεία, ότι:

- α) Ο δημοκρατικός – πολιτικός ανταγωνισμός τείνει να θεαματικοποιηθεί και να θεατροποιηθεί στα μάτια του φιλοθεάμονος κοινού και
- β) «Το τέλος της ιδεολογίας», το οποίο σημαίνει ότι η μετάβαση του πολιτικού παιχνιδιού μεταπηδά απ τα έδρανα στα γραφεία πολιτικής επικοινωνίας.

Ο Κοντογιώργης (2008) μεταβιβάζει την θεώρηση αυτή, ίσως ένα βήμα παραπάνω, δηλώνοντας ότι η πολιτική ομηρία ενός πολιτικού ή κόμματος εδράζεται στη προσπάθεια του να ανέλθει στην εξουσία, συναρτάται από το χρήμα και το διαθέσιμο χώρο και χρόνο που τους αναλογεί στα ΜΜΕ.

Δίνοντας την κοινωνική και την οικονομική συσχέτιση του φαινομένου θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η διαφθορά εμφανίζει μεγαλύτερη αποδοχή στις χώρες της περιφερειακής Ευρώπης, εκεί που η χαμηλόμισθη και ανασφάλιστη εργασία, η σαθρότητα της πολιτικής και κοινωνικής μηχανής είναι περισσότερο εμφανής (Κοντογιώργης, 2008), ενώ υπερασπιστής αυτής της άποψης είναι και ο Χρυσοχοϊήδης (2006), όπου δηλώνει ότι η γενικευμένη οικονομική ανασφάλεια και η κοινωνική αδικία συνθέτουν τη διαφθορά που με την σειρά τους οδηγούν στην απαξίωση της Πολιτείας. Κλείνοντας αναφέρει ότι η διαφθορά πλήττει τους φτωχούς και τους άνεργους.

Παράλληλα η διαφθορά εμφανίζεται ως η κύρια αιτία για τη κωλυσιεργία της οικονομικής ανάπτυξης για τις χώρες που εμφανίζουν χαμηλά ποσοστά εισροών κεφαλαίου. (Emerson, 2006: 193) Μια παλαιότερη έρευνα αναφέρει ότι η διαφθορά κατακερματίζει την ιδέα των χωρών για ανάπτυξη: ενώ τίποτα άλλο δεν μπορεί να αποβεί μεγαλύτερο τροχοπέδη για την κοινωνία από αυτούς που επιδιώκουν το γρήγορο χρήμα. (Frish, 1994: 60). Ενδιαφέρουσα είναι η άποψη η οποία αναφέρει πως η διαφθορά βρίσκεται σε αντίθεση με την ευθύνη και τη διαχείριση του νόμου μειώνοντας τη

δημόσια εμπιστοσύνη και το κύρος αυτών, απειλώντας την ηθική της κυβέρνησης και της κοινωνίας. (Haymans & συν., 1991)

Στην ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια (Wikipedia, 2008α) συναντάται η εξής άποψη, ότι η διαφθορά υπονομεύει τη δημοκρατία και τη σωστή διακυβέρνηση, διαβρώνοντας παράλληλα τη θεσμική της ικανότητα κυρίως όταν εμπεριέχεται το στοιχείο της δωροδοκίας.

Σε συνέντευξη του, στην εφημερίδα «Τα Νέα» ο Διαμαντούρος (2007) πιστοποιεί ότι η διαφθορά σε σημαντικό βαθμό «συναρτάται με την αδυναμία της ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης να ανταποκριθεί σε απαιτήσεις ορθολογικής συμπεριφοράς και αποτελεσματικότητας». Ο Στεργίου (2008) γράφει στην «Καθημερινή» ότι ακόμα και στην Αρχαία Σπάρτη η διαφθορά στους θεσμούς αλλά και στους ελεγκτικούς μηχανισμούς ήταν δεδομένη και αυτό επειδή το σύστημα επιδεχόταν το χρηματισμό, άποψη η οποία βασίζεται στο έργο του Αριστοτέλη «Πολιτικά» (384-322: 1270), ενώ δυο χρόνια αργότερα η Καθημερινή (2008γ) φιλοξενεί άρθρο με τίτλο «Από την αρχαία Σπάρτη μέχρι σήμερα» επιβεβαιώνοντας τους ισχυρισμούς που θέλουν πολιτική και διαφθορά συνοδοιπόρους.

Τον ορισμό της διαφθοράς πιστοποιεί και η πρόεδρος της διεθνούς Διαφάνειας Huguette (2008), η οποία δηλώνει πώς η διαφθορά είναι κάθε μορφή κατάχρησης εξουσίας δια ιδίων όφελος, είναι πολυεπίπεδη και καλύπτει το φάσμα του ιδιωτικού αλλά και του δημόσιου τομέα. Η Ελευθεροτυπία φιλοξενεί απόσπασμα των δηλώσεων του προέδρου της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδας, Μπακούρη (2008) από τη παγκόσμια συνδιάσκεψη κατά της διαφθοράς, ο οποίος δήλωσε ότι «η καταπολέμηση της διαφθοράς στην Ελλάδα έχει οριακή πρόοδο.... αφού το πρόβλημα είναι μεγάλο και η ανοχή προς τη διαφθορά είναι επίσης μεγάλη».

2.5.1 Τύποι Διαφθοράς

Στην ενότητα αυτή θα πραγματοποιηθεί μια σύντομη παρουσίαση των τύπων της διαφθοράς όπως αυτοί συναντώνται στις κοινωνίες καθώς επίσης και στη διεθνή

βιβλιογραφία. Έτσι λοιπόν, οι τύποι της κατάχρησης εξουσίας που εμπίπτουν στη διαφθορά όπως αυτές εμφανίζονται στην Wikipedia (2008α) είναι:

α) Δωροδοκία ή Χρηματισμός: είναι η προμελετημένη χρήση του αξιώματος ενός κρατικού λειτουργού για την ιδιοποίηση κερδών. Είναι εμφανές ότι σε αυτήν τη μορφή απαιτούνται δυο πρόσωπα. Την αναφορά στην δωροδοκία την παρουσιάζει και ο Κοντογιώργης (2008) κάνοντας χρήση των όρων, του «εντολέα και του εντολοδόχου».

β) Εκβιασμός: είναι η παράνομη χρήση από τους κρατικούς λειτουργούς της δύναμης που κατέχουν, με σκοπό την απειλή για επιβολής ζημιάς, αν δε υλοποιηθεί η απαίτησή τους.

γ) Προτίμηση τρίτων προσώπων: συνηθέστερα εμφανίζεται με φιλοκυβερνητικούς που απολαμβάνουν τα προνόμια (ανάληψη έργων κτλ).

δ) Νεποτισμός: είναι η οικογενειοκρατία, όπου εμφανίζεται με την παραχώρηση θέσεων σε κρατικούς ή και μη οργανισμούς, συγγενών των πολιτικών.

ε) Πλαστογραφία: συνίσταται τόσο στην πλήρη κλοπή κρατικών κεφαλαίων όσο και σε παραποίηση εγγράφων για ιδίων όφελος (Wikipedia, 2008α).

2.5.2 Λόγοι Ύπαρξης Διαφθοράς

Αναφορικά με τους λόγους οι οποίοι σχετίζονται με τη διαφθορά και παράλληλα ευνοούν την ύπαρξη της είναι οι ακόλουθοι (Wikipedia, 2008α):

α) Έλλειμμα πληροφοριών: περιλαμβάνει την ελλειμματική κρατική διαφάνεια, έλλειψη έγκαιρης οικονομικής διαχείρισης και ελλιπής νομική ελευθερία της πληροφορία. Η έλλειψη της οικονομικής διαχείρισης είναι συνδεδεμένη με την οικονομία συνολικά και τη μετάβαση της από την μία διάσταση στην άλλη. Η μετάβαση από την διαμεσολαβημένη στην πλήρως προσανατολισμένη ανοιχτή οικονομία συνιστά μεγαλύτερα επίπεδα διαφθοράς (Geddes & συν., 1999, Manzetti, 2000, Whitehead, 2000).

Για την οικονομική διαχείριση αναφέρεται και ο Cazurra (2008) σημειώνοντας πως η διαφθορά επηρεάζει την οικονομία και τις επενδύσεις αρνητικά, αφού εμφανίζεται η αδυναμία ελέγχου της ανόδου του κόστους αλλά και οικονομικής αβεβαιότητας.

β) Έλλειψη κυβερνητικής υπευθυνότητας και ελέγχου: σήμερα αναφέρεται ως καχεκτική δημοκρατία, ασθενές κράτος δικαίου και δικαστική εξάρτηση (Wikipedia, 2008α). Για την έννοια της δημοκρατίας παρατίθεται η άποψη του Καστοριάδη (χ.χ), όπου θεωρεί ότι η ουσία της τελευταίας δε σταματά στο «τι είναι δίκαιο, ίσο ή ελεύθερο» αλλά στο να θεσμίζεται κατά αυτό το τρόπο όπου η κοινωνική δικαιοσύνη να τίθεται στο πλαίσιο της λειτουργίας της κοινωνίας. Αναφορικά για την δικαστική εξουσία ο Μανδραβέλης (2008) σημειώνει ότι παρόλο που στην Ελλάδα η κυβέρνηση δε διορίζει την ηγεσία του Αρείου Πάγου, διασφαλίζοντας κατά αυτό το τρόπο τη λειτουργία της δικαιοσύνης, από την άλλη όμως η ανεξαρτησία αυτής λειτουργεί και ως ανάχωμα για τους κυβερνώντες.

γ) Ευκαιρίες και τα κίνητρα που δημιουργούνται στο δημόσιο τομέα: επιτρέπει στους κρατικούς λειτουργούς να απαιτούν ή να δέχονται χρήματα από τρίτους και πέρα των μισθολογικών του απολαβών. Ευκαιρίες και κίνητρα δημιουργούνται επίσης όταν εμφανίζονται δαπανηρές εκστρατείες πολιτικών ή όταν εμφανίζεται μακροχρόνια παραμονή αυτών σε κομβική θέση.

Στην συγκεκριμένη μελέτη παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα σημεία “α” και “β”, διότι παρέχουν τους συσχετισμούς των εννοιών της πληροφορίας, της μετάβασης από μια κοινωνικό - οικονομική διάσταση σε μια άλλη και τέλος σε αυτή των δημόσιων κρατικών λειτουργών. Αναφέροντας τις οικονομικές προσεγγίσεις, ο Bardhan (2006: 341) χρησιμοποιεί τον όρο «Χρήση της Δημόσιας Θέσης για Ιδιωτικό Όφελος» (Use of public office for private gain). Έτσι λοιπόν διακρίνει την διαφθορά σε δυο διαφορετικές αλλά αλληλένδετες μορφές:

α) Τη γραφειοκρατική, περιγράφοντας αυτή ως τη διαδικασία όπου ο κρατικός λειτουργός κάνει «τα στραβά μάτια» για τη προώθηση υπηρεσιών π.χ. για τη δωροδοκία εφοριακών ενώ

β) Τη πολιτική, η οποία θεωρεί ότι ξεκινά από τη στιγμή που δημιουργείται η κυβερνητική αποκέντρωση, δίνοντας εξουσία σε παραπάνω άτομα και τοπικές διοικήσεις (Bardhan, 2006: 346).

Οι Giavazzi και συν. (2005), κατέχουν τον αντίλογο θεωρώντας ότι δεν υπάρχει κανένας θετικός συσχετισμός της διαφθοράς και της δημοκρατίας, αντίθετα η δεύτερη λειτουργεί καταλυτικά προς της μείωσης της πρώτης, ενώ σύμφωνος με την παραδοχή αυτή τίθεται και ο Treisman (2000), αφού θεωρεί ότι οι χώρες που βρίσκονται σε δημοκρατική τροχιά εμφανίζουν μικρότερα σημάδια πολιτικής διαφθοράς κι αυτό διότι η ελευθερία του λόγου και του τύπου προστατεύουν τις κοινωνίες και τη διαφάνεια.

Ενδιαφέρουσα παραμένει η άποψη του Tanzi (1998) η οποία περικλείει τις έννοιες της ανοιχτής οικονομίας, του διεθνούς εμπορίου, της διαφθοράς και των κυβερνώντων. Πιο συγκεκριμένα, τοποθετείται λέγοντας ότι η μετάβαση προς τις ανοιχτές οικονομίες δημιούργησε νέες ευκαιρίες στη διαφθορά διαμέσου του εμπορίου, ενώ οι εμπλεκόμενοι πολιτικοί που επισφραγίζουν συνεργασίες με οικονομικούς κολοσσούς παράλληλα εξασφαλίζουν και την επανεκλογή τους, αφού οι πρώτες χρηματοδοτούν τις εκλογικές τους εκστρατείες. Σύμφωνος με τις απόψεις του προηγούμενου συγγραφέα είναι ο Rock (2004: 1000), ο οποίος θεωρεί ότι υφίσταται συσχετισμός διαφθοράς και οικονομικής ανάπτυξης, διατυπώνοντας πως η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να καθυστερήσει εξαιτίας της διαφθοράς στις μικρές και αναπτυσσόμενες χώρες.

Ο Cazurra (2008: 5), συμφωνεί δηλώνοντας ότι οι ξένες επενδύσεις που πραγματοποιούνται σε μια χώρα στην οποία συναντάται το φαινόμενο της διαφθοράς, απαιτεί τη δωροδοκία δημοσίων υπαλλήλων αλλά και των πολιτικών από μέρους των ξένων κεφαλαίων για την υλοποίηση του σκοπού τους.

2.6 Ιστορική Αναδρομή της Διαφθοράς στο Ελληνικό Κράτος

Είναι πασιφανές, όπως άλλωστε προδίδει και ο τίτλος, να πραγματοποιηθεί μια ιστορική αναδρομή για την ύπαρξη της διαφθοράς στο ελληνικό κράτος. Οι συγκριμένες αναφορές τοποθετούνται χρονικά τόσο στο πρώιμο ελληνικό κράτος μετά το 1821, το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά και τη νεότερη ιστορία.

2.6.1 Από τα Δάνεια της Επανάστασης στο Δόγμα Τρούμαν

Η ύπαρξη και η φύση της διαφθοράς όπως ειπώθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, σχεδόν συνυπήρχαν με την πολιτική από την αρχαιότητα στην Ελλάδα (Στεργίου, 2008). Αυτό το οποίο πρέπει να αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο εξέτασης της ύπαρξης διαφθοράς στη Ελλάδα είναι η μελέτη από το 1821 και μετά, με τη προσπάθεια δημιουργίας του πρώτου ελληνικού ανεξάρτητου κράτους.

Ο Παπανικολάου (1995) αναφέρει ότι «αν έχουμε δώσει ένα πολιτικό βάρος στο ζήτημα του 1821, είναι γιατί έχουμε σχηματίσει την πεποίθηση πως εκεί βρίσκεται η ρίζα όλης της νεοελληνικής κακοδαιμονίας». Έτσι λοιπόν το πρώτο γεγονός πολιτικής διαφθοράς με οικονομικές διαστάσεις, ουσιαστικά χρονολογείται το 1824 και στις ύστατες προσπάθειες σύστασης ελληνικού κράτους. Τα δάνεια λοιπόν της επανάστασης του 1824 από την Αγγλία, τα οποία προορίζονταν για την ουσιαστική βοήθεια της ελληνικής επανάστασης, κατασπαταλήθηκαν στους εμφύλιους πολέμους ανάμεσα στην εσωτερική αντίδραση και τη κεντρική διοίκηση (Παπανικολάου, 1995).

Στο σκωπτικό του άρθρο «Η τέλεια Δημοκρατία» ο Κυψελιώτης (2006), πραγματοποιεί μια τάχιστη ιστορική αναδρομή επισημαίνοντας παράλληλα ότι ο εμφύλιος μετά την επανάσταση του 1821 οφείλεται στο γεγονός ότι κάποιοι επιθυμούσαν διακαώς τη διαχείριση των κατά τα άλλα δανείων της επανάστασης καθώς και ότι κάποιοι εξαιρέθηκαν της «μοιρασιάς».

Μια ενδιαφέρουσα αναφορά πραγματοποιεί και ο Σαπουνάς (1998), ο οποίος υιοθετεί τη συμπερασματολογία του Νίκου Μπελογιάννη για τις αρνητικές συνέπειες που είχε για τη χώρα η παρουσία του ξένου κεφαλαίου, υπό τη μορφή των εξωτερικών δανείων του 1824, ενώ παράλληλα σημειώνει ότι τα δάνεια τοποθετήθηκαν σε προνομιούχους και έδρασαν ύπουλα και παρασκηνιακά. Στο βιβλίο «Το ξένο κεφάλαιο στην Ελλάδα» ο Μπελογιάννης (χ.χ), παραθέτει εκτενείς αναφορές για τους όρους σύναψης των δανείων, ιδιαίτερη μνεία για την πληρωμή προμηθειών (μίξες) και για το ποιο τελικά ήταν το ποσό που έφτασε στην Ελλάδα και ποιο ποσό κατέληξε για την επανάσταση (Σαπουνάς, 1998).

Επόμενος σταθμός το «Σχέδιο Μάρσαλ» και οι «εξαγγελίες του Δόγματος Τρούμαν» για την Ελλάδα μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Δηλώνεται πως το σχέδιο Μάρσαλ της αμερικάνικης βοήθειας για την Ελλάδα αφορούσε ένα φάσμα ζητημάτων εκ των οποίων ένα από αυτά ήταν και η διαφθορά. Για την ιστορία και μόνο να αναφερθεί ότι το «Δόγμα Τρούμαν – Σχέδιο Μάρσαλ» σε καμία περίπτωση δεν ενδιαφέρονταν για την αναστήλωση της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ιράν (έλαβαν επίσης χρήματα από το Σχέδιο Μάρσαλ – όλες μαζί ήταν οι «Middle East Desk») (Τομαή, 2006, Χατζηκώστας, 2007).

Στόχος των Αμερικάνων ήταν η ισχυροποίηση τους στην περιοχή και ο εξοστρακισμός της ρωσικής κομμουνιστικής «απειλής» που είχε αρχίσει να κάνει αισθητή τη παρουσία της στην Ευρώπη, δημιουργώντας τον κίνδυνο για διχοτόμηση της Ευρώπης, γνωστό ως «Σιδηρούν Παραπέτασμα» (Τσόρτσιλ, 1946). Ο Οικονομίδης (2002), δηλώνει ότι ο τότε επίτιμος διοικητή της Εθνικής Τράπεζας, δήλωσε «την αδυναμία του ελληνικού κράτους να διαχειριστεί και να αξιοποιήσει ορθά τα χρήματα του Σχεδίου Μάρσαλ. Η διαχείριση και η κατασπατάληση της οικονομικής βοήθειας που δόθηκε στην Ελλάδα από το αμερικάνικο κράτος, περιγράφεται και από τον Παπαδόπουλο (2007), ο οποίος δηλώνει ότι το μεγαλύτερο μέρος από τα 300εκ. δολάρια που πήρε η Ελλάδα κατασπαταλήθηκαν στο εμφύλιο προκειμένου να εξαλειφθεί η κομμουνιστική «απειλή». Θεωρεί ότι η πολιτικό – οικονομική απόφαση είχε διάστικτο χαρακτήρα δόλου, για το ποιος θα κατείχε την εξουσία και για το πως θα «διανέμονταν» τα χρήματα.

Ίδιες είναι και οι επικρίσεις του Φίλερη (2007) για τη χρήση και τη μετέπειτα κατασπατάληση της οικονομικής ενίσχυσης του σχεδίου Μάρσαλ. Παράλληλα φιλοξενεί τις δηλώσεις Έλληνα πολιτικού και επίτιμου προέδρου παράταξης (Μητσοτάκης, 2007), ο οποίος σημειώνει πως «το σχέδιο Μάρσαλ έσωσε στην Ελλάδα από τη κατοχή και από την ήττα στον εμφύλιο».

Ενδιαφέρουσα η άποψη του Αγγελόπουλου (χ.χ) για την οικονομική ενίσχυση, ο οποίος σημειώνει πως το 94% του συνολικού ποσού του Σχεδίου Μάρσαλ, ήταν δωρεάν προς την Ελλάδα (τέσσερις φορές μεγαλύτερο από το προπολεμικό εθνικό εισόδημα,

πολύ μεγαλύτερο από τα δάνεια που εισέπραξε η Ελλάδα την περίοδο 1821-1830 και που θα μπορούσε να λύσει τα προβλήματα της δια παντός). Ο Ζαγγανάς (2007) αναφέρει ότι το σχέδιο Μάρσαλ αντί να δοθεί για την ανοικοδόμηση της χώρας, διανεμήθηκε με τη μορφή των γνωστών «Λίμπτυ» σε Έλληνες εφοπλιστές αλλά και σε «μαυραγορίτες» της κατοχής για να συμβάλλουν στην πάταξη της κομμουνιστικής απειλής, ενώ ο Νέτος (2007) δηλώνει ότι «επί 57 έτη καταληστεύονται τα Ταμεία» και τα συνδέει με το σχέδιο Μάρσαλ παραπέμποντας ταυτόχρονα στα πρωτοσέλιδα της τότε εφημερίδας «Αθηναϊκή» όπου μήνες δημοσιευόταν μια εικόνα με ένα σάκο και το ερώτημα «ποιος πήρε τα 193 δις. δρχ».

Κλείνοντας ο Σταθάκης (2008), δηλώνει πως οι Αμερικάνοι όταν έδωσαν τα χρήματα στην Ελλάδα, δημιούργησαν θεσμούς που τους έλεγχαν προκειμένου να διασφαλίσουν τα χρήματά τους, περιορίζοντας φαινόμενα κατασπατάλησης και εκτεταμένης διαφθοράς που παρόλα αυτά τελικά εμφανίστηκε.

2.6.2 Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης

Για τη διαφθορά στα νεότερα χρόνια του ελληνικού κράτους, θα πραγματοποιηθεί μια συνοπτική παράθεση ενός γεγονότος το οποίο απασχόλησε την οικονομική ζωή της Ελλάδας την τελευταία εικοσαετία, με διάστικτες αναφορές πολιτικής διαφθοράς οικονομικής έκφανσης κατά τις τέσσερις περιόδους με τις οποίες εμφανίστηκε. Ο λόγος δεν είναι άλλος παρά για τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (συντ. ΚΠΣ) που εκδόθηκαν με την μορφή οικονομικής ενίσχυσης από την Ε.Ε. προς την Ελλάδα.

Ο Αλογοσκούφης (2004), σε μία και μόνο φράση του αποδελτίωσε όσα επί χρόνια γράφονταν γύρω από το θέμα της διαχείρισης των ΚΠΣ, αναγνωρίζοντας και προσωπογραφώντας την κακοδιαχείριση τους, ενώ σημειώνει πως «με το ποσό των πόρων που έχουν εισπραχθεί από την Ε.Ε όλα αυτά τα χρόνια, ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας μας θα μπορούσε να είναι κατά πολύ υψηλότερος.....ο τρόπος με τον οποίο διατέθηκαν οι δεν ήταν πάντοτε ο πλέον ενδεδειγμένος» (Αλογοσκούφης, 2004).

Ενώ η Δεληθανάση (2003), θεωρεί ότι τα ΚΠΣ αποτέλεσαν τη σημαντικότερη ευκαιρία για εκσυγχρονισμό της Ελλάδας μετά το σχέδιο Μάρσαλ, μόνο που αυτά

χαρακτηρίστηκαν από τις λέξεις της διαφθοράς, της κακοδιαχείρισης και της μη απορροφητικότητας. Ιστορικά λοιπόν οι Δήμας και συν. (2008) παρατηρούν πως χάρη στη συστηματική πίεση των Φ. Γκουζάλ και Ζ. Ντελόρ, αποφασίστηκε οι τέσσερις φτωχότερες χώρες της Ε.Ε (μεταξύ αυτών και η Ελλάδα) να λαμβάνουν χρήματα για την οικονομική και κοινωνική τους ενίσχυση, κι έτσι το πρώτο «πακέτο Ντελόρ» δημιουργήθηκε το 1987. Πρώτο στη λίστα ήταν το Α΄ ΚΠΣ ή όπως συνηθίζετε να λέγεται Α΄ Πακέτο Ντελόρ, όπου η εφημερίδα «Το Βήμα» (χ.χ) είχε δημοσιεύσει ότι «ο λογαριασμός του Α΄ ΚΠΣ είχε χαθεί καθόδων», εξαιτίας του γεγονότος που ήθελε την Ελλάδα να έχει κάνει «αρκετές παρατυπίες στα κεφάλαια».

Το δεύτερο κατά σειρά ΚΠΣ η Β΄ Πακέτο Ντελόρ, χαρακτηρίστηκε και αυτό από το στοιχείο της κακοδιαχείρισης, αφού στο τέλος του 1998 μόνο 60% του κοινοτικού πακέτου κατάφερε να απορροφηθεί σύμφωνα με δημοσίευμα του Ριζοσπάστη (1999), το οποίο και προκύπτει από τα πρακτικά του συνεδρίου που διοργάνωσε το «ΤΕΕ» (1999). Για κυρώσεις γράφει ο Παπαδοκωστόπουλος (2003), αναφέροντας ότι η κακοδιαχείριση των προηγούμενων χρόνων μπορεί να στερήσει από την Ελλάδα 250 δις. δραχμές περίπου, δηλαδή το 1/2 της 2^{ης} δόσης του Β΄ ΚΠΣ ύψους 500 δις. δραχμών (150 εκ. €).

Ο Χατζηδάκης (2006), συμφωνεί με την άποψη του αρμόδιου κοινοτικού Επιτρόπου Ζ. Μπαρόζο, ότι δηλαδή η Ελλάδα αναδείχθηκε πρωταθλήτρια στην απώλεια κονδυλίων, ενώ παράλληλα σημειώνει ότι χάθηκε οριστικά το 6,879% του Β΄ ΚΠΣ, δηλαδή 1 δις. €, γεγονός το οποίο οφείλεται σε πρόστιμα από την Ε.Ε για την κακοδιαχείριση. Σύγκλιση απόψεων παρατηρείται και από τη Δεληθανάση (2003), η οποία σημειώνει, ότι την περίοδο το Β΄ ΚΠΣ (1994-2000) χάθηκαν 1.5 δις. δραχμές (5,5 εκ. €), γεγονός που οφείλεται στην «αδιαφανή» δημόσια διοίκηση.

Τέλος, ο Ριζοσπάστης (2002α, 2002β) παραθέτει δήλωση του κοινοτικού επιτρόπου Μπαρνιέ (2000) προς τον τότε πρωθυπουργό της Ελλάδας, εκφράζοντας του τον κίνδυνο για μη απορρόφησης των κοινοτικών κονδυλίων λόγω «ανεπαρκών ποιοτικών ελέγχων», απαιτώντας παράλληλα να υπάρξει «διοικητική εξυγίανση» των θεσμών. Αυτά είναι μόνο μερικά από τα δημοσιεύματα της εποχής που έλαβαν χώρα τη

περίοδο που δόθηκε στην Ελλάδα το Β΄ ΚΠΣ και έτσι, λοιπόν πραγματοποιείται τάχιστα η μετάβαση στο Γ΄ ΚΠΣ ή πακέτο Σάντερ.

Ήδη από τα πρώτα κιόλας χρόνια το Γ΄ ΚΠΣ, άρχισε να απασχολεί και αυτό με τη σειρά του τον τύπο. Χαρακτηριστικό είναι το δημοσίευμα που αναφέρει ότι «έρευνες στην τοπική αυτοδιοίκηση φέρνουν στο φως φαινόμενα κακοδιαχείρισης τους όπως υποστηρίζει το Υπ. Οικονομικών ... μήπως το ψάρι βρομάει από το κεφάλι... το μεγάλο σκάνδαλο είναι η κατεύθυνση προς την οποία αξιοποιούνται τα κονδύλια που αποδεδειγμένα καμία σχέση δεν έχουν με τα συμφέροντα του Έλληνα πολίτη» (Ριζοσπάστης, 2002). Ο Παπαδοκωστόπουλος (2003), σημειώνει ότι τα κονδύλια του Γ΄ ΚΠΣ κινδύνευσαν να χαθούν εξαιτίας του πρότερου «ανέντιμου» βίου, αναφερόμενος στα Α΄ και Β΄ ΚΠΣ, καθώς επίσης η Ε.Ε αρνήθηκε να καταβάλει τα ποσά ως όφειλε εξαιτίας του γεγονότος που ήθελε την Ελλάδα να μην έχει προσκομίσει τα απαραίτητα παραστατικά. Ο Καρατζαφέρης (2005), με επερώτηση του στο Ευρωκοινοβούλιο καταγγέλλει προβλήματα κακοδιαχείρισης κοινοτικών κονδυλίων του Γ΄ ΚΠΣ τα οποία διανέμονται όπως χαρακτηριστικά δηλώνει σε θνησιγενείς επενδύσεις.

Σε άρθρο του ο Σπινθουράκης (2002) φιλοξενεί τις δηλώσεις, τις προειδοποιήσεις και τους φόβους του Μπαρνιέ (2002), αναφορικά με το Γ΄ ΚΠΣ εκφράζοντας την δυσαρέσκεια του για τη διαχείριση του πλαισίου στήριξης. Ο προβληματισμός του Μπαρνιέ (2002) έγκειται στα γεγονότα:

- α) Τί οδηγεί στην αδυναμία από πλευρά ελληνικής κυβέρνησης να εξασφαλίσει πλήρεις μελέτες;
- β) Υπερβάσεις στο προϋπολογισμό που ζητά η Ελλάδα.
- γ) Αναθεώρηση και ισχυροποίηση των θεσμών και των υποδομών.

Ολοκληρώνοντας αυτή την ενότητα, θα πραγματοποιηθεί η παράθεση των όσων σχετίζονται με το Δ΄ ΚΠΣ και «το ανύπαρκτο» όπως σχολίασε ο Θεός (2006) με άρθρο του στην «Ημερησία». Η εν λόγω φρασεολογία υιοθετήθηκε προκειμένου να καταδειχθεί όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, «η προσφορά» χρημάτων από τα υπουργεία προς τους δικαιούχους, αναφέροντας παράλληλα πως αυτή η προσφορά λειτουργεί ως «χάντρες σε

ιθαγενείς» και αυτά που υπόσχονται δεν επρόκειτο να διατεθούν ποτέ. Ο Πετράκος (2006) επισημαίνει ότι όσο και αν προσπάθησαν, τόσο οι κυβερνήσεις ΠΑΣΟΚ και ΝΔ να πείσουν τον κόσμο ότι το Δ΄ ΚΠΣ διαμορφώνεται από και προς τη βάση της κοινωνίας, ψεύδονται διότι αυτό διαμορφώνεται με κριτήρια της «άνω τάξης».

2.7 Αξιοσημείωτα Γεγονότα Πιθανής Διαφθοράς

Στην ενότητα αυτή θα πραγματοποιηθεί μια εκτενής αναφορά σε οικονομικά γεγονότα τα οποία εμπεριέχουν την υποψία σκανδάλου, καθώς αυτά μονοπώλησαν την επικαιρότητα για αρκετά μεγάλα χρονικά διαστήματα, «απολαμβάνοντας» εξέχοντα χώρο και χρόνο στα ΜΜΕ, καθιστώντας το μοναδικό αντικείμενο συζήτησης τόσο στον ευρύτερο πολιτικό κύκλο όσο και σε αυτό των πολιτών.

Το Ιανουάριο του 2008 η εκπομπή «Νέοι Φάκελοι» (Σκάι, 2008α) φέρνουν στην επιφάνεια, ένα χορό 100 και πλέον εκ ευρώ όπου μέσα από τα ταμιά της Siemens άλλαξαν χέρια και κατέληξαν στις τσέπες στελεχών του ΟΤΕ και υψηλόβαθμων στελεχών των δυο μεγάλων κομμάτων, ΠΑΣΟΚ και ΝΔ όπως χαρακτηριστικά ανέφερε η εκπομπή. Το ρεπορτάζ αποκάλυψε ότι η Siemens Ελλάς, δωροδοκούσε επανειλημμένα αξιωματούχους, με την ανοχή της μητρικής στο πλαίσιο της διεθνοποίησης αγορών, προκειμένου να λαμβάνονται αποφάσεις υπέρ της πρώτης η οποία ήταν και ο κύριος προμηθευτής του ΟΤΕ.

Στις μέρες που ακολούθησαν, οι εκπρόσωποι Τύπου και τον δύο κομμάτων συνέκλιναν στην ίδια κατ' ουσία δήλωση, όπου ο Ρουσόπουλος (2008) δήλωσε ότι «τα οικονομικά των κομμάτων εδώ και χρόνια διέπονται από νόμους και είναι διαφανή» ενώ ο Ραγκούσης (2008) δήλωσε ότι «οι οικονομικοί πόροι του κινήματος είναι φανεροί». Για το ίδιο θέμα η Καθημερινή (2008β), αναφέρει «Σκάνδαλο Siemens, Εκατομμύρια ευρώ γύρω από τον κ.Μαυρίδη για τις μίζες», αποκαλύπτοντας στο σχετικό άρθρο μια ουσιαστική πληροφορία για την κίνηση κεφαλαίων που παράδωσε ο τραπεζικός οργανισμός Dresdner Bank στην εισαγγελία του Μονάχου, από τους λογαριασμούς του κ. Μαυρίδη.

Αξιοσημείωτο, είναι το γεγονός ότι την περίοδο εκείνη το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης μέσω εκπροσώπων δήλωνε ότι, το αναφερθέν γεγονός «αποτελεί το μεγαλύτερο σκάνδαλο στην ιστορία του χρηματιστηρίου» (Καθημερινή, 2008α) ενώ ο Κακλαμάνης (2008) δήλωσε πως «υπάρχει πόλεμος μεταξύ Siemens και αμερικάνικων συμφερόντων» (Σκάϊ, 2008α). Σε άρθρο της η Καθημερινή (2008α) με τίτλο «Κρυφές διαδρομές του μαύρου χρήματος», φωτογραφίζει αυτό που ο Κακλαμάνης μετατόπιζε πέρα από τον Ατλαντικό, ότι δηλαδή η αμερικάνικη δικηγορική εταιρία Debevoise and Plimpton συγκέντρωσε στοιχεία στη βάση της «νομιμότητας» για τη Siemens Ελλάς.

Για το ίδιο θέμα η Καθημερινή (2008α), παραθέτει τις διαδρομές των εκατομμυρίων οι οποίες ξεκινούν ήδη από το 2002, στο πλαίσιο της Ολυμπιακής ασφάλειας όπου ο Ραϊνχαρτ Σίκατσεν, πλήρωνε τον Διευθύνοντα Σύμβολο των εταιρειών «φαντάσματα», Weavind LLC και Khroma, Φλορίνι να «νομιμοποιούν» τιμολόγια που σχετίζονταν με τη ασφάλεια των Ολυμπιακών αγώνων και το σύστημα C41, γεγονός που πιστοποιεί και ο Τέλογλου (2008). Το ΠΑΣΟΚ είχε ονομάσει το έργο «ειδικός εξοπλισμός», το οποίο και υπαγόταν στο ΥΠΕΘΑ, με σκοπό να παρακάμψει κατ' αυτό το τρόπο το Ελεγκτικό Συνέδριο. Πραγματοποιείται μειοδοτικός διαγωνισμός, η Saic επικρατεί και εκταμιεύονται σε αυτή 63 εκ. Ευρώ. Το Ελεγκτικό Συνέδριο αντιδρά και κρίνει τη διαδικασία παράνομη πιστεύοντας ότι δεν αποτελεί το σύστημα «ειδικό εξοπλιστικό πρόγραμμα». Η Saic περνά στην αντεπίθεση και προσβάλλει την απόφαση του Ελλ. Συνεδρίου. Με ψήφους 2/1 οι δικαστές θα κρίνουν ότι οι υπογράφωντες βρέθηκαν σε «πλάνη».

Για το ίδιο θέμα στην «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία», η Μπουγατσού (2008) αρθρογραφεί με τίτλο για το επίμαχο θέμα «Με μπλε και πράσινους κόκκους», τοποθετώντας στο θέμα αποκλειστικά και μόνο πολιτικές ευθύνες. Αντίστοιχα τοποθετείται η εφημερίδα το «Πρώτο Θέμα» και η Κόκκαλη (2008) υπογράφει το άρθρο με τίτλο «Σκάνδαλο Siemens, αιφνιδιαστικοί έλεγχοι σε ιδιωτικές επιχειρήσεις για ύποπτα τιμολόγια».

Μια ακόμα οικονομική κρίση για την Ελλάδα, ήταν αυτή των δομημένων ομολόγων, που απασχόλησε για μεγάλο χρονικό διάστημα την επικαιρότητα, αφού στην

υπόθεση ενεπλάκησαν κομματικά στελέχη, τόσο της κυβέρνησης όσο και της αντιπολίτευσης προσδίδοντας σαφώς μια πολιτική διάσταση στο όλο θέμα. Ο Παπαδής (2007), σε άρθρο του αναφέρει ότι η ηγεσία του Υπ. Απασχόλησης καθώς και η Διοίκηση της Τράπεζας της Ελλάδος (Τ.τ.Ε) γνώριζαν εξαρχής τις επενδύσεις σε ομόλογα υψηλού κινδύνου, στις οποίες προέβαιναν οι ηγεσίες των ασφαλιστικών ταμεία, ενώ σημειώνει πως «παραδόξως» οι διοικήσεις των ταμείων γνώριζαν μήνες πριν την έκδοση των «κρυφών» ομολόγων που σχεδίαζε το Υπ. Οικονομίας και Οικονομικών. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από τις δύο επιστολές που απέστειλε η χρηματιστηριακή εταιρεία Ακρόπολις ΑΧΕΠΥ στο Ταμείο Σύνταξης Εφημεριδοπωλών στις 5.11.07 και στις 14.11.07 στο ΤΕΑΠΟΚΑ, αφήνοντας κατ' αυτό το τρόπο μετέωρες τόσο τις διοικήσεις των ταμείων που ενεπλάκησαν όσο και των υπουργείων και τη Τ.τ.Ε.

Στο ίδιο άρθρο, ο Παπαδής (2007) επισημαίνει ότι οι πολιτικές ευθύνες αρχικά έγκειτο στο γεγονός ότι από τα 24 ασφαλιστικά ταμεία που ενεπλάκησαν στην υπόθεση (τα δύο εποπτεύονται από το Υπ. Οικ. Οικονομικών και τα υπόλοιπα 22 από το Υπ. Απασχόλησης), οι διοικητές αυτών είχαν όλοι τοποθετηθεί από τους υπουργούς απ' όπου εποπτεύονταν. Η επένδυση στα ομόλογα υψηλού κινδύνου ούτε λίγο ούτε πολύ ανήλθε περί στο 1 δις ευρώ, χρήματα τα οποία προέρχονταν από τις εισφορές και κρατήσεις των εργαζομένων.

Για το ίδιο θέμα, το Σκάι (2007) καλύπτει με τίτλο έναρξης του ειδησεογραφικού προγράμματος «Πολιτικά Ομόλογα», επιρρίπτοντας επίσης πολιτικές ευθύνες στη κυβέρνηση κατηγορώντας τη ανοιχτά για αναληψία και κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος. Η Ελευθεροτυπία δηλώνει δια μέσου του Παππά (2007) ότι δεν μπορεί να υπάρχει συμψηφισμός των ομολόγων με την ΔΕΚΑ, ορμώμενος από το γεγονός ότι για την δεύτερη έχουν γίνει δίκες από τις οποίες έχουν αθωωθεί πανηγυρικά, καθώς δεν προέκυψαν στοιχεία για υπουργούς και βουλευτές, ενώ για τα ομόλογα εμπλέκονται πολιτικά πρόσωπα. Στο φύλλο του Ριζοσπάστη (2007) ο οποίος φιλοξενεί τις δηλώσεις της Γ.Γ του Κ.Κ.Ε στην ΕΤ3, η Παπαρήγα (2007) σημειώνει ότι «όσο θα υπάρχει δικομματισμός, θα υπάρχει παράλληλα δυσωδία, σκάνδαλα και αντιλαϊκή πολιτική».

Ένα θέμα που όλοι γνωρίζουν μιας και αυτό αποτελεί την τελευταία μεγάλη είδηση που ταλανίζει τη πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή της Ελλάδας, είναι η υπόθεση της Μονής Βατοπεδίου. Ο Αθήνα 98.4 (2008α) δηλώνει ότι σύμφωνα με τα στοιχεία που προσκομίστηκαν στην εισαγγελία Πρωτοδικών Ξάνθης το 2005 όλα έγιναν νομότυπα, παρόλο που ένα χρόνο πριν ο Μητροπολίτης Ξάνθης με επιστολή του στον Άρειο Πάγο επισήμαινε ότι οι ευθύνες βάρυναν σε όλο το μήκος της κάθετης ιεραρχίας, όσους εμπλέκονται από τον προϊστάμενο της κτηματικής υπηρεσίας έως τον υπουργό που ήταν αρμόδιος.

Το πρωτοσέλιδο της Ελευθεροτυπίας σημείωνε «Μύδροι στη Βουλή για Βατοπέδι- Σανίδα», άρθρο το οποίο υπέγραφε η Μάτση (2008), σημειώνοντας ότι οι πολιτικές ευθύνες είναι εμφανής για την υπόθεση ανταλλαγής περιουσιακών στοιχείων ανάμεσα στο ελληνικό δημόσιο και στη Μονή. Το σκάνδαλο αναφέρει ότι παραχωρήθηκαν στη Μονή 27000 στρέμματα με συνοπτικές διαδικασίες, με τη χρήση τεσσάρων συμβολαιογραφικών πράξεων (Λασκαρέλιας, 2007). Ο Νέδος (2008), ορίζει ως τίτλο στο άρθρο του «Σκάνδαλο με δικομματική συναίνεση», ξετυλίσσοντας το κουβάρι της υπόθεσης. Ήδη από το 1999, ο τότε υφ. Οικονομίας υπέγραψε την απόφαση με την οποία ήρε οποιασδήποτε αξίωση το ελληνικό δημόσιο από τις παραλίμνιες εκτάσεις της Βιστωνίδος, αναγνωρίζοντας παράλληλα ως κύριο αυτών το μοναστήρι.

Στη δεύτερη τετραετία κυβερνήσεων Σημίτη, ο υφ. Οικονομίας αλλάζει και ο διάδοχος του, το καλοκαίρι του 2002 και 2003 υπογράφει ακόμα δυο αποφάσεις οι οποίες επικυρώνουν τη πρώτη. Μήνες αργότερα τον 11/03, βουλευτής του Συνασπισμού αποτυγχάνει να λάβει σχετικό έγγραφο από την Εφορία Αρχαιοτήτων, το οποίο χαρακτήριζε τις διεκδικήσεις της Μονής αυθαίρετες.

Στα δικαστήρια της Κομοτηνής, την ίδια περίοδο εκτυλίσσονται πρωτοφανείς γεγονότα διότι ουδείς δεν λαμβάνει υπ' όψη του τις αντιρρήσεις των Βυζαντινολόγων για το θέμα. Ένα χρόνο αργότερα η κυβέρνηση Ν.Δημοκρατίας είναι πραγματικότητα, όπως πραγματικότητα είναι και το γεγονός ότι το 2006 δυο υπουργοί Οικονομίας και Οικονομικών και Αγρ.Ανάπτυξης αναλαμβάνουν να υπογράψουν με κοινή απόφαση ότι η Κτηματική Εταιρία του Δημοσίου θα ανταλλάξει τη λίμνη Βιστωνίδας με εκτάσεις του

δημοσίου. Το Μάιο του 2007, ύστερα από μια δεκαετία περίπου διακομματικής «συναίνεσης» σύζυγος υπουργού της Νέας Δημοκρατίας αναλαμβάνει να κάνει τα συμβόλαια μεταξύ Μονής και Δημοσίου. Ο Αλαβάνος (2007), με σχετική του επερώτηση στη Βουλή σχετικά με το Βατοπέδι, λαμβάνει από τον υφ. Οικονομίας Δούκας (2007) την αποστομωτική και καθηλωτική απάντηση «ούτε μια στο εκατομμύριο δεν υπάρχει περίπτωση να κερδίσουμε την υπόθεση».

Σε άρθρο που επιμελείται ο Ζέρβας (2008) χαρακτηρίζει «νομικά αστήρικτη και ηθικά άυλη η απόφαση της κυβέρνησης να εγκρίνει την παραίτηση του ελληνικού Δημοσίου από την υπόθεση. Το Σκάι (2008β, 2008γ), καλύπτει το θέμα με τηλεοπτικό ειδησεογραφικό τίτλο «Νέα έρευνα στη Μονή Βατοπεδίου» την 8.9.08, αναφέροντας ότι η εισαγγελία του Αρείου Πάγου ξεκινά έρευνα για την υπόθεση, ενώ ακολουθούν και νεότερες αναφορές με τίτλους «Νέα Στοιχεία». Νωρίτερα την ίδια ημέρα Τα Νέα (2008), δίνουν μια νέα διάσταση σε ότι έχει δημοσιευτεί μέχρι εκείνη τη μέρα σημειώνοντας ότι η εισαγγελία «εξαιρεί» από την έρευνα υπουργούς και υφυπουργούς, διότι θεωρεί ότι αυτοί παραπλανήθηκαν από τα «γνωμοδοτικά όργανα».

2.8 Διαφθορά στους Θεσμούς

Ένας ιδιαίτερα ευπαθής θεσμός του κράτους και νευραλγικός παράλληλα είναι αυτός της υγείας. Υπό λογικές συνθήκες, η οργάνωση και εύρυθμη λειτουργία του Ε.Σ.Υ (Εθνικό Σύστημα Υγείας), θα έπρεπε να παρουσιάζει συνθήκες έντασης μόνο εξαιτίας των γεγονότων που εστιάζονται στη διασφάλιση της ανθρώπινης υγείας, αντί αυτού όμως η ένταση εστιάζεται σε οικονομικές παρατυπίες, σκάνδαλα υπεξαίρεσης και χρηματισμού του προσωπικού.

Ο Σκάι (2008), αναφέρει ότι «ο τρόπος επιλογής και οι υψηλές προμήθειες συνθέτουν ένα περιβάλλον διαφθοράς στα νοσοκομεία». Στο ίδιο συμπέρασμα είχε καταλήξει και ο Κράλογλου (2008) δηλώνοντας ότι τα νοσοκομεία αποτελούν το πρωταθλητή της διαφθοράς με ποσοστό 34% παραθέτοντας ταυτόχρονα και τον «τιμοκατάλογο» κόστους ανά εγχείρηση. Για το ίδιο θέμα αρθρογραφεί και ο Χριστίδης (2007), αναφέροντας πως τα νοσοκομεία είναι οι πρωταθλητές της διαφθοράς, αφού το 1/3 των κρουσμάτων πραγματοποιούνται σε αυτά.

Η Γιάνναρου (2007), επισημαίνει ότι στα νοσοκομεία βασιλεύει η διαφθορά, αλλά με σχετική λεπτότητα γιατί εκεί «εμπορεύεται» ο ανθρώπινος πόνος, ενώ ο πρόεδρος του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών Ρηγάκης (2007) τοποθετείται λέγοντας πως «είναι κάθετα αντίθετος με την εκβιαστική απαίτησης αλλά και ο μισθός των δημοσίων γιατρών πρέπει επιτέλους να αυξηθούν». Στο Ριζοσπάστη (2006), δημοσιεύεται άρθρο που ούτε λίγο ούτε πολύ δηλώνει ότι τα δημόσια νοσοκομεία έχουν μετατραπεί σε κερδοφόρες επιχειρήσεις, αφού «τα παίρνουν» από τα ασφαλιστικά ταμεία (δημόσια και ιδιωτικά) ενώ παράλληλα καταγγέλλει τις συναλλαγές «της αρπαχτής» με τους προμηθευτές του νοσοκομειακών ολικών, γεγονότα που επισημαίνουν και οι Φυντανίδου και συν. (2008) στο άρθρο με τίτλο «τα κυκλώματα των Ράμπο στην Υγεία»

Η Κοραή (2006), δημοσιεύει τις δηλώσεις του Γ.Γ της Ν.Δ., ο οποίος κατόπιν καταγγελίας που έφθασε στο πολιτικό του γραφείο για φαινόμενα διαφθοράς σε κρατικό νοσοκομείο, διέταξε έρευνα ή οποία κρίθηκε «ατελέσφορη» ενώ κλείνοντας δήλωσε πως «πολλά κυκλοφορούν στο ευρύτερο κλίμα των ημερών» αφήνοντας να εννοηθεί ότι κάποιοι επιθυμούν να φορτίσουν επιπλέον την ήδη φορτισμένη ατμόσφαιρα. Η Μπούκα (2008), αναφέρει ότι η Επιτροπή Προμηθειών Υγείας προμηθεύτηκε με κεντρικό διαγωνισμό, νοσοκομειακό υλικό 20% πιο ακριβά από τις τιμές που ισχύουν στην ελεύθερη αγορά, ενώ στο ίδιο άρθρο ο Βαρνάβας (2008), δηλώνει ότι επανειλημμένα έχουν ζητήσει από τις κυβερνήσεις να μεριμνήσουν για τη διαφθορά στα νοσοκομεία. Ο διευθυντής της ακτινολογικής κλινικής Εδέσσης Γεναρίδης (2008), δηλώνει ότι ιατρικά τμήματα επανδρώνονται από άτομα τα οποία έρχονται από πολιτικά γραφεία.

Η Φυντανίδου (2008) περιγράφει συναλλαγή μεγάλου ιατρού με κρατικό υπάλληλο του Σώματος Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας (ΣΕΥΥΠ), συμπληρώνοντας επίσης πως ο χρηματισμός δημοσίων λειτουργών είναι πλέον πάγια τακτική για να «κλείνουν» ή για να «μην ανοίγουν» υποθέσεις. Ο Κουρελής (2007), με επιστολή του προς τον Υπουργό Υγείας αλλά και προς το γραφείο του πρωθυπουργού καταγγέλλει συμμορίες που λυμαινόνται την υγεία με γεγονότα που αφορούν προμήθεια πανάκριβων ιατρικών μηχανημάτων, αλλά ακόμα δεν έχει λάβει απάντηση

Το «Heath Policy» φιλοξενεί άρθρο του Liaropoulos (2008) ο οποίος δηλώνει πως το «φακελάκι είναι μια εξαναγκαστική, καθιερωμένη κοινωνική συμπεριφορά». Στην ίδια έρευνα, ο Liaropoulos (2008) παρατηρεί ότι το φαινόμενο της διαφθοράς στην υγεία μετατοπίζεται και πέρα των νοσοκομείων, στα ταμεία ασφάλισης, αναφέροντας πως το (ΤΥΔΚΥ) Ταμείο Υγείας Δημοτικών και Κοινοτήτων Υπαλλήλων θα προσλάβει επιπλέον 40% του υπάρχοντος προσωπικού, χωρίς ΑΣΕΠ για «τη τακτοποίηση των δικών μας παιδιών».

Χαρακτηριστικό επίσης το παράδειγμα της Μπουλουτζά (2008), η οποία δηλώνει ότι το 2007 έγιναν 145 καταγγελίες στο ΣΕΥΥΠ (Σώμα Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας και Πρόνοιας) για παράνομη διακίνηση φαρμάκων σε κρατικά νοσοκομεία της Αθήνας χωρίς έγκρισης του Ε.Ο.Φ., ενώ κλείνει το άρθρο απαριθμώντας το ένα φαινόμενο διαφθοράς μετά το άλλο με γνώμονα τη βαρύτητα τους:

- 1) Η διαφθορά σε επίπεδο οικονομικής διαχείρισης και διοικητικών διαδικασιών
- 2) Παράνομες προμήθειες
- 3) Οργανωτικά προβλήματα – μηχανοργάνωση και ανύπαρκτες υπογραφές
- 4) Υπέρ κοστολόγηση φαρμάκων και μηχανημάτων

Δευτεραθλητές της διαφθοράς στο Δημόσιο κατατάσσονται οι πολεοδομίες με ποσοστό 14% (Χριστίδης, 2007). Σε αυτά το συμπέρασμα κατέληξε και έρευνα του Σκάι (2006), η οποία αποφάνθηκε πως «τα περισσότερα πολεοδομικά γραφεία της χώρας είναι εστίες διαφθοράς». Ο Βαρελίδης (2006), δηλώνει πως τα «αντιφατικά σημεία του Γ.Ο.Κ. (Γενικού Οικοδομικού Κώδικα) είναι πηγή διαφθοράς... η ασάφεια είναι εσκεμμένη και τροφοδοτείται από το υψηλό πολιτικό επίπεδο», ενώ ο Αλαβάνος (2006) θεωρεί ότι η γραφειοκρατία είναι υπεύθυνη για τη σύνθεση της διαφθοράς στις πολεοδομίες. Σε δημοσίευμα της η Ελευθεροτυπία φιλοξενεί τις δηλώσεις του Σκανδαλίδη (2002), ο οποίος αναγνωρίζει την ύπαρξη διεφθαρμένης πρακτικής στις πολεοδομίες, ενώ για την ίδια περίοδο ο Λακόπουλος (2002), παραθέτει την άποψη του Διαμαντούρου (2002) ότι «η δημόσια διοίκηση κινείται ανάμεσα στην αυθαιρεσία και τη διαφθορά... κυρίως στα νοσοκομεία και στις πολεοδομίες που διαπιστώνονται και ταρίφες».

Ο Γράβας (2001) καταδεικνύει ως τη πιο διεφθαρμένη πολεοδομία της εποχής, το πολεοδομικό γραφείο Αχαΐας όπου επί μήνες το Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης «ξεσκονίζει» όλες τις υποθέσεις. Κλείνοντας με αυτό το θεσμό της ελληνικής κοινωνίας, ο Αναστασιάδης (2004), με το σκωπτικό του άρθρο «επικροτεί» τις δηλώσεις του Υπουργού Υγείας περί νομιμοποίησης του λαδώματος σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες και κυρίως σε πολεοδομίες, νοσοκομεία και εφορίες προκειμένου να «προστατευθούν ανιδιοτελείς υπάλληλοι από χυδαίες απόπειρες χρηματισμού θρασύτατων πολιτών».

Τελευταίος σταθμός αυτής της έρευνας για την ύπαρξη διαφθοράς στις δημόσιες υπηρεσίες και θεσμούς, δε θα μπορούσε να λείπει η αναφορά στις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ.), οι κατά κόσμων Εφορίες. Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή για τη διαφθορά η ύπαρξη της οποίας χρονολογείται ήδη από τα χρόνια της Αρχαίας Σπάρτης με τη λειτουργία των Εφόρων (Στεργίου, 2007, 2008), οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι για την εύρυθμη λειτουργία των θεσμών και οικονομική διαχείρισης. Ο Χριστίδης (2007), αναφέρει ότι οι εφορίες κατέχουν το 14% των κρουσμάτων διαφθοράς και με την σειρά τους κλείνουν την τριάδα «της επιτυχίας». Την ίδια χρονική περίοδο ο Σιωμόπουλος (2007), σκιαγραφεί το «όργιο» διαφθοράς στις εφορίες, σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών, όπου μόνο 2006 δέχτηκε 510 καταγγελίες από πολίτες για χρηματισμό και ανάρμοστη συμπεριφορά φοροϋπαλλήλων.

Ο Αθήνα 98.4 (2008β), φιλοξένησε δήλωση του Υφ. Οικονομίας, οποίος δήλωσε πως το κράτος χτίζεται με τα συνεισφορά όλων, ενώ υποσκάπτεται όταν υπάρχουν φαινόμενα διαφθοράς στις υπηρεσίες, ενώ όποιος γνωρίζει τι συμβαίνει και δε προσπαθεί να τα πατάξει έχει επίσης μερίδιο ευθύνης (Μπέζας, 2008). Η Μάνδρου (1999), μιλά για επίορκους υπαλλήλους στις εφορίες, «όπου θρυλούνται πολλά και καταγγέλλονται πολύ περισσότερα», ενώ οχτώ χρόνια αργότερα ο Χατζηνικολάου (2007), αναφέρει ότι η υπάρχουσα διεφθαρμένη κατάσταση στις εφορίες αντί να επιδιώκεται η ελαχιστοποίηση της διαχρονικά, αντίθετα διογκώνεται. Με τους προαναφερθέντες συμφωνεί και ο Χιώτης (2006), ο οποίος κάνει λόγο πλέον για «καραμπινάτες» υποθέσεις διαφθοράς, δόλου, εκβιασμών και χρηματισμού υπαλλήλων των οικονομικών υπηρεσιών.

2.9.1 Στοιχεία για τη Διαφθορά: Η Ελληνική Πραγματικότητα

Μεταβαίνοντας από ενότητα σε ενότητα, δε θα αργούσε και η στιγμή που τα στοιχεία για τη διαφθορά ανερυθρίαστα θα προήλαυναν στα μάτια του αναγνώστη. Ο Συγγρός (2008), σημειώνει ότι η δημιουργία ψηφιακού μητρώου για τη διαφθορά με τη μορφή οργανισμού καθίσταται επιτακτική διότι «ο πολίτης πρέπει να γνωρίζει». Η ιδέα της «Διεθνούς Διαφάνειας – Ελλάς – Δυσμενών Στοιχείων Εργοληπτών Δημόσιων Συμβάσεων» δεν αποτελεί επίκαιρη είδηση, αλλά ίσως «ξαναζεσταμένη», μιας και υπάρχει αυξανόμενη τάση της διαφθοράς στη πολιτική σφαίρα.

Σύμφωνα με έρευνα της Public Issue (2007), για την Ελλάδα, εκτιμάται ότι το κόστος της διαφθοράς ανέρχεται στα 385 εκ.€. Σύμφωνα με το «Παγκόσμιο Βαρόμετρο Διαφθοράς» (2008), διαπιστώνεται ότι 1/10 Έλληνες έχει δωροδοκήσει κάποιο κρατικό λειτουργό με σκοπό να «κάνει τη δουλειά του». Σε παλαιότερο άρθρο του το BBC (2003α, 2003β), δημοσιεύει ότι «Συμβιβασμένοι με τη διαφθορά οι Έλληνες», αφού μόνο οι 2/10 απαιτούν διαφάνεια μέσω καταγγελίας παράνομων πράξεων, ενώ το 1/3 εγκρίνει σιωπηρά παράνομες συναλλαγές. Στο ίδιο δημοσίευμα, το BBC (2003α, 2003β), υποστηρίζει ότι η ερευνά του Ελληνικού Κέντρου Πολιτικών Ερευνών του Παντοίου Πανεπιστημίου, εκτιμά ότι η μεγαλύτερη διαφθορά εμφανίζεται με ποσοστό 82% σε μεγάλους προμηθευτές του δημοσίου, 52% γενικά ο δημόσιος τομέας, 51% η κυβέρνηση, 42% τα λοιπά κόμματα.

Επίσης σε ποσοστό 65% πιστεύεται ότι η διαφθορά είναι καθολική σ' όλα τα κόμματα, αλλά η κυβερνητική διαφθορά και η διαφθορά στο δημόσιο τομέα είναι αποκλειστικά ευθύνη των κυβερνήσεων. Σε αυτή τη έρευνα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα είναι η απόρροια η οποία θέλει τους πολίτες να διαπιστώνουν πως έχει κλονιστεί η εμπιστοσύνη τους απέναντι στη πολιτική, καθώς οι 9/10 (92%), θεωρούν ότι η πολιτική και η ομαλή λειτουργία της δημοκρατίας διακυβεύεται από τη διαφθορά.

Τέλος, η έρευνα αυτή δηλώνει ότι τα σκίητρα της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα κρατούν οι εφορίες (62%) και ακολουθούν οι πολεοδομίες (58%) και τα νοσοκομεία (33%). Σε συνέντευξη του στη Καθημερινή, ο Παπαληγούρας (2005) και με αφορμή έρευνα που διεξήγαγε η VPRC για την εν λόγω εφημερίδα δήλωνε ότι «η εκκαθάριση δεν

έχει χρονοδιαγράμματα, γιατί δεν μπορεί να γίνει με μισές δουλειές». Την ίδια στιγμή έρευνα έφερνε στην επιφάνεια μια ακόμη διαπίστωση με ποιοτικό χαρακτήρα, που θέλει τους πολίτες της Ελλάδας να διεκπεραιώνουν τις συναλλαγές τους με το δημόσιο «λαδώνοντας».

Πηγαίνοντας προς τα πίσω, σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεθνούς Επιτροπής Διαφάνειας, όπως προκύπτει από το Βαρόμετρο Διαφθοράς (TIGCB, 2007) η Ν.Α Ευρώπη κατατάσσεται τέταρτη σε κλίμακα των έξι μονάδων, αναφορικά με τις πιο διεφθαρμένες περιοχές του πλανήτη, πίσω από την Λατινική Αμερική. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα αυτή καταδεικνύει ότι η Ελλάδα συμπεριλαμβάνεται στο δεύτερο group των χωρών που επηρεάζονται από τη δωροδοκία και τη διαφθορά, με ποσοστό 21-33%. Στο group αυτό περιλαμβάνονται χώρες όπως η Βολιβία, η Ινδία, το Περού, η Ουκρανία, η Δομινικανή Δημοκρατία κ.α.

Ένα χρόνο πριν, στην αντίστοιχη έρευνα του TIGCB (2006), η Ελλάδα βρίσκεται πάλι στο δεύτερο group με τις πιο διεφθαρμένες χώρες του κόσμου, μόνο που το εύρος της διαφθοράς κυμαίνεται από 16% έως 40%. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, στην έρευνα αυτή αποτελεί το στοιχείο που θέλει την Ελλάδα να κατατάσσεται στο πρώτο group με τις πιο διεφθαρμένες χώρες στον πολιτικό βίο, με ποσοστό που ξεπερνά το 70%. αξίζει να σημειωθεί ότι στο group αυτό κατατάσσονται χώρες όπως η Βολιβία, το Καμερούν, η Ταϊβάν και η Ν.Κορέα.

Η έρευνα αυτή συνεχίζεται και γίνεται ολοένα και πιο ενδιαφέρουσα αφού εμφανίζει το 83% των Ελλήνων πολιτών να έχουν δωροδοκήσει κάποιο κρατικό λειτουργό ανεξαρτήτου βαθμίδος. Τέλος στο ερώτημα που θέλει την ελληνική κυβέρνηση να μάχεται ενάντια στη διαφθορά με αποτελεσματικό τρόπο, μόνο το 5% πιστεύει ότι η κυβερνητική πολιτική απέναντι στη διαφθορά είναι επαρκής, το 41% θεωρεί ότι είναι ανεπαρκής, το 22% θεωρεί ότι δεν υπάρχει καμία συντονισμένη προσπάθεια ενώ το 12% αντίθετα πιστεύει ότι η διαφθορά ενθαρρύνεται από τη πολιτική.

Κοιτάζοντας τα στοιχεία του TIGCB (2005), παρατηρείται ότι η Ελλάδα εξακολουθεί να βρίσκεται στο δεύτερο group των πιο διεφθαρμένων χωρών με ποσοστό

(11-30%). Από τις 159 χώρες που κάλυπτε η έρευνα, η Ελλάδα κατατάσσεται 47^η. Σε αυτή τη έρευνα παρατηρείται επίσης, ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 παλαιότερων μελών, η Ελλάδα κατατάσσεται πρώτη σε επίπεδο διαφθοράς, φηγουράροντας στη 3^η θέση των πιο διεφθαρμένων χωρών της Ευρώπης. Με δημοσίευμα της η Καθημερινή (2005), επιβεβαιώνει και αυτή τα ευρήματα που παρατέθηκαν πιο πάνω από το TIGCB (2005) κάνοντας παράλληλα ιδιαίτερη μνεία για τη ελληνική κατά τα άλλα πατρότητα του «γρηγορόσημου». Ο Δρεττάκης (2005), επισημαίνει ότι από τις αναφορές του TIGCB (1996), όπου και ξεκίνησε το έργο του, έως και το 2005, η Ελλάδα κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης της διαφθοράς τη δεκαετία που μεσολάβησε, ενώ ακολουθούν η Ιταλία και η Πορτογαλία.

Τα αποτελέσματα για τα επίπεδα της διαφθοράς στην Ελλάδα, παρουσιάζει ο Παπαδημητρίου (2008) για το έτος 2007, όπου σύμφωνα με τον Δείκτη Αντιλήψεως Διαφθοράς (2007) η Ελλάδα βαθμολογείται με 4.6 σε κλίμακα του 10, για την επίπεδο αντίληψη και την ύπαρξη διαφθοράς στην χώρα. Ο Μαυρής (2008) κι αυτός με τη σειρά του πιστοποιεί τα στοιχεία αυτά, βασιζόμενος σε ένα άλλο οργανισμό· τον Ελληνικό Δείκτη Εμπιστοσύνης στους Θεσμούς (GICI, 2007). Η έρευνα έγινε για λογαριασμό του Ελληνικού Economist και τα αποτελέσματα αναφέρονται σε 48 θεσμούς, όπου στο Νο1 βρίσκεται ο θεσμός με την απόλυτη εμπιστοσύνη ενώ στο Νο 48 ο πλέον αναξιόπιστος.

Ενδεικτικά, λοιπόν τα πολιτικά κόμματα και οι κυβερνήσεις καταλαμβάνουν τις θέσεις 46 και 47 αντίστοιχα. Την οικονομική διάσταση αυτής της έρευνας περιγράφει ο Ζέρβας (2008) καταδεικνύοντας πως 440.000 ελληνικές οικογένειες έχουν «λαδώσει» με 613 εκ. Ευρώ τη κρατική μηχανή, ποσοστό που αναλογεί σε 1400 ευρώ κατά Μ.Ο.

2.9.2 Σύγκριση Ελλάδας με τις Χώρες της Ευρώπης

Η ενότητα που θα ακολουθήσει, είναι μια συνοπτική παρουσίαση των στοιχείων για την ύπαρξη διαφθοράς τόσο στις χώρες μέλη της Ε.Ε όσο και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης (Βαλκάνια) σε σχέση με την Ελλάδα, όπως αυτά προκύπτουν από έρευνες έγκριτων οργανισμών και δημοσιεύματα στον τύπο.

Σύμφωνα με το TIGCB (2007), τα Βαλκάνια (Ν.Α Ευρώπη) κατατάσσονται στη 5η θέση των πιο διεφθαρμένων περιοχών του πλανήτη, παραθέτοντας παράλληλα τις εξής πληροφορίες:

α) Η Αλβανία 3^η πιο διεφθαρμένη χώρα στον κόσμο, καθώς το 71% των πολιτών της δωροδοκεί συστηματικά για την περάτωση των υποθέσεων τους.

β) Το Κοσσυφοπέδιο με ποσοστό 66% των πολιτών να ακολουθούν την ίδια πρακτική, ενώ στη τρίτη θέση φιγουράρει η ΠΓΔΜ με ποσοστό 44%.

Οι χώρες αυτές της βαλκανικής, κατατάσσονται στο πρώτο group δυναμικότητας των πλέον διεφθαρμένων χωρών του κόσμου με ΜΟ επιπέδου διαφθοράς άνω του 22%.

Σε αντίθετη περίπτωση, η Ελλάδα βρίσκεται στο δεύτερο group μαζί με τη Μολδαβία και τη Σερβία (ΜΟ 21 – 33%), ενώ οι πρώτες χώρες της Ε.Ε σε επίπεδο διαφθοράς συντάσσονται στο επόμενο group (ΜΟ 4-6%) και είναι η Φιλανδία, η Ισπανία και η Πορτογαλία. Τέλος οι χώρες που δείχνουν να διατηρούν χαμηλότερα επίπεδα διαφθοράς και να κατατάσσονται στο τελευταίο group (μικρότερο του 4% ΜΟ) είναι οι πλειοψηφία των χωρών της Ε.Ε (Γαλλία, Αυστρία, Ελβετία, Σουηδία, Ολλανδία) (TIGCB, 2007).

Για το 2006, ο TIGCB (2006) δημοσιεύει τη ίδια κατάταξη των χωρών της βαλκανικής στο πρώτο group αλλά αυτή τη φορά με υψηλότερο ποσοστό (ΜΟ >40% Αλβανία, Κοσσυφοπέδιο κ.α), η Ελλάδα βρίσκεται σταθερά στο δεύτερο group μαζί με την Τσεχία, τη Μολδαβία και τη Ρουμανία. Έκπληξη προκαλεί η ΠΓΔΜ που βρίσκεται στο τρίτο group (6 – 15%), αφού όπως παρουσιάστηκε σε προηγούμενη παράγραφο, τον αμέσως επόμενο χρόνο είχε ανέλθει στο πρώτο group αρνητικής δυναμικότητας, ενώ στο τέταρτο group παραμένουν σταθερά οι εταίροι της Ελλάδας με ποσοστά μικρότερα του 5% ΜΟ.

Στην ίδια έρευνα παρατίθεται πίνακας, ο οποίος δείχνει τις Αλβανία, Βουλγαρία, Κροατία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία, Ισπανία, Γαλλία, Πολωνία και Ιταλία να βρίσκονται στο δεύτερο group των χωρών που οι πολίτες πιστεύουν ότι η διαφθορά επηρεάζει τη πολιτική (51 – 70%) ενώ η Ελλάδα βρίσκεται στο πρώτο group με ποσοστό μικρότερο του 70% (TIGCB, 2007).

Η Αλβανία με ποσοστό 66% κατέχει τα σκήπτρα στην έκθεση των πολιτών της στη δωροδοκία στα Βαλκάνια, ενώ ακολουθούν η Ρουμανία και ΠΓΔΜ με ποσοστό 20% και 12% αντίστοιχα. Στις χώρες μέλη, για το ίδιο ακριβώς θέμα τα σκήπτρα κρατά η Ελλάδα και η Τσεχία με ποσοστό 17% και ακολουθεί στη δεύτερη θέση το Λουξεμβούργο με ποσοστό 6%. Οι Αλβανοί θεωρούν πιο διεφθαρμένους τομείς του κρατικού μηχανισμού, τη Δικαιοσύνη, την Υγείας και κατόπιν τον πολιτικό χώρο όπου βαθμολογείται με 4.0 (κλίμακα από 1.1 - 4.5). Οι πολίτες της Βουλγαρίας θεωρούν με ποσοστό 4.4 ότι ο πιο διεφθαρμένος τομέας του κράτους τους είναι ο χώρος της υγείας και ακολουθούν οι πολιτικοί με 4.3, οι Κροάτες κατατάσσουν τη πολιτική διαφθορά τέταρτη με ποσοστό 4.1 πίσω από τη δικαιοσύνη, την υγεία και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Οι Έλληνες θεωρούν το πιο διεφθαρμένο χώρο τη πολιτική, η οποία καταλαμβάνει και τη πρώτη θέση με ποσοστό 3.9, ενώ αντίστοιχα και όλες οι υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης των 28, πλην της Δανίας και της Νορβηγίας θεωρούν επίσης ότι η πολιτική είναι ο πιο διεφθαρμένος θεσμός (TIGCB, 2006).

Κλείνοντας αυτή την ενότητα παρατηρείται για το 2005 σύμφωνα με το TIGCB (2005), ότι οι πολίτες της Ελλάδας και των υπόλοιπων μελών κρατών της Ε.Ε αναγνωρίζουν ότι η διαφθορά επηρεάζει βαθύτατα την πολιτική.

Η σταθερότητα της Ελλάδας στο δεύτερο group των πιο διεφθαρμένων χωρών της γης είναι και σε αυτή την έρευνα γεγονός, σε αντίθεση με τους εταίρους της όπου η πλειοψηφία αυτών βρίσκεται στο τέταρτο group των λιγότερο διεφθαρμένων χωρών του κόσμου με ποσοστό μικρότερο του 5%.

2.9.3 Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για τη Διαφθορά

Στη Παγκόσμια Συνδιάσκεψη κατά της Διαφθοράς, που έλαβε χώρα στην Αθήνα τον Οκτώβριο του 2008, οι δηλώσεις για τη διαφθορά από τους ομιλητές περιστράφηκαν γύρω από τις αρνητικές επιπτώσεις που θα προκαλέσει η παρούσα οικονομική κρίση. Έτσι λοιπόν, ο O'Keefe (2008) δήλωσε πως «στην εξελισσόμενη οικονομική κρίση, αυτή καθαυτή η διαφθορά έχει διαδραματίσει τον πλέον σημαντικό ρόλο», ενώ η Huguette

(2008) προσδίδει στο λόγο της μια πιο κοινωνική προσέγγιση εστιάζοντας στο ότι «η διαφθορά επηρεάζει τις ζωές όλων με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, δημιουργεί φτώχεια, γεννά βία, διαστρέφει αγορές και προκαλεί ανθρώπους.

Σύμφωνα με την ατζέντα του IACC (2008) η διαφθορά προσεγγίστηκε από μια πληθώρα σημαντικών παραγόντων. Πρώτος σταθμός αποτέλεσε ο συσχετισμός με την υφιστάμενη οικονομική κρίση, διαπιστώνοντας πως η ύπαρξη διαφάνειας στοχεύει στο μετριασμό έμμεσα και άμεσα της οικονομίας. Η επόμενη διαπίστωση αναφέρει ότι η ύπαρξη διαφθοράς υπονομεύει την ειρήνη και την σταθερότητα. Αυτό πραγματοποιείται μέσω της ανισότητας κατανομής του εισοδήματος, του πλούτου και των ευκαιριών γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε βίαιες ενέργειες.

Ένα ακόμη ζήτημα που απασχόλησε τους συνέδρους του 13 IACC (2008) ήταν το πως επηρεάζει η διαφθορά τους φυσικούς πόρους και την ενέργεια. Παρατηρούν ότι οι χώρες οι οποίες παράγουν πετρέλαιο και φυσικό αέριο, αφήνουν τους πολίτες τους να ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας και αυτό διότι διακυβεύονται τεράστια χρηματικά ποσά, ενώ σε άμεση συνάφεια είναι και η επόμενη ενότητα που επιδιώκει το συσχετισμό της διαφθοράς με το περιβάλλον και τις κλιματολογικές αλλαγές.

Η τελευταία ενότητα που απασχόλησε τους συνέδρους, ήταν το πώς θα καταστεί εφικτό η παγκοσμιοποίηση να υλοποιηθεί σε ένα βιώσιμο επίπεδο αποτάσσοντας την διαφθορά. Η κεντρική ιδέα βασίζεται στη δημιουργία ενός κοινού προτύπου και την προώθηση των ζητημάτων σε διασυνοριακό επίπεδο. Θεωρούν βέβαια δύσκολο το έργο του διότι αντιμετωπίζουν έντονες πιέσεις και απειλές από άτομα με ισχυρή πολιτική ισχύ (IACC, 2008).

2.10 Πολιτικό Marketing

Ξεκινώντας την περιήγηση στο χώρο του Πολιτικού Marketing θα ήταν σκόπιμο να αποδοθεί μια ουσιαστική παραδοχή, η οποία αναφέρει ότι υφίσταται συσχετισμός και αλληλεξάρτηση με τις πολιτικές επιστήμες των τεχνικών και των εργαλείων του Marketing (Lock & συν., 1996). Κατά τον Himmelweit (1985) ο όρος πολιτικό Marketing

χρησιμοποιείται κατά κόρον από τις πολιτικές επιστήμες για να περιγράψουν την πολιτική επικοινωνία κατά τις προεκλογικές περιόδους.

Γυρνώντας κάτι παραπάνω από μισό αιώνα πίσω, βρίσκεται η πρώτη τοποθέτηση τις έννοιες του πολιτικού Marketing και η φιλοσοφική του έκφραση από τον Drocker (1954), στο πλαίσιο της εφαρμογής του Marketing concept. Από τότε έως και σήμερα η έννοια του Marketing concept σ' αυτή του την εφαρμογή έχει επικριθεί από διάφορους συγγραφείς, όπως είναι οι Houston (1986), Keith (1960), Levitt (1960, 1984). Αυτό υφίσταται διότι, το μοντέρνο και παραδοσιακό Marketing πλέον, έχει ανθρωποκεντρικό και γραμμικό χαρακτήρα υπό την έννοια του καταναλωτή και αποσκοπεί στην ικανοποίηση του πελάτη (Kotler, 1972, 1986, Kotler & συν., 1973, Wensley, 1990), ενώ στην έρευνά του ο O'Cass (1996) προσθέτει πως «ο σχεδιασμός, η ανάλυση, η εκτέλεση και ο έλεγχος των πολιτικών και εκλογικών προγραμμάτων, σχεδιάζονται με σκοπό να δημιουργήσουν μια σταθερά επικερδή σχέση ανάμεσα στα κόμματα και τους ψηφοφόρους» μια άποψη στη προσπάθεια δημιουργίας ενός σαφούς πλαισίου για το τι είναι πολιτικό Marketing,

Η προσπάθεια εναρμόνισης της φιλοσοφικής προσέγγισης του Marketing Concept με την πολιτική καθίσταται ιδιαίτερα πολύπλοκη διότι οι παρατάξεις οφείλουν να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες και τις πολιτικές ανάγκες των ψηφοφόρων (Mauser, 1983, Newman & συν., 1987, Reid, 1988) χωρίς να εκδώσουν αναληθείς πληροφορίες προκειμένου να υπάρξει μεταστροφή της κοινής γνώμης. Το πολιτικό Marketing καλείται να αντιμετωπίσει κάποιες δυσκολίες οι οποίες αναφέρονται στον αντίκτυπο που μπορεί να έχουν οι πρακτικές του στα διάφορα πολιτικά συστήματα, με αποτέλεσμα να υπάρχει δυσκολία διεξαγωγής συμπερασμάτων (Kaid & συν., 1995, Maarek, 1995, O'Sbaughnessy, 1990).

Οι Lock και συν. (1996: 14), παραθέτουν τα πεδία που διαφοροποιούν το πολιτικό Marketing από τα υπόλοιπα και αναφέρουν ότι:

α) Σε κάθε εκλογική αναμέτρηση οι ψηφοφόροι λαμβάνουν την απόφαση τους την ίδια μέρα.

- β) Στο πολιτικό Marketing υπάρχουν ατομικά έξοδα μακράς διάρκειας (εκλογική περίοδο) για τους εμπλεκόμενους, δηλαδή δεν υπάρχει δεδομένη τιμή για έμμεσα ή άμεσα κόστη.
- γ) Η εκλογική διαδικασία αναφέρεται επίσης στο τίμημα, ο πολίτης να υποστεί την συνολική επιλογή – προτίμηση μιας παράταξης, χωρίς εκείνος/η να την έχει επιλέξει. Αυτό καταδεικνύει το χαρακώμα ανάμεσα στο καταναλωτικό και το «δημοσίων θεμάτων» marketing.
- δ) Ο νικητής των εκλογών χαρακτηρίζεται από μια μονοπωλιακή διάθεση στο χειρισμό της εξουσίας.
- ε) Τόσο οι παρατάξεις όσο και οι υποψήφιοι καθένας ξεχωριστά συνθέτουν ένα περίπλοκο άυλο «προϊόν» και ως εκ τούτου το κοινό πρέπει να το κρίνει συνολικά (ιδέα και μηνύματα).
- στ) Τα δυνατά brands, στο Καταναλωτικό Marketing λειτουργούν ως ηγετικές δυνάμεις της αγοράς (Cash Cows), σε αντίθεση οι νικητές των εκλογών καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας τους επιλέγουν να μένουν στο πίσω μέρος των.....κοινής γνώμης, εξαιτίας των μη δημοφιλών ή κάποιες φορές αντιλαϊκών αποφάσεων που λαμβάνουν.
- ζ) Οι πολιτικές παρατάξεις έχουν την τάση να μετακινούνται ή να επιτρέπουν την επιρροή σε αυτές άλλων παρατάξεων εθνικών ή διεθνών. Η διάθεση αυτή μακροπρόθεσμα συνιστά νέες πολιτικές παρατάξεις.

Οι Baines και συν. (2001: 28), εντοπίζουν τις διαφορές του πολιτικού από το καταναλωτικό Marketing στα εξής στοιχεία:

- α) Στο σχεδιασμό της στρατηγικής.
- β) Στη χρονική διάρκεια (πολιτικό Marketing, μικρότερη περίοδος).
- γ) Μικρότερο κόστος εκστρατείας για το πολιτικό Marketing.
- δ) Έντονος ανταγωνισμός κατά τη διάρκεια της εκλογικής περιόδου.

Ένας ταχέως αυξανόμενος αριθμός συγγραφέων παρατηρούν ότι απαιτείται επιπλέον έρευνα, πέρα από το επίπεδο της πολιτικής επικοινωνίας, η οποία συνίσταται στην εφαρμογή του marketing στην πολιτική, στη δομή και στις διαδικασίες αυτού καθώς και στη διαχείριση του (O' Cass, 2001: 1003). Ενώ ο O'Shaughnessy (1990) προτείνει οι πολιτικές έρευνες όσο και η πολιτική επικοινωνία οφείλουν να ακολουθούν τη

διαδικασία του Marketing και να προσανατολίζονται προς αυτό. Σύμφωνα με τη θέση αυτή είναι και ο O’Cass (2001: 1004), λέγοντας πως όντως υπάρχει τεράστια έλλειψη στο πεδίο της έρευνας που σχετίζεται με το πολιτικό Marketing.

Το πολιτικό marketing έχει διχάσει πολλούς συγγραφείς, όπου άλλοι βρίσκουν την εφαρμογή του αξιόλογη και θετική και άλλοι τηρούν αρνητική στάση. Σήμερα λοιπόν το Marketing και ιδιαίτερα, η εφαρμογή του στο πολιτικό πεδίο μπορεί εύκολα κανείς να διαπιστώσει το στιγματισμό του ως ένα «αποδιοπομπαίο τράγο» (Dean & συν., 2001: 1197), άποψη με την οποία συμφωνεί προγενέστερα και ο Perry (1993), σημειώνοντας πως το στοιχείο του προωθητικού μείγματος η διαφήμιση, κλέβει την ποιητικότητα της πολιτικής, υποστηρίζοντας κατά αυτό τον τρόπο την αντίθεσή τους στη εφαρμογή αυτού στη πολιτική.

Οι Dean και συν. (2001: 1198), παρόλα αυτά διαπιστώνουν ότι υπάρχει ένα σκοτεινό σημείο στη σχέση του πολιτικού Marketing, το οποίο πολλές φορές πηγάζει από το ίδιο το Marketing, ενώ συνεχίζουν υιοθετώντας την άποψη των Brown και συν. (1996), οι οποίοι δίνουν έμφαση στις αρνητικές συνέπειες που προκύπτουν από το Marketing και τις τεχνικές της έρευνας Marketing οι οποίες εντυπώνονται από τα εργαλεία της επικοινωνίας.

Οι επικρίσεις πηγαινούν ακόμα βαθύτερα, για τη θεμελιώδη σχέση της πολιτικής καμπάνιας με τα εργαλεία της πολιτικής επικοινωνίας στις μάζες, αφού εξαιτίας της συνεχώς αυξανόμενης πολιτικής διαφήμισης μπορεί το κοινό να είναι καλύτερα ενημερωμένο αλλά η συνεχή αυτή χρήση των επικοινωνιακών τεχνικών μπορεί να δημιουργήσει ανία και αποχή από την πολιτική και τη εκλογική διαδικασία (Croft & συν., 1996). Οι επικρίσεις συνεχίζονται με την άποψη των Baines και συν. (2001: 27), οι οποίοι παρατηρούν ότι το πολιτικό Marketing δεν έχει μια παγκόσμια ανταπόκριση και αυτό γιατί η πολιτική έχει ουσιαστικότερο σκοπό από την τηλεοπτική εικόνα: την διαχρονικότητα.

Επιπρόσθετα παρατηρούν ότι το πολιτικό Marketing είναι ακόμα σε πρώιμο στάδιο και αυτό γιατί δεν έχει ακόμη αποσαφηνιστεί ποια είναι η χρήση του Marketing

στην πολιτική, γεγονός το οποίο πηγάζει από τη θεώρηση ότι η χρήση του πρώτου στη πολιτική είναι ακατάλληλη. Επισημαίνουν βέβαια ότι όταν το Marketing εναρμονιστεί με την «πολιτική αγορά» τότε αυτά τα δύο θα είναι «αποκλειστικά αμοιβαία». (Bean & συν. 2001: 32).

Οι Niffenegger (1989) και Posner (1992) συγκλίνουν στην άποψη ότι οι πολιτικοί σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να παρομοιασθούν με καταναλωτικά αγαθά και να υιοθετήσουν στρατηγικές και τεχνικές marketing για να αυξήσουν τη δημοτικότητά τους.

Οι Dean και συν. (2001: 1199) θεωρούν ότι υφίσταται μια διάθεση δαιμονοποίησης του Marketing στη πολιτική, η οποία πηγάζει προφανώς από την αδυναμία κατανόησης της έννοιας του Marketing. Προτείνουν να γίνει μια ανάλυση προκειμένου να διερευνηθεί σε ποια πλαίσια πρέπει να κινείται αυτό κατά την εφαρμογή του στη πολιτική αρένα. Διαπιστώνουν επίσης ότι το πολιτικό Marketing έχει ήδη κάνει την επανάσταση του, στην επιστημονική αρένα και χαρακτηρίζεται από 3 φάσεις (Dean & συν., 2001) :

- α) Το Marketing ως κέντρο – πόλος συναλλαγής.
- β) Τι θεωρείται ως «Marketing different» (διαφοροποίηση).
- γ) Το σενάριο όπου το Marketing, επιστρέφει – κοιτά πίσω για να διαπιστώσει τη διαφορετικότητα της πολιτικής από το χθες στο σήμερα.

Πιο συγκεκριμένα η φάση «β» αναφέρεται στα εργαλεία του Marketing και της επικοινωνίας που βρίσκουν εφαρμογή στην πολιτική (Shea, 1996, Friedenberg, 1995, Trent, 1995) ενώ η φάση «γ» αναφέρεται τόσο στους εσωτερικούς όσο και στους εξωτερικούς δεσμούς που υπάρχουν στις παρατάξεις, απαιτώντας από το Marketing να επικεντρωθεί στο επικοινωνιακό μέρος απευθυνόμενο στις ομάδες ενδιαφέροντος (Lock & συν., 1996).

Η αναφορά της έννοιας του Marketing exchange (πόλος – κέντρο – σημείο αναφοράς), χρησιμοποιείται και από τον Burma (2001: 1288) οποίος επιδιώκει μια σύνδεση μεταξύ του Marketing concept και της πολιτικής. Στη προσπάθεια του αυτή εισάγει πέντε ερωτήματα όπου:

- α) Ποια είναι χαρακτηριστικά του Marketing ως πόλος συναλλαγής μεταξύ των διαφόρων μερών;
- β) Ταυτίζονται τα χαρακτηριστικά των μερών;
- γ) Ποια εργαλεία του Marketing είναι διαθέσιμα;
- δ) Η χρήση του Marketing ωφελεί τη πολιτική;
- ε) Οι δημόσιες απαιτήσεις σχετίζονται με τις απαιτήσεις που προωθούνται από το Marketing concept;

Επίσης ενδιαφέρουσα είναι η άποψη των Wells και συν. (1995) οι οποίοι διαπιστώνουν ότι υφίστανται θεμελιώδεις διαφορές ανάμεσα στο καταναλωτικό και το πολιτικό Marketing, αλλά το σημείο καμπής που ουσιαστικά τα διαφοροποιεί είναι το γεγονός ότι το ένα πραγματεύεται «εικόνα» και το άλλο «γεγονότα». Την ύπαρξη και εφαρμογή του πολιτικού Marketing αναγνωρίζουν πληθώρα έγκριτων συγγραφέων που τοποθετούνται σχετικά. Ο Wring (1999), σημειώνει για το πολιτικό Marketing ότι αυτό αποτελεί μια υβριδική σύνθεση, μιας και το Marketing έχει τοποθετηθεί για τα καλά στην πολιτική εκστρατεία του 20^{ου} αιώνα. Οι O’Leary και συν. (1976), σημειώνει ότι το Marketing μπορεί να «εμφιαλωθεί στην πολιτική αρκεί να υποστεί μερικές τροποποιήσεις».

Ενδιαφέρουσα είναι η άποψη του O’Cass (1996: 37), ο οποίος σημειώνει ότι εξετάζοντας την πολιτική διαδικασία και την εκλογική συμπεριφορά των εμπλεκόμενων ομάδων από τη σκοπιά του Marketing, σίγουρα θα δημιουργηθούν στοιχεία επίγνωσης (insights) στη συμπεριφορά αυτών των ομάδων. Ο ίδιος συγγραφέας δηλώνει επίσης πως το marketing δεν είναι πανάκεια, αλλά μια διαδικασία η οποία επιτρέπει το σχεδιασμό διαδραστικών και διεισδυτικών πολιτικών εκστρατειών, αφού επιτρέπει στα κόμματα τη δυνατότητα να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές ανάγκες των ψηφοφόρων διαμέσου αναλύσεων και στρατηγικών και κατ’ αυτό το τρόπο να ελέγξουν τη πολιτική και εκλογική εκστρατεία (O’ Cass, 1996: 40).

Οι Kotler και συν. (1991: 53), παρατηρούν ότι η χρήση του marketing στο πολιτικό πεδίο χαρακτηρίζεται από τη δυσκολία προσαρμογής αυτού εξαιτίας του γεγονότος, που απαιτεί τη μεταστροφή της φιλοσοφίας του από το προσανατολισμό που

έχει, προς μια άλλη κατεύθυνση για την επίτευξη των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων. Εκτός αυτών οι Kotler και συν. (1999) παρατηρούν πώς το πολιτικό Marketing είναι μια ταχέως αναπτυσσόμενη «βιομηχανία», ικανή να επηρεάσει κάθε άτομο - θεσμό και να κάνει ένα υποψήφιο επιτυχημένο.

Ο Wrig (1994) σημειώνει ότι αυτό που όλοι σήμερα περιγράφουν ως πολιτικό marketing έχει τις ρίζες του ήδη από το 1920, ενώ οι Look και συν. (1996: 14) παρατηρούν ότι από τη στιγμή που η Saatchi k Saatchi δημιούργησε την πολιτική αφίσα 'Labor isn't working', πολλοί marketers παρατήρησαν το πρόσφορο έδαφος που ανοίγεται στην επιστήμη του Marketing, στη διείσδυση του στη πολιτική, αναγνωρίζοντας όμως ότι υπάρχουν πολλά σημεία που τα διαφοροποιούν.

Η προοπτική που προσφέρει το πολιτικό Marketing, σημειώνει ο Scammell (1999) αναφέρεται στην αναγνώριση και στην διαχείριση της μοντέρνας πολιτικής. Ενώ ο O' Cass (1996), σημειώνει εύστοχα πως η χρήση του marketing προωθεί τη συμμετοχή των διαφόρων κοινών που σχετίζονται έμμεσα και άμεσα με τη πολιτική στη δημιουργία ενός επικοινωνιακού διαλόγου.

Ο Buurma (2001: 1287), παρατηρεί ότι ο δημόσιος τομέας (κράτος) και τα κόμματα άρχισαν να λειτουργούν άνθρωπο-κεντρικά και να υιοθετούν τεχνικές και εργαλεία του Marketing από τη δεκαετία του 90' και μετά, με σκοπό να «προωθήσουν τα πολιτικά τους προϊόντα». Ο συγγραφέας παρατηρεί ότι δημιουργήθηκαν τέσσερις τύποι Marketing, οι οποίοι αναφέρονται στις κρατικές υπηρεσίες, όπου:

α) Η ιδέα του marketisation: υποστηρίζει των μετακίνηση των δραστηριοτήτων του δημόσιου τομέα σε αυτό του προωθητικού του ιδιωτικού, υποτάσσοντας την στους μηχανισμούς της αγοράς (Charman & συν., 1998).

β) Θεωρεί ότι τόσο οι κρατικοί αλλά και οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί πρέπει να προσαρμόζονται στη χρήση του marketing, έστω και περιοδικά, για να εξασφαλίσουν αυτό που αναφέρει ως «ασφαλές μέλλον». Ο Borton (1999), προσθέτει σε αυτό ότι η χρήση του Marketing, στο δημόσιο τομέα που σχετίζεται με τις ομάδες συμφερόντων αυτών (Stakeholders), στην ουσία προστατεύει τους οργανισμούς από τους μηχανισμούς της αγοράς και την κοινωνία.

γ) «Πολιτειακό marketing», είναι ο όρος που χρησιμοποιεί ο Kriekaard (1994), για να περιγράψει την προσπάθεια που κάνουν οι δημόσιοι οργανισμοί για να αναδείξουν την κοινωνική τους ευθύνη και τέλος

δ) Η εφαρμογή των λειτουργιών και προσεγγίσεων του Marketing για την υλοποίηση πολιτικών στόχων, όπως π.χ:

- 1) Η πελατο- κεντρική που σ' αυτή τη περίπτωση γίνεται «ψηφοφόρο-κεντρική» (Algemene-Rakenkamer, 1997, Chapman & συν., 1998, Enckevort & συν., 1998, Rosenthal, 1995)
- 2) Η επικοινωνιακή πολιτική των κυβερνώντων (Damoiseux, 1991)
- 3) Κοινωνικό marketing που αντικατοπτρίζει τη προσπάθεια δημιουργίας και εγκαθίδρυσης σταθερότητας (Kotler & συν., 1989).

Μια από τις σημαντικότερες απόψεις που έχουν διατυπωθεί αναφορικά με τη χρησιμότητα της επιστήμης του Marketing στο πολιτικό πεδίο συντάσσεται από το Walsh (1994), ο οποίος δηλώνει πως «οι κυβερνήσεις έχουν μερικούς καλούς λόγους να υιοθετήσουν εργαλεία και τεχνικές Marketing, από τη στιγμή που γνωρίζουν ελάχιστα για τους πολίτες τους η ψυχολογία των πολιτών διαφέρει από αυτή του καταναλωτή». Οι κυβερνήσεις έχουν σκοπό τη διακυβέρνηση και όχι τη προώθηση ή εξαγωγή προϊόντων και γι' αυτό το Marketing στο δημόσιο τομέα δεν έχει ακόμα βρεθεί στο ζενίθ του. Οι λόγοι που συντελούν σε αυτό είναι:

- α) Η ανάπτυξη του Marketing γίνεται με αργούς ρυθμούς και δυστυχώς βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο.
- β) Το Marketing δεν έχει ακόμα εναρμονιστεί με την έννοια της πολιτικής και της διακυβέρνησης.

Η εφαρμογή του Marketing στη πολιτική από τις διάφορες πολιτικές ομάδες και κόμματα στη βάση της εκλογικής τους εκστρατείας έχει περιγραφεί από τους Butler και συν. (1994), Glick (1967), Kotler (1975), Kotler και συν. (1981), Mauser (1983), Mc Cinniss (1969), Nimmo (1970), Newman και συν. (1985) και Smith και συν. (1990).

2.11 «Βουτιά» στο Μεταμοντέρνο Marketing

Η «πλεύση» προς το μεταμοντέρνο Marketing ίσως να' ναι ιδιαίτερη, ίσως να προκαλεί το ξάφνιασμα όσων δε έχουν φορέσει σωσίβιο και ίσως πολύ τρικυμιώδες για όσους ευαγγελίζονται το Marketing ως μια στεγανή κοινωνικό – οικονομική προσέγγιση.

Ο Jameson (1991), αναφέρει ότι η έννοια του μεταμοντερνισμού είναι «μια απόπειρα του να σκεφτείς να παρουσιάσεις το παρόν, με μια ιστορική διάσταση, τη στιγμή που όλοι έχουν ξεχάσει να σκέφτονται την ιστορία». Ο Brown (1994: 8), παρομοιάζει το μεταμοντέρνο Marketing σαν το τυραννόσαυρο “Rex”, από την ταινία “*Jurassic Park*”, προκαλώντας τους πάντες να κρυφτούν ελπίζοντας να τους αγνοήσει ή ακόμα – ακόμα τους προκαλεί «να ρίξουν φως στα μάτια του και τότε να δουν τι ελπίδες έχουν», μιας και αυτός έχει το Marketing με το μέρος του.

Φαινομενικά η ιδέα ή η προσέγγιση του μεταμοντέρνου Marketing φαντάζει ή ακούγεται φρέσκια· δεν είναι όμως. Ήδη από τη δεκαετία του 60', ο Wittgenstein (1968), έδωσε το έναυσμα γι' αυτό που καλείται σήμερα Postmodern Marketing (Μεταμοντέρνο Marketing), δηλώνοντας πως είναι «η ιδέα του να διακόπτεται το ατενές βλέμμα του Marketing από αυτό που τρέχει πιο γρήγορα και από τα ίδια μας τα μάτια, βγάζοντας μας εκτός ρουτίνας»

Οι Brownlie και συν. (1999: 2), ξεκινούν την τοποθέτηση τους πάνω στη προσέγγιση του μεταμοντέρνου Marketing (Postmodern) με μια πληθώρα φιλοσοφικών και συνάμα ρητορικών ερωτημάτων τα οποία δίνουν το εξής στίγμα· «πως είναι το να σκέφτεσαι νέες προοπτικές ...το να βρίσκεσαι αντιμέτωπος με την άγνωστη πλευρά των όσων μέχρι τώρα γνωρίζεις... να αντιληφθείς το καθημερινό και το τετριμμένο με μια νέα άποψη... το να δεις τον εαυτό σου έτσι ακριβώς όπως σε βλέπουν οι άλλοι».

Ο Fielding (1992: 21), θεωρεί ότι η ύπαρξη του μεταμοντέρνου Marketing είναι κάτι που όλοι μάλλον αντιλαμβάνονται αλλά που κανείς δεν είναι σε θέση να το εξηγήσει επί της ουσίας, ενώ ο Burchill (1994: 4), το αντιλαμβάνεται σα το «φιλί θανάτου» το οποίο είναι ικανό να καταστρέψει κάθε τέχνη και τεχνική Marketing.

Οι Firat και συν. (1993: 227), θεωρούν το μεταμοντέρνο ως τη νέα άποψη για τη ζωή και την ανθρωπότητα η οποία ήδη παρελαύνει σε όλο το πλανήτη. Εάν το μοντέρνο είναι το παρόν και αυτό που απλά ανανεώνεται, τότε το «post» είναι αυτό που απλώνεται μπροστά. Οι αρχές του παραδοσιακού ή μοντέρνου Marketing εμφανίζουν μη στοχευμένη διάθεση (*core of business*) από αυτή που απαιτεί σήμερα ο κόσμος και η αγορά, ενώ αν κάποιος προσπαθήσει να τις εφαρμόσει τότε θα προκαλέσει μόνο κακό και τίποτα παραπάνω (McKiernan, 1992), ενώ η πρακτική του Marketing concept είναι τόσο αναχρονιστική που γυρνά την επιστήμη του Marketing σε ξεχασμένα χρόνια (Hoyt, 1991, McKiernan, 1991).

Για κάποιους συγγραφείς είναι ένας «καταπληκτικός άθλος η τεχνική του Marketing αλλά παρόλα αυτά κυνικά κενός» (VanKatesh & συν., 1993), ενώ για άλλους και κυρίως για τον επιχειρηματικό κόσμο, ήταν η ευκαιρία για να χρησιμοποιηθεί η post – Modern manία δηλώνει ο Sherry (1991), αφήνοντας να εννοηθεί πως ο μεταμοντερνισμός έψαχνε «πρόσφορο έδαφος» το οποίο το βρήκε στο marketing.

Ο Hunt (1976: 27) πάει λίγο πιο βαθιά δηλώνοντας πως το «ακαδημαϊκό Marketing» αναλώνεται στην σημαντικότητα των επιστημονικών μεθόδων και στην ανάγκη να διαγνώσει το ενδιαφέρον για τη γνώση, από ότι πραγματικά υφίσταται στη καθημερινή του χρήση, καθιστώντας το έτσι πιο αργό από το μεταμοντέρνο. Ο Gummesson (1992) σημειώνει πως μια νέα οπτική και όραμα για το Marketing είναι επιτακτική ενώ οι Rapp και συν. (1990) παρατηρούν πως οι παραδοσιακές μέθοδοι του Marketing απλά «δεν λειτουργούν» πια.

Ενώ το μοντέρνο – σύγχρονο – παραδοσιακό Marketing κατά τους Knight και συν. (1991, 1992, 1997) αποτυγχάνει στο να εκτιμήσει την ιστορική κατασκευασμένη κοινωνική φύση των αναγκών και ότι οι άνθρωποι αποτελούν μια έκδηλη δομή που σχετίζεται με κοινωνικές σχέσεις.

Ενδιαφέρουσα είναι η θέση του Roslender (1997) ο οποίος δηλώνει πως η ύπαρξη του μεταμοντέρνου Marketing ή το «υπό εξέταση» Marketing (*Rethinking*) όπως παράλληλα και αποκαλείται, δε συνεπάγεται και την ύπαρξη επικρίσεων του ενός προς το

άλλο απαραίτητα, δηλαδή μια σύγκρουση ανάμεσα στο μοντέρνο και το μεταμοντέρνο, αλλά έχει ως στόχο την αναζήτηση απελευθερωμένων απόψεων, ανάμεσα στην υπάρχουσα άποψη για το Marketing και τους επικριτές του.

Οι Boyne και συν. (1990), περιγράφουν το μεταμοντερνισμό ως την «κρίση της αντιπροσώπευσης», όπου οι παλαιές ορθολογικές επιστημονικές «βεβαιότητες», υπονομεύονται από την «άρνηση» που σκοπεύει να γίνει η «αντικατάσταση», άποψη με την οποία ταυτίζονται και οι Bunnett και συν. (1981), οι οποίοι παρατηρούν πως το Marketing βρίσκεται σε «mid-life crisis», αναφορικά με την κρίση που υφίσταται το Marketing στις θεμελιώδεις αρχές του.

Ο Brown (1997: 175), δηλώνει πως το μεταμοντέρνο Marketing δε μπορεί να περιγραφεί ως μια νέα ιδέα στη σκηνή του Marketing, διότι ακόμη θεωρείται ως μια πνευματική και συνάμα κατάσταση διανοούμενων, η οποία προμηθεύει τα πάντα από την «καρφίτσα» των όσων φαινομενικά εμφανίζονται (αλληγορικό σχήμα) μέχρι και τον «ελέφαντα» της κριτικής σκέψης.

Στην ίδια μελέτη αναφέρει (Brown 1994: 38) ότι το μεταμοντέρνο Marketing είναι ένα όμορφο πολύπλοκο φαινόμενο, και όχι επειδή τίθεται ενάντια στα κριτήρια του παραδοσιακού–μοντέρνου Marketing, αλλά επειδή χαρακτηρίζεται από τις έννοιες του:

α) Θρυμματισμού (fragmentation). Αναφέρεται και συνιστά την αποσύνθεση της γνώσης, της γλώσσας, της πολιτικής και κοινωνικής ζωής καθώς και τις μαζικές αγορές και οικονομίες.

β) Ανά διάκριση (de – differentiation). Περιλαμβάνει τη διάβρωση και την εξάλειψη των ιεραρχιών κάθε ανώτερης και κατώτερης κουλτούρας, μόρφωση, εκπαίδευση κατάρτιση, πολιτική και show business.

γ) Υπερρεαλισμός (hyperrealism). Ο Υπερρεαλισμός θα μπορούσε να περιγραφεί από την απώλεια της αίσθησης πραγματικότητας για την δημιουργία νέας μέσω αυτού που θεωρούνταν προσομοίωσης.

δ) Σύγκληση (Pastiche) ή καλλιτεχνική απομίμηση. Συνιστά την μετατροπή του παράδοξου και του ειρωνικού σε νέο-θεμελιώδες και καλλιτεχνικό κτλ.

ε) Αντί-θεμελιώδες (anti-foundation). Είναι η μεταμοντέρνα αντιπάθεια απέναντι σε καθετί συστηματικό, γενικό, «ολοκληρωτική θέση» για τις έννοιες του ανθρωπισμού, σοσιαλισμού· έννοιες συνυφασμένες με τις μοντέρνες θέσεις που επιδιώκουν να δημιουργήσουν «παγκόσμιες αλήθειες» και κοινωνικές σταθερές.

Για τους Firat και συν. (1993), το Marketing από τη φύση του και μόνο πάντα ήταν μεταμοντέρνο, ενώ οι Alvesson και συν. (1996: 15 - 16) θεωρούν το μεταμοντέρνο Marketing ότι είναι διακριτό για τον «κριτικό και ανοικοδομητικό του χαρακτήρα», όπου η κριτική συνεπάγεται τη διαδικασία της αυτό-αντανάκλασης, η οποία θα οδηγήσει στην απελευθέρωση των «παλαιών» περιορισμών ενώ η δεύτερη του διάσταση αναφέρεται στη δημιουργία και ενεργοποίηση επικρατέστερων συνθηκών.

Ο μεταμοντερνισμός βοηθά στο να αντιληφθούν όλοι μερικές από τις «δραματικές» αλλαγές που συντελούνται στο χώρο του Marketing, παρέχοντας τη δυνατότητα για διορατικότητα και εμπιστοσύνη τη κρίσιμη στιγμή που κλονίζεται η πειθαρχία. Παρόλα αυτά η υιοθέτηση του μεταμοντέρνου Marketing, ακόμα και αν το αρνούνται κάποιои, σίγουρα συνεπάγεται και κάποιο τίμημα (Brown, 1993, Brown: 1994: 28). Τέλος, ο Barsoux (1993) βλέπει την δημιουργικότητα του Marketing απλά αδύνατη και ανέφικτη, αφού θεωρεί ότι αυτό απλά ανακυκλώνει το ίδιο του το παρελθόν.

2.12 Μεταμοντερνισμός με Κριτήριο το Χρόνο

Στην αντίληψη για την έννοια του μεταμοντερνισμού αρκετοί συγγραφείς παρατηρούν ότι υπάρχει μια διαρκή ανησυχία για το αν πρέπει να απασχολούνται με το παρελθόν ή με το μέλλον, υπό το πρίσμα του «τι υπήρχε» αντί του «τι επακολουθεί» (Hoyssen, 1995, Jameson, 1994, McNay, 1994).

Τη συσχέτιση με το χρόνο τη πραγματοποιεί και ο Brown (1997), ο οποίος τοποθετείται για το Marketing, αναφέροντας πως αυτό αποτελεί ένα ισχυρό και διεισδυτικά κοινωνικό «θεσμό», ο οποίος εμπλέκεται και επηρεάζεται σαφώς από την έννοια του χρόνου. Παράλληλα αναφέρει ότι το μοντέρνο – παραδοσιακό Marketing μπορεί να χαρακτηριστεί για την ενασχόληση του με τις λέξεις του «νέου και του

βελτιωμένου», οι οποίες αντικαθίστανται ως ένα βαθμό από το μεταμοντέρνο και την θεμελιώδη φράση «καλό όπως πάντα» (Brown, 1997: 167).

Η αναφορά του χρόνου αλλά και μια ευθεία επίθεση προς τις κλασικές αρχές του Marketing, όπως είναι αυτές των “BCG Matrix”, ο κύκλος ζωής του προϊόντος, το “STP” και το Marketing “concept” θεωρείται ότι εμφανώς έχουν επηρεαστεί από την άποψη που αναφέρει «πίσω στις θεμελιώδεις αρχές» (Hollander & συν., 1993, Dibb & συν., 1995, Morrisson & συν., 1991). Ο Brown (1997: 169), παρατηρεί πως αν το μεταμοντέρνο Marketing χαρακτηρίζεται για το «Retro» του στιλ, τότε θα πρέπει να συμφωνήσουμε με την άποψη του Savitt (1989), ο οποίος αναφέρει ότι μόνο «κοιτώντας πίσω μπορούμε να ελπίζουμε για το μετά».

2.13.1 Σύγκληση Μεταμοντέρνου Marketing και Θεωρίας του Χάους

Μια επιπλέον «alt» προσέγγιση ή καλύτερα ένας συγκερασμός του μεταμοντερνισμού και του πολιτικού Marketing, ένα ακόμα bungee – jumping ή αλλιώς το πιο «σίγουρο» “Grande Salto–Mort ale”, μιας και η προηγούμενη ενότητα κατέδειξε τους αόρατους δεσμούς των εννοιών που πραγματεύτηκε, στις παρυφές των οποίων εμμένουν δεδομένα ικανά να παρεισφρήσουν εδώ, δημιουργώντας τις «πρώτες σταθερές» της επιστημονική πραγματείας τις «ασταθούς» επιστήμης του Marketing¹.

2.13.2 «Το Πάντρεμα» των Γνωστικών Αντικειμένων: Βίων Ανθόσπαρτων

Η προσπάθεια σύνδεσης του Μεταμοντέρνου Marketing και γενικότερα του μεταμοντερνισμού σαν ρεύμα με αυτό της θεωρίας Συστημάτων και της θεωρίας του Χάους, αποτελεί μάλλον τόλμημα αφέλειας του μελετητή ή λογική συνειδητή δειλία.

Στη προηγούμενη ενότητα, αναφέρθηκε ότι ένα από τα στοιχεία του μεταμοντερνισμού είναι και η οικονομική διάσταση η οποία τροφοδοτεί τις κοινωνικό – πολιτικές αλλαγές και μετασχηματισμούς (Mall & συν., 1992, Bocoock & συν., 1992, Smart, 1993), εκ των οποίων και η διαβρωτική «αβεβαιότητα» που προκαλεί στην επιστημονική «βεβαιότητα» η θεωρία του Χάους και των fractals.

¹ Ενότητα 1.6.4 Πολύπλοκα Προσαρμοζόμενα Συστήματα.

Μια δειλή ίσως προσέγγιση του συσχετισμού της θεωρίας του χάους και του μεταμοντερνισμού πραγματοποιεί ο Murray (1989), ο οποίος παρατηρεί ότι ήδη από τη πτώση της εποχής του Ford και της “manufacture” πραγματοποιείται μια πρώτη τάση προς τα *εύκαμπτα συστήματα* έστω και αν αυτά είναι υπολογιστικά.

Ο Piercy (1992), παρατηρεί πως το Marketing concept «θεωρεί πως ο κόσμος είναι άγνωστος και απροσδιόριστος», καθιστώντας το έργο των στελεχών Marketing ακόμα πιο δύσκολο». Ο Lyotand (1984: 60), θεωρεί ότι η «υπονόμευση των ορθολογικών θέσεων μπορεί να πραγματοποιηθεί διαμέσου του μεταμοντερνισμού και των επιρροών που δέχεται από τις φυσικές επιστήμες και τα “Fractal” της θεωρίας του Χάους, ενώ το ρεύμα του μεταμοντερνισμού κατά τον Shumway (1989), πρέπει να δίνει μεγαλύτερη έμφαση στη διάσταση του χώρου.

Ο Brown (1994: 29), παρουσιάζει το μεταμοντέρνο Marketing ως ένα «κινηματογράφο με πολλαπλές οθόνες» κι αυτό γιατί ο μεταμοντερνισμός από τη φύση του είναι συμβατός με φιγούρες εικονοπλαστικές και εικονοκλαστικές, επιτηδευμένα κάποιες φορές, προσεγγίζοντας εναλλακτικά παραδοσιακές καταστάσεις, ενώ ο Scutt (1993) συμπληρώνει πως αυτό αποσκοπεί την ανύψωση της «ιδέας» και όχι της «λέξης». Η προσέγγιση αυτή για το ρεύμα μπορεί να βασίζεται στη μεταφορά: περικλείει δε λέξεις και φράσεις που συναντώνται κατά κόρον στη θεωρία του Χάους.

Ο Norris (1991), παρατηρεί ότι αυτή η μεταφορά αποτελεί και τον πυρήνα κατανόησης του κόσμου, ενώ η αναλογία μεταξύ του Marketing και του «κινηματογράφου πολλαπλών οθονών» (Brown, 1994) (multiple Screen cinema) συχνά απεικονίζει τους στενούς αλλά συχνά αγνοημένους παράλληλους που τα συνδέουν (Jones & συν. 1990, Norman, 1989). Η σημαντικότητα των εικόνων του “Rethinking” Marketing, παρατηρείται και από τους Brownlie και συν. (1999: 2), οι οποίοι επισημαίνουν πως η ύπαρξη αυτών μπορεί να δώσει σε ένα φαινομενικά νέο Marketing τη δυνατότητα για την ανάπτυξη νέων φαινομένων.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό του μεταμοντερνισμού που καταρρίπτει τις έννοιες των παραδοσιακών γνωστών και γνωστικών θέσεων και διαμέσου της «ειρωνείας» που

προωθεί για το κατακερματισμό των κοινωνικών συμβάσεων, είναι η αναγνώριση της έλλειψης ενός καθαρού πλαισίου (Connor, 1989, Eco, 1983, Kroger & συν., 1988). Τον συσχετισμό και την αναγνώριση της θεωρίας του χάους αποδέχονται και οι Diamont (1993), Fisk (1994), οι οποίοι αναφέρουν ότι η θεωρία του Χάους αποτελεί μια μεταμοντέρνα προσέγγιση.

Σημείο καμπής κατά τη διάρκεια της «νύμφευσης» των γνωστικών αντικειμένων, βρίσκεται η άποψη δυο συγγραφέων, η οποία συγκλίνει στο ότι «ο μεταμοντερνισμός κατά την διάρκεια της εφαρμογής του στους διάφορους τομείς αναδεικνύει νέα πράγματα» (Connor, 1989, Geatherstone, 1991), άποψη με την οποία συμφωνεί και ο (Brown, 1994: 3) συμπληρώνοντας πως αυτή «ανυψώνει ένα σύνολο προοπτικών πέρα από τα συνηθισμένα»

Την επιρροή του μεταμοντερνισμού και της φιλοσοφίας αυτού στη κοινωνική ζωή καθώς και μια ίσως τυχαία σύνθεση του με τη θεωρία του Χάους, παραθέτουν οι Foster και συν. (1988), οι οποίοι αναγνωρίζουν ότι υφίσταται ένας «φοβερός κατακερματισμός της σύγχρονης ζωής καθώς και η αντίληψη ότι οδηγούμαστε στην απώλεια ενός σταθερού σημείου κοινωνικής αναφοράς»· άποψη η οποία στηρίζεται στη πρόοδο και στις ραγδαίες αλλαγές που συντελούνται και προωθούνται από τα ΜΜΕ. Στην ίδια μελέτη παρατηρούν επίσης ότι στον μεταμοντερνισμό οι «εικόνες» δεν έχουν καμία σχέση με τα διακριτά και εξωτερικά γνωρίσματα του πραγματικού κόσμου.

Ένα ακόμα στοιχείο που καταδεικνύει την ενδιάθετη σχέση του μεταμοντερνισμού και της θεωρίας του Χάους, ξεπηδά όπως αναφέρθηκε και προηγούμενος στον κατακερματισμό ή στο τεμαχισμό που υφίσταται το κοινωνικό οικονομικό περιβάλλον, όπου για την επιστήμη του Marketing παρουσιάζει ενδιαφέρον ο «τεμαχισμός των αγορών» (Market segmentation) (Muller-Hauman, 1992), ενώ οι Imgie και συν. (1992) συμφωνούν και υποστηρίζουν πώς όλα όσα αναφέρουν οι πιο πάνω συγγραφείς επιτυγχάνονται όχι μόνο εξαιτίας της τεχνολογικής εξέλιξης αλλά και της υφιστάμενης διαθεσιμότητας των εύκαμπτων συστημάτων.

Ο Hoy (1985), παρατηρεί ότι το μεταμοντέρνο Marketing χαρακτηρίζεται για το πολυπρόσωπο και ασύμφωνο ύφος του, όπου δεν υπάρχει η έννοια του «σωστού και λάθους», αφού οι πολλαπλές ασυνεπείς θέσεις και ερμηνείες του μπορούν να συνυπάρχουν ταυτόχρονα.

2.14 Μεταμοντέρνο Marketing και Πολιτική

Ο Brown (1994: 32), διαβλέπει ότι σαφέστατα το μεταμοντέρνο Marketing σχετίζεται με τη πολιτική. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η φύση και η φιλοσοφία του μεταμοντερνισμού βασίζεται στις έννοιες της «αλλαγής και της επανάστασης των ιδεών», σημειώνοντας βέβαια ότι αρνείται τις αρχές του Μαρξισμού, αλλά παρόλα ταύτα προάγει μια επαναστατική πολιτική αλλαγή.

Ο συσχετισμός της πολιτικής και του μεταμοντέρνου Marketing είναι αντιληπτός και για τους Brownlie και συν. (1999: 29), αναφέροντας πως η φύση του μεταμοντερνισμού έχει εκτός των άλλων και πολιτική διάσταση. Σύνδεση του μεταμοντέρνου Marketing με την πολιτική διαπιστώνει και ο Nava (1992), δηλώνοντας πως το πρώτο αποτελεί την πτυχή της ανατροπής για το δεύτερο. Ένα ακόμα στοιχείο που καταδεικνύει την αλληλοσυσχέτιση των όρων που πραγματεύεται η παρούσα μελέτη παρουσιάζεται από τον Smart (1993), ο οποίος δηλώνει πως αν το ένα σκέλος – στοιχείο μεταμοντερνισμού προέρχεται από το αισθητικό οικοδόμημα, το δεύτερο καλύπτει το φάσμα των κοινωνικό – οικονομικών αλλαγών που προέρχεται από τη πολιτική, άποψη που υποστηρίζεται καθαρά και από το Μαρξισμό αλλά υπό την αντίθετη ροή των καταστάσεων, δηλώνοντας πως οι οικονομικές αλλαγές και περιστάσεις ωθούν και καθορίζουν τα γεγονότα στα πολιτιστική ζωή (Brown, 1994:33).

Οι Brownlie και συν. (1999: 30), παρατηρούν πως ενώ ο νεωτερισμός διακρίθηκε και χαρακτηρίστηκε για την «αλληλοδιείσδυση των πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και τεχνολογικών επιρροών», ο μεταμοντερνισμός αποτελείται από τις έννοιες της πολλαπλότητας και της διαφορετικότητας. Κατά αυτό τον τρόπο σκιαγραφεί τη θεωρία του Χάους, τη σχέση με τη πολιτική και τον μεταμοντερνισμό, ενώ ένα από τα στοιχεία του μεταμοντερνισμού είναι και η οικονομική διάσταση η οποία τροφοδοτεί τις

κοινωνικό – πολιτικές αλλαγές και μετασχηματισμούς (Mall & συν., 1992, Bocoock & συν., 1992, Smart, 1993)

Ο Brown (1997: 647), διαισθάνεται ότι το μεταμοντέρνο Marketing έχει σαφής επιρροή πολιτικής έκφρασης αφού το πρώτο είναι πολύ δύσκολο να καταφέρει έναν ελιγμό και «να αποφύγει τις πολιτικές ζυμώσεις». Μια ακόμη άποψη είναι αυτή που περιγράφει πως η εφαρμογή του Marketing από φιλόδοξους πολιτικούς, καταδεικνύει το μεταμοντέρνο «αθεράπευτα πολιτικό του χαρακτήρα» (Picketig, 1992, Woolgar, 1998).

2.15 Συμπεράσματα

Βασική απαίτηση του δευτέρου μέρους ήταν η ανάλυση των όρων της πολιτικής, σε δισδιάστατο επίπεδο και της διαφθοράς. Κομβικό σημείο και για τις δυο έννοιες, ήταν η ιστορικότητα με την οποία εμφανίζονται στην Ελλάδα., αλλά και η «αρμονική» συνύπαρξη τους.

Ορμώμενοι, από τη τελευταία διαπίστωση στην οποία συνηγόρησαν τα ιστορικά στοιχεία για την ύπαρξη διαφθοράς στο νεοελληνικό κράτος μετά το 1821, η χώρα περνά το κατώφλι του 21^{ου} αιώνα, στις «λυκαυγές» του οποίου η «παράδοση» αποδεικνύεται ισχυρότερη και γονιδιακά αναδύομενη.

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάστηκε επίσης, η ύπαρξη του Marketing και η εφαρμογή μιας νέας διάστασης αυτού, στη πολιτική, αποκαλούμενο ως «πολιτικό marketing». Η αναφορά και η ανάλυση αυτής της θεματικής, είναι μείζονος σημασίας τόσο για τη συγκεκριμένη μελέτη όσο και για την «επί του πρακτέο» αναγκαιότητα του, στη σύγχρονη πολιτική αρένα, όπως αυτό διαπιστώνεται από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση αλλά και από τη διαδικασία της παρατήρησης.

Όπως ο φαντασιακός κόσμος των παραμυθιών γοητεύει τα παιδιά, δημιουργώντας τα «δικά τους καρέ», έτσι και τα μεγάλα παιδιά της πραγματικότητας έλκονται από την άγνωστη πτυχή του φαινομενικά γνωστού. Ο λόγος γίνεται για την προτελευταία ενότητα του κεφαλαίου· τον μεταμοντερνισμό. Η εφαρμογή του στο marketing, όπως διαπιστώνεται είναι μάλλον αναμενόμενη, εξαιτίας της δυσπόστατης φύσης (οικονομική

και κοινωνική επιστήμη)². Σίγουρα δε πρόκειται για κάτι καινούργιο, αλλά απλά για μια νέα προσέγγιση, εκλαμβάνοντας αυτό ως μια ολότητα, μέρος από τη μία καταλύτης από την άλλη, πρωταγωνιστής και σκηνοθέτης σε μια κοινωνικό οικονομική «παραγωγή» “21 Γραμμαρίων”³.

Η τελευταία ενότητα του κεφαλαίου, αναλώθηκε στη προσπάθεια ανεύρεσης δεσμών ανάμεσα στις θεματικές που εξετάζει η μελέτη. Οι περιγραφές της βιβλιογραφικής ανασκόπησης κατέδειξαν πως ο μεταμοντερνισμός υιοθετεί μεγάλο μέρος της φιλοσοφίας της Θεωρίας του Χάους ενώ παράλληλα κάνει χρήση και του λεξιλογίου που χρησιμοποιεί. Η φιλοσοφία και των δυο, συγκλίνει στο γεγονός ότι απαιτείται να υπάρχει μια σφαιρική αλλά όχι επιδερμική προσέγγιση των γεγονότων, όπου το ένα στοιχείο-φάση-διάσταση τροφοδοτείται από το προηγούμενο και με τη σειρά του τροφοδοτεί το επόμενο και όλα μαζί είναι αλληλοσχετίζονται και αλληλεπιδρούν.

² Ο Σιώμος (1994), δηλώνει πως το marketing είναι διεπιστημονικό αντικείμενο καθώς επίσης τα δύο από τα θεμελιώδη στοιχεία του μεταμοντερνισμού είναι οι κοινωνικό-οικονομικές επιρροές (Nava, 1992).

³ *21 Γραμμάρια* (21 Grams) ΗΠΑ, 2003 Ταινία του Γκιγιέρμο Αριάγκα, Σκηνοθεσία: Αλεχάντρο Γκονζάλες Ιναρίτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Εισαγωγή

Η δημιουργία ενός ευδιάκριτου πλαισίου μεθοδολογίας αποτελεί καταλυτικό στοιχείο για το συντονισμό όλων των προσπαθειών επιστημονικής διερεύνησης. Κατ' επέκταση λοιπόν, το πλαίσιο αυτό πρέπει να χαρακτηρίζεται από τη σαφήνειά του. Το στοιχείο της σαφήνειας αναφέρεται στο γεγονός ότι το πλαίσιο οφείλει να αποτυπώνει την ερευνητική διαδικασία και να διασφαλίζει το απόλυτο υπό την έννοια της ορθότητας από τη έρευνα αποτελεσμάτων, καθώς και στο να συντελεί στη δημιουργία λύσεων και προτάσεων.

Κλείνοντας το εισαγωγικό κομμάτι αυτού του κεφαλαίου, απαιτείται να δοθεί έστω και μια σύντομη αναφορά, η οποία θα παραθέσει εν' τάχυ, τα όσα πραγματεύεται το κεφάλαιο αυτό. Πιο συγκεκριμένα στο κεφάλαιο αυτό, θα δοθούν απαντήσεις όπως «γιατί» επιλέχθηκε το συγκεκριμένο θέμα προς μελέτη, «ποιοι» λόγοι συνετέλεσαν προκειμένου να ληφθεί αυτή η απόφαση, «τι επιδιώκεται» από τη μελέτη αυτή, «ποιους» σκοπούς εξυπηρετεί, «ποια» είναι τα βασικά ερωτήματα που θα καθοδηγήσουν τη μελέτη αυτή και τέλος με «ποιό» τρόπο θα σχεδιαστεί η έρευνα έτσι ώστε να εξαχθούν ασφαλή αποτελέσματα, τα οποία με τη σειρά τους θα οδηγήσουν στη παράθεση τεκμηριωμένων απόψεων για τη στάση και τις απόψεις των πολιτών της Αθήνας για τα ζητήματα που πραγματεύεται η μελέτη.

3.2 Επιλογή Ερευνητικού Θέματος

Οι λόγοι οι οποίοι συνετέλεσαν στη επιλογή του συγκεκριμένου ερευνητικού θέματος, είναι δυο και βασίστηκαν στην ανάγκη πρακτικού και επιστημονικού ενδιαφέροντος. Η πρώτη, έγκειται στη προσπάθεια να προταθούν πολιτικές οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν στη αντιμετώπιση κρίσεων κοινωνικό- οικονομικού χαρακτήρα προερχόμενες από διεφθαρμένες επιλογές πολιτικών, διαμέσου αποτελεσματικών στρατηγικών επικοινωνιακού χαρακτήρα.

Σε δεύτερο επίπεδο, ακολουθεί η επιστημονική προσέγγιση, η οποία απαιτεί τη διερεύνηση των αντιλήψεων των πολιτών και της στάσης αυτών, αναφορικά με την επιρροή της πολιτικής διαφθοράς στη δομή και στην εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας

καθώς και κατά πόσο είναι δυνατό να υπάρξει άμβλυνση του φαινομένου διαμέσου της συμμετοχικής διαδικασίας.

3.3 Ερευνητικός Σκοπός

Βρισκόμενοι πλέον στο τρίτο κεφάλαιο, κι έχοντας αποκτήσει μια ικανοποιητική εικόνα για τις θεματικές που πραγματεύεται η μελέτη, μέσω του «φασματογράφου» που καλείται βιβλιογραφική ανασκόπηση, προέκυψε ότι η ύπαρξη μελετών οι οποίες σχετίζονται με τη διαχείριση κρίσεων από φαινόμενα διαφθοράς, πηγή των οποίων είναι πολιτικά πρόσωπα, με κοινωνικό-οικονομικές επιπτώσεις· είναι ελάχιστες. Τη ίδια τύχη έχουν και μελέτες επιστημονικού marketing καθώς και των εργαλείων αυτού για τη δημιουργία ενός πλαισίου κοινωνικής αφύπνισης στην Ελλάδα.

Η πραγματικότητα αυτή εύλογα κληροδότησε ως απόρροια τη δημιουργία του ερευνητικού σκοπού, ο οποίος παρουσιάστηκε συνοπτικά και στο πρώτο κεφάλαιο.

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στην εξέταση, αναγνώριση και προσδιορισμό της ετοιμότητας , αναφορικά με τη διαχείριση κρίσεων οικονομικού χαρακτήρα, που ενδεχόμενα προέκυψε απ'τη διεφθαρμένη πρακτική ή τάση δημοσίων λειτουργών και πολιτικών καθώς και τη δυναμική αναγκαιότητα του πολιτικού marketing και των εργαλείων αυτού για τη δημιουργία δομών κοινωνικού δικαίου, αφύπνισης και συμμετοχικού πνεύματος.

3.4 Ερευνητικοί Στόχοι

Μια από τις βασικότερες αρχές της διοίκησης των επιχειρήσεων είναι «η επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος διαμέσου των επιμέρους στόχων». Έτσι λοιπόν για την επίτευξη του σκοπού που αναφέρθηκε στη προηγούμενη ενότητα, είναι επιτακτικό να τεθούν ορισμένοι στόχοι.

Βασικότερος όλων είναι η μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, γύρω απ' τις θεματικές τις οποίες πραγματεύεται και η συγκεκριμένη εργασία. Σε δεύτερο επίπεδο, έρχεται ο βαθμός επηρεασμού και ο αντίκτυπος των κρίσεων, που προκαλούν

κλυδωνισμούς στην εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας, εξαιτίας των φαινομένων διαφθοράς.

Τρίτη στην ιεραρχία έρχεται η χρήση των τεχνικών marketing ενοποιημένων με τη πολιτική για τη δημιουργία αμεσότερης επικοινωνίας με τα κοινά, διαχείρισής των κρίσεων σε επικοινωνιακό επίπεδο και εγκαθίδρυση πλαισίου συμμετοχικού πνεύματος.

Επόμενος στόχος είναι η υλοποίηση πρωτογενούς έρευνας σε κατοίκους της Αθήνας, με στόχο να υπολογιστεί ο βαθμός επηρεασμού τους από τη πολιτική διαφθορά, η μέτρηση της στάσης τους απέναντι σε διάφορα κοινωνικό- οικονομικά θέματα και η δεκτικότητα τους στο συσχετισμό κρίσεων και τρόπων παρουσίασης των φαινομένων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας θα χρησιμοποιηθούν προκειμένου να προταθεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισής κρίσεων πολιτικού χαρακτήρα οικονομικών διαστάσεων. Το σχέδιο διαχείρισής κρίσεων αυτό καθεαυτό, προσδοκάται να έχει χαρακτήρα επικοινωνιακού πολιτικού marketing και η σύνδεση αυτού με τη γενικευμένη θεωρία του Χάους και το με το υπό διαδικασία «ανατολής» μεταμοντέρνο marketing.

3.5 Ερευνητικά Ερωτήματα

Στην ενότητα αυτή θα εξεταστούν τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία βρίσκονται σε άμεσο συσχετισμό με τους ερευνητικούς στόχους, κι αυτό διότι οι δεύτεροι από μόνοι τους είναι δυσδιάκριτοι αν δε τεθούν αρχικά ερωτήματα, οι απαντήσεις των οποίων κρίνονται επιτακτικές,

Έτσι λοιπόν, με γνώμονα τους ερευνητικούς στόχους καθορίστηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία και ακολουθούν:

- α) ποιες είναι οι αντιλήψεις των πολιτών για τα θέματα τα οποία σχετίζονται με φαινόμενα της διαφθοράς κοινωνικό –οικονομικού χαρακτήρα προερχόμενα από πολιτικούς;
- β) ποια η άποψη των πολιτών για τη δυνατότητα συμμετοχικών διαδικασιών προκειμένου να εξαλειφθούν αυτά τα φαινόμενα;

γ) ποιος είναι ο βαθμός χρήσης του πολιτικού marketing και των εργαλείων του κατά τις περιόδους κρίσης;

δ) Ποιος ο συσχετισμός του πολιτικού marketing και της θεωρίας του χάους;

ε) ποιο είναι το σημείο καμπής- ανοχής των πολιτών, όπου η δυναμική του επικοινωνιακού σχεδίου διαχείριση κρίσεων πολιτικού χαρακτήρα εξαντλεί τα περιθώρια του;

3.6 Σχεδιασμός Έρευνας

Επόμενο βήμα της σπουδής αυτής, ήταν να προταθεί ο σχεδιασμός της έρευνας. Το έργο κατέστη ευκολότερο από τα στιγμή που είχε παρατεθεί με ευκρίνεια ο ερευνητικός σκοπός, τους καθορισμένους ερευνητικούς στόχους και τα ερευνητικά ερωτήματα. Έτσι λοιπόν, η έρευνα πραγματοποιήθηκε διαμέσου συνδυασμού τύπων ερευνητικού σχεδιασμού (Sekaran, 2000).

Οι τύποι που επιλέχτηκαν, ήταν:

α) Ο Περιγραφικός Τύπος, διότι βασίζει τη περιγραφή του φαινομένου σε πρότερη έρευνα, ενώ τα στοιχεία είναι απόλυτα οριοθετημένα και προσχεδιασμένα (Malhorta, 1996). Αυτός ο τρόπος σχεδιασμού δίνει βάση σε αρκετό βαθμό σε χρονολογικές σειρές, αναφερόμενος στην εξέλιξη των φαινομένων κατά τη διάρκεια του χρόνου (Marhall & συν., 1989, Yin, 1989, Stake, 1994). Βασικό στοιχείο για τη επιλογή αυτού του τύπου ήταν η διερεύνηση των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων της διαφθοράς και πως γίνονται αυτές αντιληπτές από τους ερωτώμενους. Επειδή η μελέτη απαιτούσε ποσοτική έρευνα υιοθετήθηκε ο δεύτερος τύπος του Περιγραφικού σχεδιασμού, η Επισκόπηση αφού αυτές επιτρέπουν «συλλογή στοιχείων» (Robson, 1993).

β) Ο Αξιολογητικός Τύπος, προσφέρει καλύτερη κατανόηση στις περιπτώσιολογικές μελέτες, αφού σα στόχο έχει την ανάλυση των εμφανιζόμενων προοπτικών που παρουσιάζουν οι μελέτες αλλά και τη δυνατότητα που παρέχει για μέγιστη αποτελεσματικότητα (Veal, 1997). Ο Αξιολογητικός τύπος λοιπόν επιλέχτηκε εξαιτίας της φύσης του, δηλαδή, ακριβώς επειδή συνίσταται για την καλύτερη κατανόηση των περιπτώσιολογικών μελετών, που στη συγκεκριμένη μελέτη αναφέρεται στη κατανόηση, αντίληψη και στάση των πολιτών της Αθήνας απέναντι στο φαινόμενο της διαφθοράς,

αλλά και τη δημιουργία στρατηγικών marketing οι οποίες θα συντελέσουν στην ανάπτυξη συμμετοχικής στάσης.

γ) Ο Επεξηγηματικός, επιλέχθηκε προκειμένου να μελετηθούν σχέσεις και υποθέσεις, οι οποίες αναφέρονται σε κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις από την ύπαρξη διαφθοράς στην εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας, τη μελέτη των απόψεων και της στάσης των ερωτώμενων και τέλος οι τρόποι οι οποίοι θα συντελέσουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών μέσω της συμμετοχικής διαδικασίας.

δ) τέλος ο Διερευνητικός Τύπος, αποκλείστηκε διότι υπάρχουν έρευνες παλαιότερων χρόνων οι οποίες έχουν διεξαχθεί από διάφορους οργανισμούς, κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς. Έτσι λοιπόν, επειδή υφίσταται πρώτιστη έρευνα είναι άτοπο να πραγματοποιηθεί η χρήση αυτής της μεθόδου (Sekeran, 2000). Η χρήση αυτής της μεθόδου προσφέρει στον ερευνητή τη δυνατότητα να ξεκινήσει από μία γενική περιγραφή χωρίς να έχει στη διάθεση του εξαρτημένες και ανεξάρτητες μεταβλητές. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, ο ερευνητής δομεί τη έρευνά του κατά βούληση, τόσο στο κοινό που επιθυμεί να μελετήσει, στο τρόπο προσέγγισης τους αλλά και στο πλαίσιο που οφείλει να οριοθετήσει για να προχωρήσει την έρευνα του (Singleton & συν., 1993).

3.7 Τρόποι Υλοποίησης Έρευνας

Όπως αναφέρθηκε συνοπτικά και σε προηγούμενη ενότητα, διεξήχθη έρευνα με στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων διαμέσου των απαντήσεων που εδόθησαν γύρω από τα ερευνητικά ερωτήματα. Αναφέρεται λοιπόν, πώς η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε εμπειρικό υπόβαθρο για την διερεύνηση των απόψεων των πολιτών (στάση, αντίληψη) στην Ελλάδα: με επίκεντρο τις θεματικές που εξετάζει η μελέτη.

3.7.1 Τεχνικές Συλλογής Στοιχείων

Επιδίωξη της έρευνας ήταν η συλλογή, καταγραφή, ανάλυση και εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων της αντίληψης των πολιτών με βάση τους ερευνητικούς στόχους και τα ερωτήματα που είχαν τεθεί. Για την υλοποίηση της επιδίωξης αυτής, χρησιμοποιήθηκαν δύο προσεγγίσεις – τεχνικές συλλογής στοιχείων από το σύνολο των τριών που υπάρχουν:

α) απευθείας επικοινωνία με τη χρήση ερωτηματολογίου. Ο καταλληλότερος τρόπος συλλογής στοιχείων κρίθηκε αυτός του ερωτηματολογίου, το οποίο όφειλε να πληροί δυο βασικές προϋποθέσεις, της σχηματοποίησης και του προσχεδίου, έτσι ώστε οι απαντήσεις να τελούν υπό κατηγοριοποίηση, αποκλείοντας κατά αυτό τον τρόπο την επιπλέον διερεύνηση (Fortana & συν., 1994).

β) δευτερογενή στοιχεία. Η συλλογή όλων των απαραίτητων στοιχείων μέσω της απευθείας επικοινωνίας κατέστη αδύνατη και για το λόγο αυτό ήταν απαραίτητο να πραγματοποιηθεί συλλογή στοιχείων, δευτερογενούς μορφής. Τα στοιχεία αυτά προήλθαν από κεντρικές εθνικές υπηρεσίες (Υπουργεία), εθνικούς οργανισμούς (Υπηρεσία θεσμών και διαφάνειας) διεθνής οργανισμούς και ενώσεις (Ε.Ε, Παγκόσμιο Βαρόμετρο Διαφθοράς) εθνική και διεθνή βιβλιογραφία και το διαδίκτυο.

Η τρίτη τεχνική συλλογής στοιχείων η οποία όπως αναφέρθηκε δε χρησιμοποιήθηκε είναι αυτή της Παρατήρησης.

Εκτός των όσων αναφέρθηκαν, υπάρχουν περιορισμοί οι οποίοι πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη, κι αυτό διότι μόνο έτσι θα υπάρξει καλύτερη κατανόηση της πολυτιμότητας των εξαγόμενων συμπερασμάτων αλλά και στο καθορισμό των περαιτέρω προτεινόμενων ερευνών (Andriotis, 2000):

- Έλλειψη σταθερής εθνικής στοιχειοθετημένης βάσης πληροφοριών που να αναφέρεται στον οικονομικό αντίκτυπο από τη διαφθορά στην Ελλάδα.
- Έλλειψη σταθερής εθνικής στοιχειοθετημένης βάσης πληροφοριών που να αναφέρεται στον κοινωνικό αντίκτυπο από τη διαφθορά στην Ελλάδα.
- Η πιθανότητα τα δευτερογενή στοιχεία να περιέχουν λάθη και ανακρίβειες.
- Τα δευτερογενή στοιχεία μπορεί να μην είναι πρόσφατα και η χρονική απόσταση μεταξύ της συλλογής στοιχείων και της δημοσίευσής τους να είναι μεγάλη.
- Συχνά τα κράτη δε έχουν εξελιγμένες μεθόδους συλλογής στοιχείων, με αποτέλεσμα τα πορίσματα να βασίζονται σε εκτιμήσεις και όχι σε συγκεκριμένα στοιχεία.
- Εκούσια χειραγώγηση της μελέτης, λόγω των προσπαθειών ορισμένων μελετητών να ικανοποιήσουν τους χορηγούς τους.

- Το μεγάλο ποσοστό παραοικονομίας το οποίο πηγάζει από τη διεφθαρμένη πρακτική. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα χρηματικά ποσά που διακινήθηκαν τελευταίο έτος στην Ελλάδα ξεπερνά το 440 εκ. €.

3.8 Εμπειρική Έρευνα

Η εμπειρική έρευνα πραγματοποιήθηκε στη πόλη της Αθήνας, από τον Απρίλιο έως και τον Οκτώβριο του 2008 και εστιάστηκε σε μόνιμους κατοίκους της πόλης. Με γνώμονα την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, ο εξεταζόμενος πληθυσμός της έρευνας επιλέχθηκε με συγκεκριμένη διαδικασία όπως αυτή παρατίθεται στη συνέχεια.

3.8.1 Ερωτώμενοι

Η έρευνα εστιάστηκε σε κατοίκους της Αθήνας, σε ενηλίκους άντρες και γυναίκες και εκπαιδευτικού επιπέδου τουλάχιστον πρώτης βαθμίδας, κάνοντας χρήση τυχαίας μεθόδου δειγματοληψίας (Random Sampling), σε συνέχεια καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου της έρευνας, προκειμένου το δείγμα των πολιτών να αποτελέσουν το υποσύνολο του πληθυσμού, με στόχο να εξαχθούν συμπεράσματα τα οποία θα μπορούσαν να γενικευθούν στο πληθυσμό (Sekaran, 2000: 267).

Οι ερωτώμενοι δεν αποτελούν σίγουρα αυτό συχνά καλείτε «Key Respondents» κι αυτό επειδή η έρευνα δε πραγματοποιείται σε άτομα που κατέχουν κομβικές θέσεις ή θέσεις κλειδιά· αντίθετα είναι πολίτες, των οποίων η επαγγελματική τους ιδιότητα είναι αδιάφορη για την έρευνα. Ωστόσο η συνεισφορά τους είναι σημαντική διότι διαμέσου της παρατήρησης μπορούσαν να παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες για την έρευνα, που πιθανό να μην είχαν υποπέσει στη αντίληψη του ερευνητή (Schwandt & συν., 1997).

Αναφορικά με τα κοινωνικό δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων, πραγματοποιήθηκαν σαφείς διαχωρισμοί, σε κάθε μια από τις τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία ήταν αυτή της διάκρισης των δυο φύλων. Έτσι λοιπόν, η κατηγορία αυτή είχε δύο επιλογές για τον ερωτώμενο:

1. Άντρα
2. Γυναίκα

Η δεύτερη κατηγορία δημογραφικών στοιχείων ήταν αυτή της διερεύνησης της ηλικίας των ερωτώμενων. Οι ερωτώμενοι έπρεπε να πληρούν τον ένα και μοναδικό περιορισμό αυτής της κατηγορίας που ήταν, να έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους για να μπορούν να θεωρηθούν ενήλικες σύμφωνα με το ελληνικό σύνταγμα . Αφού οι ερωτώμενοι πληρούσαν αυτό το περιορισμό στη συνέχεια έπρεπε να επιλέξουν σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκουν από τις τρεις. Οι ομάδες αυτές ήταν:

1. Από 18 έως 35 ετών.
2. Από 36 έως 50 και
3. Από 50 και άνω,

Τέλος, η τρίτη κατηγορία των κοινωνικό δημογραφικών στοιχείων ήταν αυτή του εκπαιδευτικού επιπέδου των ερωτώμενων. Σε αυτή τη κατηγορία υπήρχε ένας άτυπος περιορισμός ο οποίος αναφερόταν στο γεγονός ότι ο ερωτώμενος έπρεπε να έχει επίπεδο εκπαίδευσης τουλάχιστον πρώτης βαθμίδος. Η κατηγορία αυτή χωρίστηκε σε δύο επιμέρους ομάδες οι οποίες ήταν:

1. Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
2. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Σε γενικές γραμμές ορίζεται ότι η βαρύτητα της εκφραζόμενης στάσης των πολιτών (γνώμη) και η στατιστική σημαντικότητα είναι άμεσα συνδεδεμένα με τα ανεξάρτητα χαρακτηριστικά του κάθε ερωτώμενου που απαρτίζουν το δείγμα του πληθυσμού (Pappas, 2008: 6). Παράλληλα αναφέρεται πως το «φύλο» είναι ο κυριότερος παράγοντας που επηρεάζει τις αποφάσεις των ερωτώμενων (Britton 1991, Fairburn-Dunlop 1994, Hess & συν., 1987, Kinnaird & συν., 1996, Mason & συν., 2000, Picard 1990, Swain, 1989). Στον αντίποδα, ένας αρκετά σημαντικός αριθμός μελετητών υποστηρίζει πως η διαφοροποίηση των απόψεων στηρίζεται στην «ηλικία» δημιουργώντας πολλές εναλλακτικές επιλογές απόψεων (Walmsley & συν., 1993, Oppermann, 1995, Trakolis, 2001, Collins & συν., 2002, Spertou & συν., 2004, Trethway & συν., 2005). Ολοκληρώνοντας, με τις επισημάνσεις αναφορικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, παρατηρείται πως το «επίπεδο εκπαίδευσης» των δείγματος αποτελεί ένα καταλυτικό παράγοντα για τη διαμόρφωση απόψεων (Baloglu & συν., 1999, Stern & συν., 1993, Teye & συν., 2002).

3.9 Σχεδιασμός και Δομή Ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε να ικανοποιεί τα δεδομένα που είχαν ανακτηθεί από τη βιβλιογραφία και φυσικά τις ανάγκες της έρευνας. Ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου απαιτούσε την αξιολόγηση των παρακάτω θεματικών:

- 1) το όργανο συλλογής στοιχείων (συνεντεύξεις)
- 2) η μέθοδος προσέγγισης των ερωτώμενων. (έκταση, διάρκειά)
- 3) δομή των συχνοτήτων των ερωτήσεων. (κλίμακες που σχετίζονται με τις ερωτήσεις)
- 4) η σειρά των ερωτήσεων.
- 5) ο τύπος των ερωτήσεων. (κλειστές)

Με βάση το σχεδιασμό του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε και τελική μορφή της δομής. Έτσι λοιπόν, το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε 6 ενότητες – μέρη, όπου το πρώτο μέρος εξέτασε την αντίληψη των πολιτών με αντικείμενο την πολιτική και το συσχετισμό αυτής με τη διαφθορά. Το δεύτερο μέρος, πραγματοποίησε μια σαφή εξέταση της αντίληψης των πολιτών για την οικονομία. Πιο συγκεκριμένα, η ενότητα χαρακτηρίστηκε για το δισδιάστατο χαρακτήρα της, αφού περιηγήθηκε τόσο στο σκέλος των επενδύσεων όσο και σε αυτό των υψηλών τιμών.

Το τρίτο μέρος πραγματοποίησε την εξέταση της αντίληψης των πολιτών για τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας, αλλά και προς την εξέταση της κοινωνικής συμπεριφοράς συνολικά. Το τέταρτο μέρος αφιερώθηκε αποκλειστικά στη εξέταση του κατά πόσο τα ΜΜΕ μπορούν να συμβάλλουν στην επίλυση του φαινομένου της διαφθοράς καθώς και στο ποια είδη εξ' αυτών θεωρούν οι πολίτες αξιόπιστα ως προς το επίπεδο πληροφόρησής τους.

Η πέμπτη κατά σειρά ενότητα, είναι αυτή των κρίσεων και της διαφθοράς. Σε αυτή την ενότητα του ερωτηματολογίου, εξετάζονται οι δύο αυτοί παράγοντες σε συσχετισμό με τις έννοιες της πολιτικής, οικονομίας και της κοινωνίας. Το έκτο μέρος του ερωτηματολογίου, πραγματοποιεί μια σύνθετη αλλά ταυτόχρονα τολμηρή συσχέτιση μεταξύ των εννοιών της διαφήμισης, της διαφθοράς και των κρίσεων.

3.10 Υπολογισμός του Δείγματος των Ερωτώμενων

Η επιλογή των ερωτώμενων πραγματοποιήθηκε με κριτήριο την αντιπροσωπευτικότητα, ενώ η δειγματοληπτική έρευνα πραγματοποιήθηκε σε συνεχή βάση καθ' όλη τη διάρκεια των επτά μηνών.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένα η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος ήταν ουσιαστικό κριτήριο αλλά και μια πρόκληση, αφού το ουσιαστικότερο όλων έγκειται στο γεγονός, ότι έπρεπε να ικανοποιηθεί η συνθήκη του 50% των ερωτώμενων να απαντήσουν θετικά και το υπόλοιπο 50% να απαντήσει αρνητικά. Ταυτόχρονα, ο βαθμός εμπιστοσύνης της έρευνας πρέπει να αγγίζει το 95% και μόλις το 5% να επιτρέπει το περιθώριο στατιστικού λάθους. Με βάση αυτά τα στοιχεία το μέγεθος του δείγματος των πολιτών έπρεπε να είναι (Norusis: 2005)

$$N = \frac{(t - table)^2 (hypothesis)}{S^2} \Rightarrow N = \frac{(1.96)^2 (0.5)(0.5)}{(0.5)^2} \Rightarrow N = 384.16$$

Σε γενικές γραμμές πρέπει να αναφερθεί ότι ο υπολογισμός του καθορισμού δείγματος είναι ανεξάρτητος από το σύνολο του πληθυσμού και καθορίζει το λάθος (Aaker & συν., 1990).

3.11 Ανάλυση Στοιχείων και Παρουσίασή των Αποτελεσμάτων Έρευνας

Για την ανάλυση των στοιχείων που προέκυψαν από την έρευνα (ερωτηματολόγιο), έγινε χρήση του λογισμικού προγράμματος στατιστικής S.P.S.S 16.0 (Statistical Package For Social Sciences).

Η *Συχνότητα (frequency)* κάθε μεταβλητής, εξετάζει πως τα στοιχεία διανέμονται στους ερωτώμενους, ο *Μέσος Όρος (Mean)* χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να μετρηθούν οι κεντρικές τάσεις του δείγματος, ενώ η *Τυπική Απόκλιση (Standard Deviation)* περιέγραψε τη διασπορά του δείγματος (Μακράκης, 2005).

Στη συνέχεια χ^2 που είναι η σύγκρισή διανομής συχνοτήτων, χρησιμοποιήθηκε με σκοπό να εξεταστούν οι παρατηρούμενες και εκφραζόμενες συχνότητες της κάθε ομάδας, ενώ παράλληλα εξετάζει τη *Μηδενική Υπόθεση (H_0)*, Το επίπεδο απόρριψης H_0

βασίστηκε στη στατιστική σημαντικότητα της τάξης του 0,05 δηλαδή, στη παρατήρηση «ότι τα στοιχεία αλλάζουν πέντε ή λιγότερες από τις πέντε φορές ανά 100 άτομα (Andriotis, 2000, Sekaran, 2000).

Η «εξέταση T'» (T- test), χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να εξετάσει τη μεταβλητότητα των απαντήσεων, η οποία βασίστηκε σε μια εξαρτημένη και μια ανεξάρτητη μεταβλητή. Όταν η ανεξάρτητη μεταβλητή χωρίστηκε σε τρεις ή περισσότερες κατηγορίες, χρησιμοποιήθηκε η «Μονού Δρόμου Ανάλυση Μεταβλητής» (One Way Analysis of Variance "ANOVA"). Ο λόγος για τον οποίο χρησιμοποιήθηκαν οι T- test και ANOVA ήταν για να εξεταστεί η ισότητα της υπόθεσης στο σύνολο των ερωτώμενων. Το T- test παρέχει τη διαφοροποίηση των υποομάδων, ενώ το ANOVA υπολογίζει τις διαφορές μεταξύ των αποτελεσμάτων σε κάθε ομάδα αλλά και μεταξύ αυτών χρησιμοποιώντας τη «συχνότητα F» (F Ratio) (Bryman & συν., 1997). Όσο μεγαλύτερη είναι η αξία του T- test και του F- Ratio, τόσο μεγαλύτερη είναι η απόρριψη του H_0 και η παράλληλη αποδοχή της ερευνητικής υπόθεσης (Levin, 1997).

3.12 Εμπιστευτικότητα

Η συλλογή των πληροφοριών – στοιχείων καθ' όλη τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας με τη χρήση ερωτηματολογίων, συνεπάγεται αυτόματα ότι οι γνώμες και οι απόψεις των ερωτώμενων δίνονται βάση της αρχής της εμπιστευτικότητας (Clark & συν., 2000). Το στοιχείο αυτό θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη ποιότητα των απαντήσεων και των αντιδράσεων των ερωτώμενων, καθώς οι απαντήσεις τους θα πρέπει να αντανακλούν την αλήθεια προκειμένου να αποτελέσουν σημαντικά ρεαλιστικά στοιχεία.

Με βάση των όσων ειπώθηκαν παραπάνω, οι ερωτώμενοι είχαν διασφαλιστεί από τους κάτωθι κανόνες:

- Εχεμύθεια αναφορικά με τα προσωπικά τους στοιχεία
- Δυνατότητα ανάλυσης του θέματος με τη χρήση πηγών αλλά και των ανώνυμων δεδομένων
- Μοναδική πηγή στοιχείων προς χρήση του ερευνητή είναι τα ερωτηματολόγια

Κλείνοντας, πρέπει να αναφερθεί ότι τίθεται ένα ζήτημα «ηθικού» κώδικα που οφείλει να τηρεί ο ερευνητής, τόσο στο τρόπο διεξαγωγής της έρευνάς όσο και προς τη χρήση των στοιχείων, προκειμένου να αποφευχθούν τυχόν παρανοήσεις ή ακόμα και το θεωρηθεί εκμετάλλευση προς τους ερωτώμενους από μέρους του μελετητή.

3.13 Περιορισμοί Έρευνας

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε μόνιμους ενήλικες κατοίκους της Αθήνας, οι οποίοι βέβαια είναι άγνωστο αν αποτελούν ή εάν κατέχουν θέσεις κλειδιά σε θεσμούς της πολιτείας. Ωστόσο είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι οι απόψεις των ερωτώμενων δε παραμένουν αναλλοίωτες στο χρόνο, αφού πιθανό είναι να παρουσιάσουν μεγάλες μεταβολές.

Εξαιτίας της φύσης της κοινωνίας, η οποία χαρακτηρίζεται για τη δυναμική της ύπαρξη και της επίδρασης που ασκεί σε αυτή η διαφθορά στη κοινωνική και οικονομική συνοχή, οι απόψεις των ερωτώμενων δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα το βαθμό της έντασης και της αλληλεξάρτησης που πιθανόν να εμφανιστούν σε μερικά χρόνια. Για τους λόγους αυτούς, η έρευνα πρέπει να επαναληφθεί ξανά μετά από μερικά χρόνια, προκειμένου να ελεγχτεί, μετρηθεί και αξιολογηθεί η μεταβολή των εκφραζόμενων αντιλήψεων (Butler, 1993).

Παράλληλα, πρέπει να αναφερθεί ότι η παρούσα έρευνα δε μελετά τις απόψεις των ιθυνόντων, δηλαδή όσων σχετίζονται ή κατέχουν κάποια πολιτική θέση ή είναι ανώτατοι κρατικοί υπάλληλοι. Αυτοί αποτελούν «εναρκτήριο λάκτισμα» για τη ύπαρξη ή όχι διεφθαρμένης πρακτικής σε όλα τα κλιμάκια του δημοσίου αρχικά βίου και παράπλευρα στο ιδιωτικό. Επίσης αυτοί είναι ή θα πρέπει να είναι η «αιχμή του δόρατος» για τη διαχείριση κρίσεων επικοινωνιακού χαρακτήρα κοινωνικών και οικονομικών διαστάσεων.

Άσκοπη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η προσπάθεια πραγματοποίησης έρευνας σε ΜΜΕ, άτομα τα οποία έχουν επιφορτιστεί με τη ανάληψη διαχείρισής κρίσεων επιχειρησιακού ή δημοσίου χαρακτήρα καθώς και σε στελέχη που δραστηριοποιούνται με τη δημιουργία επικοινωνιακών στρατηγικών και πολιτικού Marketing.

Τέλος είναι επιτακτική ανάγκη να πραγματοποιηθεί συγκριτική μελέτη όλων των παραπάνω προτάσεων εκτός της προηγούμενης, για να υπάρξει εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, τόσο για την αρτιότερη διαχείριση κρίσεων οικονομικού χαρακτήρα σε επικοινωνιακό επίπεδο και πως μπορεί αυτή να δημιουργήσει το κατάλληλο πλαίσιο μέσα στη οποία θα προαχθεί η συμμετοχική διαδικασία των πολιτών για τη εξάλειψη σχετικών φαινομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας, τα οποία προέκυψαν από τη συλλογή στοιχείων με τη χρήση ερωτηματολογίου. Οι απαντήσεις των ερωτώμενων είναι τα στοιχεία της έρευνας, τα οποία στην ουσία είναι και τα ευρήματα, ενώ οι πίνακες που θα παρατεθούν, καταδεικνύουν τη στάση και τις αντιδράσεις των πολιτών της Αθήνας (ερωτώμενοι) αναφορικά με τις θεματικές ενότητες που περιελάμβανε η μελέτη.

Πιο συγκεκριμένα, οι πίνακες αντιπροσωπεύουν το βαθμό αντίδρασης των ερωτώμενων απέναντι στο φαινόμενο της διαφθοράς όπως αυτή προκύπτει από τις προκαλούμενες οικονομικές κρίσεις, οι οποίες οφείλουν την ύπαρξη τους σε πολιτικές πρακτικές. Ενώ σε δεύτερο επίπεδο εξετάζεται, η πιθανότητα συμμετοχικής διαδικασίας για την επίλυση αυτών των φαινομένων με τη χρήση του Marketing.

Αρχικά, θα πραγματοποιηθεί η παρουσίαση των κοινωνικό – δημογραφικών χαρακτηριστικών (φύλλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης και αριθμός συμμετεχόντων) των ερωτώμενων που έλαβαν μέρος στην έρευνα καθ' όλη τη διάρκεια της. Επόμενο βήμα είναι η παρουσίαση και η ανάλυση του ερωτηματολογίου, υπό μορφή πινάκων, εξετάζοντας τις απόψεις των ερωτώμενων αναλυτικά για την δεδομένη κοινωνικό – οικονομική αλλά και πολιτική κατάσταση, ενώ σε δεύτερο επίπεδο θα αξιολογηθούν και θα παρουσιαστούν οι απόψεις των πολιτών αναφορικά με τα ΜΜΕ καθώς και της χρήσης αυτών για αποτελεσματική βελτίωση και συμμετοχικές διαδικασίες.

4.2 Προφίλ Ερωτώμενων

Στο εισαγωγικό μέρος του κεφαλαίου αναφέρθηκε ότι θα πραγματοποιηθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων των κοινωνικό – δημογραφικών στοιχείων – χαρακτηριστικών, όσων έλαβαν μέρος στην έρευνα. Έτσι λοιπόν, τα αποτελέσματα του πίνακα 4.2, εκφράζουν το σύνολο των ερωτηθέντων που έλαβαν μέρος στην έρευνα και είναι 391. Οι 212 είναι γυναίκες οι οποίες καλύπτουν το 54,2% ενώ οι άντρες είναι 179 και καλύπτουν το υπόλοιπο 45,8%.

Πίνακας 4.2α: Κοινωνικό – Δημογραφικά Χαρακτηριστικά Ερωτηθέντων

	N	%
Φύλο		
Άνδρας	179	45,8
Γυναίκα	212	54,2
Ηλικία		
18-35	177	45,3
36-50	140	35,8
50 και ανω	74	18,9
Επίπεδο Εκπαίδευσης		
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	219	56,0
Τριτοβάθμια	172	44,0
Σύνολο	391	

Σχεδόν το ½ του συνόλου των ερωτηθέντων, δηλαδή οι 177 με ποσοστό 45,3% ανήκουν στην πρώτη ηλικιακή ομάδα μεταξύ 18 έως 35 ετών, ενώ η αμέσως επόμενη ηλικιακή ομάδα, 36 έως 50 ετών, καταλαμβάνει ποσοστό 35,8% , με 160 ερωτηθέντες. Τέλος, στη τρίτη ηλικιακή ομάδα βρίσκονται 74 ερωτημένοι με ποσοστό 18,9%.

Η τρίτη κατηγορία δημογραφικών χαρακτηριστικών είναι αυτή του επιπέδου εκπαίδευσης, όπου οι 219 ερωτηθέντες από το σύνολο των 391 είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με ποσοστό που αντιστοιχεί στο 56%, ενώ οι υπόλοιποι 172 είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και καταλαμβάνουν το 44%.

Πίνακας 4.2 β: Συσχετισμός των Κοινωνικό – Δημογραφικών Χαρακτηριστικών

Φύλο – Ηλικία	Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	Τριτοβάθμια
Άνδρας 18-35	41	39
Άνδρας 36-50	37	22
Άνδρας 50+	27	13
Σύνολο	105	74
Γυναίκα 18-35	47	50
Γυναίκα 36-50	44	37
Γυναίκα 50+	23	11
Σύνολο	114	98

Από τα ποσοστά των πινάκων 4.2α και 4.2β μπορούν να εξαχθούν μερικά ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Αρχικά, από τα στοιχεία του πίνακα 4.2α διαπιστώνεται

ότι οι γυναίκες ήταν πιο ανοιχτές και δεκτικές προς την έρευνα και κατ' επέκταση στη διάθεση του χρόνου τους, γεγονός που αποδεικνύεται από το ποσοστό της συμμετοχής τους το οποίο αγγίζει το 54,8%. Από τα στοιχεία του πίνακα 4.2β διαφαίνεται επίσης ότι οι γυναίκες και στις τρεις ηλικιακές ομάδες συγκεντρώνουν μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες και στις δύο κατηγορίες του επιπέδου εκπαίδευσης.

Η μη δεκτικότητα των ανδρών στην έρευνα πιθανό να οφείλεται στο γεγονός ότι σχεδόν τα $\frac{2}{3}$ αυτών (105 ερωτηθέντες) κατέχουν επίπεδο εκπαίδευσης πρώτης ή δεύτερης βαθμίδας. Αποθαρρυντικά είναι τα αποτελέσματα των ανδρών, καθώς μόλις 22 και 13 άνδρες κατέχουν επίπεδο εκπαίδευσης τρίτης βαθμίδας στις ηλικιακές ομάδες των 36 έως 50 και 50 και άνω, αντίστοιχα.

Αξιοσημείωτο, είναι ότι οι γυναίκες οποίες ανήκουν στη τρίτη ηλικιακή ομάδα (50+) και κατέχουν επίπεδο εκπαίδευσης τρίτης βαθμίδας είναι μόλις 11 από τις 212, γεγονός που επισφραγίζει ίσως πόσο δύσκολη ήταν η πρόσβαση στη τριτοβάθμια εκπαίδευση πριν από τουλάχιστον 30 χρόνια στην Ελλάδα, καθώς και ποια μπορεί να ήταν η θέση της συνολικά στη κοινωνία.

4.3 Αντίληψη των Πολιτών για την Πολιτική και την Διαφθορά

Στην ενότητα αυτή παρατίθενται τα πρώτα αποτελέσματα της έρευνας όπως αυτά προέκυψαν από τη συλλογή στοιχείων με τη χρήση ερωτηματολογίου. Η ενότητα αυτή εξετάζει την αντίληψη των πολιτών αναφορικά με την επιρροή που δέχεται η πολιτική από το φαινόμενο της διαφθοράς.

Στο πίνακα 4.3 παρατηρείται ότι στη πρώτη, δήλωση δηλαδή στο αν «η διαφθορά επηρεάζει τη δημόσια ζωή των πολιτικών» το 59,3% των ερωτηθέντων συμφωνεί απόλυτα, με το 54,7% να είναι γυναίκες και το υπόλοιπο 45,2% άντρες. Διαπιστώνεται επίσης ότι η πρώτη ηλικιακή ομάδα (18 έως 35 ετών) με ποσοστό 41,8% και η δεύτερη (36 έως 50 ετών) με ποσοστό 39,5% αντιλαμβάνονται καλύτερα την επιρροή που ασκεί η διαφθορά στην δημόσια εικόνα των πολιτικών. Ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι το 54,7% όσων ανήκουν στη πρώτη κατηγορία επιπέδου εκπαίδευσης, πιστεύουν

περισσότερο ότι η διαφθορά μπορεί να προκαλέσει «ζημιά» στη δημόσια εικόνα των πολιτικών.

Πίνακας 4.3α: Πολιτική Αντίληψη σε Συνάρτηση με τη Διαφθορά

	Δημόσια εικόνα των πολιτικών	Εικόνα της χώρας στο εξωτερικό	Πολιτικές παρατάξεις και έντιμοι πολιτικοί	Πολιτικές παρατάξεις και διεφθαρμένοι πολιτικοί
Μέσος Όρος	1,58	1,56	2,31	1,72
Τυπική Απόκλιση	0,844	0,811	1,216	1,037
Φύλο				
Άνδρας	1,63	1,63	2,23	1,77
Γυναίκα	1,53	1,50	2,38	1,67
T Ratio	1,083	1,472	-1,196	0,863
Σημαντικότητα	0,056	0,066	0,343	0,079
Ηλικία				
18-35	1,64	1,56	2,55	1,68
36-50	1,46	1,57	2,18	1,74
50+	1,64	1,53	2,00	1,77
F Ratio	1,903	0,078	6,986	0,245
Σημαντικότητα	0,151	0,925	0,001	0,783
Επίπεδο Εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	1,62	1,50	2,24	1,71
Τριτοβάθμια	1,52	1,63	2,41	1,72
T Ratio	1,206	-1,594	-1,418	-0,081
Σημαντικότητα	0,078	0,180	0,448	0,438

Προχωρώντας στη δεύτερη δήλωση παρατηρείται ξανά ότι οι γυναίκες με ποσοστό 56,2% συμφωνούν απόλυτα, ότι η χώρα μπορεί να απολαύει αρνητική εικόνα στο εξωτερικό εξαιτίας της διαφθοράς, ενώ όπως ήταν αναμενόμενο οι πολίτες ηλικίας 18 έως 35 ετών νιώθουν περισσότερο από τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες ότι αυτό είναι πιθανό να συμβεί. σε ποσοστό 43,3%.

Στην τρίτη κατά σειρά δήλωση, η έρευνα θέλει και τα δύο φύλα να είναι σχεδόν ισόποσα κατανεμημένα, αναφορικά με το αν «θεωρούν πως υπάρχουν έντιμοι πολιτικοί στις διάφορες παρατάξεις». Αναλυτικά, αναφέρεται ότι οι άντρες με ποσοστό 47,9% και οι γυναίκες με 52%, συμφωνούν απόλυτα, ενώ για τον αν διαφωνούν απόλυτα στην ίδια

ερώτηση τα αποτελέσματα είναι 44,8% για τους άντρες και 55,1% για τις γυναίκες που μάλλον δείχνουν πιο έντονα ή αντιλαμβάνονται περισσότερο ότι οι έντιμοι πολιτικοί είναι δυσεύρετοι.

Στη τέταρτη δήλωση, πάλι οι γυναίκες με ποσοστό συμφωνίας 53,8% κρατούν τα ηνία καθώς θεωρούν, πως «σε όλες τις παρατάξεις υπάρχουν διεφθαρμένοι πολιτικοί» σε αντίθεση με τους άντρες που καταλαμβάνουν το 46,1%. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία το ίδιο διαπιστώνουν και οι πολίτες ηλικίας 18 έως 35 ετών σε ποσοστό 44,3%, ενώ ακολουθεί, εξίσου συμφωνώντας απόλυτα, η δεύτερη ηλικιακή ομάδα 36 έως 50 ετών με ποσοστό 36,6%. Και σε αυτή την ερώτηση τα ηνία κατέχουν όσοι βρίσκονται στη πρώτη ομάδα του επιπέδου εκπαίδευσης, με ποσοστό 54,7%.

Σε αυτό το σημείο εμφανίζεται ένα αξιόλογο εύρημα. Σε ποσοστό άνω του 61% και οι τρεις ηλικιακές ομάδες συμφωνούν ότι στις παρατάξεις υφίστανται και έντιμοι πολιτικοί. Άξιο λόγου, είναι ότι το 45% όσων τάσσονται υπέρ αυτής της άποψης είναι οι νέοι ηλικίας 18 έως 35 ετών. Το εύρημα αυτό αποτελεί έκπληξη διότι υπήρχε η πεποίθηση πως η απόλυτη απαξία στη πολιτική και η αναγνώριση της ανεντιμότητας κάποιων πολιτικών έπρεπε να προέρχεται από τις νεότερες ηλικιακές ομάδες. Βέβαια, η συγκεκριμένη ερώτηση μπορεί να θεωρηθεί ότι υποκινεί τον ερωτώμενο να απαντήσει επιλέγοντας ανάμεσα στα δύο άκρα, του «συμφωνώ απόλυτα» και του «διαφωνώ απόλυτα», διότι η ερώτηση εμπεριέχει την κομβική λέξη «και», γεγονός που μπορεί να εκληφθεί ως διαπραγμάτευση της πραγματικότητας.

Στη πέμπτη δήλωση, αυτής της ενότητας παρουσιάζονται μάλλον τα πιο ενδιαφέροντα ευρήματα. Σύμφωνα με την άποψη των πολιτών, αναφορικά με το αν θεωρούν ότι «η διαφθορά αναφέρεται σε μικρή ομάδα πολιτικών», τα δύο φύλα είναι σχεδόν ίσο κατανεμημένα σε όλο το εύρος των πιθανών απαντήσεων. Έτσι λοιπόν, συμφωνούν απόλυτα κατά 50% οι άντρες και 50% οι γυναίκες. Η άποψη αυτή μάλλον αποκρυσταλλώνει τη πραγματικότητα, ότι δηλαδή οι διεφθαρμένοι πολιτικοί στις παρατάξεις είναι περισσότεροι από μια μικρή ομάδα. Ενώ διαφωνεί απόλυτα το 47,6% των αντρών και 52% των γυναικών. Στην ίδια ερώτηση οι πολίτες 18 έως 35ετών και οι 50+, συμφωνούν απόλυτα με ποσοστό 30,5% και 29,1 % αντίστοιχα, ενώ μάλλον

αναμενόμενο μπορεί να κριθεί το γεγονός ότι οι «διαφωνούντες απόλυτα» καταλαμβάνουν ποσοστό 58,4 %.

Πίνακας 4.3β: Πολιτική Αντίληψη σε Συνάρτηση με τη Διαφθορά

	Μικρός αριθμός διεφθαρμένων πολιτικών	Εθνικά ζητήματα και πολιτική διαφθορά	Οικονομικά ζητήματα και πολιτική διαφθορά	Κοινωνικά ζητήματα και πολιτική διαφθορά
Μέσος Όρος	2,92	2,00	1,64	1,73
Τυπική Απόκλιση	1,357	1,097	0,900	0,866
Φύλο				
Άνδρας	2,91	2,06	1,66	1,79
Γυναίκα	2,93	1,94	1,63	1,69
T Ratio	-0,210	1,106	0,348	1,088
Σημαντικότητα	0,885	0,006	0,267	0,017
Ηλικία				
18-35	3,15	1,98	1,62	1,75
36-50	2,84	2,11	1,73	1,76
50+	2,51	1,84	1,54	1,64
F Ratio	6,309	1,701	1,194	0,575
Σημαντικότητα	0,002	0,184	0,304	0,563
Επίπεδο Εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	2,63	1,92	1,63	1,71
Τριτοβάθμια	3,28	2,10	1,65	1,77
T Ratio	-4,834	-1,719	-0,179	0,660
Σημαντικότητα	0,197	0,659	0,303	0,187

Η πέμπτη δήλωση αποτέλεσε αναμφίβολα σημείο τριβής και ιδιαίτερης σκέψης, εξαιτίας του γεγονότος της εμφάνισης στατιστικής σημαντικότητας. Όπως και στην ερώτηση τέσσερα, η πρώτη ηλικιακή ομάδα με ποσοστό 36,7%, δείχνει ότι τάσσεται υπέρ της άποψης του ερευνητή, που θέλει τη διαφθορά να καλύπτει μικρή ομάδα πολιτικών.

Η πρώτη ηλικιακή ομάδα των 18 έως 35 ετών πιθανό να βιώνει ολοένα και περισσότερο τη διαφθορά. Το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια μάλλον αστεία υπόθεση για τον αναγνώστη, όπου δηλαδή, ο ερευνητής άθελα του να συνέλεξε

τις απαντήσεις από φιλοκυβερνητικούς προσκείμενους νέους και νέες. Παράλληλα ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός οι απαντήσεις των ερωτηθέντων κατανέμονται με μικρές αποκλίσεις και για τις τρεις ηλικιακές ομάδες, σε όλο το εύρος των πιθανών απαντήσεων. Αντίθετα η τρίτη ηλικιακή ομάδα με ποσοστό μόλις 24,3%, αντιλαμβάνεται μάλλον το αντίθετο της υπόθεσης του ερευνητή. Η υπόθεση που γεννάται εδώ, στην ουσία αναφέρεται σε μια ρεαλιστική θεώρηση ότι δηλαδή η πολιτική σκηνή είναι σαθρή και δύσοσμη μέχρι τα θεμέλια· αντίληψη που μπορεί να πηγάζει προφανώς από την πολυετή πείρα ζωής.

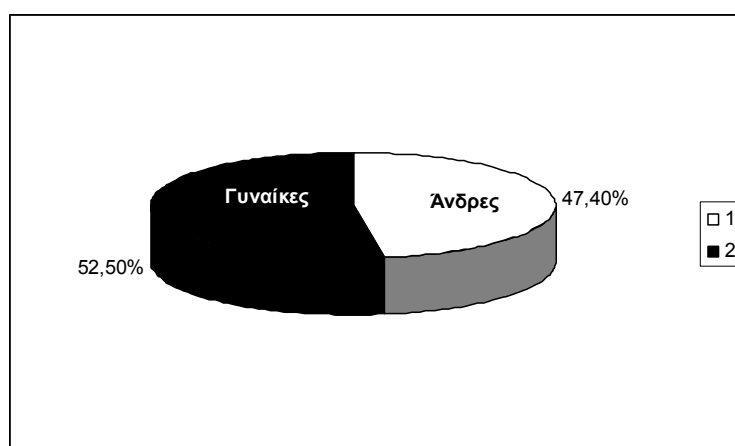
Σε ποσοστό 79,1% συμφωνούν απόλυτα, όσοι ανήκουν στη πρώτη ομάδα των ατόμων που κατέχουν εκπαιδευτικό υπόβαθρο πρώτης ή δεύτερης βαθμίδας, ενώ όσοι βρίσκονται στη δεύτερη κατηγορία με ποσοστό 56,9% διαφωνούν απόλυτα γεγονός που μπορεί να θεωρηθεί πως οι άνθρωποι οι οποίοι διαθέτουν ένα «σχετικό μορφωτικό επίπεδο» μπορούν να αντιληφθούν καλύτερα τη διαφθορά, να έχουν έρθει περισσότερες φορές αντιμέτωποι ή ακόμη να υποθέτουν ότι η διαφθορά αγγίζει όλες τις βαθμίδες της ιεραρχίας, κι όχι μεμονωμένα τα ανώτερα ή τα κατώτερα κλιμάκια.

Επόμενη κατά σειρά δήλωση είναι η έξι, η οποία παρατηρεί πως *«τα εθνικά ζητήματα επηρεάζονται από τη διαφθορά»*. Και σε αυτή την ερώτηση και τα δυο φύλα συγκέντρωσαν τις απαντήσεις τους γύρω από τις δύο πρώτες απαντήσεις: του «συμφωνώ απόλυτα» και του «συμφωνώ». Οι γυναίκες τάσσονται με το «συμφωνώ απόλυτα» σε ποσοστό 52,5% και οι άντρες 47,4% αντίστοιχα, ενώ στην απάντηση του «συμφωνώ» οι γυναίκες υπερσχύουν των αντρών με ποσοστό 60,7% , έναντι του 39,2%.

Σε αυτήν (6^η) παρατηρείται και η πρώτη στατιστική σημαντικότητα στα αποτελέσματα της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, ο συσχετισμός των ευρημάτων παραθέτει ότι το 90,7% και των 2 φύλων των ερωτώμενων θεωρεί ότι ένα φαινομενικά «ασύνδετο» με τη διαφθορά γεγονός όπως είναι τα εθνικά ζητήματα μάλλον τελικά επηρεάζονται από τη πρώτη. Αυτό ενδεικτικά μπορεί να συνεπάγεται πληθώρα υποθέσεων, αλλά μια ίσως πιο νηφάλια προσέγγιση μπορεί να αναφερθεί στο γεγονός των ημερών και της παγκοσμιοποίησης όπου οι Έλληνες πολιτικοί σε διεθνές επίπεδο μεροληπτούν κατά της Ελλάδας, της εθνικής κυριαρχίας και συνοχής για ιδίων ή «άλλων» όφελος.

Στην ίδια δήλωση πάλι, όσοι κατέχουν τίτλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης «συμφωνούν απόλυτα» κατά 38,3% έναντι όσων βρίσκονται στη πρώτη κατηγορία με ποσοστό 61,6%. Σε αυτό το σημείο μπορεί να θεωρηθεί ότι τα άτομα που κατέχουν υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης, πιθανό να πιστεύουν ότι η διαφθορά από μόνη της δεν μπορεί να επηρεάσει τη πολιτική σκηνή συνολικά και την εικόνα της χώρας στο εξωτερικό, αλλά μάλλον «απαιτούνται» και άλλοι παράγοντες οι οποίοι θα συντελέσουν προς αυτή τη κατεύθυνση.

Διάγραμμα 4.3.1 Εθνικά Ζητήματα και Διαφθορά

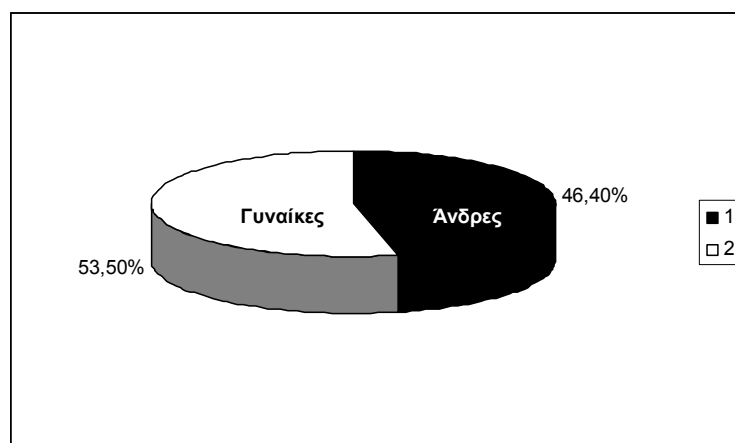
Η επόμενη δήλωση πραγματοποιεί μια γενική νύξη για την οικονομία, στο κατά πόσο αυτή μπορεί να επηρεαστεί από τη διαφθορά. Οι γυναίκες με ποσοστό 53,5% διαβλέπουν ότι κάτι τέτοιο είναι μάλλον πιθανό, για αυτό και συμφωνούν απόλυτα έναντι των αντρών οι οποίοι καταλαμβάνουν ποσοστό 46%. Αξιοπερίεργο είναι παραμένει το γεγονός ότι υφίσταται μια ιδιαίτερα αυξημένη τάση γύρω από την απάντηση του «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ» και για τα δυο φύλα με ποσοστά 46,4% για τους άντρες και 53% για τις γυναίκες.

Μάλλον αναμενόμενη πρέπει να θεωρηθεί η στάση των πολιτών ηλικίας 18 έως 35 ετών σε αυτή την ερώτηση, αφού «συμφωνούν απόλυτα» σε ποσοστό 45,1%. Η άποψη τους αυτή, ενδέχεται να αντικατοπτρίζει τη γενικότερη στάση των νέων για την οικονομία, γεγονός που μπορεί να οφείλεται στη πληθώρα των δημοσιευμάτων για την «αβεβαιότητα» που βιώνουν ολοένα και περισσότεροι νέοι σήμερα» αλλά και σύμφωνα με τις γενικότερες οικονομικές διακυμάνσεις σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο. Στο ίδιο

μοτίβο, δηλαδή αναμενόμενη μπορεί να θεωρηθεί η «απόλυτη συμφωνία», όσων βρίσκονται στην πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης, καθώς αυτοί θεωρούν με ποσοστό 58,4% ότι η οικονομία μπορεί να θίγει από τη διαφθορά. Πιθανό η άποψη τους αυτή να σχετίζεται και με τη πιθανότητα της ανεργίας, που ενδεχομένως ήδη να βιώνουν ή το κίνδυνο για αυτή εξαιτίας της οικονομική ύφεσης του 2008 - 2009.

Κλείνοντας αυτή την ενότητα, σειρά έχει η δήλωση οχτώ, η οποία επιδιώκει κι αυτή με τη σειρά της να σκιαγραφήσει τη πρώτη γενική αντίληψη ανάμεσα στη πολιτική διαφθορά και τα διάφορα κοινωνικά ζητήματα. Οι γυναίκες «συμφωνούν απόλυτα» κατά 53,5% έναντι των αντρών με ποσοστό 46,4%. Η άποψη αυτή των γυναικών, ενδέχεται να είναι απόρροια μιας γενικότερης θεώρησης. Συγκεκριμένα, μπορεί να οφείλει τα αποτελέσματα της στην επερχόμενη φαλλοκρατία, που τόσο έντονα έχουν βιώσει οι γυναίκες με διαστάσεις ακόμη και κοινωνικού αποκλεισμού. Στατιστική σημαντικότητα παρατηρείται και στη δήλωση 8, όπου και τα δύο φύλα σε ποσοστό 81,3% «συμφωνούν απόλυτα» ή απλά «συμφωνούν» πως η εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας εξαρτάται αποκλειστικά από την πολιτική και είναι άμεσα επηρεαζόμενη από τη διαφθορά.

Διάγραμμα 4.3.2: Κοινωνικά Ζητήματα και Διαφθορά

Σχεδόν μηδενική είναι η απόλυτη διαφωνία και των δύο φύλων σε αυτή τη δήλωση του συγγραφέα, γεγονός που καταδεικνύει σαφέστατα το καταλυτικό αρνητικό ρόλο που διαδραματίζει η διαφθορά στη κοινωνία. Κάτι λιγότερο από το 1/2, η πρώτη ηλικιακή ομάδα των 18 έως 35 ετών με ποσοστό 43,3% δείχνουν τη «πλήρη συμφωνία»

τους προς αυτή την ερώτηση. Η άποψη τους αυτή, μπορεί να θεωρηθεί ή ακόμα και να εκληφθεί, ως αποτέλεσμα της γενικότερη ανησυχία των νέων για τη κοινωνία και κυρίως για τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας. Ενδιαφέροντα είναι τα ευρήματα στις άλλες δύο ηλικιακές ομάδες, όπου εμφανίζεται μηδενική ανταπόκριση, στην απάντηση για τη «πλήρη διαφωνία». Η στάση αυτή μάλλον είναι αποτέλεσμα «ορθής» και ώριμης σκέψης, αφού μπορεί να θεωρηθεί ότι οι πιο μεγάλες ηλικίες δείχνουν μηδενική ανοχή στο γεγονός ή θεωρούν πως η ισχυροποίηση της κοινωνίας και των θεσμών «περνά» μάλλον από την πολιτική.

Για την ίδια δήλωση, τα ευρήματα αποκαλύπτουν πως όσοι βρίσκονται στη πρώτη ομάδα των ερωτηθέντων με επίπεδο εκπαίδευσης πρώτης ή δεύτερης βαθμίδας, σε ποσοστό 60,7% «συμφωνούν απόλυτα» ότι η πολιτική διαφθορά επιδρά αρνητικά στη κοινωνία. Αποδελτιώνοντας τη στάση των συμμετεχόντων μπορεί να θεωρηθεί πως τα άτομα αυτά βιώνουν σε τακτικό βαθμό τη κοινωνική ανισότητα εξαιτίας του επιπέδου εκπαίδευσης με αρνητική μεροληψία προς αυτούς. Στον αντίποδα, όσοι βρίσκονται στη δεύτερη ομάδα, με επίπεδο μόρφωσης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης «συμφωνούν απόλυτα» σε ποσοστό 39,7% ενώ το 43,1% επιλέγει το «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ». Τα αποτελέσματα αυτά δημιουργούν υποψίες και αρνητικούς συνειρμούς σε κάποιους, ενώ για κάποιους άλλους, «δικολάβους του κακού», μπορεί να θεωρηθεί, πως η άποψη αυτή σαφώς καταδεικνύει ότι τα κοινωνικά ζητήματα απαιτούν συντονισμένες και πολύπλευρες προσεγγίσεις προτού εκδοθούν βεβιασμένες απαντήσεις.

4.4.1 Οικονομία: Επενδύσεις

Οι τελευταίες δηλώσεις της πρώτης ενότητας, στην ουσία αποτέλεσαν τον προπομπό των όσων θα επακολουθήσουν. Έτσι λοιπόν, σε αυτή την ομάδα των ερωτήσεων θα πραγματοποιεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ενότητας οικονομία του ερωτηματολογίου, το οποίο διαιρείται σε επιμέρους ενότητες. Η μεν πρώτη περιλαμβάνει δηλώσεις που σχετίζονται με τις επενδύσεις, ενώ η δεύτερη σε αυτή των υψηλών τιμών.

Ήδη από τη πρώτη κιάλας δήλωση του ερωτηματολογίου παρουσιάζεται στατιστική σημαντικότητα. Σε ποσοστό 32,2% και τα δύο φύλα στη συγκεκριμένη

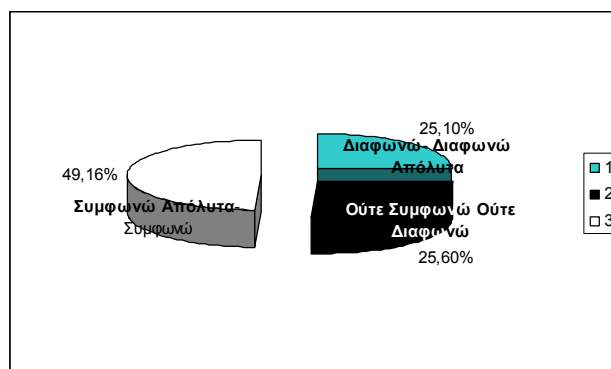
δήλωση, επιλέγουν ως απάντηση τους το «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», ενώ πάλι και τα δύο φύλα μαζί σε ποσοστό 29,6% επιλέγουν να συμφωνήσουν. Φαινομενικά τα 2/3 των απαντήσεων των ερωτηθέντων τοποθετούνται στις επιλογές 2 και 3 της πενταθέσιας κλίμακας των απαντήσεων, ωστόσο αυτό που δημιουργεί πιθανό περισσότερο αίσθηση είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει σαφής πεποίθηση για το αν η φορολογία αποτελεί τροχοπέδη για τη δημιουργία ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα.

Πίνακας 4.4α: Οικονομία: Επενδύσεις (Ξένες)

	Ξένες επενδύσεις και υψηλής φορολογίας	Ξένες επενδύσεις και διαφθορά στο δημόσιο τομέα	Ξένες επενδύσεις και υψηλό κόστους παραγωγής	Ξένες επενδύσεις και πολύπλοκο νομικό σύστημα
Μέσος Όρος	2,59	2,43	2,27	2,32
Τυπική Απόκλιση	1,155	1,105	1,127	1,099
Φύλο				
Ανδρας	2,66	2,47	2,32	2,37
Γυναίκα	2,53	2,40	2,23	2,28
T Ratio	1,145	0,690	0,763	0,810
Σημαντικότητα	0,001	0,003	0,188	0,057
Ηλικία				
18-35	2,58	2,49	2,44	2,36
36-50	2,55	2,43	2,24	2,34
50+	2,70	2,31	1,95	2,20
F Ratio	0,447	0,655	5,129	0,529
Σημαντικότητα	0,640	0,520	0,006	0,590
Επίπεδο Εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	2,50	2,25	2,11	2,30
Τριτοβάθμια	2,70	2,67	2,48	2,35
T Ratio	-1,714	-3,814	-3,236	-0,464
Σημαντικότητα	0,633	0,475	0,319	0,325

Μεμονωμένα στην ίδια δήλωση το 54,7% των ερωτηθέντων που «συμφωνούν απόλυτα» ή απλά «συμφωνούν» με τη θέση του ερευνητή είναι άνθρωποι που ανήκουν στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης. Σημαντικό εύρημα αποτελεί ότι το 38,9% όσων ανήκουν στη τριτοβάθμια εκπαίδευση, δεν έχουν ξεκάθαρη θέση απέναντι σε αυτό το ερώτημα, αφού οι απαντήσεις περιστρέφονται γύρω από το «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ».

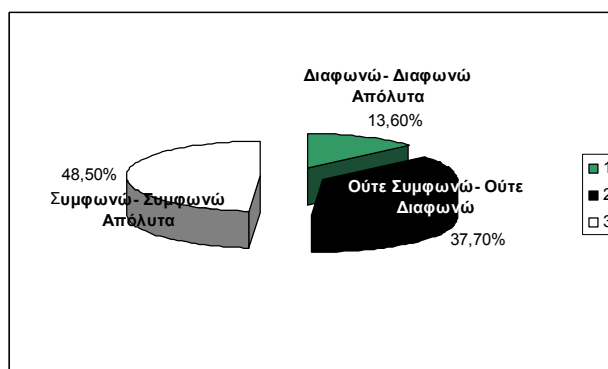
Διάγραμμα 4.4.1: Άνδρες- Ξένες Επενδύσεις και Φορολογία

Προσπαθώντας να γίνει αντιληπτό γιατί τόσο μεγάλο ποσοστό των ατόμων που κατέχουν ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση τάσσονται ή καλύτερα αποστασιοποιείται από αυτή την ερώτηση, μπορεί να θεωρηθεί το γεγονός ότι το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται για τις «δαιδαλώδης διαστάσεις» του, πέρα από το ύψος των εισφορών που καλούνται να πληρώσουν τόσο οι ιδιώτες όσο και οι επιχειρήσεις. Όπως και να έχει το συγκεκριμένο εύρημα αποτελεί έναυσμα για περαιτέρω μελέτη.

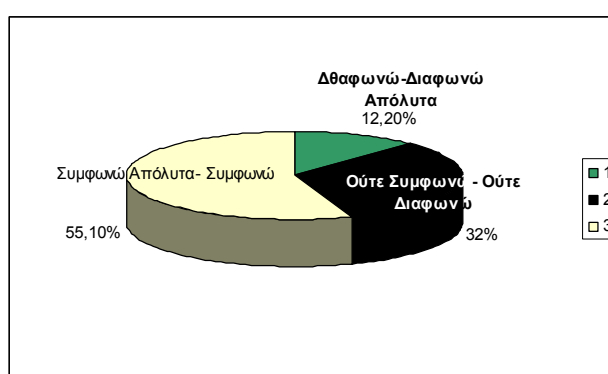
Επόμενη δήλωση, στην ενότητα της οικονομίας και πιο συγκεκριμένα σ αυτή των επενδύσεων έρχεται αυτή που επιζητά να εξετάσει κατά πόσο συμφωνούν οι πολίτες με το γεγονός ότι ο μικρός όγκος των ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα οφείλεται στη διαφθορά στο δημόσιο τομέα. Προτού πραγματοποιηθεί αναφορά και εξέταση των ευρημάτων σύμφωνα με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, πρέπει να παρουσιαστεί το στοιχείο ότι και σε αυτή παρουσιάζεται στατιστική σημαντικότητα.

Διάγραμμα 4.4.2: Γυναίκες- Ξένες Επενδύσεις και Φορολογία

Πιο αναλυτικά τώρα, πλειοψηφία των ερωτηθέντων και από τα δυο φύλα τάσσονται υπέρ της παραδοχής του μελετητή με ποσοστό 54,9%, ενώ το 29,6% πάλι και για τα δύο φύλα επιλέγει να απαντήσει πως «ούτε συμφωνεί ούτε και διαφωνεί». Οι γυναίκες και σε αυτή την δήλωση δείχνουν έντονα τον αρνητισμό τους αφού το 55% θεωρεί πως οι ξένες επενδύσεις στην χώρα είναι μικρές εξαιτίας της υψηλής διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, ποσοστό που ταυτίζεται απόλυτα και με αυτό των αντρών (αντίστοιχα 55%).

Διάγραμμα 4.4.3: *Γυναίκες-Ξένες Επενδύσεις και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα*

Πιο ξεκάθαρη άποψη, στο σημείο αυτό έχουν όσοι βρίσκονται στη τρίτη ηλικιακή ομάδα με ποσοστό 64% ενώ ακολουθούν όσοι βρίσκονται στη δεύτερη ομάδα με ποσοστό 55% του συνόλου της ομάδας. Τα ευρήματα αυτά μπορούν να ερμηνευτούν ποικιλότροπος. Βασική παραδοχή για τον ερευνητή, μάλλον αναμενόμενη ήταν η στάση της τρίτης ηλικιακής ομάδας, κι αυτό διότι πιθανό ανάμεσα στους ερωτηθέντες να υπάρχουν κι επαναπατρισθέντες Έλληνες, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της επιστροφής τους στην Ελλάδα να επιδίωξαν να πραγματοποιήσουν κάποιας μορφής επιχειρηματικής δραστηριότητας και η συνδιαλλαγή τους με το δημόσιο να τους οδήγησε στον επαναπροσδιορισμό των επιδιώξεων τους.

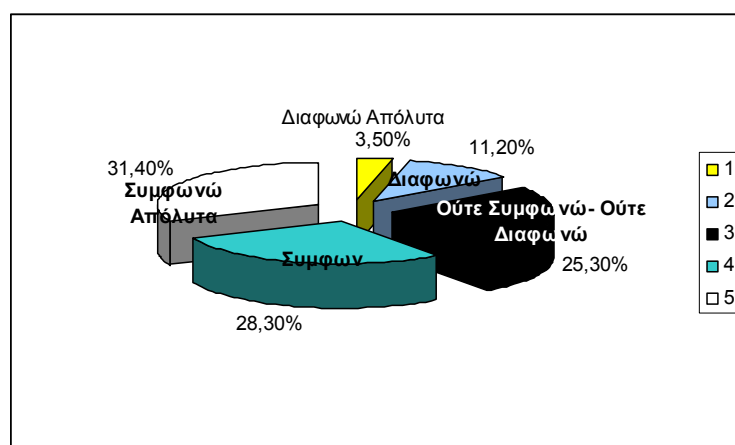
Ο ισχυρισμός αυτός ενδέχεται να βρει και πρόσφορο έδαφος τη στιγμή που το 64,8% του συνόλου όσων βρίσκονται στη πρώτη ομάδα του επιπέδου εκπαίδευσης, συμφωνούν με τον ερευνητή. Αυτός ο συσχετισμός του επιπέδου εκπαίδευσης και της τρίτης ηλικιακής ομάδας μπορεί να στοιχειοθετηθεί εξαιτίας του μεταναστευτικού ρεύματος τις πρώτες δεκαετίες μετά το Β Παγκόσμιο Πόλεμο.

Προχωρώντας στην ανάλυση των ευρημάτων η τρίτη δήλωση της ενότητας επιδιώκει να εξετάσει το κατά πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν οι ερωτηθέντες στο ότι οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα είναι λίγες εξαιτίας του υψηλού κόστους παραγωγής.

Η τρίτη κατά σειρά δήλωση επιφυλάσσει και αυτή στατιστική σημαντικότητα η οποία εντοπίζεται στις ηλικιακές ομάδες. Πρώτο ουσιαστικό εύρημα είναι η μηδενική τιμή στις ηλικιακές ομάδες. Κανένας, λοιπόν από όσους βρίσκονται σε αυτή την ηλικιακή ομάδα δε μπορεί να δεχτεί απόλυτα ότι το κόστος παραγωγής είναι υπαίτιο για τη πορεία των ξένων επενδύσεων στη χώρα και ενδεχομένως τοποθετούν την άποψη τους σε άλλες επιρροές. Άξιο λόγου, είναι επίσης ότι 47 ερωτηθέντες από τη πρώτη και 47

Το 65,7% του συνόλου όσων κατέχουν εκπαιδευτικό επίπεδο α ή β βαθμίδας επιλέγουν τις απαντήσεις 1 ή 2 της κλίμακας, δηλαδή «συμφωνούν απόλυτα» ή «συμφωνούν με τη θέση του μελετητή. Πράγματι, μόλις το 18% όσων κατέχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θεωρούν ότι το κόστος παραγωγής δεν είναι ο μοναδικός λόγος που παραμένουν χαμηλά οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα.

Διάγραμμα 4.4.4: Στάση Ηλικιακών Ομάδων – Ξένες Επενδύσεις και Υψηλό Κόστος Παραγωγής

Το εύρημα αυτό είναι κατέχει ιδιαίτερη σημασία κυρίως διότι γεννά σκέψεις για το τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι με κάποια «σχετική μόρφωση» αντιλαμβάνονται τη πραγματικότητα ή δεν μπορούν να συνυπολογίσουν ή να αντιληφθούν τη πληθώρα των

παραγόντων οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν τις ξένες επενδύσεις. Η άποψη αυτή μπορεί να πυρπολεί τη κρατούσα θεώρηση όσων κατέχουν κάποιο επίπεδο εκπαίδευσης και να πυροδοτεί συνάμα αντιδράσεις, αλλά οι αριθμοί και η στατιστική δε ψεύδονται. Συνήγορος των όσων παρουσιάζονται είναι το 52,3% των «μορφωμένων» που τάσσονται υπέρ της άποψης του μελετητή. από τη δεύτερη ηλικιακή ομάδα συμφωνούν απόλυτα σε αυτή τη δήλωση.

Η φορολογία έρχεται ξανά στο προσκήνιο, καθώς επιδιώκει να εξετάσει αν η υφιστάμενη πολυπλοκότητα του είναι υπεύθυνη για το χαμηλό όγκο των ξένων επενδύσεων. Με ποσοστά πάνω από το 60% τάσσονται και τα δύο φύλα καθώς συμφωνούν απόλυτα ή απλά συμφωνούν με τον ερευνητή, ενώ η περιέργεια προκαλεί ότι το ¼ δηλαδή το 25% του συνόλου των γυναικών δεν έχει ξεκάθαρα άποψη για το θέμα.

Συνεχίζοντας την παρουσίαση των στοιχείων, εμφανίζεται ότι και οι δύο ομάδες των ερωτηθέντων επιπέδου εκπαίδευσης διαπιστώνουν ότι το πολύπλοκο νομικό σύστημα οφείλεται για τη πορεία των ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα. Αναφορικά με αυτά τα ευρήματα, επιλέγεται η ενασχόληση μόνο με τα άτομα που βρίσκονται σε μορφωτικό επίπεδο πρώτης ή δεύτερης βαθμίδας, κι αυτό διότι στην ερώτηση δυο της ίδιας ενότητας πραγματοποιήθηκε η υπόθεση ότι ένα πολύπλοκο φορολογικό σύστημα μπορεί να αποτέλεσε τροχοπέδη για τη δημιουργία επενδύσεων στη χώρα από επαναπατρισθέντες Έλληνες, κι έτσι λοιπόν τα ευρήματα της ερώτησης 5 ισχυροποιούν ακόμη περισσότερο αυτή την υπόθεση.

Μετά τις ξένες επενδύσεις, σειρά έχουν οι εθνικές, όπου οι συμφωνούντες απόλυτα και οι συμφωνούντες και από τα δυο φύλα κατέχουν το 58,5% του συνόλου των ερωτηθέντων. Πιο συγκεκριμένα, οι γυναίκες με ποσοστό 61,3% έναντι 55% των αντρών τάσσονται θετικά με την άποψη του ερευνητή. Εύλογα έρχεται το συμπέρασμα ότι τα τελευταία χρόνια οι γυναίκες έχουν αρχίσει να ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα για αυτό και αντιλαμβάνονται τώρα περισσότερο την υψηλή φορολογία.

Αναμενόμενο μπορεί να θεωρηθεί ότι το 61,6% των ερωτηθέντων που βρίσκονται στο πρώτο group επιπέδου εκπαίδευσης, εμφανίζουν θετική τάση απέναντι στην άποψη

του συγγραφέα. Η στάση τους αυτή ενδέχεται να δικαιολογηθεί λόγο του ότι τουλάχιστον μέχρι και την οικονομική ύφεση του 2008, τα άτομα αυτά ήταν πιο ευάλωτα ως προς τη διασφάλιση της επαγγελματικής τους σταθερότητας. Πιθανόν κάποιοι να αντιμετώπισαν την συρρίκνωση ή ακόμη και τη διάλυση της επιχείρησής τους ή ακόμα χειρότερα να ήρθαν αντιμέτωποι με την ανεργία επειδή η εργασία στην οποία απασχολούντο οδηγήθηκε στο τερματισμό της λειτουργίας της.

Η δήλωση (6^η) που ακολουθεί παρουσιάζει στατιστική σημαντικότητα η οποία εμφανίζεται στα δημογραφικά στοιχεία της ηλικίας. Αναλυτικότερα, εμφανίζονται μεγάλες διακυμάνσεις των απόψεων όσων βρίσκονται στη πρώτη ηλικιακή ομάδα καθώς μεταβαίνουμε από το «συμφωνώ απόλυτα» προς το «διαφωνώ απόλυτα». Η στάση τους αυτή βέβαια εμφανίζει ξεκάθαρα ένα κεντρικό άξονα γύρω από τη συμφωνία τους με το μελετητή, σε ποσοστό που αγγίζει το 56,5%. Έτσι λοιπόν η υπόθεση μάλλον οφθαλμοφανής μπορεί να χαρακτηριστεί παρά αναδυόμενη, κι έγκειται στο γεγονός ότι οι νέοι είναι περισσότερο διστακτικοί στο να προβούν σε επιχειρηματικές επενδύσεις διότι θεωρούν ότι θα εκτεθούν ή θα γίνουν θύματα διεφθαρμένων κρατικών λειτουργών, όπως πιθανό να έχουν εκτεθεί και οι γονείς τους κατά το παρελθόν.

Κλείνοντας με τα αποτελέσματα της έρευνας για αυτή την δήλωση, διαπιστώνεται ότι το 34,1% των ερωτηθέντων που κατέχουν ανώτερο ή ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης τηρούν μάλλον στάση αναμονής αφού επιλέγουν να απαντήσουν ότι «ούτε συμφωνούν – ούτε διαφωνούν». Η άποψη του αυτή μπορεί να στοιχειοθετήσει την υπόθεση ότι οι επενδύσεις είναι επηρεαζόμενες και εξαρτώμενες από πληθώρα παραγόντων.

Προτελευταία δήλωση, αυτής της ενότητας και οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν στο αν οι εθνικές επενδύσεις είναι ελάχιστες γεγονός που οφείλεται στο κόστος παραγωγής. Η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών διαπιστώνει ότι όντως το φαινόμενο υφίσταται και τάσσονται υπέρ της άποψης του συγγραφέα με ποσοστό 68,8% έναντι 62% των αντρών.

Πίνακας 4.4β: Οικονομία: Επενδύσεις (Εθνικές)

	Εθνικές επενδύσεις και υψηλή φορολογία	Εθνικές επενδύσεις και διαφθορά στο δημόσιο τομέα	Εθνικές επενδύσεις και υψηλό κόστος παραγωγής	Εθνικές επενδύσεις και νομικό σύστημα
Μέσος Όρος	2,40	2,45	2,26	2,42
Τυπική Απόκλιση	1,015	1,063	1,055	1,085
Φύλο				
Ανδρας	2,47	2,47	2,37	2,40
Γυναίκα	2,34	2,43	2,17	2,43
T Ratio	1,259	0,327	1,819	-0,288
Σημαντικότητα	0,158	0,055	0,077	0,208
Ηλικία				
18-35	2,41	2,45	2,33	2,45
36-50	2,51	2,59	2,30	2,47
50+	2,16	2,19	2,04	2,24
F Ratio	2,959	3,573	2,076	1,217
Σημαντικότητα	0,053	0,030	0,127	0,297
Επίπεδο Εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	2,32	2,28	2,18	2,38
Τριτοβάθμια	2,50	2,66	2,37	2,47
T Ratio	-1,749	-3,557	-1,713	-0,831
Σημαντικότητα	0,556	0,338	0,208	0,529

Τα υπόλοιπα αποτελέσματα όπως αυτά κατατάσσονται στις άλλες δύο κατηγορίες δημογραφικών στοιχείων μάλλον αναμενόμενα μπορούν να χαρακτηριστούν: ενδεικτικά αναφέρεται πώς όσοι βρίσκονται στη πρώτη κατηγορία του εκπαιδευτικού επιπέδου, σε ποσοστό 68% του συνόλου επικροτούν όσα υποστηρίζει ο μελετητής, τοποθετώντας τις απαντήσεις τους ανάμεσα στο «συμφωνώ απόλυτα» και στο «συμφωνώ».

Τελευταία δήλωση της ενότητας είναι η διερεύνηση της πεποίθησης ότι οι εθνικές επενδύσεις είναι εξαρτημένες από το πολύπλοκο νομικό σύστημα, το οποίο οδηγεί με τη σειρά του σε ένα μικρό αριθμό επενδύσεων. Οι γυναίκες λοιπόν τηρούν τις παραδόσεις και εμφανίζουν στο σημείο αυτό την ίδια περίπου στάση με την αντίστοιχη των εθνικών επενδύσεων. Πιο συγκεκριμένα το ¼ αυτών δε γνωρίζει απόλυτα αν και κατά πόσο ισχύει η υπόθεση του ερευνητή, για αυτό και με ποσοστό 26,8% επιλέγουν την απάντηση τρία.

Γενικά όμως οι άντρες σε αυτή την δήλωση συμφωνούν με ποσοστό 60%, αφού οι απαντήσεις του κυμαίνονται ανάμεσα στο 1 και στο 2. διαπιστώνεται, πάντα για τους άντρες μιλώντας, πως στην αντίστοιχη δήλωση των ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα (ερ. 2.1.Δ) το ποσοστό συμφωνίας τους ήταν μικρότερο του αντίστοιχου των γυναικών. Αυτό μπορεί να εκληφθεί ότι πιθανόν οι άντρες να γνωρίζουν καλύτερα την εγχώρια αγορά.

Σε γενικές γραμμές παρατηρήθηκε ότι σε όλες τις ερωτήσεις της ενότητας, ανεξάρτητα από την κατηγορία των δημογραφικών στοιχείων που εξετάστηκαν η πλειοψηφία των ευρημάτων τάχθηκε σύμφωνα με τη θέση του μελετητή.

4.4.2 Οικονομία: Υψηλές Τιμές

Αφήνοντας πίσω το πρώτο μέρος εξέτασης των οικονομικών παραγόντων, η ανάλυση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων συνεχίζεται με αυτή της εξέτασης της αντίληψης των πολιτών για τις υψηλές τιμές.

Ξεκινώντας λοιπόν, πρώτη δήλωση που συναντάται είναι αυτή η οποία παρατηρεί πως ο λόγος για τον οποίο υφίστανται υψηλές τιμές σε αγαθά πρώτης ανάγκης είναι η ελλιπής ελεγκτικοί κρατικοί μηχανισμοί.

Η πλήρη συμφωνία είναι γεγονός και για τα δύο φύλα αφού το καθένα αγγίζει το 75%. Αναμενόμενα μάλλον μπορούν να χαρακτηριστούν τα αποτελέσματα της έρευνας. Η πλέον λογική εξήγηση που μπορεί να δοθεί είναι αυτό που καθημερινά «παπαγαλίζουν» τα ΜΜΕ ότι «το καλάθι της νοικοκυράς ολοένα και συρρικνώνεται». Ενώ και για τους άντρες μπορεί να δοθεί η ίδια εξήγηση, αφού πολλές οικογένειες ακόμα στην Ελλάδα στηρίζονται στο «πορτοφόλι» του άντρα. Απόλυτα γραμμικές εμφανίζονται οι απόψεις των πολιτών της Αθήνας όπως αυτές κατατάσσονται και στις άλλες δυο κατηγορίες των δημογραφικών στοιχείων, με ποσοστά απόλυτης συμφωνίας και συμφωνίας που ξεπερνούν κατά πολύ το 55%.

Η δεύτερη δήλωση επιδιώκει να εξετάσει κατά πόσο το κόστος παραγωγής είναι υπεύθυνο για τις υψηλές τιμές που παρατηρούνται στα αγαθά πρώτης ανάγκης. Έκπληξη αποτελεί ότι και τα δύο φύλα εμφανίζονται να έχουν απαντήσει κατά το ¼ αντίστοιχα

πως «ούτε συμφωνούν αλλά ούτε και διαφωνούν». Επίσης ίδια έκπληξη αποτελεί και ο μεγάλος αριθμός διαφωνούντων και στα δύο φύλα, που αντιτίθεται με την άποψη του ερευνητή, σε ποσοστό 35,2% για τους άντρες και 29,7% για τις γυναίκες. Η πρώτη λογική εξήγηση για τα συγκεκριμένα ευρήματα θα μπορούσε να είναι ότι πλέον οι πολίτες αντιλαμβάνονται πως υπάρχει σημαντική απόκλιση του επιπέδου των τιμών από τον παραγωγό έως τον τελικό καταναλωτή και αυτό οφείλεται, εύλογα θα μπορούσε να υποθεθεί στην έλλειψη διάφανων κρατικών μηχανισμών, όμως αυτή η υπόθεση βρίσκεται κατάφωρα αντίθετη με την διαπίστωση της άμεσης προηγούμενης ερώτησης

Παρατηρείται λοιπόν η πρώτη ισχυρή σύγκρουση των αποτελεσμάτων και αυτό αποδεικνύει ότι οι πολίτες ενώ τάσσονται απόλυτα θετικά στη πρώτη, αμέσως μετά στη δεύτερη δήλωση, εμφανίζουν την πρώτη συγκρατημένη στάση. Από την αρχή της έρευνας υπήρχε η πεποίθηση ότι ανάλογα με το ποια θα είναι η απάντηση στη πρώτη δήλωση της υπό ενότητας αντίστοιχα θα ήταν και η δεύτερη που ακολουθούσε, γιατί αυτές εμφανίζουν μια λογική συσχέτιση.

Ένα ακόμα αξιόλογο εύρημα είναι ότι στη πρώτη ηλικιακή ομάδα (18 έως 35 ετών) κατά ένα ποσοστό της τάξης του 27,2% δεν γνωρίζει αν το κόστος παραγωγής είναι υπεύθυνο για το ύψος των τιμών, για αυτό κι επιλέγει την απάντηση του «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ». Η στάση τους αυτή δείχνει μια αρκετά ώριμη ίσως αντίληψη της πραγματικότητας, αφού μπορεί να θεωρηθεί πως το κόστος παραγωγής δεν είναι ο μόνος υπαίτιος της κατάστασης. Για την ίδια δήλωση, λογικά και αναμενόμενα μπορούν να χαρακτηριστούν τα αποτελέσματα όπως αυτά διανέμονται στις δύο κατηγορίες επιπέδου εκπαίδευσης.

Μεγαλύτερο ποσοστό θετικής στάσης έχουν τα άτομα τα οποία βρίσκονται στη κατηγορία της πρωτοβάθμιας ή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σαφέστατα, μόνο και μόνο τα τυπικά «χαμηλότερο» επίπεδο εκπαίδευσης δεν τους επιτρέπει να αντιληφθούν ότι η τελική τιμή ενός προϊόντος δεν εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο από το κόστος παραγωγής.

Η προτελευταία δήλωση της υπό ενότητας επιδιώκει να εξετάσει αν το πετρέλαιο και η τιμή αυτού ωθεί σε αυξήσεις του επιπέδου τιμών των τελικών προϊόντων. Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν μια αρκετά μεγάλη συγκέντρωση και για τα δύο φύλα, γύρω από την απάντηση του «ούτε συμφωνώ – ούτε διαφωνώ», με ποσοστό 30,1% για τους άντρες και 29,7% για τις γυναίκες. Η τάση αυτή μπορεί να θεωρηθεί λογική διότι, η εξέταση του πετρελαίου ως ένας από τους προσδιοριστικούς παράγοντες της προσφοράς απαιτεί και ιδιαίτερη γνώση και ως εκ τούτου η απεικόνιση των αποτελεσμάτων, πιθανότατα να ταυτίζονται με αυτά.

Την υπόθεση αυτή έρχεται να ενισχύσει και η κατάταξη των ευρημάτων στην κλίμακα των πιθανών απαντήσεων, που αναφέρεται στις ηλικιακές ομάδες. Εμφανίζεται λοιπόν μια αυξημένη τάση προς τη κεντρική τιμή του 3 (ούτε συμφωνώ – ούτε διαφωνώ) και στις τρεις ηλικιακές ομάδες, με αυτή των 18 έως 35 ετών να εμφανίζει ποσοστό 31%, τους 36 έως 50 ετών ποσοστό 27,1 % και τη τρίτη ηλικιακή ομάδα με ποσοστό 45,9%. Η συγκρατημένη στάση και για τις τρεις ηλικιακές ομάδες μάλλον επισφραγίζει την αρχική υπόθεση.

Τελικά η πεποίθηση αυτή ολοκληρώνεται με την εμφάνιση των αποτελεσμάτων για τις δύο κατηγορίες του εκπαιδευτικού επιπέδου, όπου το 32,5% όσων εντάσσονται στη δεύτερη κατηγορία πάλι επιλέγουν ως απάντηση τους το «ούτε συμφωνώ – ούτε διαφωνώ». Κλείνοντας με αυτή την δήλωση, τα αποτελέσματα εμφανίζουν στατιστική σημαντικότητα η οποία έγκειται στο γεγονός εμφανίζεται μεγάλη απόκλιση ανάμεσα σε όσους συμφωνούν απόλυτα και βρίσκονται στη πρώτη κατηγορία του επιπέδου εκπαίδευσης και στους αντίστοιχους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η τελευταία δήλωση της ενότητας είναι μια απόλυτα ξεκάθαρη θέση, η οποία αναφέρει πως το υψηλό επίπεδο τιμών είναι αποτέλεσμα της αισχροκέρδειας των εμπορών. Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων εμφανίζουν ίσως την πρώτη μαζική ταύτιση προς μια και μόνο επιλογή της πενταβάθμιας κλίμακας των απαντήσεων που είναι αυτή του «συμφωνώ απόλυτα».

Πίνακας 4.4γ: Οικονομία: Υψηλές Τιμές

	Υψηλές τιμές στα αγαθά πρώτης ανάγκης εξαιτίας μειωμένων ελεγκτικών μηχανισμών	Υψηλές τιμές στα αγαθά πρώτης ανάγκης και υψηλό κόστος παραγωγής	Υψηλές τιμές στα αγαθά πρώτης ανάγκης και υψηλές τιμές πετρελαίου	Υψηλές τιμές στα αγαθά πρώτης ανάγκης και αισχροκέρδεια των εμπόρων.
Μέσος Όρος	1,96	2,84	2,80	1,85
Τυπική Απόκλιση	1,066	1,279	1,203	1,025
Φύλο				
Άνδρας	1,97	2,97	2,91	1,85
Γυναίκα	1,96	2,73	2,71	1,84
T Ratio	1,34	1,870	1,582	0,100
Σημαντικότητα	0,264	0,587	0,567	0,564
Ηλικία				
18-35	1,97	2,88	2,81	1,85
36-50	2,00	2,94	2,84	1,89
50+	1,88	2,58	2,69	1,77
F Ratio	0,322	1,985	0,413	0,435
Σημαντικότητα	0,725	0,139	0,662	0,708
Επίπεδο Εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	1,90	2,61	2,66	1,85
Τριτοβάθμια	2,04	3,14	2,98	1,85
T Ratio	-1,258	-4,170	-2,586	0,005
Σημαντικότητα	0,349	0,354	0,029	0,513

Οι γυναίκες λοιπόν με ποσοστό 48% υπερψηφίζουν την υπόθεση του ερευνητή και ακολουθούν οι άντρες με ποσοστό 45,8%. Χωρίς καμιά αμφιβολία πλέον η πεποίθηση για τα ευρήματα της πρώτης δήλωσης είναι περισσότερο ισχυρή, ύστερα και από τα τελευταία ευρήματα.

Ενώ επίσης πλειοψηφική είναι και η τάση όσων βρίσκονται στη πρώτη κατηγορία του επιπέδου εκπαίδευσης προς το «συμφωνώ απόλυτα». Η συμπεριφορά τους αυτή και σε αυτή την περίπτωση είναι σχετική με την δήλωση 1, αφού θα μπορούσε να ειπωθεί ότι τα άτομα που έχουν χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο μπορεί να έχουν πέσει θύματα οικονομικής εκμετάλλευσης.

4.5.1 Κοινωνία: Προβλήματα Κοινωνικής Παθογένειας

Η αμέσως επόμενη ενότητα της έρευνας περιλαμβάνει ζητήματα που αφορούν την κοινωνία, όπως άλλωστε μαρτυρά και ο τίτλος και πιο συγκεκριμένα πραγματοποιεί τη διερεύνηση της στάσης των πολιτών γύρω από τα προβλήματα κοινωνικής παθογένειας.

Η πρώτη επιδιώκει να διερευνήσει αν η διαφθορά συμβάλλει στην αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων. Ξεκινώντας λοιπόν με την πρώτη κατηγορία των δημογραφικών στοιχείων, όπως είναι λογικό οι γυναίκες με ποσοστό 83,4% και σε αυτήν τη δήλωση κρατούν τα ηνία και συμφωνούν με τη θέση του ερευνητή, ενώ ακολουθούν οι άντρες με ποσοστό συμφωνίας 68,1%. Τα αποτελέσματα στο σημείο αυτό όπως αναφέρθηκε και προηγούμενα είναι λογικά, διότι η πρώτη κοινωνική ομάδα που έχει βιώσει αναμφίβολα σε μεγαλύτερο ποσοστό κοινωνικές ανισότητες κατά το παρελθόν, δυστυχώς και κατά το παρόν είναι οι γυναίκες, στην απερχόμενη φαλλοκρατική κοινωνία. Εντύπωση προκαλεί το εύρημα που θέλει τους άντρες να μην λαμβάνουν ξεκάθαρη θέση για το ζήτημα σε ποσοστό 24%.

Περνώντας στις ηλικιακές ομάδες, οι νέοι ηλικίας 18 έως 35 ετών, συμφωνούν με τη θέση του ερευνητή με ποσοστό 80,4% · ένα ακόμη λογικό εύρημα αν αναλογιστεί κανείς ότι οι νέοι σήμερα είναι αυτοί που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό, κυρίως στον εργασιακό τομέα.

Πολλοί είναι οι αξιόλογα μορφωμένοι Έλληνες που «αδικήθηκαν» κατά το παρελθόν, στη προσπάθεια εξεύρεσης εργασίας και απέτυχαν, για «ηλεκτρολογικούς λόγους»· άνευ «βύσματος». Το πιο πάνω ισχυρισμό έρχονται να δικαιώσουν τα αποτελέσματα στη τρίτη κατηγορία κοινωνικό – δημογραφικών χαρακτηριστικών, όπου τα άτομα που ανήκουν στην δεύτερη κατηγορία (τριτοβάθμια εκπαίδευσης) συμφωνούν σε ποσοστό, ούτε λίγο – ούτε πολύ κατά 91,2%.

Μια αρκετά καίρια και ξεκάθαρη είναι η δήλωση 3.1.β του ερωτηματολογίου, η οποία δηλώνεις πως η διαφθορά η οποία υφίσταται στα σώματα ασφαλείας είναι υπεύθυνη για την αδυναμία πάταξης του φαινομένου των ναρκωτικών.

Πρώτος σταθμός η αξιολόγηση των ευρημάτων στα δύο φύλα. Το ποσοστό συμφωνίας των γυναικών αγγίζει το 80,6% ενώ το αντίστοιχο των αντρών το 73,7%. Παρατηρούνται, όπως και στη προηγούμενη δήλωση, μεγάλα ποσοστά συμφωνίας, ενώ τα αντίστοιχα αρνητικά στη συγκεκριμένη δήλωση, ίσα που αγγίζουν το 3,9% για τους άντρες και το 1,06% για τις γυναίκες. Η μοναδική υπόθεση για τα συγκεκριμένα ευρήματα τοποθετείται μπορεί και εσφαλμένα στο γεγονός ότι οι γυναίκες πιθανό να απαντούν στη συγκεκριμένη δήλωση, ορμώμενες ή υποκινούμενες από το μητρικό ένστικτο.

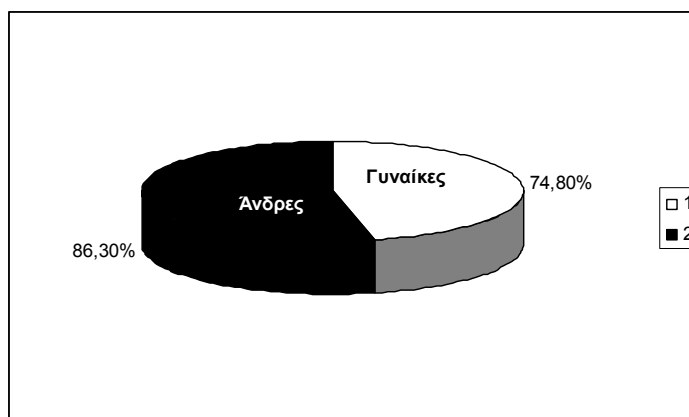
Συνεχίζοντας την παρουσίαση και ανάλυση των ευρημάτων, διαπιστώνεται ότι η πρώτη ηλικιακή ομάδα με ποσοστό 79% επικροτεί τη θέση του ερευνητή και ακολουθεί η τρίτη ηλικιακή ομάδα με ποσοστό 77%. Η πλειοψηφία των νέων που τάσσεται υπέρ της θεώρησης είναι επειδή ολοένα και περισσότεροι νέοι, αντιμετωπίζουν ή έρχονται αντιμέτωποι με τα ναρκωτικά, θεωρούν και πολύ λογική μάλιστα, ότι οι η τοξικομανία και η εξάρτηση, δεν αποτελεί πλέον ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των περιθωριακών και σε καμία περίπτωση η κυκλοφορία του δε πραγματοποιείται μονάχα από ανθρώπους τους «σιναφιού» σε υγρά και σκοτεινά δρομάκια της Βικτώριας και της Βάθη. Η ανησυχία που εμφανίζεται στη τρίτη ηλικιακή ομάδα οφείλεται διότι οι άνθρωποι αυτοί είναι στο ηλικιακό μεταίχμιο, όπου πιθανότατα τα παιδιά τους να βρίσκονται στην ηλικία υψηλής επικινδυνότητας για τη χρήση ναρκωτικών ουσιών.

Εντύπωση παρουσιάζει, το γεγονός πως το 77,3% όσων βρίσκονται στη δεύτερη ομάδα εκπαιδευτικού επιπέδου συμφωνούν με τον μελετητή, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της πρώτης ομάδας είναι το 75,3%. Το αποτέλεσμα αυτό ήταν κεραυνός εν αιθρία, διότι θεωρήθηκε αρχικά ότι οι άνθρωποι που κατέχουν κάποιο μορφωτικό επίπεδο, θα μπορούσαν ευκολότερα να διακρίνουν πως η υπευθυνότητα της κατάστασης δεν έγκειται μονάχα στα σώματα ασφαλείας, γεγονός που απ' ότι δείχνουν τα αποτελέσματα αντιλήφθηκαν οι άνθρωποι της «καθημερινότητας και του μεροκάματου».

Προχωρώντας παρακάτω, οι γυναίκες απαντούν θετικά με ποσοστό 86,3% στη δήλωση «αν η διαφθορά αυξάνει την εγκληματικότητα», ενώ αντίστοιχα οι άντρες εμφανίζουν ποσοστό 74,8%. Η δήλωση αυτή αναφέρεται στην εγκληματικότητα γενικά

και η κάθε γυναίκα ίσως να ανακάλεσε στη μνήμη της κάποιο περιστατικό βίας, ενδό ή έξω οικογενειακό στο οποίο εκτέθηκε άμεσα ή έμμεσα εξού και τα πλειοψηφικά ευρήματα.

Διάγραμμα 4.5.1: Διαφθορά και Εγκληματικότητα

Επίσης αυτό που μπορεί να ενισχύει τη θέση τους, είναι η λέξη «διαφθορά» στην εγκληματικότητα. Αυτό μπορεί να συνεπάγεται, ότι μπορεί να αποτέλεσαν κάποια στιγμή της ζωή του θύματα και οι διεφθαρμένοι θεσμοί, οι κλειστές κοινωνίες, η ανησυχία για την κοινωνική κατακραυγή να τις μετέτρεψε σε «θύτες». Οι άγριες εποχές που «μπορεί» να ζει ο κόσμος θα μπορούσε να είναι η αιτία της εγκληματικής και παραβατικής συμπεριφοράς, ενώ επίσης θα μπορούσε να ειπωθεί και να δικαιολογήσει το 79% των νέων 18-35 που συμφωνούν με τον μελετητή, πως οι εποχές ακολουθούν τη νεολαία

Στην αντίπερα όχθη, εμφανίζεται μηδενική τιμή στους «διαφωνούντες απόλυτα» στη τρίτη ηλικιακή ομάδα. Μια εκδοχή της θέσης τους αυτής θα μπορούσε να είναι το απλούστερο όλων, ότι η διαφθορά είναι ανεξάρτητη από την εγκληματικότητα, και αυτό διότι δεν μπορούν να διακρίνουν ότι ένα αμιγώς κοινωνικό φαινόμενο όπως είναι η εγκληματικότητα σχετίζεται με την πολιτική, υπό την έννοια ότι η δεύτερη απαιτεί «βούληση» για την μείωση της πρώτης, καθώς η πολιτική είναι ένας κοινωνικός θεσμός.

Μια ακόμη μηδενική τιμή (εύρημα), εμφανίζεται στη δεύτερη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης στην απάντηση «διαφωνώ απόλυτα». Η εξήγηση που μπορεί να δοθεί είναι η ίδια ακριβώς με τη παραπάνω, που οι προηγούμενοι αδυνατούσαν να αντιληφθούν.

Πίνακας 4.5α: Κοινωνία: Προβλήματα Κοινωνικής Παθογένειας

	Διαφθορά και κοινωνικές ανισότητες	Διαφθορά στα σώματα ασφαλείας και εμπόριο ναρκωτικών.	Η διαφθορά αυξάνει την εγκληματικότητα	Προσλήψεις δημοσίου και αξιοκρατία	Προλήψεις ιδιωτικού τομέα και αξιοκρατία
Μέσος Όρος	1,89	1,94	1,75	3,94	2,94
Τυπική Απόκλιση	0,982	1,007	0,889	1,913	1,215
Φύλο					
Άνδρας	2,02	2,08	1,88	4,09	2,95
Γυναίκα	1,78	1,82	1,64	3,82	2,93
T Ratio	2,358	2,584	2,626	1,439	0,128
Σημαντικότητα	0,162	0,439	0,040	0,688	0,963
Ηλικία					
18-35	1,88	1,90	1,79	4,07	3,02
36-50	1,97	2,03	1,77	3,93	2,96
50+	1,77	1,85	1,64	3,66	2,72
F Ratio	1,050	0,977	0,779	1,215	1,644
Σημαντικότητα	0,351	0,377	0,459	0,298	0,195
Επίπεδο Εκπαίδευσης					
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	1,99	1,92	1,80	3,89	2,99
Τριτοβάθμια	1,76	1,96	1,69	4,01	2,88
T Ratio	2,303	-0,404	1,286	-0,613	0,842
Σημαντικότητα	0,792	0,285	0,462	0,003	0,047

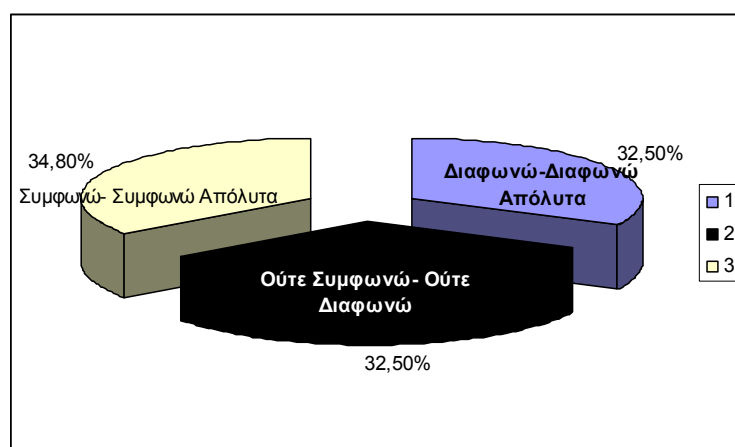
Στη δήλωση που ακολουθεί τα ευρήματα, εμφανίζουν για πρώτη φορά αρνητική συγκέντρωση δηλαδή προς τις απαντήσεις του «διαφωνώ» και του «διαφωνώ απόλυτα». Έτσι λοιπόν οι γυναίκες διαφωνούν σε ποσοστό 66,9% ενώ οι άντρες σε ποσοστό 72.6%. Στην ίδια κατηγορία κοινωνικό – δημογραφικών χαρακτηριστικών οι γυναίκες εμφανίζουν ποσοστό μόλις 14,6% ενώ οι άντρες αντίστοιχα 16%.

Αρνητική συγκέντρωση και για τις ηλικιακές ομάδες όπου οι 36 έως 50 ετών με ποσοστό 70,6% κρατούν την πρωτιά της απογοήτευσης, ενώ ακολουθούν με ελάχιστη διαφορά οι 18 έως 35 ετών με ποσοστό 70,7%. Εντύπωση δεν αποτελεί ότι η δεύτερη ηλικιακή ομάδα, θεωρεί πως οι προσλήψεις πραγματοποιούνται με αδιαφανείς διαδικασίες, αλλά το ότι οι νέοι 18-35 ακολουθούν στο «νήμα». Το εύρημα αυτό αποτελεί απογοήτευση, καθώς η πιο δημιουργική και εργατικά ικανή ηλικιακή ομάδα, επιδιώκει μάλλον διακαώς να περάσει την «πύλη του παραδείσου» που λέγεται δημόσιο.

κατάλοιπο εμφανώς κατά τη θεώρηση του συγγραφέα, των ανύπαρκτων δυνατοτήτων, της φιλοσοφίας της «αρπαχτής» των γονέων τους, που επιδιώκουν να μετατρέψουν και τα παιδιά τους στην ιδιαίτερα μη παραγωγική «κάστα» των δημόσιων υπαλλήλων. Την πεποίθηση αυτή εμφανίζουν εντονότερα, δηλαδή την αμφισβήτηση, όσοι βρίσκονται στη πρώτη ομάδα μορφωτικού επιπέδου των ερωτηθέντων με ποσοστό 65%.

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί ότι κάτι παραπάνω από το 1/3, το 36% όσων ανήκουν στη δεύτερη ομάδα εκπαιδευτικού επιπέδου απαντούν πως «ούτε συμφωνούν – ούτε διαφωνούν». Η στάση τους αυτή εμφανίζει λογικά επιχειρήματα, όπως για παράδειγμα οι εξετάσεις του ΑΣΕΠ, τουλάχιστον για τις κατηγορίες που ανήκουν οι ερωτηθέντες με επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, πρέπει «τουλάχιστον» να πληροί ο υποψήφιος κάποια τυπικά προσόντα, προτού ελέγξει μέχρι που φτάνει η «μπαλαντέζα» του · Συν Αθηνά και χείρα κινεί.

Διάγραμμα 4.5.2: Προσλήψεις Δημοσίου και Αξιοκρατία

Κλείνοντας αυτή την ενότητα, σειρά έχει η δήλωση που πραγματεύεται το ίδιο σχεδόν ερώτημα μόνο που αντί για δημόσιο έχουμε ιδιωτικό τομέα. Και για τα δύο φύλα υπάρχουν μικρές αποκλίσεις σχετικά από τους συμφωνούντες προς τους διαφωνούντες. Πιο συγκεκριμένα οι άντρες που συμφωνούν είναι το 40% ενώ οι διαφωνούντες είναι 32%. Αντίστοιχα, οι γυναίκες συμφωνούν σε ποσοστό 41% και διαφωνούν σε ποσοστό 32%. Όπως γίνεται αντιληπτό, τα υπόλοιπα ποσοστά αντιστοιχούν στην απάντηση «ούτε συμφωνώ – ούτε διαφωνώ» κι αυτό καταδεικνύει πως τελικά ούτε ο ιδιωτικός τομέας έχει

ξεκάθαρη εικόνα και φερεγγυότητα γεγονός που πιθανό να του στερεί και υπόληψη. Η απάντηση σε αυτό μπορεί να δοθεί μόνο κατά την εξέταση των αποτελεσμάτων στη κατηγορία του μορφωτικού επιπέδου.

Οι πτυχιούχοι τίτλου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συμφωνούν σε ποσοστό 40,6% ενώ ούτε συμφωνούν αλλά ούτε και διαφωνούν σε ποσοστό 30,8%. Από αυτό το αποτέλεσμα μπορεί να ειπωθεί πως οι πτυχιούχοι διαπιστώνουν πως και στον ιδιωτικό τομέα πιθανό να ισχύει η πρακτική των «ηλεκτρολόγων».

4.5.2 Κοινωνία: Κοινωνική Συμπεριφορά

Η ανάλυση των κοινωνικών προσεγγίσεων συνεχίζεται με την επόμενη διάσταση η οποία είναι η κοινωνική συμπεριφορά. Πρώτος σταθμός η ερώτηση η οποία διαπιστώνει πως η διαφθορά επηρεάζει τον τρόπο σκέψης των Ελλήνων επαγγελματιών.

Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν πως το 65,3% των αντρών συμφωνούν, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό συμφωνίας των γυναικών ανέρχεται στο 67,9%. Είναι γεγονός ότι τα υψηλά επίπεδα θετικής ανταπόκρισης και των δυο φύλων σ' αυτή την ερώτηση δημιουργεί πληθώρα σκέψεων ενώ για λόγους αποφυγής σύνθετων συνειρμών επιλέγονται να αναφερθούν ορισμένοι επιλεκτικά.

Αρχικά υπήρχε η πεποίθηση ότι το ποσοστό των αντρών που απαντούν θετικά και τάσσονται υπέρ της θέσης του συγγραφέα, θα ήταν μεγαλύτερο από αυτό των γυναικών διότι αναλογικά η πλάστιγγα του εργατικού δυναμικού «γέρνει» προς το μέρος των αντρών. Όμως τα αποτελέσματα επιφύλασαν οι γυναίκες να υπερτερούν σε ποσοστό συμφωνίας έναντι των αντρών κι αυτό μπορεί να εκληφθεί ως ότι, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό τον επαγγελματικό αποκλεισμό ή να παρασύρθηκαν εξαιτίας του γεγονότος που θέλει γενικά να υφίστανται μια σύγκυση μεταξύ των εννοιών του «επαγγελματικού» και του «επιχειρηματικού».

Συνεχίζοντας την ανάλυση των ευρημάτων παρατηρείται πολύ φυσικά ότι η πρώτη ηλικιακή ομάδα (18 έως 35 ετών) συμφωνεί σε ποσοστό 70%, ενώ ακολουθεί η

τρίτη ηλικιακή ομάδα (50+) με ποσοστό 67,5% και τέλος η δεύτερη ηλικιακή ομάδα με ποσοστό 62%. Προτού συνεχιστεί η ανάλυση είναι επιτακτική ανάγκη να αναφερθεί ότι ολοένα και περισσότερο εμφανίζεται σύγκλιση προς τη προηγούμενη θεώρηση, ότι δηλαδή, είναι πιθανό να υφίσταται σύγχυση ανάμεσα στις δύο έννοιες.

Είναι πασιφανές γιατί η πρώτη ηλικιακή ομάδα εμφανίζει μεγαλύτερο ποσοστό συμφωνίας από τις άλλες δύο. Ο λόγος για τη γραφική πλέον θεματολογία των ελληνικών ειδησεογραφικών μέσων η οποία δε «χάνει» την ευκαιρία να επιστρέφει ανά τακτά χρονικά διαστήματα στο κλισέ θέμα της «γενιάς 700€».

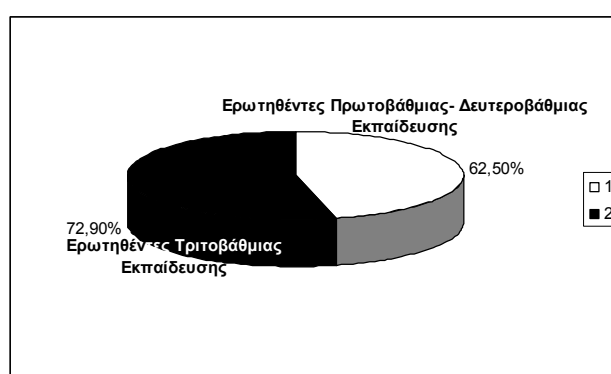
Αυτό που επιλέγεται να αξιολογηθεί είναι η θετικότερη στάση της τρίτης ηλικιακής ομάδας (50+), Η πλέον λογική εξήγηση που μπορεί να δοθεί, έγκειτο στο γεγονός ότι ολοένα και περισσότεροι μεσήλικες βιώνουν ή διαισθάνονται ότι θα βιώσουν την ανεργία, αντίληψη η οποία πηγάζει από την αθρόα δημοσίευση σχετικών άρθρων στο τύπο, κυρίως κατά την οικονομική ύφεση του 2008-2009.

Ολοκληρώνοντας με την ανάλυση αυτής της δήλωσης, παρατηρείται πως το 72,9% των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμφωνεί με τη θέση του ερευνητή, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό όσων βρίσκονται στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης ανέρχεται στο 62,5%. Οι δέκα ποσοστιαίες μονάδες διαφορά που χωρίζουν τις δύο ομάδες καταδεικνύει την ανησυχία που βιώνουν όσοι έχουν περάσει το «κατώφλι» της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς το ή τα πτυχία τους να μην επαρκούν για να τους εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον με μισθολογικές απολαβές ισάξιες του εκπαιδευτικού τους επιπέδου.

Οριακές οι διαφορές συμφωνίας και για τα δυο φύλα στην ερώτηση που θέλει τους άντρες να τάσσονται σε ποσοστό 69,2% και τις γυναίκες με ποσοστό 69,3%, στο αν «θεωρούν πως η διαφθορά επηρεάζει την επιχειρηματική σκέψη των Ελλήνων». Αυτά τα πρώτα ευρήματα δε ξεκαθαρίζουν σε καμία περίπτωση το τοπίο και κατ' επέκταση δε μπορούν να θεμελιώσουν τον ισχυρισμό της προηγούμενης δήλωσης. Ο συνυπολογισμός του ποσοστού των ερωτηθέντων οι οποίοι «ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν», ενδέχεται να προσφέρει αυτή τη προοπτική της εξαγωγής των πρώτων ασφαλών συμπερασμάτων.

Έτσι λοιπόν, το 24,5% των γυναικών και το 21,2% των αντρών επιλέγουν τις μέσες τιμές από το εύρος των πιθανών απαντήσεων, γεγονός που σημαίνει ότι το ¼ του συνόλου των γυναικών επιβεβαιώνει το προηγούμενο ισχυρισμό, ότι δηλαδή η διαφθορά από μόνη της μπορεί να διαβάσει την επιχειρηματικότητα, ωστόσο υπάρχουν και άλλοι οι οποίοι συνηγορούν προς αυτή τη κατεύθυνση.

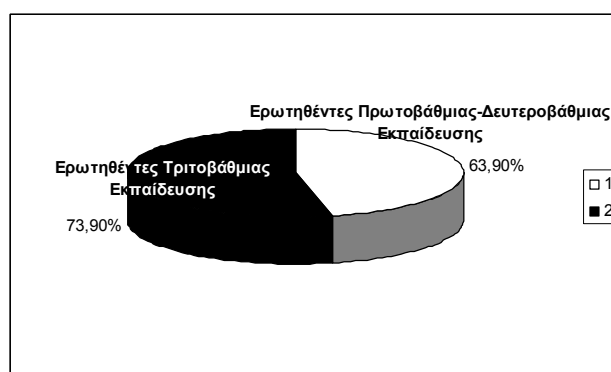
Διάγραμμα 4.5.3: Ποσοστό Συμφωνίας Ανάλογα με το Επίπεδο Εκπαίδευσης: Διαφθορά και Επαγγελματικός Τρόπος Σκέψης

Επιπρόσθετα, εμφανίζονται ελάχιστες διαφορές στα αποτελέσματα των δύο πρώτων ηλικιακών ομάδων, με ποσοστά που ανέρχονται σε 70,05% για τη πρώτη ηλικιακή ομάδα (18 έως 35 ετών) και 70% για τη δεύτερη (36 έως 50 ετών), με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται σαφής εικόνα ούτε και μετά την εξέταση των κεντρικών τιμών στάσης, αφού τα ποσοστά κυμαίνονται και για τις δυο ηλικιακές ομάδες στο 22%. Η τρίτη ηλικιακή ομάδα είναι αυτή που επιφύλασσε τη μεγαλύτερη έκκληξη καθώς το 67,5% συμφωνεί με τη θέση του μελετητή, το 25,6% δε λαμβάνει ξεκάθαρη θέση καθώς επιλέγει να ταχθεί με το «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», ενώ μόλις το 6% διαφωνεί. Τα ευρήματα αυτά δεν αφήνουν κανένα απολύτως περιθώριο αμφιβολίας, αφού καταδεικνύουν, πως αν η διαφθορά δεν διαδραματίζει σίγουρα εξέχοντα ρόλο στις επιχειρηματικές σκέψεις των Ελλήνων σε ποσοστό 100%, τότε είναι το ίδιο σίγουρο πως η ύπαρξη της είναι αδύνατο να αποκλειστεί εντελώς από τη φαρέτρα των επιχειρημάτων που επιδρούν στην ελληνική επιχειρηματικότητα.

Το ποσοστό συμφωνίας και σε αυτή την δήλωση όσων ανήκουν στη δεύτερη ομάδα εκπαιδευτικού επιπέδου καλύπτει το 73,9%, ποσοστό το οποίο εκφράζει τη βαθύτερη ανησυχία έναντι όσων βρίσκονται στη πρώτη ομάδα του επιπέδου εκπαίδευσης, οι οποίοι εμφανίζουν ποσοστό συμφωνίας της τάξεως του 63,9%. Όπως γίνεται αντιληπτό, η ανησυχία είναι από κοινού πλειοψηφική, αλλά οι εννέα περίπου ποσοστιαίες μονάδες διαφορά εκφράζουν ίσως ότι τα επαγγέλματα τα οποία καλύπτονται από τα άτομα της πρώτης ομάδας, μάλλον προσφέρουν μεγαλύτερη σιγουριά και ένα πιο σίγουρο εισόδημα.

Διάγραμμα 4.5.4: Ποσοστό Συμφωνίας Ανάλογα με το Επίπεδο Εκπαίδευσης: Διαφθορά και Επιχειρηματική Σκέψη

Η επόμενη ατά σειρά δήλωση του ερωτηματολογίου, επιδιώκει να διερευνήσει αν «η διαφθορά επηρεάζει τον τρόπο επαγγελματικής λειτουργίας των Ελλήνων». Το 76,8% των γυναικών συμφωνούν με τη πεποίθηση του ερευνητή, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των αντρών ανέρχεται στο 70,9%. Αρκετά υψηλά είναι και τα ποσοστά συγκέντρωσης στην επιλογή τρία των απαντήσεων του ερωτηματολογίου για τους άντρες, αφού αυτά ανέρχονται σε 22,9%. Οι γυναίκες μάλλον πρέπει να χαρακτηριστούν πιο απόλυτες γεγονός που πιθανό να οφείλεται στον επαγγελματικό αποκλεισμό τους επί σειρά δεκαετιών υφίστανται από την καταρρέουσα πλέον ανδροκρατούμενη κοινωνία.

Η «δυσφορία» των νέων 18 έως 35 ετών αποτυπώνεται και σε αυτή τη δήλωση αφού το 77,1% δε προτίθεται να εναντιωθεί των θέσεων του ερευνητή και συμφωνεί λοιπόν κατά το προαναφερθέν ποσοστό. Ακολουθούν η τρίτη ομάδα με ποσοστό 74,3% και η δεύτερη με ποσοστό 72%. Τα αποτελέσματα της δεύτερης και τρίτης ομάδας είναι

σαφέστατα πιο ρεαλιστικά, αφού αντικατοπτρίζουν το ύψος λειτουργίας του επαγγελματία του «σήμερα» με τη πολύχρονη πείρα.

Δηλαδή, οι άνθρωποι αυτοί κατά τη λαϊκή ρήση είναι οι άνθρωποι της «πιάτσας», οι οποίοι γνωρίζουν «επί του πρακτέο τους κώδικες» ηθικής και λειτουργίας των «άγραφων» νόμων της αγοράς. Η πρώτη ομάδα λογικά διαφωνεί, μόνο και μόνο για να διαφωνήσει τουλάχιστον σε μεγάλο ποσοστό. Η επαγγελματική τους εμπειρία και τα βιώματα διαφθοράς στα οποία έχουν εκτεθεί είναι πολύ λιγότερα από τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες. Η έκθεση τους μπορεί να έγινε μέσω τρίτου ή οικείου προσώπου π.χ. γονέας επιχειρηματίας ο οποίος εκβιάζεται από φοροϋπάλληλο.

Αρκετά μεγάλο ποσοστό συμφωνίας της τάξεως του 73,5% εμφανίζουν οι ερωτηθέντες οι οποίοι βρίσκονται στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης. Κάνοντας χρήση των προηγούμενων ισχυρισμών περί ανθρώπων της «πιάτσας», οι ισχυρισμοί αυτοί μετουσιώνονται σε γεγονότα. Παρόλο το υψηλό ποσοστό συμφωνίας της πρώτης ομάδας, η δεύτερη κρατά τα ηνία με ποσοστό 75%. Το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να εκληφθεί πως οι «νόμοι» της αγοράς υπερισχύουν της μόρφωσης και τελικά όλοι στην επιδίωξη της θεώρησης του «να κάνω τη δουλειά μου» υιοθετούν πρακτικές «ρουτίνας».

Αντίστοιχη με την δήλωση τρία είναι και η επόμενη μόνο που αντί να εξετάσει τον «επαγγελματικό» τρόπο λειτουργίας των Ελλήνων εξετάζει τον «επιχειρηματικό». Το 72,6 των γυναικών απαντούν θετικά στη δήλωση αυτή ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των αντρών αγγίζει το 67%. Η θετική στάση των γυναικών σε αυτή την ερώτηση μπορεί να εκληφθεί ως «αδυναμία», που μπορεί να επιδείξουν οι γυναίκες απέναντι στην διαφθορά, σαφέστατα όχι δια λόγους γενικότερης αδυναμίας χαρακτήρα ή δυνατοτήτων, αλλά ως νέες επιχειρηματίες. Ο ανδροκρατούμενος χώρος των επιχειρήσεων αλλά και η γενικότερη πλειοψηφική ύπαρξη των αντρών στους περισσότερους επαγγελματικούς κλάδους στην Ελλάδα, αποτελεί τροχοπέδη σίγουρα για τις γυναίκες που συν της άλλης έχουν να αντιμετωπίσουν και την αλαζονεία των διεφθαρμένων υπαλλήλων.

Τη θετική τους στάση προς τις θέσεις του ερευνητή εξακολουθούν να εμφανίζουν οι νέοι ηλικίας 18 έως 35 ετών, με ποσοστό που καλύπτει το 72,6%, ενώ ακολουθούν οι

άλλες δύο ομάδες με ποσοστά 70,7% και 63,5% αντίστοιχα.

Η έννοια της «σύγχυσης» μεταξύ του επαγγελματικού και του επιχειρηματικού επανέρχεται μεν, αλλά πλέον επισφραγίζεται υπέρ της αρχικής θεώρησης. Οι νέοι πλειοψηφούν έναντι των άλλων δύο ομάδων, διότι στη προσπάθεια τους να ασκήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα, αντιμετώπισαν από φαινόμενα διαφθοράς και διαπλοκής απροκάλυπτου χαρακτήρα έως στη καλύτερη των περιπτώσεων, να ήλθαν αντιμέτωποι με τα γρανάζια της γραφειοκρατίας, τα οποία θα ευρίσκονταν σε κίνηση μονάχα αν «λάδωναν» κάθε «δόντι του γραναζιού».

Στη συνέχεια το 70,2% όσων ανήκουν στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης «συμφωνούν» ή «συμφωνούν απόλυτα», ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά της δεύτερης ομάδας αγγίζουν το 72,6%. Ο ισχυρισμός που αναφέρθηκε στη προηγούμενη δήλωση, από ότι φαίνεται έχει και σε αυτό το σημείο εφαρμογή. Στην ίδια κατηγορία δημογραφικών χαρακτηριστικών εμφανίζεται ένα στοιχείο άξιο αναφοράς, ο 1/10 ερωτώμενους, ποσοστό περίπου 12%, όσων ανήκουν στη πρώτη ομάδα «διαφωνεί» ή «διαφωνεί απόλυτα».

Και σε άλλες δηλώσεις εμφανίζονται ποσοστά διαφωνίας ίδιου και μεγαλύτερου μεγέθους, αλλά θεωρείται ότι σε αυτή την ερώτηση τα αρνητικά ευρήματα μόνο ελάσσονος σημασίας δε μπορούν να χαρακτηριστούν, και αυτό διότι η φαινομενικά «αδύναμη» κοινωνική ομάδα όσων δεν έχουν σπουδάσει, με της στάση τους αυτή καταδεικνύουν ότι η διαφθορά που ενδεχόμενα να κινδυνεύει να εκτεθεί κάποιος, μπορεί να δρασκελισθεί, εάν και εφόσον η επιχειρηματική «οξυδέρκεια» δεν προσλαμβάνεται ως «bonus» με το πτυχίο του ΑΕΙ ή του ΤΕΙ· αλλά είναι έμφυτη.

Κλείνοντας αυτή την ενότητα των κοινωνικών διερευνήσεων, σειρά έχει μια γενική δήλωση η οποία επιζητά να εξετάσει αν η δομή της ελληνικής κοινωνίας επηρεάζεται από τη διαφθορά. Οι γυναίκες λοιπόν με ποσοστό 76,8% κρατούν τα σκήπτρα της εναρμόνισης τους με τη θέση του ερευνητή, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των αντρών αγγίζει το 68,7%. Η διαφορά αυτή ανάμεσα στα δύο φύλα συνεπάγεται ότι τα ευρήματα αυτά εμπίπτουν σε στατιστική σημαντικότητα.

Πίνακας 4.5β: Κοινωνία: Κοινωνική Συμπεριφορά

	Διαφθορά και επαγγελματική σκέψη	Διαφθορά και επιχειρηματική σκέψη	Διαφθορά και επαγγελματική λειτουργία	Διαφθορά και επιχειρηματική λειτουργία	Διαφθορά και δομή της κοινωνίας.
Μέσος Όρος	2,13	2,11	2,09	2,13	1,99
Τυπική Απόκλιση	1,006	0,961	0,884	0,951	1,004
Φύλο					
Ανδρας	2,17	2,16	2,13	2,23	2,07
Γυναίκα	2,10	2,07	2,06	2,05	1,92
T Ratio	0,725	0,984	0,748	1,840	1,440
Σημαντικότητα	0,895	0,790	0,641	0,153	0,037
Ηλικία					
18-35	2,09	2,11	2,09	2,12	1,94
35-50	2,17	2,10	2,12	2,13	1,94
50+	2,16	2,12	2,04	2,18	2,23
F Ratio	0,291	0,014	0,202	0,096	2,573
Σημαντικότητα	0,748	0,986	0,817	0,909	0,078
Επίπεδο Εκπαίδευσης					
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	2,24	2,23	2,12	2,18	2,02
Τριτοβάθμια	2,00	1,96	2,05	2,07	1,95
T Ratio	2,351	2,827	0,788	1,179	0,678
Σημαντικότητα	0,046	0,002	0,308	0,038	0,750

Μερικές υποθέσεις για το τι ωθεί τις γυναίκες να απαντούν σε μεγαλύτερο ποσοστό έναντι των αντρών θετικά είναι:

α) ο κοινωνικός αποκλεισμός, εξαιτίας της φαλλοκρατίας, όπου μπορεί να μεταφραστεί σε επαγγελματικό επίπεδο με την αδυναμία πρόσβασης σε κάποια επαγγέλματα μέχρι και πριν μερικά χρόνια, σε κοινωνικό - πολιτικό επίπεδο ο αποκλεισμός της γυναίκας από τη συμμετοχή στην εκλογική διαδικασία (πρώτη συμμετοχή γυναικών σε εκλογές μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο).

β) το μητρικό ένστικτο, το οποίο αγωνιά για τη πορεία του κόσμου και της κοινωνίας μέσα στο οποίο θα γεννηθούν νέοι άνθρωποι.

γ) η διαφθορά που μπορεί να μην σπρώχνει άλλα διατηρεί τις γυναίκες «σκευή» σεξουαλικής απόλαυσης και ηδονιστικών αποθημμένων.

Υψηλότερο, τώρα ποσοστό συμφωνίας εμφανίζει η δεύτερη ηλικιακή ομάδα η οποία φτάνει το 75,7% και ακολουθούν η πρώτη με ποσοστό 74,5% και τέλος η τρίτη με 64,8%. Παρόλο που η διαφορά ανάμεσα στη δεύτερη και τη πρώτη ομάδα είναι της τάξεως του 1,2%, αποτελεί έκπληξη το γεγονός γιατί τελικά κατατάσσεται η πρώτη ομάδα δεύτερη και όχι πρώτη, αφού το λογικό και αναμενόμενο ήταν η απαξία τους προς τους θεσμούς, η καθημερινή αβεβαιότητα καθώς και η μεγέθυνση του διάκενου μεταξύ των κοινωνικών στρωμάτων, να τους οδηγούσε να αποτυπώσουν εντονότερα τη θέση τους, γεγονός το οποίο πραγματοποιείται από τη δεύτερη ομάδα.

Σχεδόν ίδια και τα ευρήματα της έρευνας για το επίπεδο συμφωνίας των δύο ομάδων επιπέδου εκπαίδευσης, αφού η μεν πρώτη ομάδα συγκεντρώνει ποσοστό 73,5% ενώ η δεύτερη 72,6% ενώ τα ποσοστά των «μετριοπαθών» αγγίζουν το 16,4% για την πρώτη ομάδα ενώ για τη δεύτερη το 20,9%. Η άποψη της πρώτης ομάδας, που επιλέγει να συμφωνήσει με τον ερευνητή δικαιολογείται εξετάζοντας την οικονομική συσχέτιση που προκύπτει από την προηγούμενη υπόθεση δηλαδή η άμβλυνση μεταξύ των κοινωνικών στρωμάτων οδηγεί σε μια ίδιας τάσης και κατεύθυνσης άμβλυνσης των οικονομικών ανισοτήτων.

4.6 Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

Η τέταρτη ενότητα του ερωτηματολογίου αναφέρεται στα μέσα μαζικής επικοινωνίας (ΜΜΕ) και στο ρόλο τον οποίο διαδραματίζουν αυτά στη κοινωνία. Πρώτος σταθμός της ανάλυσης των ευρημάτων προέρχεται από την δήλωση ένα, η οποία παρατηρεί πως «τα ΜΜΕ συμβάλλουν ολοένα και περισσότερο, προκειμένου η διαφθορά να γίνεται αντιληπτή».

Το 52,5% των αντρών υποστηρίζουν πως όντως αυτό συμβαίνει απαντώντας θετικά με τη θέση του μελετητή, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών καλύπτει το 50,9%. Τα θετικά ευρήματα δεν ενδιαφέρουν και τόσο, όσο τα μεγάλα ποσοστά που συγκεντρώνουν οι μέσες τιμές του «ούτε συμφωνώ – ούτε διαφωνώ» καθώς και η αρνητική στάση. Πιο συγκεκριμένα, το 22,9% των αντρών επιλέγουν τη μέση τιμή τρία του εύρους των πιθανών απαντήσεων του ερωτηματολογίου ενώ οι γυναίκες στην ίδια απάντηση τοποθετούνται σε ποσοστό 30,1%. Η αρνητική στάση και για τα δύο φύλα

κυμαίνεται από 18,8% για τις γυναίκες μέχρι το 24,5% για τους άντρες. Τα υψηλά ποσοστά που συγκεντρώνουν οι μέσες τιμές και για τα δύο φύλα, καταδεικνύει δειλά την επιφυλακτικότητα των πολιτών προς τα ΜΜΕ, πιθανόν υπό την έννοια ότι δεν είναι εφικτό να γνωρίζουν οι πολίτες τους σκοπούς και τα κίνητρα που οδηγούν τα ΜΜΕ να υιοθετήσουν τη πρακτική του «λαϊκού δικαστηρίου».

Το ίδιο σκηνικό εμφανίζουν και τα αποτελέσματα των άλλων δυο κατηγοριών δημογραφικών χαρακτηριστικών. Σαφέστατα η πλειοψηφία των ερωτηθέντων τάσσονται υπέρ των απαντήσεων του «συμφωνώ απόλυτα» και του «συμφωνώ», αλλά όχι με τη ίδια ισχυροδυναμία, αφού και οι υπόλοιπες επιλογές των απαντήσεων απολαμβάνουν ποσοστά που μόνο ελάσσονα δε μπορούν να χαρακτηριστούν.

Εν τάχει, τα θετικά ευρήματα για τις ηλικιακές ομάδες συγκεντρώνουν τα εξής ποσοστά: οι 18 έως 35 καταλαμβάνουν ποσοστό της τάξης του 54,2%, οι 36 έως 50 ποσοστό 44,2% και 50+ ποσοστό 59,4%. Περνώντας στις μέσες και αρνητικές τιμές (απαντήσεις 3 έως 5 του εύρους των πιθανών απαντήσεων τους ερωτηματολογίου), η πρώτη ηλικιακή ομάδα, επιλέγει σε ποσοστό 27,1% την απάντηση τρία, ενώ σε ποσοστό 18,6% τις απαντήσεις 4 και 5 που καλύπτουν το εύρος της διαφωνίας. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη δεύτερη ηλικιακή ομάδα είναι 32,1% για την απάντηση «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ» και 23,5% για τις απαντήσεις διαφωνίας. Κλείνοντας με τις ηλικιακές ομάδες τάσσεται με ποσοστό 16,2% στη μετριοπαθή απάντηση και αντιτίθεται με ποσοστό 24,3%.

Αφήνοντας πίσω τα ευρήματα των ηλικιακών ομάδων, σειρά έχουν όσα αποτυπώνονται στις δυο ομάδες του επιπέδου εκπαίδευσης. Το 52,5% της πρώτης ομάδας συμφωνεί με τη θέση του ερευνητή, ενώ στον αντίποδα η δεύτερη ομάδα συμφωνεί σε ποσοστό 50,5%. Παράλληλα εμφανίζονται αρκετά υψηλές συγκεντρώσεις όπως άλλωστε αναφέρθηκε και προηγούμενα στις υπόλοιπες πιθανές απαντήσεις. Πιο συγκεκριμένα το 29,2% των ερωτηθέντων της πρώτης ομάδας «ούτε συμφωνούν» αλλά «ούτε και διαφωνούν» ενώ το ποσοστό διαφωνίας αγγίζει το 18,2%. Τα αποτελέσματα για τη δεύτερη ομάδα, κυμαίνονται από 23,8% για την απάντηση τρία και 25,5% για τις απαντήσεις τέσσερις και πέντε.

Αναμφίβολα, η πρώτη ισχυρή αντίθεση ή δυσπιστία της έρευνας εμφανίζεται σε αυτή την ενότητα, όπως άλλωστε αποτυπώθηκαν από την έρευνα. Η πρώτη εκτίμηση είναι ότι ο ρόλος των ΜΜΕ πρέπει να επαναπροσδιοριστεί στην αντίληψη τηλεθεατών, ακροατών και αναγνωστών αφού πρώτα ο ίδιος ο θεσμός επαναπροσδιορίσει το έργο και την συμβολή του στη κοινωνία. Αυτό που ενδιαφέρει να αναφερθεί είναι ότι και οι δύο ομάδες του εκπαιδευτικού επιπέδου, με ιδιαίτερη έμφαση στη πρώτη, είναι «ψυλλιασμένοι» για το ρόλο που διαδραματίζουν τα ΜΜΕ στην κοινωνία καθώς και για την αμοιβαδοειδή πρακτική, του να στηρίζουν όσους είναι στα «πάνω» τους και να «γυρνούν τη πλάτη» μόλις η «βιτρίνα» σπάσει· μια γνήσια πρακτική «κρατικοδίαιτων» ιδιωτικών υπαλλήλων.

Η δεύτερη δήλωση δηλώνει πως «τα ΜΜΕ δεν υποτάσσονται σε πολιτικές σκοπιμότητες». Όπως γίνεται αντιληπτό, μάλλον τα αρνητικά ευρήματα έχουν σημασία, αλλά για λόγους συγκεκριμένου της «πικρίας» με «το γέλιο» θα γίνει μια μικρή αναφορά και στις απαντήσεις συμφωνίας.

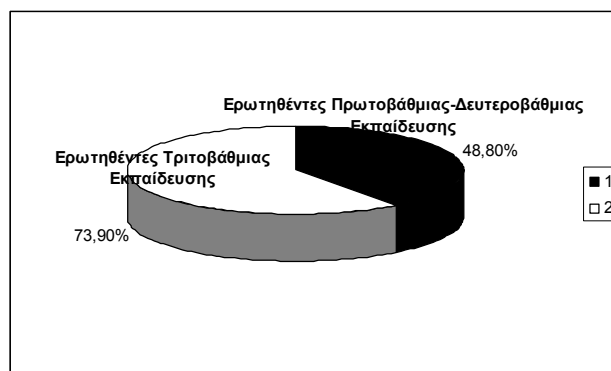
Μόλις το 22,9% των αντρών συμφωνούν με τη θέση του ερευνητή ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών φτάνει «κραυγαλέα – κραυγαλέα» το 28,9%. Οι υποθέσεις που γεννώνται από αυτά τα αποτελέσματα είναι, ότι πιθανό οι ερωτώμενοι να ήταν εργαζόμενοι σε ΜΜΕ ή κάποιος του οικείου περιβάλλοντος τους να εργαζόταν σε αυτά, με την αμέσως επόμενη υπόθεση, οι ερωτηθέντες να «ανήκουν» πολιτικά στο χώρο που εκπροσωπείται από την υφιστάμενη κυβέρνηση. Εξετάζοντας τις απαντήσεις διαφωνίας παρατηρείται πως το 57,5% των γυναικών επιλέγουν να ταχθούν κάθετα αντίθετοι με την αρχική υπόθεση του ερευνητή, ενώ το ποσοστό διαφωνίας των αντρών αγγίζει το 62,5%. Η μοναδική υπόθεση που γεννάται από τα δύο αυτά αρνητικά ποσοστά, είναι ότι ακριβώς επειδή ο χώρος της πολιτικής είναι ανδροκρατούμενος, για αυτό πιθανό να γνωρίζουν ή να νομίζουν ότι γνωρίζουν καλύτερα την επιρροή που ασκεί ο πολιτικός βίος στα ΜΜΕ.

Προχωρώντας παρακάτω, το 64,4% των 18 έως 35 ετών διαφωνούν με την υπόθεση του ερευνητή, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τις άλλες δυο ομάδες είναι 58,5% για δεύτερη (36 έως 50) και 50% για τη τρίτη (50+). Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα

ευρήματα θετικής τάσης, όπου ο $\frac{1}{5}$ ερωτηθέντες που ανήκουν στη πρώτη ηλικιακή ομάδα πιστεύουν πως όντως τα ΜΜΕ δεν υποτάσσονται σε πολιτικές σκοπιμότητες, ενώ τα αντίστοιχα θετικά ευρήματα για τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες φτάνουν το 29% για τη δεύτερη και το 35,1% για την τρίτη. Σαφέστατα λοιπόν οι νεότερες ηλικίες μπορούν αν αντιληφθούν καλύτερα ότι τα ΜΜΕ είναι κατευθυνόμενα κατά βούληση και ανάλογα με το συμφέρον τους υποστηρίζουν πολιτικούς και παρατάξεις. Ο αντίλογος όμως αναφέρει ότι τουλάχιστον οι νεότεροι της πρώτης ηλικιακής ομάδας, περίπου οι 18 έως 24 ετών, δεν διαθέτουν ώριμη πολιτική σκέψη έτσι ώστε να αξιολογήσουν πότε τίθεται ζήτημα μεροληψίας προς πολιτικά πρόσωπα.

Μια λίγο πιο τολμηρή υπόθεση, η οποία αναφέρεται στη τρίτη ηλικιακή ομάδα, δηλώνει ότι οι ερωτηθέντες που ανταποκρίθηκαν θετικά στη θέση του ερευνητή, είναι επί μακρών πεπεισμένοι ότι για το αντίθετο, αλλά η αδυναμία μεταβολής του πολιτικού «status quo» τους ή της συμμετοχής τους ως «άνθρωποι του κόμματος» έχει ως αποτέλεσμα να αρνούνται πεισματικά να παραδεχτούν την εφαρμογή της.

Διάγραμμα 4.6.1: ΜΜΕ και Πολιτική Υποταγή

Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων που ανήκουν στη δεύτερη ομάδα του επιπέδου εκπαίδευσης, συγκεντρώνουν ποσοστό διαφωνίας της τάξεως του 73,9% τη στιγμή που η πρώτη ομάδα συγκεντρώνει ποσοστό 48,8%. Η τεράστια διαφορά ανάμεσα στις δύο ομάδες ερμηνεύεται ως εξής ότι καλώς ή κακός, οι άνθρωποι οι οποίοι κατέχουν κάποιο σχετικό επίπεδο εκπαίδευσης, πέρα από το γεγονός ότι μπορούν να αντιληφθούν το σύνθετο των καταστάσεων και των διαδικασιών, αλλά φυσικά μπορούν να

στελεχώσουν με την παρουσία τους θέσεις «κλειδιά» τόσο σε πολιτικές παρατάξεις και γραφεία όσο φυσικά και σε θέσεις στο Τύπο γενικότερα. Επίσης μπορεί να θεωρούν ότι ένα κανάλι, μια εφημερίδα ή ένας ραδιοφωνικός σταθμός δε «ρискάρει» τη φερεγγυότητα, την αξιοπιστία και την ουδετερότητα του προκειμένου να κάνει το φερέφωνο της κάθε παράταξης.

Η επόμενη δήλωση του ερωτηματολογίου, εμφανίζεται πιο ειδικά καθώς επιδιώκει να διερευνήσει αν «η ενημέρωση του κοινού από τα έντυπα ΜΜΕ είναι αξιόπιστη». Το 48,6% των αντρών βλέπει αρνητικά την ερώτηση αυτή ενώ και οι γυναίκες με ποσοστό 50,4% τάσσονται αρνητικά προς την αρχική υπόθεση. Ένα αρκετά ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι και για τα δύο φύλα το ¼ δεν έχει ξεκάθαρη άποψη, στάση η οποία μπορεί να θεωρηθεί και δικαιολογημένη καθώς αυτή δεν αναφέρει, αν η ενημέρωση αναφέρεται σε πολιτικό χαρακτήρα, οικονομικό, κοινωνικό ή πολιτιστικό.

Αναφορικά με τα ευρήματα για τις ηλικιακές ομάδες διαπιστώνεται ότι το 50,2% της πρώτης, το 52,1% της δεύτερης και το 43,2% τρίτης βλέπουν αναξιόπιστα τα έντυπα ΜΜΕ. Και σε αυτή ο ¼ ερωτηθέντες και για τις 3 ηλικιακές ομάδες τηρεί στάση μετριοπάθειας, αφού δεν τάσσετε ούτε υπέρ αλλά ούτε κατά. Η εξήγηση για τα μέχρι τώρα ευρήματα είναι ότι οι πολίτες διαισθάνονται ότι η ενημέρωση μέσω των εντύπων ΜΜΕ δεν είναι 100% αξιόπιστη, αλλά και σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να θεωρηθούν και αναξιόπιστα, αφού μετά βίας και δύο φύλλα συγκεντρώνουν ποσοστά διαφωνίας που κυμαίνονται γύρω το 50%. Επίσης μπορεί να θεωρηθεί ότι τα έντυπα ΜΜΕ δεν απολαμβάνουν την ίδια προβολή και κατ' επέκταση την ίδια διεισδυτικότητα όσο τα τηλεοπτικά μέσα και για το λόγο αυτό και οι ίδιοι οι πολιτικοί δεν τα επιλέγουν για να την «προώθηση του έργου τους».

Καμία ουσιαστική μεταβολή δε παρατηρείται και για τις τρεις ηλικιακές ομάδες αφού η πρώτη παρουσιάζει ποσοστό διαφωνίας 50,2%, η δεύτερη 52,1% και η τρίτη 43,2%. Παράλληλα, η τρίτη ηλικιακή ομάδα, βλέπει θετικά και αξιόπιστα τα έντυπα ΜΜΕ αφού το 44,5% συμφωνεί με τη θέση του ερευνητή, σε αντίθεση με τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες όπου ο ¼ ερωτηθέντες για την πρώτη και μόλις ο 1/5 για τη δεύτερη κρίνουν αξιόπιστα στα έντυπα μέσα. Το υψηλό θετικό ποσοστό της τρίτης ομάδας,

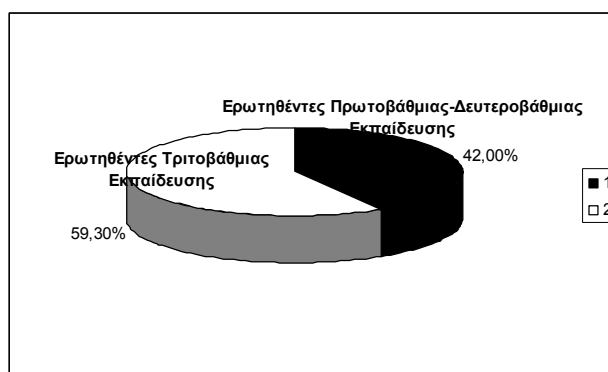
κρίνεται αναμενόμενο διότι τα άτομα αυτά επιλέγουν κατά πολύ περισσότερο από τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες να ενημερωθούν μέσω των έντυπων καταχωρήσεων και ως εκ' τούτου είναι λογικό να του δώσουν ψήφο εμπιστοσύνης

Πίνακας 4.6: *M.M.E*

	Αντιλαμβανόμενη διαφθορά μέσω των ΜΜΕ	ΜΜΕ και πολιτική υποταγή	Έντυπα ΜΜΕ και αξιοπιστία	Τηλεοπτικά ΜΜΕ και αξιοπιστία.	Ραδιοφωνικά ΜΜΕ και αξιοπιστία	Διαδικτυακή πληροφόρηση και αξιοπιστία
Μέσος Όρος	2,56	3,64	3,36	3,57	3,23	2,83
Τυπική Απόκλιση	1,162	1,398	1,238	1,265	1,120	1,100
Φύλο						
Ανδρας	2,62	3,76	3,34	3,58	3,28	2,82
Γυναίκα	2,51	3,54	3,38	3,57	3,18	2,84
T Ratio	0,898	1,534	-0,291	0,073	0,888	-0,215
Σημαντικότητα	0,095	0,517	0,881	0,240	0,313	0,769
Ηλικία						
18-35	2,55	3,82	3,40	3,72	3,24	2,89
36-50	2,64	3,57	3,41	3,59	3,26	2,94
50+	2,46	3,35	3,18	3,18	3,16	2,49
F Ratio	0,582	3,238	1,027	4,921	0,180	4,578
Σημαντικότητα	0,559	0,040	0,359	0,008	0,835	0,011
Επίπεδο Εκπαίδευσης						
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	2,53	3,39	3,16	3,32	3,09	2,79
Τριτοβάθμια	2,60	3,97	3,61	3,88	3,41	2,88
T Ratio	-0,633	-4,193	-3,670	-4,570	-2,790	-0,785
Σημαντικότητα	0,333	0,000	0,006	0,000	0,155	0,393

Επόμενος σταθμός, η ανάλυση των ευρημάτων όπως αυτά κατατάσσονται στις δύο ομάδες του επιπέδου εκπαίδευσης. Σε αυτή ακριβώς την κατηγορία εμφανίζεται μια αρκετά ουσιαστική απόκλιση, η οποία θέλει το 59,3% όσων ανήκουν στη δεύτερη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης να διαφωνούν με τον αρχικό ισχυρισμό, ενώ μόλις το 42% της πρώτης ομάδας να τάσσεται αρνητικά προς την ερώτηση. Η μεγάλη απόκλιση ανάμεσα στις δύο ομάδες εντοπίζεται πιθανόν στο γεγονός, ότι η πρώτη δεν ενημερώθηκε ποτέ ίσως «τι εστί» όμιλος Λαμπράκη, υπό την έννοια της δυναμικής παρουσίας στη πολιτική σκηνή και των επιρροών που ασκεί στους πολίτες μέσω των καναλιών επικοινωνίας.

Διάγραμμα 4.6.2: Ποσοστό Διαφωνίας- Έντυπα ΜΜΕ και Αξιοπιστία

Η ανάλυση της αξιοπιστίας των ΜΜΕ συνεχίζεται και για τη δήλωση τέσσερα η οποία όμως κινείται στο πεδίο των τηλεοπτικών μέσων. Και τα δύο φύλα δείχνουν εμφανώς την δυσαρέσκεια τους, με οριακά εντονότερη αυτή των αντρών, η οποία συγκεντρώνει ποσοστό 59,2% έναντι των γυναικών που συγκεντρώνουν 58,9%.

Από τα ευρήματα όμως επιλέγονται να αξιολογηθούν αυτά της θετικής ανταπόκρισης των ερωτηθέντων, όπου το 22,9% των αντρών ταυτίζεται με την αρχική υπόθεση, ενώ αντίστοιχα και το 20% των γυναικών ανταποκρίνεται θετικά. Και τα δυο ποσοστά κρίνονται αρκετά υψηλά και ως εκ' τούτου, η μόνη εξήγηση που μπορεί να δοθεί είναι ότι οι ερωτώμενοι κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου είχαν υπ' όψιν τους ένα τουλάχιστον τηλεοπτικό σταθμό στον οποίο δείχνουν σχετική εμπιστοσύνη εξαιτίας της γενικευμένης ίσως φερεγγυότητας του, είτε διότι ο τηλεοπτικός αυτός σταθμός πρόσκεινται στις ίδιες με αυτούς πολιτικές πεποιθήσεις.

Το 64,9% της πρώτης ηλικιακής ομάδας απαντά αρνητικά σε αυτή, γεγονός που κρίνεται αρκετά λογικό. Η ηλικιακή αυτή ομάδα, περιέχει στις τάξεις της και άτομα τα οποία μπορεί πρόσφατα να ενηλικιώθηκαν, αλλά οι επιρροές και η επαναστατικότητα της εφηβικής ηλικίας εμμένουν. Το μοναδικό ίσως εύρημα το οποίο προκαλεί το ενδιαφέρον είναι ότι το 48,6% της τρίτης ηλικιακής ομάδας εκδηλώνει αρνητικά τη στάση της, δηλαδή κάτι λιγότερο από το ½ του συνόλου. Το γεγονός αυτό μπορεί να εξηγηθεί, ίσως και να καταδείξει την κοινωνική πραγματικότητα την οποία αρχικά δημιουργούν και στη συνέχεια βιώνουν οι άνθρωποι με ηλικία μεγαλύτερη από αυτή της μέσης. Ενδέχεται μεγάλο ποσοστό της ομάδας αυτής να είναι ήδη συνταξιούχοι και δυστυχώς η μοναδική

τους συντροφιά να είναι η τηλεόραση. Αν γίνει δεκτό ότι η θεώρηση αυτή αποτελεί όντως μια ιδιάζουσα κοινωνική συνύπαρξη, τότε ποιος από τους μεσήλικες ή και συνταξιούχους μπορεί να δεχτεί ότι ο «φίλος» του, υποσκάπτει την μεταξύ τους επικοινωνία.

Αντίστοιχα, το 69,7% των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης απαντούν αρνητικά ενώ το αντίστοιχο ποσοστό όσων ανήκουν στην πρώτη κατηγορία προσεγγίζει το 45,2%. Η τεράστια απόκλιση, στην αρνητική στάση των ερωτηθέντων και για τις δυο ομάδες, έγκειται ακριβώς σε αυτό το στοιχείο που τους διαχωρίζει και δημιουργεί την ειδοποιό διαφορά που καλείται μόρφωση.

Είναι σκόπιμο να πραγματοποιηθεί μια διευκρίνιση έτσι ώστε να αποφύγει κάθε δυνατή μορφή παρεξήγηση. Το γεγονός λοιπόν, ότι κάποιιοι διαθέτουν ένα και περισσότερα πτυχία, αυτό αυτόματα δεν τους καθιστά και εξυπνότερους από όσους δεν διαθέτουν, απλά τους ευνοεί στο να ανακαλύψουν ή να αντιληφθούν ευκολότερα τόσο τη «ξύλινη γλώσσα» των πολιτικών όσο και την «αλλαγή της μελωδία των πολύχρωμων τροπικών πτηνών».

Προτελευταία δήλωση της ενότητας και σειρά έχει η αξιολόγηση της αξιοπιστίας των ραδιοφωνικών ΜΜΕ. Το απόφθεγμα εδώ, αν και θα ήταν πρόπον να αναφερθεί στο τέλος, λυτρωτικά λοιπόν, το ραδιόφωνο διχάζει αλλά μάλλον εκλαμβάνεται ως πιο αξιόπιστο και λιγότερο υποκινούμενο.

Αναλυτικότερα ο $\frac{1}{3}$ άντρες δεν έχει ξεκάθαρη θέση για το συγκεκριμένο μέσο, ποσοστό που αγγίζει το 31,8% ενώ και το 31,6% των γυναικών επιλέγουν τη μέση τιμή του εύρους των πιθανών απαντήσεων. Η αρνητική στάση των αντρών αποτυπώνεται σε ποσοστό μόλις 44,1% ενώ το ποσοστό των γυναικών είναι ακόμα μικρότερο και ίσα που ξεπερνά το 41%.

Προχωρώντας στην ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας μόλις ο $\frac{1}{4}$ ερωτηθέντες ηλικίας 18 έως 35 ετών και με ποσοστό 25,9% κρίνει το ραδιόφωνο αξιόπιστο. Ομολογουμένως είναι ίσως το εύρημα που απασχόλησε λίγο περισσότερο,

εξαιτίας του γεγονότος ότι υπήρχε η πεποίθηση πως οι νεότερες ηλικίες δείχνουν μεγαλύτερη ροπή προς το ραδιόφωνο. Τα αρνητικά ευρήματα για αυτή την ηλικιακή ομάδα δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλα, αφού προσεγγίζουν το 42,9%.

Καταλυτικός παράγοντας και για τις τρεις ομάδες είναι η διόλου ευκαταφρόνητη συγκέντρωση στην απάντηση «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ». Υψηλό ποσοστό συγκέντρωσης και για την δεύτερη ηλικιακή ομάδα για την ουδετερότητα τους, με ποσοστό που ανέρχεται στο 35,7%. Η αρνητική συγκέντρωση της δεύτερης ομάδας δε διαφοροποιείται από αυτή της πρώτης, αφού μόλις και μετά βίας συγκεντρώνει το 42%. Το ίδιο ακριβώς μοτίβο και για τη τρίτη ομάδα των 50+, αφού τη δυσαρέσκεια εκφράζει μόλις το 41,8%.

Η επιφυλακτικότητα ή η άγνοια συνεχίζεται και στην εξέταση των ευρημάτων όπως αυτά κατανέμονται στις δύο ομάδες επιπέδου εκπαίδευσης. Το 31,5% της πρώτης ομάδας, δηλαδή το $\frac{1}{3}$ δεν έχει ξεκάθαρη άποψη, ενώ μόλις το 36,9% τάσσεται ενάντια στην αρχική υπόθεση. Αρκετά υψηλότερο το ποσοστό αρνητικής τάσης της δεύτερης ομάδας, αφού ανέρχεται στο 48,8%. Η διαφορά αυτή των 12 περίπου ποσοστιαίων μονάδων, πάλι έγκειται στη διαφορά του επιπέδου εκπαίδευσης και στο σημείο αυτό ίσως η «διαφορά του μορφωτικού επιπέδου και στο σημείο αυτό ίσως η «διαφορά» ή το «πλεονέκτημα» αυτό να διαδραματίζει ένα ουσιαστικό ρόλο, διότι η απώλεια εικόνας και η αδυναμία οπτικοποίησης των γεγονότων, απαιτεί αναμφίβολα καλύτερη γνώση της γλώσσας προκειμένου να εντοπιστούν τα κομβικά εκείνα σημεία στο λόγο τα οποία θα μεταβάλλουν ίσως καταλυτικά το νόημα των λεγόμενων του ομιλητή.

Τέλος, η δήλωση έξι επιδιώκει και αυτή με τη σειρά της να εξετάσει αν η πληροφόρηση παραμένει ανεξάρτητη και αξιόπιστη και στο διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα το 43% των αντρών υποστηρίζει πως όντως το διαδίκτυο είναι αξιόπιστο, αλλά τα ευρήματα δε μπορούν να συνθέσουν πλειοψηφία διότι το 30,9% του συνόλου δεν λαμβάνει ξεκάθαρη θέση. Στην αντίπερα όχθη και στο στρατόπεδο των γυναικών τα πράγματα δε φαίνεται να διαφοροποιούνται και ιδιαίτερα αφού το 40% τάσσεται υπέρ και το 33,9% αμφιταλαντεύεται στο «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ». Μια πρώτη εκτίμηση είναι ότι το διαδίκτυο είναι σίγουρα πιο αξιόπιστη πηγή και για τα δύο φύλα,

αλλά η αξιοπιστία του αυτή δεν είναι ιδιαίτερα στεγανή· εξαιτίας των «διαρροών» προς τις μέσες τιμές.

Το 38,9% των 18 έως 35 ετών δείχνει να εμπιστεύεται και να θεωρεί αξιόπιστο το διαδίκτυο, αλλά το 33,3% ακροβατεί ανάμεσα στον αρνητισμό και στην αποδοχή. Ενώ το διαδίκτυο και οι Η/Υ αποτελούν εργαλεία κυρίως αυτής της ηλικιακής ομάδας, φαίνεται ότι αυτοί τελικά του γυρνούν την πλάτη. Αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα, εξαιτίας αυτής τους της εξοικείωσης. Γνωρίζουν πάρα πολύ καλά, ότι ακόμα το διαδίκτυο «φιλτράρεται» αρκετά καλά από τις «αρχές», η εγκληματικές πράξεις μέσω αυτού δύσκολα εντοπίζονται και το ανώνυμο «post – άρισμα» μπορεί ακόμα πιο εύκολα να δημιουργήσει αν όχι ρήγμα στην επικοινωνία, τότε σίγουρα παραπληροφόρηση.

Επίσης το $\frac{1}{3}$ της δεύτερης ηλικιακής ομάδας δείχνει να εμπιστεύεται το διαδίκτυο, ποσοστό που ανέρχεται στο 35%, ενώ το 37,1% εξ'αυτών δε λαμβάνει ξεκάθαρη θέση. Το εντυπωσιακά αναμενόμενα εύρημα εμφανίζεται στη τρίτη ηλικιακή ομάδα αφού το 59,4% των ερωτηθέντων κρίνει αξιόπιστο το διαδίκτυο. Το αποτέλεσμα αυτό είναι στοιχείο της άγνοιας των ανθρώπων αυτών για το κυβερνοχώρο, αφού όσο δύσκολο φαντάζει στα μάτια τους η χρήση των Η/Υ τόσο δυσκολότερο τους είναι να αντιληφθούν το μέγεθος των παρεμβολών που υφίσταται το διαδίκτυο καθημερινά.

Και οι δύο ομάδες του επιπέδου εκπαίδευσης κρίνουν θετικά την αξιοπιστία του διαδικτύου, με μεγαλύτερη αυτή της πρώτης ομάδας με ποσοστό 41,5% ενώ ακολουθεί η δεύτερη με ποσοστό 41,2%. Το 35% της πρώτης ομάδας απαντά πως «ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί» ενώ αρνητικό βλέπουν την αξιοπιστία του διαδικτύου το 22,8% των ερωτηθέντων. Για τη δεύτερη ομάδα, μόλις το 28% τηρεί στάση ουδετερότητας ενώ το 30,2% μάλλον βλέπει αρνητικά την ιδέα της αξιοπιστίας πληροφόρησης μέσω διαδικτύου.

4.7.1 Κρίσεις και Διαφθορά: Πολιτική

Η προτελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου και κατ' επέκταση της ανάλυσης των ευρημάτων αυτού, ασχολείται με το συσχετισμό των κρίσεων και της διαφθοράς στη πολιτική.

Η πρώτη λοιπόν δήλωση της ενότητας αυτής επιδιώκει να εξετάσει αν «διαμέσου της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά μπορεί να αντιμετωπιστεί η κρίση την οποία βιώνει η πολιτική εξαιτίας της διαφθοράς». Αν και λίγο ιδιάζουσα η δήλωση, τελικά διαπιστώνεται πλειοψηφική τάση προς τις θετικές απαντήσεις. Έτσι λοιπόν, το 67,5 % των αντρών συμφωνεί με τη τοποθέτηση του ερευνητή ενώ ιδιαίτερα υψηλό είναι και το ποσοστό των γυναικών που αγγίζουν το 61,7%. Μια πρώτη σκέψη για τα πιο πάνω αποτελέσματα είναι ότι σε γενικές γραμμές οι πολίτες ενδιαφέρονται για τα κοινά και πως θα ήταν πρόθυμοι να συνεισφέρουν, αν τους το ζητούσαν ή όταν και εφόσον τους δοθεί η ευκαιρία αυτή.

Υπάρχουν όμως κάποια ευρήματα που είναι εξίσου ενδιαφέροντα όπως τα αρκετά υψηλά ποσοστά συγκέντρωσης της απάντησης «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», αφού ο ¼ άντρες και με ποσοστό 24,5% δεν προτίθεται να λάβει ξεκάθαρη θέση, ενώ και το 27,8% των γυναικών υποστηρίζει το ίδιο. Τα υψηλά ποσοστά συγκέντρωσης και των δύο φύλων σε αυτή την απάντηση καταδεικνύει πως ένας αρκετά μεγάλος αριθμός ανθρώπων πιθανό να θεωρούν ότι η πολιτική διαφάνεια είναι ένα σύνθετο διαδικασιών και επιρροών που ίσως η δική της βούληση τελικά να ήταν και ανώφελη.

Η πρώτη ηλικιακή ομάδα, τηρώντας την «γονιδιακή έκρηξη και έκφραση των γνωστών επαναστατών» θεωρούν σε ποσοστό 65,5% πως είναι εφικτό να υπάρξει αντιμετώπιση της κρίσης μέσω των συμμετοχικών διαδικασιών. Αρκετά υψηλό και το ποσοστό της δεύτερης ηλικιακής ομάδας που αγγίζει το 60,7%. Ουσιαστικότερο όμως είναι το 68,9% της τρίτης ηλικιακής ομάδας, κι αυτό διότι αυτοί οι άνθρωποι χαρακτηρίζονται αναμφίβολα για την ωριμότητα της σκέψης και παρόλο που έχουν βιώσει επί σειρά ετών τη «πολιτική βούληση», παρόλα αυτά θεωρούν ότι η συμμετοχή των πολιτών είναι επιτακτική.

Οι πολίτες, οι οποίοι ανήκουν στη πρώτη ομάδα του επιπέδου εκπαίδευσης, συμφωνούν σε ποσοστό 63,4%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τη δεύτερη ομάδα αγγίζει το 65,6%. Η υψηλή θετική στάση των πολιτών της πρώτης ομάδας, ενδέχεται να είναι ένα αναδυόμενο αποτέλεσμα αγανάκτησης και καταπίεσης. Σαφέστατα, οι άνθρωποι αυτοί νιώθουν ότι θέλουν αλλά και μπορούν να προσφέρουν έργο για την εξυγίανση της

πολιτικής. Το υψηλό ποσοστό της δεύτερης ομάδας μπορεί να είναι και γι' αυτούς ένα υπό προϊόν αγανάκτησης, αφού μπορεί να διαθέτουν και τα τυπικά αλλά και τα ουσιαστικά προσόντα για να υλοποιήσουν σύνθετο έργο, αλλά δεν τους έχει δοθεί επίσης η ευκαιρία. Βέβαια και για τις δύο ομάδες μπορεί να υπάρχει ένα άλλο κίνητρο που λειτουργεί υποσυνείδητα και ωθεί προς μια άλλη λαϊκή ρήση, η οποία παραθέτει ένα συσχετισμό μεταξύ του «δαχτύλου» και του «μελιού».

Πίνακας 4.7α: Κρίσεις και Διαφθορά: Πολιτική

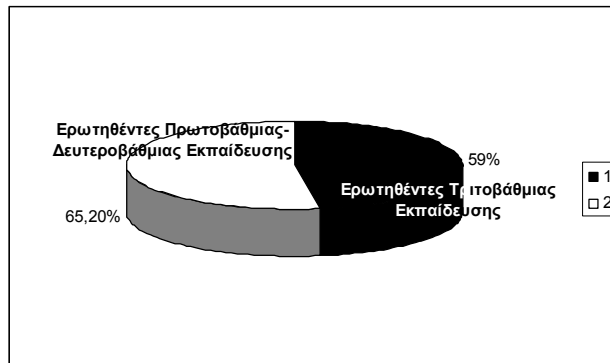
	Πολιτική κρίση λόγω διαφθοράς και συμμετοχικές διαδικασίες πολιτών	Νομοθετικό σύστημα για τη αντιμετώπιση της πολιτικής διαφθοράς.	Διάκριση πολιτικής και δικαστικής εξουσίας για την αντιμετώπιση της πολιτικής διαφθοράς	Ενημέρωσης των πολιτών για την αντιμετώπιση της πολιτικής διαφθοράς
Μέσος Όρος	2,21	2,21	2,17	2,21
Τυπική Απόκλιση	0,995	1,045	0,990	1,126
Φύλο				
Άνδρας	2,13	2,22	2,11	2,21
Γυναίκα	2,28	2,20	2,23	2,20
T Ratio	-1,477	0,186	-1,245	0,083
Σημαντικότητα	0,522	0,794	0,273	0,357
Ηλικία				
18-35	2,22	2,32	2,24	2,24
36-50	2,28	2,11	2,11	2,23
50+	2,08	2,14	2,14	2,08
F Ratio	0,959	1,790	0,805	0,578
Σημαντικότητα	0,384	0,168	0,448	0,562
Επίπεδο Εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	2,27	2,13	2,14	2,30
Τριτοβάθμια	2,15	2,30	2,22	2,09
T Ratio	1,225	-1,577	-0,729	1,782
Σημαντικότητα	0,076	0,027	0,160	0,431

Η επόμενη δήλωση, αναφέρει πως «αν το νομοθετικό πλαίσιο γίνει πιο ξεκάθαρο, τότε και η πολιτική θα είναι πιο ξεκάθαρη». Το 64,2% των αντρών υποστηρίζουν πως όντως αυτό μπορεί να συμβεί, ενώ το ποσοστό των γυναικών αγγίζει το 61,3%. Ακριβώς επειδή η ερώτηση απαιτεί ιδιαίτερη προσέγγιση δεν είναι εύκολη η εξαγωγή, έστω και

πρώιμων συμπερασμάτων προτού αξιολογηθούν και τα υπόλοιπα ευρήματα.

Το 57,6% των νέων ηλικίας 18 έως 35 ετών βλέπουν θετικά τη θέση του μελετητή ενώ το 30,5% δε λαμβάνει ξεκάθαρη θέση. Αντίστοιχα το 63,5% της δεύτερης ομάδας τάσσεται και αυτό θετικά ενώ το αντίστοιχο ουδέτερο ποσοστό αγγίζει το 29,2% του συνόλου. Τέλος, η τρίτη ηλικιακή ομάδα είναι αυτή που κάνει πάλι την έκπληξη, καθώς το 72,9% υποστηρίζει την πεποίθηση του ερευνητή. Η υψηλή θετική ανταπόκριση και των τριών ηλικιακών ομάδων αποτυπώνει το αυτονόητο, το οποίο θέλει το «μη ξεκάθαρο» υπάρχον νομικό πλαίσιο, να δημιουργεί «ξεκάθαρα παραθυράκια» για να διαφεύγουν οι υπαίτιοι και οι διεφθαρμένοι. Αυτό γίνεται λοιπόν αντιληπτό και από τις τρεις ηλικιακές ομάδες, γι' αυτό και δείχνουν τόσο ηχηρά τη στάση τους. Τα υψηλά ποσοστά της τρίτης ομάδας, απλά καταδεικνύει την αγανάκτηση της μέσης ηλικίας αλλά και των συνταξιούχων· δύο ιδιαίτερα ευπαθής ηλικιακές ομάδες.

Διάγραμμα 4.7.1: Ποσοστό Συμφωνίας – Νομοθετικό Σύστημα και Πολιτική Διαφθορά

Η πρώτη ομάδα του επιπέδου εκπαίδευσης σε ποσοστό 65,2% δείχνει τη συμφωνία της, το 27% «ούτε συμφωνεί αλλά ούτε διαφωνεί» και μόλις το 7,3% διαφωνεί. Αρκετά μεγάλη απόκλιση εμφανίζεται στις δύο ομάδες, στα ποσοστά συμφωνίας καθώς η δεύτερη ομάδα συμφωνεί σε ποσοστό 59% ενώ μόλις το 13,9% διαφωνεί.

Σε αυτή την δήλωση, ισχύει πάλι μια αρκετά σοφή λαϊκή ρήση που θέλει τους «Έλληνες να τα ξέρουν όλα». Το ποσοστό θετικής στάσης της πρώτης ομάδας δείχνει ότι

οι άνθρωποι αυτοί ενώ δεν μπορούν εκ των πραγμάτων να έχουν μια σαφή και ολοκληρωμένη εικόνα για το νομικό σύστημα, αβίαστα θεωρούν ότι αυτό πρέπει να «ξεκαθαρίσει» κι έτσι αυτόματα γίνονται απόλυτοι. Το αρνητικό της υπόθεσης είναι ότι αρκετά μεγάλο ποσοστό και της δεύτερης ομάδα τάσσεται θετικά σε αυτή την ερώτηση και έτσι η στάση τους αυτή δε μπορεί να τους διαφοροποιήσει από τη προηγούμενη θεώρηση. Είναι ίσως αρνητικότερο, διότι οι άνθρωποι αυτοί θα έπρεπε να έχουν την ικανότητα να αντιληφθούν αυτό που δεν μπόρεσε να αντιληφθεί η πρώτη ομάδα. Το τραγικότερο όλων είναι τα πολύ μικρά ποσοστά αρνητικής ψήφου, γεγονός που ενισχύει την «θεωρία των μαζών», αφού μπορεί η ερώτηση αυτή να μη συνηγορεί εκατό τοις εκατό προς αυτό αλλά δίνει το στίγμα πως ολοένα και λιγότεροι άνθρωποι στις πιο σύνθετες καταστάσεις αδυνατούν να διακρίνουν τα μέρη που συνθέτουν το «κράμα», με αποτέλεσμα να αποδέχονται τις καταστάσεις και κυρίως τις πιο δύσκολες, ως ένα.

Η προτελευταία δήλωση είναι σύνθετη, καθώς δίχασε και προβληματίσε αρκετά μεγάλο αριθμό ερωτηθέντων. Προχωρώντας στην ανάλυση, οι άντρες με ποσοστό 65,3% βλέπουν θετικά τη θέση του ερευνητή ενώ το 27% αυτών δεν λαμβάνει ξεκάθαρη θέση. Μικρότερο είναι το ποσοστό των γυναικών στη θετική απάντηση αφού αυτό αγγίζει το 58,9% ενώ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των αντρών είναι το ποσοστό ουδετερότητας που αγγίζει το 32%. Μια πρώτη εξήγηση για το γεγονός που θέλει τις γυναίκες να εμφανίζουν μικρότερο ποσοστό θετικής στάσης, πιθανό να είναι ότι υφίσταται όντως διαχωρισμούς όπως άλλωστε ορίζει και το σύνταγμα, αλλά οι πολιτικοί εκμεταλλεύονται την ιδιότητα τους και παρεμβαίνουν «απειλητικά» κάποιες φορές προς τη δικαιοσύνη και το έργο της.

Η ανάλυση συνεχίζεται με την αξιολόγηση των ευρημάτων, τα οποία συνδέονται με τις ηλικιακές ομάδες. Το 59,8% της πρώτης ομάδας τάσσεται υπέρ της θέσης του μελετητή, το 31% τηρεί στάση ουδετερότητας και μόλις το 9% διαφωνεί. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη δεύτερη ηλικιακή ομάδα είναι 62,1% «συμφωνεί», το 30% «ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί» και το υπόλοιπο 7,8% διαφωνεί. Τέλος, η τελευταία ομάδα τάσσετε θετικά σε ποσοστό 66,2% «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», το 27% ενώ τέλος διαφωνεί το 6,7%.

Η συγκέντρωση προς τη θετική ανταπόκριση αλλά και προς τις μέσες τιμές αποτυπώνει την κατακλείδα θεώρηση της ερώτησης δύο της συγκεκριμένης ενότητας, ότι δηλαδή η πολιτική διαφθορά είναι ένα σύνθετο διαδικασιών και γεγονότων. Μπορεί στη προηγούμενη ερώτηση αυτό να μην έγινε αντιληπτό από το δείγμα του πληθυσμού, αλλά σε αυτή την δήλωση που αποκαλύφθηκε ένας «πιθανός» συσχετισμός, έγινε και εντονότερα αντιληπτός.

Για τους λάτρεις της βιασύνης του λόγου, μπορεί προηγούμενα να αναφέρθηκε ότι όντως υπάρχει σαφής διαχωρισμός των δυο αυτών εξουσιών, αλλά αμέσως μετά να πραγματοποιήθηκε ο συσχετισμός αυτών των δυο, προτείνεται ότι, μπορεί η διαφθορά των πολιτικών να «πιέζει» τη δικαστική εξουσία αλλά μετά η πρώτη είναι εκτεθειμένη στη δεύτερη. Αργά ή γρήγορα ο «θύτης» μετατρέπεται σε «θύμα» αφού η δικαστική εξουσία θα ζητήσει «χάρη» από την πολιτική κι έτσι πραγματοποιείται μια αέναη κατάσταση εναλλαγής ρόλων και εκατέρωθεν υποχρεώσεων.

Τώρα, το 62,5% της πρώτης ομάδας του επιπέδου εκπαίδευσης βλέπει θετικά την άποψη του συγγραφέα, ενώ οριακή είναι και η διαφορά συμφωνίας για τη δεύτερη ομάδα που φτάνει το 61%. Το γεγονός ότι το ποσοστό της πρώτης ομάδας είναι υψηλότερο από τη δεύτερη αν και η διαφορά είναι μικρή, μπορεί να εκληφθεί πως οι άνθρωποι αυτή δε είναι σε θέση να γνωρίζουν ότι οι ανώτεροι και ανώτατοι δικαστικοί «λειτουργοί» τοποθετούνται στις διάφορες θέσεις κατόπιν πολιτικής διαμεσολάβησης. Στο σημείο αυτό γεννάται και το φιλοσοφικό ερώτημα, αν η συνείδηση γέννησε την ηθική ή η ηθική τη συνείδηση και κατά πόσο αδέκαστη είναι η δικαιοσύνη.

Τελευταία δήλωση της ενότητας, η οποία δηλώνει πως «η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στη πολιτική μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης της ενημέρωσης των πολιτών.

Το 64,1% των γυναικών συμφωνούν ενώ λίγο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των αντρών το οποίο ανέρχεται στο 65,9%. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι υπάρχουν πολίτες και από τα δύο φύλα, σε ποσοστά 3,3% για τις γυναίκες και 3,9% για τους άντρες που τίθενται κατά της υπόθεσης. Ενώ η λογικότερη υπόθεση θα ήταν πως όλοι οι πολίτες

θα ήθελαν να έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση στη πληροφορία και διαμέσου αυτής θα υπήρχε η σταδιακή ελαχιστοποίηση του φαινομένου της διαφθοράς ωστόσο κάποιои βλέπουν αυτό αρνητικά. Εδώ εισέρχονται οι θεωρίες συνωμοσίας ή μάλλον είναι οι εξυπνότεροι όλων, αφού μπορεί να θεωρούν ότι η υπέρ του δέοντος ενημέρωση ενδέχεται να τους οδηγήσει σε μεγαλύτερη «ομηρία» από τα ΜΜΕ καθώς δε θα μπορούν να γνωρίζουν τους σκοπούς τους οποίους εξυπηρετούν.

Η πρώτη ηλικιακή ομάδα απαιτεί ενημέρωση με ποσοστό που ανέρχεται στο 65,5%, ακολουθεί η δεύτερη με ποσοστό λίγο πάνω από το 61% και τέλος η τρίτη ομάδα με ποσοστό γύρω στο 70,2%. Όμως η ενημέρωση διχάζει, αν δεν προβληματίζει, αφού το 23% της πρώτης ομάδας δε λαμβάνει ξεκάθαρη θέση, αντίστοιχα το 30% της δεύτερης και το 18,9% για τη τρίτη. Όπως γίνεται αντιληπτό, πολύ μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων επιθυμεί την ενημέρωση αλλά ωστόσο υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό για κάθε ομάδα το οποίο προκαλεί «ρήγμα» στα ευρήματα.

Τέλος το 61,1% της πρώτης ομάδας τους επιπέδου εκπαίδευσης απαντά θετικά στην ερώτηση, ενώ αντίστοιχα θετικά τάσσεται και η δεύτερη ομάδα σε ποσοστό 69,7%. Ο λόγος για τον οποίο η δεύτερη ομάδα παρουσιάζει μεγαλύτερο ποσοστό από τη πρώτη είναι γιατί ίσως να διαπιστώνουν πως η ενημέρωση είναι ελλιπής, κατόπιν διασταύρωσης των πηγών να διακρίνουν διαφορετικές προσεγγίσεις και κάλυψη των θεμάτων ή ακόμα να αντιλαμβάνονται την προσπάθεια «συνειδητής» υποβάθμισης των γεγονότων.

4.7.2 Κρίσεις και Διαφθορά: Οικονομία

Ήδη από το τρίτο κεφάλαιο, αναφέρθηκε ότι η προτελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου «κρίσεις και διαφθορά» είχε τμηματοποιηθεί σε τρεις ενότητες. Έτσι λοιπόν, το μέρος της ενότητας που ακολουθεί τοποθετείται στην οικονομική διάσταση των κρίσεων και της διαφθοράς.

Η πρώτη δήλωση λοιπόν αναφέρει πως «η οικονομική κρίση η οποία οφείλεται στη διαφθορά μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης των μηχανισμών ελέγχου». Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι το 68,1% των αντρών βλέπει θετικά την δυνατότητα ενίσχυσης των ελεγκτικών μηχανισμών ενώ και το 66,9% των γυναικών έχει

την ίδια άποψη. Η υψηλή συγκέντρωση θετικής στάσης καταδεικνύει σαφώς ότι οι πολίτες διακρίνουν μια δεδομένη «χαλάρωση» των θεσμών για αυτό απαιτούν περισσότερη ενίσχυση.

Παρόλα αυτά υπάρχει και αντίλογος, που θέλει το 10,6% των αντρών να μη συμφωνούν με τη θέση του μελετητή ενώ υπολογίσιμο είναι και το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών που φτάνει το 12,7%. Ο μεγαλύτερος βαθμός θετικής στάσης των αντρών, μπορεί να εκληφθεί ως ότι οι άντρες βρίσκονται σε μεγαλύτερο ποσοστό στη παραγωγική διαδικασία και γι αυτό ίσως να έχουν πιο «εμπεριστατωμένη» άποψη για την οικονομία. Αντίθετα όμως οι γυναίκες εμφανίζουν υψηλότερο ποσοστό αρνητικής στάσης γεγονός που κατά την άποψη του συγγραφέα, έγκειται στο ότι οι γυναίκες τελικά βλέπουν πιο ρεαλιστικά τα πράγματα και για αυτό πιστεύουν ότι η εξυγίανση δε μπορεί να επέλθει μονάχα διαμέσου των ελεγκτικών μηχανισμών.

Το 63,8% της πρώτης ηλικιακής ομάδας (18 – 35 ετών) τάσσεται υπέρ της θέσης του μελετητή, ενώ τα ποσοστά των άλλων δύο ομάδων είναι 70,7% για τη δεύτερη και 70,2% για τη τρίτη.

Από τα ευρήματα αυτά γίνεται αντιληπτό ότι μάλλον πιο «ψύχραιμοι» και πιο σκεπτικιστές μπορούν να θεωρηθούν όσο βρίσκονται στην πρώτη ομάδα και αυτό διότι παρά το νεαρό της ηλικίας τους (σε σχέση με τις άλλες δυο ομάδες) αντιλαμβάνονται ότι η μονοδιάστατη ή η μονόπλευρη αντιμετώπιση ενός τέτοιου ζητήματος μάλλον αστεία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί. Αντίθετα, πιο «θερμόαιμοι» ή πιο απογοητευμένοι είναι όσοι εντάσσονται στις άλλες δύο ομάδες. Ο «θερμοκεφαλισμός» των δύο τελευταίων ομάδων εμφανίζεται και στη προσπάθεια εξέτασης των μέσων τιμών αφού το 19,2% των 36 έως 50 ετών και το 16,2% των 50 και άνω, μπορούν να θεωρηθούν ότι οφείλονται ακριβώς στην αδυναμία τους να διακρίνουν καθαρά ή ακόμα και να τηρήσουν σε μεγαλύτερο βαθμό στάση αναμονής. Βέβαια, όταν οι άνθρωποι αυτοί, βρίσκονται επί σειρά ετών στην παραγωγική διαδικασία, οι οικονομικές και κοινωνικές τους υποχρεώσεις τόσο σε επίπεδο μονάδας όσο και σε οικογενειακό επίπεδο είναι αυξημένες μάλλον οι θεωρήσεις του συγγραφέα φαντάζουν στο πνεύμα τους αμπελοφιλοσοφίες

Προχωρώντας παρακάτω το 63% όσων εντάσσονται στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης βλέπουν θετικά το ενδεχόμενο ενίσχυσης των ελεγκτικών μηχανισμών, ενώ ακόμη υψηλότερο είναι το ποσοστό όσων εντάσσονται στη δεύτερη ομάδα, το οποίο ανέρχεται σε 73,2%. Το ενδιαφέρον είναι ότι η αρχική υπόθεση του μελετητή ήθελε όσους βρίσκονται στην δεύτερη ομάδα να συγκέντρωναν μικρότερο ποσοστό θετικής στάσης από όσους βρίσκονται στην πρώτη ομάδα. Υπήρχε λοιπόν η πεποίθηση ότι οι πιο μορφωμένοι άνθρωποι θα ήταν σε θέση να αντιληφθούν πιο εύκολα ότι η εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας σε καμία περίπτωση δε γίνεται να επέλθει μονάχα από την βελτίωση των ελεγκτικών μηχανισμών. Μάλλον οι άνθρωποι της «καθημερινότητας ή της πιάτσας» διαπιστώνουν σε άλλη μια ερώτηση το οφθαλμοφανές.

Η επόμενη δήλωση μπορεί να χαρακτηριστεί το δίχως άλλο ως σύνθετη όχι εξαιτίας της διατύπωσης της αλλά εξαιτίας των αντικειμένων που εμπεριέχει. Πιο συγκεκριμένα η ερώτηση αυτή αναφέρει ότι «η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην οικονομία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης του νομικού πλαισίου λειτουργίας της οικονομίας».

Το 66,4% των αντρών βλέπει θετικά το ενδεχόμενο να συμβεί κάτι τέτοιο, ενώ το ποσοστό των γυναικών που επίσης τάσσονται θετικά αγγίζει το 65,6%. Το πρώτο πράγμα το οποίο μπορεί να έχει λογική βάση για τα πιο πάνω ευρήματα, είναι ότι ο ερευνητής ως δια μαγείας εντόπισε εκείνο το δείγμα του πληθυσμού το οποίο έχει εντυφήσει στην επιστήμη των οικονομικών και στο εμπορικό δίκαιο. Μόλις ο $\frac{1}{5}$ άντρες και με ποσοστό που ανέρχεται στο 20,6% επιλέγει ως απάντηση του το «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», ενώ αντίστοιχα οι γυναίκες καταλαμβάνουν ποσοστό 23,1%.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας προχωρά πιο κάτω στην ανάλυση σύμφωνα με την ηλικία. Το 62,1% της πρώτης ηλικιακής ομάδας συμφωνεί με τη θέση του μελετητή, το 24% «ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί» και το υπόλοιπο 13,5% γενικά διαφωνεί. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη δεύτερη ομάδα ανέρχονται στο 68,5% όσων συμφωνούν, σε 22,8% όσων δε λαμβάνουν ξεκάθαρη θέση και σε 8,5% όσων διαφωνούν. Τέλος, η τρίτη ηλικιακή ομάδα συμφωνεί σε ποσοστό 70,2% «ούτε συμφωνεί ούτε και διαφωνεί» το 14,8% και διαφωνεί πάλι το 14,8%. Οι δύο τελευταίες ηλικιακές ομάδες και

κυρίως η τρίτη είναι οι ομάδες των ανθρώπων που χαρακτηρίζουν τα μέλη τους για την γνώση τους επί παντός επιστητού κατά το γνωστότερο όλων «ξερόλες». Για άλλη μια φορά, οι νεότεροι έδειξαν μια σχετική συγκράτηση έναντι των άλλων δυο ομάδων. Η τάση τους όμως είναι να ακολουθήσουν τα «χνάρια» των μεγαλύτερων κάνοντας πραγματικότητα την νευτώνεια εμπειρία του νόμου της βαρύτητας: «το μήλο κάτω από τη μηλιά».

Κλείνοντας την ανάλυση των ευρημάτων, σειρά έχει η εξέταση των στοιχείων όπως αυτά κατανέμονται στις δυο ομάδες επιπέδου εκπαίδευσης. Το 65,7% της πρώτης ομάδας βλέπει θετικά την πρόθεση να συμβεί κάτι τέτοιο, ενώ και το 66,2% όσων βρίσκονται στη δεύτερη ομάδα πιστεύει πως αυτό είναι αναγκαίο. Η μικρή απόκλιση της θετικής στάσης και για τις δυο ομάδες δείχνει ότι αβίαστα, ότι οι ερωτηθέντες ανεξάρτητα σε ποια ομάδα ανήκουν, απάντησαν την δήλωση. Αν δηλαδή, εμφανιζόταν μεγαλύτερο ποσοστό θετικής στάσης στη πρώτη ομάδα τότε περίτρανα θα ισχύει ο εισαγωγικός ισχυρισμός, ενώ αν συνέβαινε το αντίθετο τότε η κατάρρευση του θα ήταν πιθανή.

Η γενικότερη αυτή θεώρηση ίσως να θεμελιώνεται και από το μικρό ποσοστό ουδετερότητας που εμφανίζεται σε όλες τις κατηγορίες κοινωνικό – δημογραφικών χαρακτηριστικών. Δηλαδή το γεγονός, ότι δεν εμφανίζεται μεγάλος βαθμός ανταπόκρισης στην απάντηση «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ» όπου παραδοσιακά θα έπρεπε να υφίσταται ακριβώς επειδή η ερώτηση είναι σύνθετη καταδεικνύει ότι ελάχιστοι είναι αυτοί οι οποίοι αντελήφθησαν την βαρύτητα της ερώτησης.

Η τρίτη κατά σειρά δήλωση της ενότητας αυτής του ερωτηματολογίου αναφέρει πως «κρίση στην οικονομία εξαιτίας της διαφθοράς, μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης των πολιτικών διαφάνειας στις οικονομικές συναλλαγές».

Το 64,2% των αντρών λοιπόν θεωρεί πως αυτή είναι η μόνη λύση αφού απαντά θετικά στη θέση του συγγραφέα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών είναι 66%. Είναι λοιπόν δεδομένο ότι οι πλειοψηφία των πολιτών συμφωνεί με την αρχική πεποίθηση. Η μικρή απόκλιση που φέρνει τις γυναίκες πιο μπροστά στη κατάταξη μπορεί

να οφείλεται στο γεγονός ότι οι γυναίκες έρχονται αντιμέτωπες με διεφθαρμένους πολίτες περισσότερο συχνά, στο επίπεδο όμως χαμηλής διαφθοράς των οικονομικών συναλλαγών. Δηλαδή ακριβώς επειδή η γυναίκα μόλις από τις αρχές της δεκαετίας του 90΄ άρχισε ουσιαστικά να χειραφετείται κι επειδή αρκετά μεγάλο ποσοστό αυτών ασχολούνται με τα οικοκυρικά ακόμη και σήμερα, αυτό συνεπάγεται ότι η διαχείριση του οικογενειακού προϋπολογισμού πραγματοποιείται από τις γυναίκες. Εκείνος λοιπόν στην πιο απλή μορφή βιώνουν καθημερινά την διαφθορά και την ανυπαρξία μηχανισμών διαφάνειας στις οικονομικές συναλλαγές, όπως για παράδειγμα συμβαίνει στις υπαίθριες λαϊκές αγορές.

Πίνακας 4.7β: Κρίσεις και Διαφθορά: Οικονομία

	Διαφθορά στην οικονομία και ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου.	Διαφθορά στην οικονομία ενίσχυση του νομικού πλαισίου της οικονομίας	Διαφθορά στην οικονομία και πολιτικές διαφάνειας στις συναλλαγές	Διαφθορά στην οικονομία και φορολογικό σύστημα
Μέσος Όρος	2,18	2,23	2,18	2,10
Τυπική Απόκλιση	1,078	1,021	1,129	1,126
Φύλο				
Άνδρας	2,19	2,27	2,20	2,22
Γυναίκα	2,17	2,18	2,17	2,00
T Ratio	0,227	0,866	0,265	1,910
Σημαντικότητα	0,206	0,805	0,625	0,020
Ηλικία				
18-35	2,25	2,32	2,31	2,27
36- 50	2,09	2,11	2,05	1,99
50+	2,16	2,22	2,11	1,88
F Ratio	0,824	1,743	2,278	4,180
Σημαντικότητα	0,440	0,176	0,104	0,016
Επίπεδο Εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	2,24	2,22	2,21	2,11
Τριτοβάθμια	2,09	2,23	2,15	2,08
T Ratio	1,359	-0,129	0,522	0,336
Σημαντικότητα	0,069	0,714	0,201	0,106

Το 61,5% των 18 έως 35 ετών τάσσεται θετικά με τη θέση του συγγραφέα ενώ μόλις ο ¼ ερωτώμενων διατηρεί ουδέτερη στάση με ποσοστό 24,2%. Αντίστοιχα η

δεύτερη ηλικιακή ομάδα με ποσοστό 68,5% βλέπει κι αυτή θετικά τα όσα υποστηρίζει ο μελετητής ενώ και σε αυτούς μόλις το 25% και ο ¼ δεν μπορούν να έχουν ξεκάθαρη θέση. Τέλος το 67,5% της τρίτης ηλικιακής ομάδας βλέπει θετικά και αυτή τη θέση του μελετητή ενώ και εδώ το 25% αυτών επιλέγει να απαντήσει πως «ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί». Επίσης, σχεδόν μηδενικά είναι τα ευρήματα για τις δυο τελευταίες ηλικιακές ομάδες.

Προφανέστατα, οι δυο τελευταίες ηλικιακές ομάδες βρίσκονται στη παραγωγική διαδικασία πολλά χρόνια για αυτό και είναι σε μεγαλύτερο ποσοστό πεπεισμένοι ότι η εξυγίανση στην οικονομία μπορεί να επιτευχθεί με την ενίσχυση των πολιτικών διαφάνειας. Η οικονομικής φύσεως συνδιαλλαγή με άλλους πολίτες ή με υπηρεσίες και οργανισμούς είναι μέρος της καθημερινότητας τους και για αυτό τηρούν αυτή τη στάση.

Προχωρώντας, παρακάτω το 63,4% όσων βρίσκονται στη πρώτη ομάδα των ατόμων με επίπεδο εκπαίδευσης πρώτης ή δεύτερης βαθμίδας συμφωνούν με τον ισχυρισμό, ενώ το 26,5% δε λαμβάνει ξεκάθαρη θέση. Από την άλλη πλευρά τώρα το 70,9% όσων κατέχουν επίπεδο εκπαίδευσης τρίτης βαθμίδας τάσσονται θετικά ενώ μόλις το 22,6% δεν μπορεί να λάβει σαφή θέση. Αντίστοιχα τα ποσοστά διαφωνίας ίσα που ξεπερνούν και για τις δυο ομάδες το 1%.

Οι λόγοι για τους οποίους η δεύτερη ομάδα εκπαιδευτικού επιπέδου εμφανίζει μεγαλύτερο ποσοστό θετικής στάσης, έγκειται στο γεγονός ότι η δήλωση είναι πιο συγκεκριμένη από τη προηγούμενη και για αυτό μπορούν να αντιληφθούν καλύτερα τις διαστάσεις της δήλωσης. Αντίθετα, η πρώτη ομάδα στη προηγούμενη ερώτηση η οποία ήταν γενικά τοποθετημένη, επέδειξε υψηλότατο βαθμό θετικής στάσης γεγονός που δε πραγματοποιήθηκε και στη τρέχουσα. Αυτό οφείλεται, στο γεγονός ότι οι περισσότεροι πολίτες μπορούν να λαμβάνουν ή να νομίζουν ότι λαμβάνουν θέση σε γενικά ζητήματα, αλλά σε ειδικότερη βάση ο βαθμός ανταπόκρισης τους μειώνεται εξαιτίας της αδυναμίας αξιολόγησης.

Τελευταία δήλωση της ενότητας Κρίσεις και Διαφθορά στην Οικονομία, αναφέρει πως «η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην οικονομία μπορεί να αντιμετωπιστεί

με τη δημιουργία ενός δικαιότερου φορολογικού συστήματος».

Προτού ξεκινήσει η ανάλυση των ευρημάτων πρέπει να πραγματοποιηθεί μια «προσπάθεια» αποσαφήνισης του όρου «δικαιότερου». Βασικό ερώτημα ποιο είναι το κριτήριο για το τι είναι δίκαιο και τι όχι. Το Ε9; Αν γίνει δεκτή αυτή η παραδοχή τότε όλοι, φτωχοί και πλούσιοι από τη σκοπιά του ο καθένας θα απαιτήσει η πλάστιγγα της φορολογικής δικαιοσύνης να γείρει προς την αντίθετη από αυτόν κατεύθυνση.

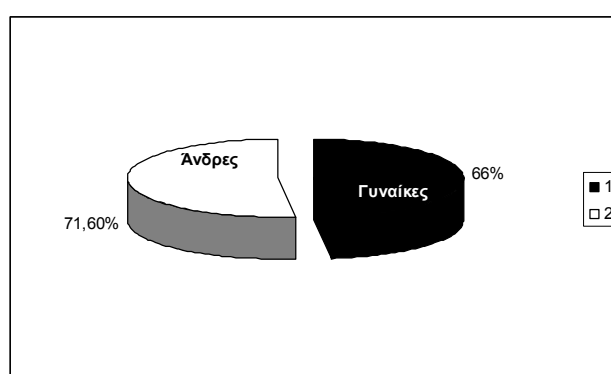
Κατά την άποψη όμως του συγγραφέα ο βαθμός της δικαιοσύνης του φορολογικού συστήματος έγκειται στα δυο θεμελιώδη συστατικά του μέρη· την οικονομική και την κοινωνική του διάσταση, αναμφίβολα. Ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να λειτουργεί το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας είναι σίγουρα έργο ανθρώπων σαφέστατα πιο καταρτισμένων από ότι ο συγγραφέας, στο οικονομικό – φοροτεχνικό επίπεδο, αλλά πιστεύεται ότι πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να μην αποτελεί τροχοπέδη για την ανάπτυξη, το εμπορικό ισοζύγιο και την διανομή του πλούτου στα κλιμάκια των εισοδημάτων. Ενώ από την κοινωνική της προσέγγιση, σαφέστατα θα πρέπει να τείνει στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και την προώθηση της κοινωνικής συνοχής.

Το 65,9% των αντρών τάσσεται υπέρ της θέσης του συγγραφέα ενώ αντίστοιχα οι γυναίκες συμφωνούν σε ποσοστό 71,6%. Ξεκάθαρα διαφαίνεται ότι οι γυναίκες πιστεύουν εντονότερα στην αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης διαμέσου της ενίσχυσης του φορολογικού συστήματος. Η άποψη τους αυτή βασίζεται στο ίδιο γεγονός που αναφέρθηκε και προηγούμενα, ότι δηλαδή οι γυναίκες είναι οι οικονομικοί διαχειριστές του οικογενειακού προϋπολογισμού και ως εκ τούτου αντιλαμβάνονται τις δυσκολίες και τις «άδικες» φορολογικές ρυθμίσεις στις οποίες υπάγονται τα κατώτερα και τα μεσαία εισοδήματα.

Η πρώτη ηλικιακή ομάδα (18 έως 35 ετών) τάσσονται υπέρ της θέσης του συγγραφέα σε ποσοστό 64,9%, όμως υψηλότερα ποσοστά θετικής στάσης έχουν οι άλλες δυο ηλικιακές ομάδες όπου η δεύτερη καταλαμβάνει ποσοστό το οποίο ανέρχεται στο 69,2% και η τρίτη με ποσοστό 78,3%. Το πολύ υψηλό ποσοστό της τρίτης ηλικιακής

ομάδας, πιθανό να εξηγείται σε άμεσο επίπεδο με την επιχειρηματική δραστηριότητα που πιθανό μπορεί οι άνθρωποι να ασκούν, ενώ σε έμμεσο επίπεδο να διαπιστώνουν ότι το φορολογικό σύστημα από το 74 και έπειτα δείχνει ολοένα και λιγότερο το κοινωνικό του πρόσωπο. Αυτό όμως που προκαλεί το ενδιαφέρον είναι ότι αρκετά υψηλό είναι το ποσοστό της πρώτης ηλικιακής ομάδας και αυτό μπορεί να εξηγηθεί ίσως από τις προκλήσεις που βιώνουν οι νέοι επιχειρηματίες.

Διάγραμμα 4.7.2: Ποσοστό Συμφωνίας- Διαφθορά στην Οικονομία και Φορολογικό Σύστημα

Ολοκληρώνοντας, το 67,1% όσων ανήκουν στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης υποστηρίζουν τη θέση του μελετητή ενώ το αντίστοιχο ποσοστό όσων βρίσκονται στη δεύτερη ομάδα αγγίζει το 71,5%. Τα ευρήματα αυτά δείχνουν ότι και οι δυο ομάδες αισθάνονται ότι υφίσταται ένα άδικο φορολογικό σύστημα, αλλά δεν είναι εφικτό να διαπιστωθεί όπως αναφέρθηκε κι στην αρχή, ποιο είναι το δίκαιο και ποιο το άδικο. Για λόγους κοινωνικής ευαισθησίας επιλέγεται η έννοια του δίκαιου να τείνει προς την υποστήριξη των ασθενέστερων εισοδημάτων. Έτσι λοιπόν η πρώτη ομάδα των ανθρώπων με εκπαιδευτικό επίπεδο πρώτης ή δεύτερης βαθμίδας, παραδοσιακά ανήκουν στα χαμηλά ή μεσαία εισοδήματα κι ως εκ τούτου είναι πολύ λογικό που εμφανίζουν αρκετά υψηλό ποσοστό θετικής στάσης.

4.7.3 Κρίσεις και Διαφθορά: Κοινωνία

Στο ίδιο πλαίσιο θα κινηθεί και αυτή η ενότητα, αφού τα συστατικά της μέρη είναι η κρίση και η διαφθορά στο κοινωνικό επίπεδο. Η πρώτη δήλωση επιδιώκει να διερευνήσει αν «η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά, είναι ικανή να αντιμετωπίσει την

κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην κοινωνία».

Το 59,7% των αντρών βλέπει θετικά τη στάση τους για συμμετοχή στα κοινά, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών ανέρχεται στο 61,3%. Αναμφίβολα και τα δυο φύλα νιώθουν την ανάγκη αλλά και βρίσκουν ελκυστική την ιδέα να συμμετάσχουν στα κοινά. Οι γυναίκες τάσσονται περισσότερο θετικά από τους άντρες εξαιτίας της ανάγκης που νιώθουν για το τερματισμό της φαλλοκρατίας και για την επί της ουσίας ισότητα. Αρκετά υψηλό είναι και το ποσοστό των αντρών που τηρεί στάση ουδετερότητας καθώς πιθανό να θεωρούν πως η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά δε θα επιφέρει ριζικές αλλαγές στη κοινωνία. Η στάση τους αυτή αποτυπώνεται σε ποσοστό 31,9%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών είναι 29,2%.

Οι νέοι ηλικίας από 18 έως 35 ετών τάσσονται θετικά σε ποσοστό 61%, ενώ οι άλλες δυο ομάδες καταλαμβάνουν ποσοστό 55% η δεύτερη και 70,2% η τρίτη. Η αρχική υπόθεση, βασίστηκε στο γεγονός ότι η ηλικιακή ομάδα με τους νεότερους ηλικιακά συμμετέχοντες θα εμφάνιζε και το υψηλότερο ποσοστό. Όμως διαπιστώνεται ότι αυτό συμβαίνει με την τρίτη ομάδα, η οποία δείχνει υψηλή ανταπόκριση προς τις θετικές τιμές διότι μπορεί να αισθάνονται «αδικημένοι» ή παραγκωνισμένοι από τη πολιτεία. Ίσως λοιπόν επικρατεί περισσότερο το αίσθημα της επιβεβαίωσης ότι ακόμη μπορούν να προσφέρουν έργο.

Το 57% όσων ανήκουν στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης βλέπουν θετικά αυτή την επιλογή, ενώ αρκετά υψηλότερο είναι το ποσοστό της δεύτερης ομάδας το οποίο ανέρχεται στο 65,1%. Η διαφορά αυτή πηγάζει από το γεγονός ότι οι άνθρωποι που κατέχουν ένα υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο θεωρούν ότι διαθέτουν και τα εχέγγυα για να προσφέρουν αποτελεσματικότερες και ποιοτικότερες υπηρεσίες. Αρκετά ουσιαστικό είναι και το 30,6% όσων τηρούν στάση αναμονής από τη πρώτη ομάδα και σε συνδυασμό με το όχι και τόσο υψηλό 57% θετικής στάσης, οι άνθρωποι αυτοί δείχνουν εμφανώς μια ωριμότητα στην αντίληψη.

Δεύτερη δήλωση της ενότητας και σειρά έχει η εξέταση του κοινωνικού κράτους πρόνοιας. Οι άνδρες σε ποσοστό που ανέρχεται στο 62,5% πιστεύουν ότι αυτό είναι

πιθανό ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών ανέρχεται στο 69,3%. Όλες αυτές οι ερωτήσεις οι οποίες εμπεριέχουν μια πολύ συγκεκριμένη μορφή και ύψος κοινωνικής προσέγγισης, αποτελούν «βούτυρο» για τις γυναίκες, οι οποίες δεν χάνουν την ευκαιρία για να δείξουν την θετική τους στάση. Έτσι λοιπόν και σε αυτή την ερώτηση ισχύει η ίδια θεώρηση όπως σε παρόμοιου ύψους προηγούμενες ερωτήσεις. Οι γυναίκες απλά έχουν βιώσει αρκετές φορές κοινωνικό αποκλεισμό εκμετάλλευσης και για αυτό εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά έναντι των αντρών. Στην αντίπερα όχθη το 29% των αντρών δεν αντιλαμβάνονται το συσχετισμό της δήλωσης και για αυτό επιλέγουν να τηρήσουν στάση αναμονής. Το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών ανέρχεται στο 20,7%.

Προχωρώντας παρακάτω, το 68,3% της πρώτης ηλικιακής ομάδας τάσσεται υπέρ της θέσης του ερευνητή, ενώ μόλις το 9,6% βλέπουν αρνητικά κάτι τέτοιο. Αντίστοιχα για τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες τα ποσοστά που παρατηρούνται ανέρχονται σε 57,1% και 10% για τις αντίστοιχες απαντήσεις της δεύτερης ηλικιακής ομάδας ενώ για τη τρίτη τα ποσοστά που εμφανίζονται είναι 78,3% και 6,7% αντίστοιχα. Η τρίτη ηλικιακή ομάδα βλέπει θετικότερα των άλλων δυο τη θέση του ερευνητή διότι, στις τάξεις της περιλαμβάνονται άτομα τα οποία είτε βρίσκονται ήδη σε σύνταξη είτε είναι στη διαδικασία συνταξιοδότησης, κι ως εκ τούτου η πρόνοια είναι ένα από τα ζητήματα που απασχολούν τις ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες.

Το 65,2% των λιγότερων μορφωμένων ανθρώπων συμφωνεί έως συμφωνεί απόλυτα, με τη θέση του ερευνητή ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της δεύτερης ομάδας ανέρχεται σε 67,4%. Η πλειοψηφική θετική στάση και των δύο ομάδων προφανώς καταδεικνύει την αγωνία τους για το αβέβαιο μέλλον. Το ασφαλιστικό το οποίο αποτελεί το πλέον ακανθώδες ζήτημα της ελληνικής κοινωνίας τα τελευταία 20 χρόνια, αποτελεί σαφέστατα το θεμελιώδη πυλώνα πάνω στον οποίο δομείται το κοινωνικό κατασκεύασμα που καλείται κράτος κοινωνικού δικαίου και πρόνοιας.

Προτελευταία δήλωση της ενότητας και σειρά έχει η εξέταση των πολιτικών εκείνων οι οποίες θα συντελέσουν στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων. Το 59,7% των αντρών θεωρούν ότι αυτό μπορεί να συντελέσει στη μείωση της κοινωνικής κρίσης η οποία πηγάζει από τη διαφθορά, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών ανέρχεται στο

69,8%.

Πίνακας 4.7γ: Κρίσεις και Διαφθορά: Κοινωνία

	Διαφθορά στην κοινωνία και συμμετοχή των πολιτών στα κοινά	Διαφθορά στην κοινωνία και κοινωνικό κράτος πρόνοιας	Διαφθορά στην κοινωνία και πολιτικές μείωσης κοινωνικών ανισοτήτων	Διαφθορά στην κοινωνία και ενημέρωση των πολιτών για τις επιπτώσεις στη ζωή τους
Μέσος Όρος	2,24	2,19	2,20	2,15
Τυπική Απόκλιση	1,015	1,022	0,919	0,946
Φύλο				
Άνδρας	2,27	2,25	2,27	2,19
Γυναίκα	2,21	2,15	2,15	2,11
T Ratio	0,532	1,014	1,309	0,848
Σημαντικότητα	0,807	0,887	0,071	0,812
Ηλικία				
18-35	2,24	2,21	2,22	2,22
36-50	2,36	2,31	2,16	2,15
50+	2,01	1,93	2,23	2,00
F Ratio	2,835	3,456	0,186	1,211
Σημαντικότητα	0,060	0,033	0,830	0,299
Επίπεδο Εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	2,32	2,25	2,23	2,11
Τριτοβάθμια	2,14	2,13	2,17	2,19
T Ratio	1,736	1,140	0,638	-0,854
Σημαντικότητα	0,014	0,289	0,066	0,371

Άλλη μια δήλωση «κομμένη και ραμμένη» στα μέτρα των γυναικών και οι προηγούμενες θεωρήσεις επιτέλους ισχυροποιούνται και θεμελιώνονται. Όμως το 32,9% των αντρών και το 24% γυναικών, τηρούν στάση ουδετερότητας καθώς δε μπορούν να εντοπίσουν τους πιθανούς δεσμούς. Η αλήθεια είναι ότι η εξυγίανση στη κοινωνία μέσω της ελαχιστοποίησης των κοινωνικών ανισοτήτων επέρχεται έμμεσα και σε μακροχρόνιο ορίζοντα, για αυτό και υπάρχει μια υψηλή τάση στην ουδετερότητα των ερωτηθέντων.

Η πρώτη ηλικιακή ομάδα με ποσοστό 67,7% βλέπει πως κάτι τέτοιο είναι πιθανό να συμβεί και για αυτό τάσσεται θετικά στις απαντήσεις του. Το 63,5% της δεύτερης ομάδας (36 έως 50 ετών) απαντούν και αυτοί θετικά ενώ η τρίτη ηλικιακή ομάδα

τάσσεται θετικά σε ποσοστό 62,1%. Αναμενόμενο ήταν το ποσοστό οι νέοι 18 έως 35 ετών να εμφανίσουν υψηλότερο ποσοστό θετικής στάσης έναντι των άλλων δυο, κι αυτό διότι οι νεότεροι διακατέχονται από το αίσθημα της επαναστατικότητας και του ουμανισμού και επιδιώκουν έστω και «θεωρητικά» την προώθηση της ισότητας και της άμβλυνσης των ανισοτήτων.

Αναλύοντας τα ευρήματα όπως αυτά κατηγοριοποιούνται στις δυο ομάδες επιπέδου εκπαίδευσης, παρατηρείται ότι το 61,1% των ερωτηθέντων της πρώτης ομάδας τάσσεται υπέρ της θέσης του συγγραφέα ενώ το 31,5% του συνόλου δεν λαμβάνει ξεκάθαρη θέση. Αντίστοιχα η δεύτερη ομάδα εμφανίζει ποσοστό συμφωνίας 70,3% και ουδετερότητας 23,8%. Θεωρείται ότι η αυξημένη θετική τάση της δεύτερης ομάδα έγκειται καθαρά για λόγους ουσιαστικότερης κατανόησης των διαστάσεων της δήλωσης από ότι η πρώτη ομάδα· αλλά παρόλα αυτά εμμένει σε ένα καθαρά θεωρητικό πλαίσιο, κι όχι επειδή μπορεί να απειλούνται ή να διαισθάνονται τις κοινωνικές ανισότητες.

Τελευταία δήλωση της ενότητας και σειρά έχει η μείωση της κοινωνικής κρίσης η οποία οφείλεται στη διαφθορά μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενημέρωσης των πολιτών για το βαθμό επηρεασμού που προκαλεί η διαφθορά στη ζωή τους.

Το 61,4% των αντρών βλέπει θετικά τη προοπτική της ενημέρωσης ενώ και το 69,3% των γυναικών συμφωνεί προς αυτή τη λύση. Τα υψηλά ποσοστά και για τα δυο φύλα πιθανό να οφείλονται στο γεγονός ότι οι πολίτες έχουν αρχίσει να μετατρέπονται από «κριτικό κοινό» σε φιλοθεάμον». Επίσης ο δικολάβος του διαβόλου μπορεί να επικαλεστεί το προφανές ότι η ενημέρωση και η έκθεση των διεφθαρμένων στη δημόσια θέα ή καλύτερα στη δημόσια ενημέρωση, θα οδηγήσει σε παραιτήσεις, διώξεις και σημαντικό λόγο-εμπόδιο για τους «λιλιπούτειους» και «εκκολαπτόμενους» κοινωνικούς λειτουργούς.

Το 66,1% της πρώτης ηλικιακής ομάδας βλέπει θετικά κάτι τέτοιο, ενώ το 33,3% δεν είναι σίγουροι αν αυτό θα επιφέρει θετικά αποτελέσματα και για αυτό τάσσονται με το «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ». Το 62,8% της δεύτερης ηλικιακής ομάδας τάσσεται και αυτό θετικά ενώ το αντίστοιχο ποσοστό ουδετερότητας ανέρχεται στο 31,4%. Τέλος,

η τρίτη ηλικιακή ομάδα εμφανίζει θετική στάση σε ποσοστό 70,2% ενώ στάση ουδετερότητας σε ποσοστό 22,9%. Αν και αρκετά υψηλό το ποσοστό της πρώτης ηλικιακής ομάδας στο επίπεδο της συμφωνίας, εντούτοις παραμένει χαμηλότερο των άλλων δυο εξαιτίας του γεγονότος, ότι οι νεότεροι άνθρωποι βλέπουν την ενημέρωση και τα κανάλια επικοινωνίας με δυσπιστία εξαιτίας του «αμαρτωλού» παρελθόντος τους και της αδυναμίας από μέρους τους να διακρίνουν τους σκοπούς και τα κίνητρα που «καθοδηγούν την ενημέρωση».

Το 66,6% όσων ανήκουν στη πρώτη ομάδα εκπαιδευτικού επιπέδου επιλέγουν να συμφωνήσουν με τη θέση του μελετητή ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της δεύτερης ομάδας ανέρχεται στο 64,5%. Αντίθετα μόλις το 5,9% της πρώτης ομάδας και το 7,5% της δεύτερης βλέπουν αρνητικά όσα υποστηρίζει ο συγγραφέας. Η μικρή διαφορά θετικής στάσης δε μπορεί να δημιουργήσει ρήγμα στη γενικευμένη ανάγκη για συνεχή ενημέρωση των πολιτών, για αυτό και εμφανίζεται σύγκλιση απόψεων και στις δύο ομάδες.

4.8 Διαφήμιση, Διαφθορά και Κρίσεις

Τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου και κατ' επέκταση και της έρευνας είναι αυτή που εξετάζει σε ένα γενικότερο πλαίσιο τον συνδυασμό της Διαφήμισης, της Διαφθοράς και των Κρίσεων. Ξεκινώντας λοιπόν την ανάλυση, η πρώτη δήλωση της ενότητας επιδιώκει να διερευνήσει αν «σε περίπτωση που διαφημιστούν τα οφέλη από τη μείωση της διαφθοράς, αυτό θα οδηγήσει στη μείωση του φαινομένου».

Κάτι παραπάνω από τους μισούς άντρες, δηλαδή το 53% βλέπουν θετικά μια τέτοια ενέργεια, ενώ το ποσοστό των γυναικών είναι ακόμη μικρότερο καθώς ανέρχεται στο 44,8%. Και τα δύο φύλα λοιπόν βλέπουν με δυσπιστία μια τέτοια ενέργεια, γεγονός που αποτυπώνεται ξεκάθαρα στα αρκετά υψηλά ποσοστά αρνητικής στάσης, όπου το 16,7% των ανδρών τάσσεται αρνητικά ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών αγγίζει το 23,5%. Οι γυναίκες εμφανίζονται πιο διστακτικές συνολικά, καθώς πιθανό να αναγνωρίζουν την επιρροή που ασκούν οι πολιτικοί στα ΜΜΕ με αποτέλεσμα οι πληροφορίες να «διωλίζονται».

Πίνακας 4.8α: Διαφήμιση, Διαφθορά και Κρίσεις

	Διαφημιστικά οφέλη από τη μείωση της διαφθοράς	Διαφήμιση των μέτρων μείωσης της διαφθοράς για καλύτερη επιβολή	Διαφήμιση της αναγκαιότητας μείωσης της διαφθοράς και αφύπνιση των πολιτών	Αύξηση της συμμετοχικής διαδικασίας μέσω της διαφήμισης
Μέσος Όρος	2,62	2,48	2,28	2,32
Τυπική Απόκλιση	1,089	1,012	1,010	0,946
Φύλο				
Ανδρας	2,54	2,40	2,33	2,37
Γυναίκα	2,68	2,55	2,25	2,28
T Ratio	-1,287	-1,412	0,813	0,941
Σημαντικότητα	0,549	0,784	0,021	0,427
Ηλικία				
18-35	2,73	2,51	2,30	2,37
36-50	2,56	2,48	2,34	2,31
50+	2,46	2,42	2,15	2,22
F Ratio	1,880	0,202	0,868	0,734
Σημαντικότητα	0,154	0,816	0,420	0,481
Επίπεδο Εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	2,47	2,37	2,26	2,32
Τριτοβάθμια	2,80	2,62	2,31	2,32
T Ratio	-2,982	-2,317	-0,521	-0,001
Σημαντικότητα	0,280	0,011	0,329	0,432

Πιο δύσπιστοι από τις τρεις ηλικιακές ομάδες είναι οι νεότεροι (18 έως 35 ετών) καθώς μόλις το 43,5% εξ' αυτών βλέπει θετικά αυτή τη προοπτική. Η δεύτερη ηλικιακή ομάδα συμφωνεί σε ποσοστό 52,1% και η τρίτη σε ποσοστό 67,5%. Η υψηλότερη θετική στάση της τρίτης ομάδας πιθανότατα να πηγάζει από μια ιδεατή κατάσταση η οποία αναφέρεται σε πλήρης αυτονομία και χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις ΜΜΕ. Βέβαια, υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις που η δημοσιοποίηση των θετικών αποτελεσμάτων από τη μείωση της διαφθοράς, οδήγησε έστω και για μικρό χρονικό διάστημα στη μείωση του φαινομένου.

Προχωρώντας παρακάτω, το 57% όσων ανήκουν στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης βλέπει θετικά αυτή τη προοπτική ενώ αντίστοιχα η δεύτερη ομάδα τάσσεται

θετικά σε ποσοστό το οποίο ανέρχεται μόλις και μετά βίας στο 37,7%. Το συγκεκριμένο εύρημα αποτελεί αναμφίβολα το μικρότερο θετικό εύρημα της ανάλυσης των στοιχείων της έρευνας συνολικά. Μπορεί το συγκεκριμένο εύρημα να αποτελεί ένα εντυπωσιακά χαμηλό αποτέλεσμα, ωστόσο δεν αποτελεί σημείο αναφοράς και περαιτέρω μελέτης, κι αυτό διότι πίσω από το αποτέλεσμα αυτό «κρύβεται» η κριτική σκέψη των ανθρώπων οι οποίοι κατέχουν υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο.

Το εντυπωσιακό είναι ότι το ποσοστό συμφωνίας της πρώτης ομάδας δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό κι αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι άνθρωποι αυτοί έχουν την ικανότητα να αντιληφθούν εάν η πρακτική αυτή είναι άνευ τιμήματος. Αρκετά ενδιαφέροντα είναι και τα ευρήματα τα οποία αναφέρονται στις κεντρικές τάσεις του «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ» καθώς αυτά ανέρχονται στο 26,5% για τη πρώτη ομάδα και στο 36,6% για τη δεύτερη. Αποτελέσματα τα οποία ενισχύουν το πιο πάνω ισχυρισμό.

Η δεύτερη δήλωση αναφέρει πως «αν διαφημιστούν τα μέτρα μείωσης για τη καταπολέμηση της διαφθοράς, αυτό μπορεί να οδηγήσει στην καλύτερη επιβολή τους.». Έτσι λοιπόν, το 59,7% των αντρών συμφωνεί με τη θέση του ερευνητή ενώ αρκετά μικρότερο είναι το ποσοστό συμφωνίας των γυναικών, καθώς αυτό ανέρχεται στο 48,5%. Αξιόλογα είναι τα ευρήματα και στη κεντρική τάση καθώς ο ¼ άνδρες με ποσοστό 26,8% δεν μπορεί να διακρίνει τα οφέλη, ενώ αρκετά υψηλότερο είναι το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών, το οποίο αγγίζει το 36,3%. Επίσης σκόπιμο θα ήταν να αναφερθούν και τα ποσοστά αρνητισμού καθώς οι άνδρες διαφωνούν κατά 12,8% ενώ οι γυναίκες κατά 15%. Τα ευρήματα όπως αυτά κατανέμονται και για τα δυο φύλα δε μπορούν να αποτυπώσουν μια ξεκάθαρη άποψη ούτε καν να στοιχειοθετήσουν μια αρχική υπόθεση.

Περνώντας στην ανάλυση των ευρημάτων για τις ηλικιακές ομάδες, οι νέοι 18 έως 35 ετών, ίσα που προσεγγίζουν το 51% όσων συμφωνούν. Αυξημένη εμφανίζεται η κεντρική τάση της πρώτης ηλικιακής ομάδας η οποία ανέρχεται στο 35%, ενώ το υπόλοιπο 13,4% καλύπτει τους διαφωνούντες. Λίγο υψηλότερο το ποσοστό της δεύτερης ηλικιακής ομάδας για τα επίπεδα συμφωνίας καθώς αυτό ανέρχεται στο 55% ενώ

κεντρική τάση προσμετρείται στο 30%. Η τρίτη ηλικιακή ομάδα εμφανίζει ποσοστά συμφωνίας λίγο υψηλότερα από ότι η δεύτερη, δηλαδή 56,7% και κεντρική τάση 29,7%.

Συνεχίζοντας την παρουσίαση των ευρημάτων, το 59,3% όσων ανήκουν στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης συμφωνεί με τη θέση του ερευνητή ενώ το ποσοστό της δεύτερης ομάδας προσμετράται στο 46,5%. Τώρα και για τις δυο αυτές ομάδες οι κεντρικές τάσεις εμφανίζουν τα ακόλουθα αποτελέσματα: 31% για τη πρώτη ομάδα και 33,7% για τη δεύτερη.

Αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας η υπόθεση η οποία γεννάται αναφέρεται σε ένα έμμεσο όφελος από τη διαφήμιση για τη μείωση της διαφθοράς. Η καλύτερη επιβολή των μέτρων μπορεί να βοηθήσει στη μείωση της διαφθοράς μέσω της διαφήμισης, μόνο με ένα συγκεκριμένο τρόπο: αυτόν της αναγνώρισης των δικαιωμάτων των πολιτών. Έτσι λοιπόν αν ο πολίτης γνωρίζει ποια είναι τα μέτρα τα οποία προωθούνται, στη βάση των οποίων αναγνωρίζει τα δικαιώματα του τότε ο κίνδυνος εκμετάλλευσης του που συνιστά φαινόμενο διαφθοράς ελαχιστοποιείται.

Με βάση αυτή την υπόθεση, οι άντρες εμφανίζονται πιο θετικοί σε κάτι τέτοιο, ενώ το πιο ενδιαφέρον όλων είναι το ποσοστό της πρώτης ομάδας επιπέδου εκπαίδευσης, η οποία παρουσιάζει εντονότερη θετική στάση από ότι η δεύτερη γεγονός που ενισχύει, ότι οι άνθρωποι αυτοί μπορεί να έχουν τελικά ποιο διευρυμένους ορίζοντες ή δε γνωρίζουν τα δικαιώματα τους κι αυτό να τους στερεί ή να επισύρει την εκμετάλλευση τους από τρίτους.

Η τρίτη δήλωση αναφέρει πως «αν διαφημιστεί η αναγκαιότητα για μείωση της διαφθοράς τότε μπορεί οι πολίτες να αφυπνιστούν». Η ανάλυση συνιστά πως το 60,3% των ανδρών συμφωνεί με τη θέση του μελετητή ενώ αντίστοιχα οι γυναίκες συμφωνούν σε ποσοστό 64,6%. Αρχικά, πρέπει να ειπωθεί ότι και τα δυο φύλα αισθάνονται την ανάγκη της αφύπνισης των πολιτών, όπως άλλωστε μαρτυρούν τα ποσοστά θετικής στάσης, με εντονότερη αυτή των γυναικών. Το αυξημένο ποσοστό θετικής στάσης των γυναικών έναντι του αντίστοιχου των αντρών, πιθανόν να αποτυπώνει ότι στην καταρρέουσα ελληνική φαλλοκρατική κοινωνία οι γυναίκες που έως και πριν από λίγα

χρόνια ήταν στο περιθώριο βλέπουν ξεκάθαρα ότι η αφύπνιση κυρίως και των υπολοίπων γυναικών να σηματοδοτήσει μια νέα κοινωνικό – πολιτική εποχή.

Το 64,4% της πρώτης ηλικιακής ομάδας τάσσεται θετικά με τη θέση του μελετηρά, ενώ τα ποσοστά των άλλων δυο ομάδων ανέρχονται σε 59,2% για τη δεύτερη και σε 64,8% για τη τρίτη. Το ουσιαστικότερο ίσως εύρημα εξ' αυτών είναι, αυτό της τρίτης ομάδας καθώς πιθανόν να αποτυπώνει την αγωνία των ανθρώπων της μέσης ηλικίας για το μέλλον των παιδιών τους και τη συνεχιζόμενη αποχή τους από τα κοινά. Υπάρχει βεβαία ένα κομβικό σημείο το οποίο αναφέρει πως η αντοχή δε συνεπάγεται και τον εφησυχασμό των πολιτών, απλά μπορεί οι πολίτες και κυρίως οι νεότεροι να «συντηρούν» κλίμα νωχελικότητας, με σκοπό να διατηρούν τη ψευδαίσθηση της απάθειας για αυτούς οι οποίοι θεωρούν πως είναι οι «οι κρατούντες της εξουσίας».

Προχωρώντας ένα βήμα πιο πέρα, το 63,9% των πολιτών οι οποίοι ανήκουν στη πρώτη ομάδα του επιπέδου εκπαίδευσης βλέπουν θετικά μια τέτοια προοπτική, ενώ αρκετά υψηλό είναι και το ποσοστό συμφωνίας και για τη δεύτερη ομάδα. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι ερωτήσεις δυο και τρία βρίσκονται σε άμεση συνάφεια κι αν γίνει δεκτός ο τελικός ισχυρισμός της προηγούμενης ερώτησης, τότε το υψηλό ποσοστό συμφωνίας της πρώτης ομάδας θα συνηγορήσει για την θεμελίωση του ανώτερου ισχυρισμού.

Σε ένα κόσμο που θα έπρεπε να προωθούνται οι ιδέες κυρίως από αυτούς που τις δημιουργούν, όπου στη προκειμένη περίπτωση είναι οι άνθρωποι οι οποίοι κατέχουν υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης, αντίθετα μπορεί να θεωρηθεί εξαιτίας του ουσιαστικά μικρότερου ποσοστού θετικής στάσης, ότι οι άνθρωποι αυτοί ίσως και να εξυπηρετούνται από τη «νάρκωση» των συμπολιτών τους, μιας και αυτοί έχουν περισσότερες ευκαιρίες στην ιεραρχία της παγκοσμιοποίησης.

Συνεχίζοντας την ανάλυση των ευρημάτων σειρά έχει η δήλωση η οποία δηλώνει πως «η συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων με σκοπό τη μείωση της διαφθοράς μπορεί να αυξήσει τη συμμετοχή τους».

Το 55,8% των αντρών τάσσεται υπέρ της θέσης του συγγραφέα ενώ λίγο μεγαλύτερο είναι και το ποσοστό των γυναικών, το οποίο ανέρχεται στο 60,8%. Είναι εμφανές σε όποια δήλωση και αν ζητηθεί η συμμετοχή των πολιτών οι γυναίκες δε κρύβουν την επιθυμία τους, γεγονός το οποίο μπορεί να πηγάζει, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενες υποθέσεις, από τη καταπίεση που μπορεί να έχουν υποστεί εξαιτίας της ανδροκρατούμενης παρουσίας στα κοινά.

Αρκετά υψηλά είναι τα ποσοστά κεντρικών τάσεων καθώς το 32,4% αντρών επιλέγει να απαντήσει πως «ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί», ενώ αντίστοιχα οι γυναίκες συγκεντρώνουν ποσοστό 30,1%. Στην ουσία η δήλωση θίγει άμεσα το κατά πόσο πιστεύουν οι πολίτες ότι η συμμετοχή τους θα οδηγήσει στη μείωση της διαφθοράς. Το υψηλό ποσοστό γύρω από τις κεντρικές τιμές είναι ιδιαίτερα ουσιαστικό διότι οι ερωτώμενοι δε μπορούν να γνωρίζουν σε ποιο επίπεδο αποφάσεων θα μπορούσε να εισακουστεί η άποψη τους, γι' αυτό και εμφανίζονται διστακτικοί.

Προχωρώντας παρακάτω το 58,7% της πρώτης ηλικιακής ομάδας βλέπει θετικά μια τέτοια προοπτική, ενώ το 28,2% δεν είναι σε θέση να λάβει μια ξεκάθαρη θέση. Τέλος το 12,9% βλέπει αρνητικά τα όσα υποστηρίζει ο συγγραφέας. Η δεύτερη ηλικιακή ομάδα δεν διαφοροποιεί και ιδιαίτερα την θετική της στάση από τη πρώτη καθώς συγκεντρώνει ποσοστό 58,5%. Το ποσοστό μετριοπάθειας για αυτήν την ηλικιακή ομάδα ανέρχεται στο 33,5% και αρνητισμού στο 7,8%. Η τρίτη ομάδα εμφανίζει τα εξής ποσοστά 58,1%, 33,7% και 8,1% για τις αντίστοιχες απαντήσεις – στάσεις. Σε γενικές γραμμές δεν παρατηρούνται μεγάλες διακυμάνσεις μεταξύ των ομάδων και αυτό είναι δείγμα της ανάγκης για παροχή και εκχώρηση πρωτοβουλιών στους πολίτες.

Αρκετά έντονα νιώθουν την ανάγκη αυτή όσοι βρίσκονται στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης καθώς το ποσοστό τους ανέρχεται στο 57%. Σίγουρα το ποσοστό αυτό δεν είναι η συντριπτική πλειοψηφία, κι αυτό διότι οι άνθρωποι αυτοί ίσως να έχουν επίγνωση ότι οι πολιτικές αποφάσεις είναι ιδιαίτερα βαρυσήμαντες. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από το αρκετά υψηλό ποσοστό κεντρικής τάσης το οποίο ανέρχεται στα 34,7%. Στην αντίπερα όχθη, όσοι βρίσκονται στη δεύτερη κατηγορία, τάσσονται θετικά σε ποσοστό 60,4%. Αρκετά υψηλό το ποσοστό αυτό, αλλά όχι αρκετά υψηλότερο από το

αντίστοιχο της πρώτης ομάδας. Σαφέστατα οι άνθρωποι αυτοί νιώθουν, αισθάνονται αλλά και μπορούν με βάση τα τυπικά τους προσόντα, κοντοστέκονται όμως διότι δεν μπορούν να αναγνωρίσουν, όπως αναφέρθηκε και προηγούμενα, σε ποιο επίπεδο θα λάβουν αποφάσεις και ακόμη πιο σημαντικό αν θα εξυπηρετούν το κοινό όλων ή ημετέρων γεγονός που καταδεικνύεται από το 26,7% των αναποφάσιστων.

Πίνακας 4.8β: Διαφήμιση, Διαφθορά και Κρίσεις

	Ενίσχυση κοινωνικού κράτους μέσω της διαφήμισης της λήψης αποφάσεων των πολιτών	Οικονομική διαφάνεια και ενίσχυση της λήψης αποφάσεων των πολιτών μέσω της διαφήμιση.	Η διαφήμιση στην αντιμετώπιση οικονομικών κρίσεων	Η διαφήμιση στην αντιμετώπιση κοινωνικών κρίσεων
Μέσος Όρος	2,35	2,32	2,25	2,32
Τυπική Απόκλιση	0,978	0,976	1,024	1,076
Φύλο				
Ανδρας	2,32	2,36	2,27	2,36
Γυναίκα	2,37	2,29	2,23	2,29
T Ratio	0,509	0,707	0,356	0,646
Σημαντικότητα	0,489	0,808	0,473	0,905
Ηλικία				
18-35	2,38	2,42	2,32	2,40
36-50	2,34	2,29	2,22	2,28
50+	2,28	2,12	2,12	2,24
F Ratio	0,280	2,621	1,074	0,722
Σημαντικότητα	0,074	0,074	0,343	0,486
Επίπεδο Εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια	2,30	2,25	2,20	2,32
Τριτοβάθμια	2,42	2,41	2,31	2,33
T Ratio	-1,223	-1,575	-1,128	-0,013
Σημαντικότητα	0,379	0,180	0,063	0,170

Η πέμπτη δήλωση επιδιώκει να εξετάσει αν «η διαφήμιση για την ανάγκη συμμετοχής των πολιτών στη λήψη αποφάσεων της ενίσχυση του κοινωνικού κράτους μπορεί να αυξήσει τη συμμετοχή τους. Ο όρος «κοινωνικό κράτος» αναφέρεται στις ίσες ευκαιρίες στη παιδεία και στη γενικευμένη ανοιχτή πρόσβαση στη γνώση, στην

απρόσκοπτη και ανιδιοτελή μέριμνα υγειονομικής φύσης και τέλος στη συνεχή επαγρύπνηση για τη μείωση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.

Το 59,7% των αντρών βλέπει θετικά μια τέτοια προοπτική, το 28,4% «ούτε συμφωνεί – ούτε διαφωνεί» και το υπόλοιπο 11,1% βλέπει αρνητικά το γεγονός. Αντίστοιχα, οι γυναίκες συμφωνούν σε ποσοστό 55,1%, τηρεί στάση ουδετερότητας το 35,3% και διαφωνεί το 9,4%. Είναι πλέον προφανές ότι η θετική στάση δε σημειώνει πλειοψηφικά ποσοστά τα οποία να ξεπερνούν το 60%, αλλά παρατηρείται μια σταθερά ανοδική τάση των κεντρικών τιμών. Συμπεραίνεται λοιπόν ότι υπάρχουν άλλα κίνητρα ή άλλες κινητήριες δυνάμεις που μπορούν να ωθήσουν στην ενεργοποίηση των πολιτών και όχι μονάχα η διαφήμιση.

Το 58,7% της πρώτης ηλικιακής ομάδας βλέπει θετικά την πρόθεση του συγγραφέα, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά θετικής στάσης για τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες είναι 54,2% για τη δεύτερη και 59,4%. Αναμενόμενο μπορεί να κριθεί το γεγονός ότι η πρώτη και η τρίτη ηλικιακή ομάδα εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά. Η μεν πρώτη, πιθανό να θεωρεί ότι θα ήταν καλό για τη πολιτεία και τη κοινωνία να εισακουστεί η άποψη των νεότερων ανθρώπων, στο πνεύμα των «φρέσκων ιδεών», ενώ η δεύτερη ομάδα πιθανό να τάσσεται υπέρ επειδή μπορεί να αισθάνεται παραγκωνισμένη ή να θεωρούν ότι με την ώριμη τους σκέψη πως μπορούν να συνεισφέρουν.

Παράλληλα και εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η διαφήμιση δεν εκλαμβάνεται ως ο καταλυτικός παράγοντας για την ενεργοποίηση των πολιτών. Σαφέστατα θεωρούν ότι επηρεάζει ουσιαστικά τη λήψη των αποφάσεων του (ποσοστά ανάμεσα στο 50% - 60%) αλλά παράλληλα διαισθάνονται πως υπάρχουν και άλλοι παράγοντες οι οποίοι θα συντελέσουν προς τη κατεύθυνση αυτή, όπως για παράδειγμα η πολιτική βούληση και έμπρακτης εκχώρησης αρμοδιοτήτων από μέρους της πολιτείας προς τους πολίτες.

Το 60,7% όσων βρίσκονται στη κατηγορία των ανθρώπων με επίπεδο εκπαίδευσης πρώτης ή δεύτερης βαθμίδας βλέπουν θετικά τη θέση του ερευνητή ενώ το ποσοστό συμφωνίας των ερωτηθέντων της δεύτερης ομάδας είναι κατά πολύ μικρότερο καθώς αυτό ανέρχεται στο 50,8%. Τα ευρήματα αυτά αποτυπώνουν για πρώτη φορά σε

όλη την έρευνα τη δυναμική και την επιρροή που ασκεί η διαφήμιση στα άτομα με χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο. Μια τέτοιου εύρους ποσοστιαία διαφορά καταδεικνύει το πόσο εύκολα η «θεωρία» των μαζών μπορεί να μετατραπεί σε πράξη και για χάρη της πολιτικής να δημιουργήσει παρατάξεις «lovemarks» και πολιτικούς με «insights».

Συνεχίζοντας παρακάτω σειρά έχει η έκτη δήλωση η οποία αναφέρει πως η διαφήμιση στην ανάγκη συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων για θέματα ενίσχυσης της οικονομικής διαφάνειας μπορεί να αυξήσει τη συμμετοχή τους.

Έτσι λοιπόν το 59,7% των αντρών βλέπει θετικά αυτή τη πρόταση ενώ το ποσοστό συμφωνίας των γυναικών ανέρχεται στο 58,9%. Όπως φαίνεται ούτε σε αυτή τη δήλωση τα ποσοστά θετικής στάσης δε είναι αρκετά υψηλά, γεγονός που καταδεικνύει ότι η διαφήμιση από μόνη της ως εργαλείο ενεργοποίησης των πολιτών δεν αρκεί. Το πιο πάνω ισχυρισμό έρχονται να υποστηρίξουν και τα ευρήματα γύρω από τις κεντρικές τιμές, αφού το 27,9% των αντρών δεν λαμβάνουν ξεκάθαρα θέση αλλά ούτε και το 30,1%. Σε αυτό το σημείο φαίνεται ότι οι γυναίκες είναι πιο διστακτικές ή πιο «προσγειωμένες» αφού κρίνουν με κάποια επιφύλαξη το ρόλο της διαφήμισης για την ενεργοποίηση των πολιτών και μάλιστα σε ένα ζήτημα το οποίο εμπεριέχει αρκετούς και ετερόκλητους εμπλεκόμενους όπως είναι η οικονομία.

Περνώντας στην ανάλυση των ευρημάτων για τις ηλικιακές ομάδες το 55,9% της πρώτης βλέπει θετικά τη προοπτική αυτή, το 62,8% της δεύτερης επίσης τάσσεται κι αυτό θετικά και το 67,5% της τρίτης συμφωνεί με τη θέση του μελετητή. Μεταβαίνοντας από τη μικρότερη ηλικιακή ομάδα προς τη μεγαλύτερη το ποσοστό θετικής στάσης αυξάνεται αισθητά, κι αυτό διότι καθώς μεγαλώνουν οι άνθρωποι ολοένα και λιγότερο αναζητούν τρόπους ενημέρωσης. Έτσι λοιπόν, η προοπτική της διαφήμισης με σκοπό να ενεργοποιηθούν πολίτες προς τη κατεύθυνση της λήψης αποφάσεων οικονομικού χαρακτήρα, μάλλον θετική γι αυτούς θα μπορούσε να χαρακτηριστεί. Αντί να «ψάχνουν» εκείνη να ενημερωθούν, τους «εντοπίζει» η διαφήμιση. Το ποσοστό θετικής στάσης της πρώτης ηλικιακής ομάδας μπορεί να μην είναι αρκετά υψηλό, ωστόσο μπορεί να χαρακτηριστεί πέρα των άλλων και ελπιδοφόρο από το πρίσμα της εμπιστοσύνης και της

ανιδιοτέλειας που δείχνουν οι νεότεροι στα κοινωνικά μηνύματα.

Εκτός αυτών των ευρημάτων, υπάρχει το 12,9% της πρώτης ομάδας το οποίο εμμένει σθεναρά στον αρνητισμό, το 10% της δεύτερης ηλικιακής ομάδας που και αυτό με τη σειρά του διαφωνεί και τέλος το 21,6% της τρίτης ομάδας που και αυτό βλέπει αρνητικά αυτό το ενδεχόμενο. Υπάρχει λοιπόν η θεώρηση, η οποία θέλει όσους βλέπουν αρνητικά αυτή τη προοπτική, να έχουν «έμμονη» και δυσπιστία προς τους σκοπούς της διαφήμισης ή απλά να ναι υπέρμετρα ρεαλιστές, αφού η δήλωση πραγματεύεται τον όρο και το θεσμό της οικονομίας όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται από συγκεκριμένα άτομα και η πρόσβαση προς αυτούς τους κύκλους των ανθρώπων είναι μάλλον κλειστή, ή τελικά οι άνθρωποι έχουν αρχίσει να αναγνωρίζουν ότι πρέπει να εκληφθεί και η δικιά τους άποψη για τα ζητήματα που ούτως ή άλλως τους αφορούν.

Το 60,7% όσων βρίσκονται στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης συμφωνεί με τη θέση του ερευνητή ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της δεύτερης ομάδας ανέρχεται στο 57,5%. Είναι εμφανές ότι και εδώ υπάρχει θετική στάση, η οποία βέβαια δεν είναι άκρως πλειοψηφική. Το γεγονός ότι η πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης εμφανίζει υψηλότερη θετική στάση από τη δεύτερη, έγκειται στο γεγονός ότι οι άνθρωποι αυτοί είναι κυρίως που πλήττονται από τις οικονομικές ατασθαλίες, αφού η διαφθορά και η διαρροή οικονομικών πόρων μεταβιβάζεται στη φορολογία καθώς επίσης είναι πιο δύσκολο για αυτούς να εντοπίσουν τα δικαιώματά τους αλλά και η πρόσβαση για αυτούς στα υψηλά κλιμάκια λήψεως αποφάσεων είναι απαγορευτικά. Αυτό ενισχύεται και από το 8% όσων διαφωνούν, γεγονός που δείχνει τη συσπείρωση στις απαντήσεις από 1 έως 3.

Προτελευταία δήλωση της ενότητας, κι επιδιώκει να διερευνήσει αν «η διαφήμιση στην αντιμετώπιση των οικονομικών κρίσεων μπορεί να βοηθήσει στη καλύτερη αντιμετώπιση τους».

Οι άνδρες σε ποσοστό 64,2% πιστεύουν πως όντως αυτό είναι πιθανό ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών ανέρχεται στο 65,5%. Οι διαφορές ανάμεσα στα δυο φύλα είναι ελάχιστες, αλλά αυτό που μπορεί να επηρέασε περισσότερο τις γυναίκες είναι η φράση «υψηλές τιμές» μέσα στη παρένθεση μετά το τέλος της ερώτησης. Η ουσία είναι

ότι για αυτήν την ερώτηση υπάρχει μια γενικευμένη θετική στάση της διαφήμισης γύρω όμως από μια γενικευμένη οικονομική κρίση. Στην αντίπερα όχθη το 22,9% των αντρών δε λαμβάνει ξεκάθαρη θέση, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών είναι ελάχιστα μεγαλύτερο και ανέρχεται στο 23,5%. Τα υψηλά ποσοστά ουδετερότητας πιθανό να οφείλονται στο πιο πάνω ισχυρισμό, περί γενικολογίας στην οικονομική κρίση.

Η πρώτη ηλικιακή ομάδα σε ποσοστό 63,2% βλέπει θετικά την επίδραση της διαφήμισης στην οικονομική κρίση, ενώ τα ποσοστά για τις άλλες δυο ομάδες ανέρχονται σε 66,4% και 66,2% αντίστοιχα. Ύστερα από αρκετές ερωτήσεις το φράγμα του 60% καταρρίφθηκε καθώς και οι τρεις ηλικιακές ομάδες εμφανίζουν ποσοστά θετικής στάσης πάνω από αυτό.

Είναι εμφανές ότι και μόνο η «ανάγνωση» της φράσης «οικονομικής κρίσης» ήταν αρκετή για να συσπειρώσει γύρω της φιλοχρήματους ή αδαής και κατευθυνόμενους. Εκεί τελικά που «πονάνε» όλοι είναι στη τσέπη, κι ο κίνδυνος να χαθεί το «μασούρι» μάλλον είναι πιο επώδυνο από ότι πιθανό να έχει θεωρηθεί. Η διαφήμιση εδώ θα λειτουργούσε ως ο «κώδωνας» ακόμα και για αυτούς οι οποίοι αβίαστα και άκριτα τη λιθοβολούν.

Τα άτομα που βρίσκονται στη πρώτη ομάδα επιπέδου εκπαίδευσης τάσσονται θετικά σε ποσοστό 66,2% ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της δεύτερης ομάδας αγγίζει το 63,3%. Ο πλέον εμφανής λόγος για τον οποίο η πρώτη ομάδα εμφανίζει υψηλότερο ποσοστό θετικής στάσης, έγκειται στην αγωνία που πιθανό να αισθάνονται εάν βρεθούν σε παρατεταμένη οικονομική κρίση. Για τους ανθρώπους αυτούς σίγουρα η διαφήμιση θα λειτουργούσε ως προπομπός των όσων θα επακολουθήσουν και ίσως τους έδινε και εναλλακτικές επιλογές.

Αρκετά χαμηλά είναι τα ποσοστά διαφωνίας και για τις δυο ομάδες, αφού αυτά ανέρχονται σε 8,6% για τη πρώτη ομάδα και σε 15,6%. Με βάση τον προηγούμενο ισχυρισμό ότι η διαφήμιση λοιπόν μπορεί να διαδραματίσει το ρόλο του προπομπού και σε συνδυασμό με τα προηγούμενα ευρήματα, ο ισχυρισμός αυτός αποκτά ουσιαστικότερη βαρύτητα για τους ανθρώπους με επίπεδο εκπαίδευσης α ή β βαθμίδας.

Το πολύ χαμηλό ποσοστό διαφωνίας τους στην ουσία δείχνει ότι για τους ανθρώπους αυτούς ίσως να φανεί και σωτήρια η διαφήμιση, γεγονός που δεν εμφανίζεται και στην δεύτερη ομάδα. Μάλλον τα άτομα της δεύτερης ομάδας βλέπουν τους εαυτούς τους πιο ευάλωτους ή ότι η οικονομική κρίση δεν πρόκειται να μετακινηθεί προς θετικότερες κατευθύνσεις μόνο με τη συμβολή της διαφήμισης.

Τελευταία δήλωση του ερωτηματολογίου, κι αυτή επιδιώκει να μελετήσει αν «η διαφήμιση στην αντιμετώπιση κοινωνικών κρίσεων μπορεί να βοηθήσει στη καλύτερη αντιμετώπιση τους».

Το 59,2% των αντρών τάσσεται υπέρ αυτής της πρακτικής ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών ανέρχεται σε 65%. Προτού πραγματοποιηθεί η ανάλυση των ευρημάτων, πρέπει να αναφερθεί ότι η διαφήμιση στην εφαρμογή της στην αντιμετώπιση κοινωνικών κρίσεων, εστιάζεται στη δημιουργία κοινωνικών μηνυμάτων έντυπης τηλεοπτικής, ραδιοφωνικής και ηλεκτρονικής μορφής. Ενώ το δεύτερο στοιχείο το οποίο πρέπει να αναφερθεί είναι οι φράσεις «εγκληματικότητα και κοινωνικές ανισότητες» οι οποίες ακολουθούν εντός παρενθέσεως μετά το τέλος της ερώτησης.

Οι λόγοι για τους οποίους οι γυναίκες εμφανίζουν υψηλότερο ποσοστό οφείλονται όχι τόσο για τη συχνότητα έκθεσης των γυναικών στο μήνυμα (επικοινωνία) αλλά στον αντίκτυπο (impact) του μηνύματος. Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα της ανάλυσης των ευρημάτων ερωτηματολογίου οι γυναίκες πιθανό να έχουν γίνει θύματα εγκληματικών ενεργειών καθώς επίσης να έχουν βιώσει και κοινωνικές ανισότητες σεξιστικού χαρακτήρα.

Υπάρχει βέβαια και ο αντίλογος των γυναικών ο οποίος κατέχει ποσοστό διαφωνίας 16,9%. Πιθανό οι γυναίκες αυτές να πιστεύουν πως η προστασία δε μπορεί να επέλθει μέσω κοινωνικών μηνυμάτων αλλά μέσω πολιτικής πρωτοβουλίας. Επίσης μπορεί να θεωρούν ότι ο χαρακτήρας της διαφήμισης για τα συγκεκριμένα γεγονότα δε είναι ενημερωτικός, αλλά υπενθύμιση του ότι «συμβαίνουν κι αυτά».

Η πρώτη ηλικιακή ομάδα βλέπει θετικά το ενδεχόμενο αυτό καθώς τάσσεται

θετικά σε ποσοστό 63,2% ενώ μόλις το 12,9% αυτών βλέπει αρνητικά μια τέτοια προοπτική. Τα αποτελέσματα της δεύτερης ηλικιακής ομάδας δείχνουν πως το 63% συμφωνεί με τον ερευνητή ενώ διαφωνεί το 14,2%. Και τέλος η τρίτη ηλικιακή ομάδα συμφωνεί σε ποσοστό 58,1% και διαφωνεί κατά 13,5%. Η υπεροχή της πρώτης ηλικιακής ομάδας μπορεί να χαρακτηριστεί αναμενόμενη αφού η κοινωνική ευαισθησία των νεότερων ανθρώπων αποτελεί ένα στοιχείο που τους χαρακτηρίζει σε αντίθεση με τη τρίτη ηλικιακή ομάδα που χαρακτηρίζεται για μοναδικό στοιχείο του «ωχαδερφισμού».

Κλείνοντας με την ανάλυση, σειρά έχουν τα ευρήματα όπως αυτά κατανέμονται στις δυο ομάδες επιπέδου εκπαίδευσης. Η πρώτη ομάδα εμφανίζει ποσοστό θετικής στάσης της τάξεως του 59,3% ενώ η δεύτερη 66,2%. Επίσης αναμενόμενα πρέπει να χαρακτηριστούν τα ευρήματα καθώς η παιδεία τελικά συνάδει με την κοινωνική ανησυχία. Μπορεί να θεωρηθεί ότι οι ερωτηθέντες οι οποίοι ανήκουν στη πρώτη ομάδα εξέλαβαν αρνητικά τον όρο «διαφήμιση» στην ερώτηση. Πιθανόν να εμφανιζόταν μεγάλη μεταβολή αν στη θέση της «διαφήμισης» εμφανιζόταν η φράση «κοινωνικό μήνυμα ή κοινωνική διαφήμιση». Τα συγκεκριμένα ευρήματα αποτελούν ιδιαίτερα σημαντικά στοιχεία όχι για το ρόλο που διαδραματίζουν στο συγκεκριμένο σημείο της έρευνας, όσο συνολικά. Δηλαδή, οι «δυνατότητες» που δημιουργούνται, το πρόσφορο έδαφος της «άγονης» μόρφωσης για την επιστήμη του marketing είναι τεράστιο, αν αναλογιστεί κανείς ότι μικρές αλλαγές στο λόγο (γραπτό ή προφορικό) μπορούν να επιφέρουν τεράστια

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

5.1 Εισαγωγή

Στο πέμπτο και τελευταίο πλέον κεφάλαιο της συγκεκριμένης μελέτης πραγματοποιείται ο συσχετισμός των αποτελεσμάτων της εμπειρικής έρευνας με όλο το θεωρητικό μέρος (κεφ 1, 2) με απώτερο στόχο αρχικά την εξαγωγή συμπερασμάτων και στη συνέχεια στη παρουσίαση σχετικών προτάσεων, σύμφωνα και με τους ερευνητικούς σκοπούς που παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο τρία.

Η συμπερασματολογία σε αρκετά σημεία χαρακτηρίζεται για τη καυστική της διάθεση, ενώ σε άλλα καθίσταται κάπως εριστική και γεμάτη εμμονή. Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας ήταν η μελέτη της στάσης των πολιτών αναφορικά με τις κοινωνικό-οικονομικές και πολιτικές κρίσεις που προέρχονται από το φαινόμενο της διαφθοράς. Με γνώμονά αυτό και σε συνδυασμό με τη δευτερογενή λογικό και επόμενο ήταν οι παρατηρήσεις να έχουν το ύφος και το χαρακτήρα αυτό.

Αντίθετα οι προτάσεις επιδιώχθηκε να υιοθετήσουν ένα επιστημονικό ύφος και βάση, απαλλαγμένες από προσεγγίσεις του τύπου "quidebook" για το «πώς να απογειώσετε τις πωλήσεις σας», με αναρίθμητες προτάσεις σε επίπεδο επισημάνσεων. Θεωρήθηκε πως θα ήταν ιδανικότερο να προταθούν θέσεις με τη μορφή γενικών κατευθυντήριων γραμμών ακριβώς επειδή το επίπεδο της συγκεκριμένης μελέτης δε μπορεί να ορίσει απόλυτες προτάσεις.

5.2 Πολιτική και Διαφθορά

Ο συσχετισμός αυτών των δυο εννοιών απαιτεί σαφέστατα την αναδρομή στα πρώτα δυο κεφάλαια της έρευνας αλλά και στο τέταρτο για την διασταύρωση του θεωρητικού υποβάθρου με τα ευρήματα. Έτσι λοιπόν προτού παρατεθούν τα συμπεράσματα πρέπει να αναφερθούν ορισμένα κομβικά σημεία, για τη βέλτιστη κατανόηση του τρόπου σκέψης του συγγραφέα. Εν τάχει υπενθυμίζεται ότι κατά τον Σωκράτη και τον Πλάτωνα, η πολιτική είχε άμεση συσχέτιση με την ηθική σε αντίθεση με τον Μακιαβέλι ο οποίος θεωρούσε πως ο πολιτικός πρέπει να 'ναι αμοραλιστής⁴.

⁴ Να απέχει από την ηθική.

Επόμενος σταθμός η έννοια της διαφθοράς στη πολιτική, η οποία συνθέτει το φάσμα της κατάχρησης εξουσίας προς ιδίων όφελος, ενώ κανονικά θα έπρεπε να' ναι απαλλαγμένη από «αυλικές διαπλοκές» (Καστοριάδης, 2000), ειδάλλως η διαφθορά θα αποτελέσει έγκλημα κατά της δημοκρατίας (Αριστοτέλης, 384-322). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το 89,7% του συνόλου των πολιτών πιστεύουν ότι αναμφίβολα η διαφθορά είναι ικανή να θαμπώσει τη δημόσια εικόνα των πολιτικών.

Ο βαθμός ταύτισης των πολιτών, με την αρχική υπόθεση καταδεικνύει πως η διαφθορά είναι πλέον ο σημαντικότερος παράγοντας ο οποίος μπορεί να στιγματίσει έναν πολιτικό. Το ποσοστό αυτό πιθανό πριν μερικά χρόνια να ήταν πολύ μικρότερο, εξαιτίας της πολιτικής ηθικής και συνείδησης που είχαν οι παλαιότεροι αλλά σαφέστατα κι εξαιτίας της αδυναμίας μετάδοσης της «πληροφορίας». Θεωρητικά το ποσοστό αυτό τείνει να αγγίζει στο μέλλον απόλυτα καθολικές τιμές. Το φαινόμενο αυτό μπορεί να συμβεί ως απόρροια δυο εκ διαμέτρου αντίθετων παραγόντων όπου ο πρώτος αναφέρεται στο «διακαή πόθο» ιδιοποίησης δημόσιου χρήματος από τους πολιτικούς, με αποτέλεσμα ο «πόθος» τους αυτός να τους καθιστά απρόσεχτους αφήνοντας ίχνη αλλά και κάνοντας χρήση ατόμων οι οποίοι σε αρκετές περιπτώσεις έχουν ετερόκλητα συμφέροντα και δεύτερον στη δυνατότητα μετάδοσης και πρόσβασης στη πληροφορία διαμέσου πολλαπλών πηγών.

Οι πολιτικοί και οι διεφθαρμένες πράξεις τους όπως αναφέρθηκε προηγούμενα επηρεάζουν σε πρώτο χρόνο την ίδια τους την εικόνα, όμως οι πολιτικοί αποτελούν ένα υποσύνολο της κοινωνίας το οποίο πρεσβεύει τη κάθε χώρα και αντανακλά σε ένα ευρύ φάσμα τη κρατούσα κατάσταση στη χώρα αυτή, τόσο στις δομές όσο και στους θεσμούς. Η διαφθορά όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο δυο είναι πολύμορφη υπό την έννοια ότι καλύπτει πληθώρα διαφορετικών προσεγγίσεων, όπως είναι η οικονομική στις μορφές εξουσίας (νομοθετική, δικαστική) και στις ευκαιρίες – κίνητρα. Η συμπερασματολογία για λόγους ευκολίας όπως και στο δεύτερο κεφάλαιο κινήθηκε στις πρώτες δυο (οικονομική, θεσμοί).

Επιγραμματικά λοιπόν, μερικοί από τους λόγους για τους οποίους μπορεί η εικόνα της χώρας να περιέλθει σε αρνητικά περίοπτη θέση εξαιτίας της διαφθοράς στους

θεσμούς, είναι τα οικονομικά σκάνδαλα όπως τα ΚΠΣ, σκάνδαλο «Siemens», σχέδιο Μάρσαλ κ.α.. Αντίστοιχα υφίστανται θέματα που σχετίζονται με τους θεσμούς των εφοριών, τα δημόσια νοσοκομεία, τις πολεοδομίες κ.α. Η στάση των Ελλήνων εμφανίζει πλειοψηφική τάση της τάξεως του 89,2% επί του συνόλου των ερωτηθέντων. Η πραγματικότητα σε αυτή την ερώτηση κρίνεται σε ένα δεδομένο το οποίο ανακλύπει, και εκφράζει τη κοινωνική και πολιτισμική διάσταση η οποία δεν είχε αρχικά συνυπολογιστεί.

Πιο συγκεκριμένα, η φθορά που υφίσταται η Ελλάδα, από επίορκους κρατικούς λειτουργούς είναι αναμφίβολα δεδομένη, αυτό που κατέχει δεσπόζουσα θέση είναι μάλλον το αρκετά υψηλό «εθνικό φρόνημα» των Ελλήνων. Ο αντίλογος αναφέρει ότι η Ελλάδα έχει αλλάξει σελίδα κοινωνικής διαστρωμάτωσης και πολιτισμικής έκφρασης, καθώς έχει μεταβεί από την εποχή της γαζίας και του γιασεμιού στο συγκερασμό των πολιτισμών και της αποτύπωσης της, στο χάρτη με τις χώρες του πολυεθνικού μωσαϊκού.

Με βάση το προηγούμενο, το ποσοστό ενδέχεται να μειωθεί διότι κάποια στιγμή ίσως να μειωθεί σημαντικά το ελληνικό στοιχείο εντός της χώρας κι έτσι να πραγματοποιηθεί η ανώτερη «έκπτωση». Το εθνικό φρόνημα που αναφέρθηκε προηγούμενα, μπορεί να είναι και πλασματικό καθώς ενδέχεται να ισχύει η από αρχαιοτάτων ρήση του «τα εν οίκο μη εν δήμο».

Η διαφθορά στη πολιτική είναι ένα φαινόμενο σίγουρα παρασιτικό αλλά ακόμη πιο σίγουρα εκκολαπτόμενο. Η διαφθορά στις παρατάξεις είναι δεδομένη όπως άλλωστε φάνηκε στις αντίστοιχες ενότητες των κεφαλαίων ένα και δυο με φαινόμενα διαφθοράς στη πρώην Σοβιετική Ένωση, στο Μεξικό, την Ισπανία αν επιθυμείται να δοθεί μια διεθνή γεύση, ενώ εμφανίζονται και αντίστοιχα παραδείγματα για την Ελλάδα (βλ. Κεφάλαιο δυο).

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το 61,1% πιστεύει πως υπάρχουν έντιμοι πολιτικοί σε όλες τις παρατάξεις. Αρκετά υψηλό το ποσοστό συμφωνίας αλλά υπολείπεται ένα 39% περίπου που μάλλον έχει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό αρνητισμού (39%) ο ερευνητής κρίνει πως θα συνεχιστεί να εμφανίζει αυξητικές τάσεις όσο η

Ελλάδα και οι «κομματοκύνες» δεν πραγματοποιήσουν μια μεταστροφή από τις δυο οικογένειες που κυβερνούν αυτή τη χώρα από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο κι ύστερα, την οικογένεια γνωστού «υπεραθλητή» βρετανικού σπορ που επιδόθηκε βασιανιστικά στο ράπισα σφαιριδίου (golf), κι «ευθαρσώς» θρασύτατα δήλωσε το «ανήκομε εις την Δύση» (Καραμανλής, 1975) και την οικογένεια του «Δυτικοτραφή» καθηγητή Ανδρέα Παπανδρέου που «πάσχισε» το δίχως άλλο να ξεφορτωθεί τις επιρροές της αστερόεσσας (Ρίτσαρντς, 1978)⁵ και που θεωρείται πως το «κληρονομικό χάρισμα» των ζιβάγκο θα αναστήσει τον υιό του.

Κυριαρχεί η πεποίθηση πως σε όλες τελικά τις παρατάξεις υπάρχουν διεφθαρμένοι πολιτικοί και πως να μη κυριαρχεί άλλωστε, αφού το 83,6% των ερωτηθέντων υποστηρίζουν πως αυτό είναι μια ζοφερή πραγματικότητα. Όμως ο Έλληνας είναι, προέρχεται ή καλύτερα αποτελεί μια ιδιαίτερη «πάστα» ανθρώπου, αφού μόλις το 36,5% πιστεύει πως η διαφθορά αναφέρεται σε ένα μεγάλο μέρος της πολιτικής σκηνής, ενώ όλοι οι υπόλοιποι πιστεύουν ότι αναφέρεται σε ένα μικρότερο κι αυτό «σίγουρα» εμφανίζεται στις υπόλοιπες παρατάξεις πλην αυτής που υποστηρίζουν οι ίδιοι.

Η συγκάλυψη της διαφθοράς στη πολιτική, θυμίζει τις «καθαρές» δουλειές της γάτας στη προσπάθεια της να εναποθέσει τις απεκκρίσεις των τροφών· σκάβει και μετά τα «σκεπάζει» καλά. Έτσι ακριβώς είναι και με τα εθνικά ζητήματα αφού το 72,6% των πολιτών υποστηρίζει πως η διαφθορά επηρεάζει τα εθνικά θέματα. Ποια εθνικά θέματα όμως; Εκείνα που απαιτήθηκε ολόκληρο το «σχέδιο Μάρσαλ» για να διατηρηθεί η «εθνική συνοχή» και η προστασία από την εθνική κομμουνιστική «απειλή» των βουνών, που ομολογουμένως επάξια κράτησαν την αντίσταση του 40΄-44΄. Από την εθνική απειλή, των ίδιων των συμπατριωτών τους, που γνωστός υπεραιωνόβιος πολιτικός με απόκοσμη αίσθηση από τη Τρανσυλβανία δήλωσε με ιδιαίτερο σθένος, «ότι ήταν εθνική υπόθεση η προστασία της Ελλάδας από τους αριστερούς (Μητσοτάκης, 2007).

Και με αυτό το σκεπτικό και στο γενικότερο ασταθές κλίμα της εποχής «προστατεύθηκε» η χώρα από το σφυρί και το δρεπάνι. Υποτάχθηκε όμως στα ‘Liberty’

⁵ *Foreimng Office (1978)*: Δια στόματος του τότε Πρεσβευτή στην Ελλάδα Μπρούκ Ρίτσαρντς.

που αναμφίβολα τάισαν, ταΐζουν και θα ταΐζουν χιλιάδες οικογένειες Ελλήνων ναυτικών, αλλά παρόλα αυτό δε στηρίζουν επενδυτικά την ελληνική οικονομία. Μάταια, ο Έλληνας πρωθυπουργός (Κωνσταντίνος Καραμανλής ο νεότερος) ζήτησε ευγενικά να εισέλθουν τα κεφάλαια των εφοπλιστών στην Ελλάδα (Τσιορδας, 2005, Ριζοσπάστης, 2007, GSN, 2007), για να τονώσουν την οικονομία.

Για τα ίδια εθνικά ζητήματα και οι εξοπλιστικοί διαγωνισμοί στους οποίους μετείχε η ΕΛΒΟ και στις «αναθέσεις» άνευ διαγωνισμού όπως αναφέρει ο Τύπος (Καθημερινή, 2005, Ριζοσπάστης, 2007) διότι οι αρμόδιοι υπουργοί είχαν πάει «αδιάβαστοι» στις διμερές συνομιλίες ενώ οι Διευθύνοντες αντίθετα πολύ καλά «διαβασμένοι» και με το επιχείρημα της μείωσης προσωπικού ως «άσο στο μανίκι». Εύλογα γενάτε το ερώτημα στον κάθε πολίτη, πως είναι δυνατόν ο άσος αυτός να μοιράζεται πάντα στους επιχειρηματίες;

Ακριβώς λοιπόν επειδή όλα επηρεάζονται από το χρήμα, για να μην ειπωθεί ότι από εκεί ξεκινούν όλα και φανεί «ευθεία επίθεση» προς τη πολιτική ζωή του τόπου, το 83,8% των ερωτηθέντων πιστεύει πως η διαφθορά επηρεάζει τα οικονομικά ζητήματα. Το υπόλοιπο 16,2% έχει τις ενστάσεις του και μάλλον έχει επιδοθεί στην αναζήτηση των αιτιών. Τα ΚΠΣ είναι σαφέστατα ένα οικονομικό ζήτημα, η παραοικονομία και οι διαρροές στα νοσοκομεία είναι επίσης ένα ζήτημα, επίσης ένα άλλο ζήτημα είναι η «αναίσχυντη και θρασύτατη» προσπάθεια πολιτών για χρηματισμό «ανιδιοτελών» εφοριακών και πολεοδόμων, οι «επενδύσεις» των αποθεματικών των ταμείων υγείας είναι ένα ακόμα ζήτημα το οποίο έχει ήδη πάρει το δρόμο της δικαιοσύνης. Αυτό που διχάζει, κι η εξέλιξη του λογικά θα απασχολήσει για καιρό την επικαιρότητα, ενώ η επίλυση του θα ακολουθήσει και σε αυτή τη περίπτωση τη δικαστική οδό, αναφέρεται στα «επί των οικονομικών και της διαχείρισης χαρτοφυλακίου» της Μονής Βαταπεδίου. Φυσική απόρροια όλων αυτών είναι το 83,8% των ερωτηθέντων να θεωρεί ότι επηρεάζεται η οικονομία από τη διαφθορά.

Οι πολίτες νιώθουν ότι η διαφθορά επιδρά αναμφίβολα στην οικονομία της χώρας και κατ' επέκταση οι αρνητικές επιπτώσεις αυτής έχουν άμεσους αποδέκτες αυτούς, καθώς οι συνιστώσες τάχιστα μεταφέρονται στην αγοραστική δύναμη του καταναλωτή.

Αυτό αποτελεί τη μια διάσταση της κατάστασης η οποία θα αναλυθεί εκτενέστερα στην ενότητα της οικονομίας. Η οικονομία, το χρήμα και το εισόδημα είναι σίγουρα λέξεις που για κάποιους ανθρώπους αποτελούν τους μοναδικούς παράγοντες πρόκλησης πόνου γιατί πιθανό να αισθάνονται ευάλωτοι μονάχα όταν ο κίνδυνος περιστρέφεται ή μεταβιβάζεται γύρω από τα οικονομικά· κι αυτό αποτελεί μια απόλυτη δήλωση που δυστυχώς θα ισχύει για πάντα. Ως εκ τούτου, όσο οι πολίτες βιώνουν αρνητικές επιδράσεις στην οικονομία εξαιτίας διεφθαρμένων πρακτικών, τόσο η τάση προς το απόλυτο 100% να επιταχύνεται.

Η οικονομία συνολικά είναι αποτέλεσμα μιας κοινωνικής δραστηριότητας όπως είναι αυτή της εργασίας αλλά κοινωνική δραστηριότητα είναι και ο θεσμός της πολιτικής. Έτσι λοιπόν ο συσχετισμός των τριών, έχει σαν αποτέλεσμα πως η μεταβολή του ενός θα οδηγήσει στη άμεση επίδραση και μεταβολή του άλλο. Αυτό αποτυπώνεται και στα αποτελέσματα της έρευνας καθώς η διαφορά είναι ελάχιστη. Οι πολίτες πιστεύουν σε ποσοστό 81,3% πως η κοινωνία καθώς και όλα τα ζητήματα που τη συνθέτουν και την ορίζουν, έχουν σημείο αναφοράς την επίδραση της διαφθοράς. Μπορεί λοιπόν όλα τα προηγούμενα ζητήματα πχ. Siemens, ομόλογα, Βατοπέδι κτλ. να έχουν αμιγώς οικονομικό χαρακτήρα, ωστόσο εμφανίζουν έντονες κοινωνικές διαστάσεις.

Κοινωνικά ζητήματα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε αυτή τη ενότητα γενικά όλα τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας· ναρκωτικά, πορνεία, ρατσισμός (φυλετικός, θρησκευτικός, κοινωνικός, σεξουαλικός) κ.α. Όσο λοιπόν η διαφθορά θα είναι η παρεμπόρουσα διάσταση της πολιτικής, τόσο η κοινωνία θα αλλοτριώνεται και θα εκπίπτει στη συνείδηση των πολιτών, με άμεσο αποτέλεσμα την απογοήτευση να τη διαδέχεται η απαξία.

5.3 Οικονομία

Στην ενότητα που ακολουθεί παρατίθενται μια σειρά από συμπεράσματα τα οποία αναφέρονται στην αντίληψη των ερωτηθέντων για τα οικονομικά ζητήματα. Αναμφίβολα, η πορεία και οι επιδράσεις αυτής αποτελούν καταλυτικούς παράγοντες για τη στάση και συμπεριφορά των πολιτών, ενώ ταυτόχρονα συνθέτουν μια γενικότερη κοινωνική κατάσταση.

5.3.1 Επενδύσεις

Η ενότητα αυτή αποτελεί αναμφίβολα αν και βρίσκεται στο αρχικό μέρος του κεφαλαίου, σημείο κορύφωσης, κάτι ίσως λιγότερο από σεξουαλική ολοκλήρωση. Η Ελλάδα βρίσκεται κι αυτή κατά μεσοίς της οικονομικής ύφεσης του 2008-2009 (πιθανό να διαρκέσει και το 2010) (Σόρος, 2008, Καθημερινή, 2009), όπου οι οικονομικές αναλύσεις διαδέχονται η μια την άλλη εν ριπή οφθαλμού, τα ΜΜΕ οργιάζουν άλλοτε «κρούοντας το κώδωνα του κινδύνου κι άλλοτε επειδή «έτσι απλά ορέγονται» να κινδυνολογούν, η αγοραστική δύναμη του καταναλωτή έχει «πιάσει φόδρα» και το money spin έχει διαδεχθεί το πάγωμα των επενδύσεων αλλά ο Έλληνας κοιμάται και ξυπνά με τη πιπίλα στο στόμα. Η διαφθορά «τα πάντα όλα» ορίζει!

Ακόμα κι αν γίνει δεκτό ότι η Ελλάδα ήταν αυτό που τόσο ιδεατά είχε υποστηρίξει ο Πλάτωνας στη Πολιτεία, πάλι η οικονομία στο σύνολο της, στις εκφάνσεις της και στους τομείς της παραγωγής θα είχε υποστεί καίριο πλήγμα. Αλλά γίνεται αντιληπτό ότι ο Πλάτωνας «το'χε δει το έργο» από τότε και ήξερε τι έγραφε, γι'αυτό 2500 χρόνια τώρα είναι best seller· γιατί πολύ απλά γνώριζε ότι όσο ιδεατό είναι το να δημιουργηθεί μια Πολιτεία με άριστους πολίτες τόσο πιο ουτοπικό είναι οι Βασιλείς-Φιλόσοφοι να σταματήσουν να πράττουν για δικό τους όφελος.

Σήμερα οι επενδύσεις στην Ελλάδα, είναι ίσως περισσότερες από όσο ήταν εδώ και πολλά χρόνια, επομένως η αρχική υπόθεση που ήθελε τις ξένες επενδύσεις να παραμένουν χαμηλά εξαιτίας της υψηλής φορολογίας, μάλλον άτοπο κρίνεται, τηρουμένων των αναλογιών μεταξύ του ρυθμού ανάπτυξης και των επενδύσεων. Δηλαδή, ο συσχετισμός του ρυθμού ανάπτυξης (προβλέπεται στο 0,5%)⁶ και των ξένων επενδύσεων και το ρόλο που καλείται να διαδραματίσει η φορολογία γενικά, μάλλον ικανοποιητική θα πρέπει να κριθεί. Υπενθυμίζεται ότι για ένα αρκετά μεγάλο αριθμό ξένων πολυεθνικών εταιριών η Ελλάδα αποτελεί κόμβο των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων καθώς τα τοπικά παραρτήματα εποπτεύουν και τα αντίστοιχα των

⁶ Η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ) υπολογίζει ρυθμό ανάπτυξης στο 0,5% για το 2009, σε σχέση με το 2008 όπου ανήλθε στο 3,1%. Αντίθετά η Κομισιόν προβλέπει ανάπτυξη στο 0,2% για το 2009.

γειτονικών χωρών. Κι αφού πρέπει να ανοιχτεί το κουτί της «Παν-δώρας» ας ανοιχτεί λοιπόν!

Η Ελλάδα φοροδιαφεύγει και αυτό είναι διαχρονικό πρόβλημα (Αλογοσκούφης, 2007, Προβόπουλος, 2009), η χώρα αδυνατεί να συλλέξει χρήματα από τους άμεσους φόρους από τους πολίτες και τα ατομικά ή οικογενειακά εισοδήματα. Αυτό βέβαια μπορεί να αποτελεί και ένα ισχυρό κίνητρο των επιχειρήσεων για να επεκτείνουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα στην Ελλάδα: Η δυνατότητα δηλαδή του να φοροδιαφεύγουν. Ακόμη και οι Α.Ε που δημοσιεύουν ισολογισμούς και ελέγχονται από ορκωτούς λογιστές, τηρούν στάση αναμονής για να διαπιστωθεί, μέσω της δικαιοσύνης αν η πρακτική «μαύρα ταμεία από το Βόλγα» ήταν απλά άλλο ένα «λασπόλουτρο» των ΜΜΕ δίνοντας την ευκαιρία ν' ανοίξουν οι δρόμοι για «χορηγίες» ή κλείνοντας οριστικά το θέμα με τη καταδίκη των εμπλεκομένων.

Η οικονομία γενικά είναι λειτουργία της κοινωνίας όπως αναφέρθηκε και προηγούμενα, όπου όλοι, άλλοι λιγότερο και άλλοι περισσότερο διαθέτουν μια άποψη επι του θέματος. Όταν όμως τα δεδομένα περιπλέκονται, δηλαδή αν υφίσταται συσχετισμός μεταξύ ξένου κεφαλαίου και διαφθοράς, όπως άλλωστε αναφέρει και το ερωτηματολόγιο, τότε ξεδιπλώνεται ολόκληρη η γκάμα των αντιδράσεων. Όπως αναλύθηκε και στο κεφάλαιο δυο, οι Έλληνες πιστεύουν ότι η διαφθορά που κυριαρχεί στο δημόσιο τομέα και τις δημόσιες υπηρεσίες είναι αυτή που κυριαρχεί έναντι των υπόλοιπων τομέων αλλά ο θεσμός που πιστεύεται ότι κρατά τα σκήπτρα της διαφθοράς είναι η πολιτική.

Αντίθετα θεωρούν ότι ο ιδιωτικός τομέας, στον οποίο εντάσσονται οι ξένες επενδύσεις είναι διεφθαρμένος αλλά σε μικρότερο βαθμό από αυτό του δημοσίου. Εμφανίζεται, πλήρης ταύτιση των δεδομένων ανάμεσα στο θεωρητικό και το ερευνητικό μέρος. Στο κεφάλαιο τέσσερα, είχε προταθεί η αντίληψη ότι αρκετοί επαναπατρισθέντες Έλληνες και κυρίως αυτοί που ανήκουν στη τρίτη ηλικιακή ομάδα, ίσως στην προσπάθεια τους να πραγματοποιήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ελλάδα βίωσαν το «μακρύ χέρι» των δημόσιων υπαλλήλων. Ο κάθε ένας από τους πολίτες αυτούς αποτελούν σύμφωνα με την επιστήμη των οικονομικών μια «οικονομία Ροβινσώνα Κρούσου» η οποία μεταφράζεται με την ατομική καμπύλη ζήτησης ή της

προσφοράς, κατά περίπτωση. Το σύνολο αυτών δημιουργεί τις ομαδικές καμπύλες, κι έτσι η σύνθεση των μεμονωμένων στοιχείων δημιουργεί ένα πολύπλοκο οικονομικό σύστημα όπου οι απαιτήσεις του καθενός είναι διαφορετικές από τους άλλους αλλά άμεσα εξαρτώμενες. Αυτό αποτελεί και τη πρώτη τολμηρή σύνθεση της επιστήμης των οικονομικών με τις βασικές αρχές της θεωρίας του χάους, καθώς η δεύτερη εξετάζει κάθε σύστημα παραγόντων ως υπό-σύστημα κάποιου άλλου, όπου το σύνολο δε αυτών δημιουργεί ένα μεγαλύτερο, πολύπλευρο, χαοτικά σύνθετο και άμεσα εξαρτώμενο κι επηρεαζόμενο από τα συνθετικά του μέρη.

Έτσι λοιπόν, όσο θα υπάρχουν κολοσσοί σαν τη Siemens που «έχουν σπείρει», ζιζάνια για το τρόπο με τον οποίο λειτουργούσαν εμπορικά στην Ελλάδα, τόσο η τάση των πολιτών για τη δυσπιστία απέναντι στο ιδιωτικό τομέα θα διερευνάται. Ενδέχεται το γεγονός αυτό να ξεπεράσει τη δυσπιστία έναντι στο δημόσιο τομέα, διότι οι πολίτες αναγνωρίζουν ότι τα κεφάλαια που «διαθέτουν» μεμονωμένα οι οργανισμοί αυτού του μεγέθους είναι πολλαπλάσια από αυτή που μπορεί να διαθέσει μια κρατική υπηρεσία σε μια διαχειριστική περίοδο.

Η συμπερασματολογία οδηγεί σε νέα μονοπάτια, σε αυτά της κατάδειξης της αδυναμίας του συσχετισμού των γεγονότων και ως εκ τούτου στη συγκεκριμένη προώθηση της μαζικότητας και των χαρακτηριστικών του κοπαδιού. Η συσχέτιση των γεγονότων έγκειται τουλάχιστον για την οικονομική ύφεση 2008-2009, ότι ένας κλάδος της οικονομίας τροφοδότησε αρνητικά τον άλλο, δηλαδή η κρίση που αρχικά ξεκίνησε με τη άνοδο στις επισφάλειες στα sub-prime⁷ στεγαστικά δάνεια μεταβίβασε στο χώρο των χρηματοπιστωτικών οργανισμών (Δούκας, 2008), οι οποίοι τέλος έχουν ήδη μεταφέρει τις αρνητικές επιπτώσεις των λανθασμένων χειρισμών τους στους καταναλωτές, αφού η αγοραστική τους δύναμη παραμένει μειωμένη εξαιτίας των χαμηλών επιπέδων των ατομικών εισοδημάτων.

Η διαδικασία η οποία περιγράφηκε σε γενικές γραμμές και που φαινομενικά φαντάζει γραμμική, καθώς μεταβιβάζεται από τον ένα κλάδο της παραγωγής στους

⁷ *Sub-Prime*: Πολύ χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας δανειολήπτες.

υπόλοιπους τομείς της οικονομίας, εμπεριέχει δηλαδή τη βασική παραδοχή της θεωρίας του Χάους. Αρκεί να γίνει αντιληπτό ότι κάθε κλάδος της οικονομίας παρασύρει ή επηρεάζει (θετικά ή αρνητικά) εκτός από αυτόν που βρίσκεται σε άμεση συνάφεια μαζί με αυτόν και μια σειρά άλλων. Στην ουσία γίνεται αναφορά σε παράλληλα σύστημα δενδροειδούς μορφής, με δεκάδες απολήξεις πέρα από το κεντρικό βρόχο.

Έτσι λοιπόν, τη στιγμή που στην Ευρώπη για παράδειγμα το πετρέλαιο κατακυλούσε αγγίζοντας τις χαμηλότερες τιμές των τελευταίων χρόνων, στην Ελλάδα οι τιμές των καυσίμων παρέμεναν αρκετά υψηλότερα· σχεδόν στα ίδια επίπεδα προτού ξεσπάσει κρίση, κι αυτό γιατί η Ελλάδα ως χώρα του «αρκτικού κύκλου» έχει όλο το χρόνο χειμώνα, γεγονός που απαιτεί συνεχή κατανάλωση μαύρου χρυσού. Κανείς δεν ενημέρωσε τους πολιτικούς ότι οι χώρες του ΟΠΕΚ είχαν ανακοινώσει ότι για το πρώτο τρίμηνο του 2007 και του 2008 αντίστοιχα, υπήρξε τεράστια πτώση στη ζήτηση πετρελαίου θέρμανσης εξαιτίας της υπερθέρμανσης του πλανήτη (Capital, 2007, Κοτζαμάνης, 2009), επομένως το πλεονάζον μπορούσε να μετατραπεί σε βιομηχανικό καύσιμο και με αποτέλεσμα αυτή η «τυχαία» κι ενδεχόμενη όπως αναφέρει η επιστήμη των οικονομικών αύξηση της προσφερόμενης ποσότητας να οδηγήσει σε μείωση της τιμής.

Αν και το πετρέλαιο δε αποτελεί ένα κανονικό αγαθό και ως εκ τούτου η ζήτηση και η προσφορά του να εμφανίζει ανελαστικό χαρακτήρα παρόλα αυτά υιοθετεί ανακαιρούς χαρακτήρα ελαστικότητας κι έτσι η αύξηση της προσφερόμενης ποσότητας θα οδηγήσει σε μείωση της τιμής· του μικρότερο όμως από το βαθμό μείωσης της ποσότητας ($Q_D > P_D$)⁸

Ενώ λοιπόν στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης οι τιμές του πετρελαίου μειώνονταν, στην Ελλάδα για μήνες διατηρούσαν υψηλό επίπεδο τιμών πώλησης, γεγονός που πυροδότησε σενάρια περί «καρτέλ» στα καύσιμα (Καθημερινή, 2007, Greekinsight, 2008). Μέσα από το γενικότερο κλίμα εύκολα μπορούσαν να στοιχειοθετηθούν τελεσίδικές «λαϊκές» δικαστικές αποφάσεις οι οποίες ήθελαν τις

⁸ ($Q_D > P_D$): Η αύξηση της προσφερόμενης ποσότητας είναι μεγαλύτερη από τη προσφερόμενη τιμή.

εταιρείες καυσίμων να ορίζουν τους μηχανισμούς και τις τιμολογιακές πολιτικές, θεατή όλων αυτών το ελληνικό κράτος. Χρειάστηκαν περίπου δώδεκα μήνες για να επιβάλλει τη «Δαμόκλειο Σπάθη» στα κεφάλια δυο πετρελαϊκών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, επιβάλλοντας με τη «Σολομώντεια λογική» του, πρόστιμο το οποίο ανήλθε στο 50 εκατομμύρια ευρώ (Κολώνας, χ.χ, Μαρκόπουλος, 2008, Σκάϊ, 2008).

Όλος αυτός ο δαιδαλώδης συσχετισμός έγινε ευκολότερα αντιληπτός από τους λιγότερο μορφωμένους ανθρώπους οι οποίοι ενδεχομένως έκαναν τον εξής λαϊκό συλλογισμό «τρεις το λάδι - τρεις το ξίδι»; Βέβαια, η επιβολή των άνωθεν κυρώσεων πέρασε στα ψιλά γράμματα των εφημερίδων, σχεδόν πριν τα κοινωνικά θέματα (κηδείες κτλ), ενώ οι πολίτες ποτέ δεν ενημερώθηκαν για τα συγκεκριμένα γεγονότα.

Αποτέλεσμα αυτού είναι πως ο κόσμος εξακολουθεί να πιστεύει ότι το κόστος παραγωγής στην Ελλάδα είναι υψηλό. Λογικά η τάση αυτή θα έχει μια αυξητική διάθεση και τα επόμενα χρόνια, όμως πρέπει να ειπωθεί ότι το κόστος παραγωγής δε περικλείει μονάχα τη καύσιμη ύλη αλλά και το εργατικό δυναμικό και τα έξοδα διανομής, τους έμμεσους φόρους κα.

Οι πολίτες της Αθήνας θεωρούν ότι οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα είναι αρκετά χαμηλές εξαιτίας του πολύπλοκου νομικού συστήματος. Μάλλον ο νομοθέτης ήταν, είναι και πιθανό να ναι εξίσου λάτρης της θεωρίας του Χάους αλλά με ίσως διαφορετικά κίνητρα. Η πολυπλοκότητα αυτή, για τους *metre* των νομικών, μάλλον ιδανικό μπορεί να χαρακτηριστεί, καθώς η λέξη διάτρητο δε αρκεί για να περιγραφεί το πόσο «ευάερο» είναι το σύστημα από τα τόσα παράθυρα του και που ακόμη και το «Σπίτι του Μελνικωφ⁹» θα ζήλευε.

Οι ξένες επιχειρήσεις όταν αποφασίσουν για τη διεθνοποίηση των αγορών τους, στο πλαίσιο μιας ανάλυσης P.E.S.T σίγουρα αναλύουν και το νομικό πλαίσιο. Ο συγκερασμός των δυο οδηγεί στο λογικό συμπέρασμα ότι οι ξένοι οργανισμοί έρχονται «καλά διαβασμένοι» στην Ελλάδα και το δαιδαλώδεις νομικό πλαίσιο μάλλον ιδανικό

⁹ Κόνσταντιν Μέλνικωφ (1890-1974) *Το Σπίτι του Μέλνικωφ*. Αρχιτεκτονικό οικοδόμημα του 1927. Επιλεκτικός Μοντερνισμός, Μόσχα, Ρωσία.

μπορεί να κριθεί γι' αυτές, καθώς αυτό ευνοεί τους επιχειρηματικούς ελιγμούς (Ριζοσπάστης, 2004, Γελαντάλι, 2008). Τελικά η διορατικότητα του πολίτη των Αθηνών είναι τέτοιου μεγέθους που τελικά δε μπορεί να δει πέρα από το ευπαρουσίαστα «σερβιρισμένο», κι δυστυχώς ενώ η εποχή της κονσέρβας έχει πεθάνει κάποιοι τελικά τυποποιούν και τη μολόχα υπό την έννοια ότι ορισμένοι δημιουργούν κλίμα πως οι ξένες επενδύσεις παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα κι αυτό επειδή η φορολογία και το νομικό πλαίσιο αποτελεί τροχοπέδη για τους ξένους οργανισμούς.

Η απογοήτευση των πολιτών είναι αρκετά μεγάλη και για τη πορεία των εθνικών επενδύσεων στο συσχετισμό τους με την φορολογία. Αλλά για ποια φορολογία; Για την άμεση ή για την έμμεση; Για αυτή που επιβάλλει το κράτος μέσω θεσμοθετημένων πολιτικών, νόμων και φορολογικών κλιμακίων ή μέσω της απροκάλυπτης απαίτησης χρημάτων από φορουπαλλήλους.

Έτσι λοιπόν το θεωρητικό μέρος του δεύτερου κεφαλαίου επιβεβαιώνεται καθώς δε υπήρχε ουδεμία αμφιβολία για το ζήτημα. Ολοένα και περισσότεροι πολίτες αντιλαμβάνονται πως το «δημοκρατικό» κράτος υιοθετεί τις θεοκρατικές διδαχές, όπου θέλει «οι έχοντες δυο χιτώνες να προσφέρουν τον έναν στον πλησίον», αν και εφόσον το επιθυμεί κι όχι με ύφος απαίτησης προστάτη ιεροδούλου. Η διάθεση αυτή ενδέχεται να συνεχίσει την ανεξέλεγκτη πορεία της με συνεχώς αυξανόμενη την θετική στάση των πολιτών σε αντίστοιχες τοποθετήσεις. Το ερώτημα που εύλογα ορθώνεται είναι, αυτοί οι οποίοι απαιτούν σε ποίο ύψος οριοθετούν το «ταβάνι της επαιτείας» τους;

Η πορεία των εθνικών επενδύσεων είναι αναμφίβολα συνυφασμένη με τις διαρροές των πόρων. Όταν το ΚΠΣ (Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) αναζητούν γέφυρα (4^ο ΚΠΣ) προγραμμάτων για να απορροφηθούν, ενώ από την άλλη η Ε.Ε έχει αποστείλει αναρίθμητες εκθέσεις και αιτήσεις για τις «εντός χρονοδιαγραμμάτων» αναφορές και διαφάνεια στη τοποθέτηση των ξένων χρημάτων. Μόνο έτσι μπορεί να γίνει αντιληπτό το μέγεθος της διαφάνειας που διέπει το εθνικό εισόδημα και τους εθνικούς πόρους

Πλέον η απαξία προς το κράτος αποτυπώνεται από τους νεότερους εντονότερα από ποτέ, κι αυτό σίγουρα δεν είναι το πλέον υγιές για μια κοινωνία. Όταν οι νέοι δεν

πιστεύουν στην εξυγίανση που ευαγγελίζονται οι πολιτικοί, στους θεσμούς τότε έχει χαθεί το δημιουργικότερο κομμάτι της οικονομίας και ο αρμός ισορροπίας της κοινωνικής συνοχής. Όταν οι «διασφαλίσεις» για την έναρξη λειτουργίας μιας νέας επιχείρησης απαιτούνται δεκάδες υπογραφές και σφραγίδες από πληθώρα κρατικών υπηρεσιών και για τη κάθε σφραγίδα να απαιτείται γρηγορόσημο, τότε δικαίως οι εθνικές επενδύσεις παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα αλλά και η έκρυσση των σιαλογόνων αδένων παίρνει φωτιά για τη «βροχή» που έρχεται.

Το ένα σκέλος περικλείει αναμφίβολα τη διαφθορά η οποία είναι κατά την άποψη και των πολιτών αλλά και του συγγραφέα καλπάζουσα, ωστόσο σε καμία περίπτωση από μόνη της δεν επαρκεί για να προκαλέσει τη μείωση του ρυθμού των επενδύσεων, καθώς ήδη από τα ευρήματα του τετάρτου κεφαλαίου εμφανίζεται η πεποίθηση ότι οι τελευταίες είναι εξαρτώμενες κι από άλλους παράγοντες όπως για παράδειγμα η ευημερία του κράτους και των πολιτών, η πορεία της οικονομίας. Και φυσικά η «πέτρα του σκανδάλου» η παιδεία.

Οι πολίτες επίσης διαπιστώνουν ότι το κόστος παραγωγής αποτελεί ένα σημείο καμπής για το αν αναλάβουν τελικά την επιχειρηματική ιδιότητα ή όχι. Σε σχέση με τις ξένες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, οι πολίτες της χώρας επηρεάζονται περισσότερο από το κόστος παραγωγής· αποτυπώνοντας εντονότατα την αντίληψη τους.

Τους τελευταίους μήνες του 2008 πληθώρα δημοσιευμάτων αναφέρθηκαν στα όσα λαμβάνουν χώρα στα Δημόσια Νοσοκομεία και τους απλήρωτους επί διατία προμηθευτές νοσοκομειακού υλικού. Στο σημείο αυτό δεν θα εξαχθεί συμπέρασμα γιατί δεν έχουν πληρωθεί οι άνθρωποι αυτοί, αλλά στο παράπλευρο του γεγονότος. Όταν λοιπόν οι έμποροι αυτοί εισάγουν ήδη αρκετά ακριβά τα υλικά αυτά και παραμένουν επί μήνες απλήρωτοι, με επιταγές βραχυχρόνιας αποπληρωμής στα χέρια τους, που το κράτος δεν έχει καλύψει αλλά και που δεν μπορούν παράλληλα να προσφύγουν νομικά σφραγίζοντας τες, ή ακόμα όταν έχουν ήδη τιμολογήσει στην εφορία κι έχουν καταβάλλει το αντίστοιχο ΦΠΑ για τα έτη 2007-2008 και δεν έχουν καν ακόμη πληρωθεί

τότε είναι λογικό και αναμενόμενο το κόστος παραγωγής να παραμένει αρκετά υψηλό, κι αυτό δεν είναι παρά μόνο μια κορυφή από το παγόβουνο.

Επίσης, όταν οι αυξήσεις των προϊόντων και των υπηρεσιών είναι πολλαπλάσιες από τις αντίστοιχες αυξήσεις των ατομικών εισοδημάτων¹⁰, ενώ θα έπρεπε να εμφανίζουν ισόποσες αυξήσεις τότε πάλι το κόστος παραγωγής παραμένει υψηλά.

Κλείνοντας αυτή την ενότητα, συμπεραίνεται ότι το πολύπλοκο νομικό σύστημα της χώρας όντως διχάζει όταν αυτό αναφέρεται στον όγκο των εθνικών επενδύσεων. Η συμπερασματολογία δεν επιδιώκει να τοποθετηθεί στη νομική διάσταση, διότι εκ των πραγμάτων είναι αδύνατη, αλλά, στις «δυνατότητες» οι οποίες ανοίγονται από το εν λόγω σύστημα στην επιχειρηματικότητα. Έτσι λοιπόν οι νόμοι της ζούγκλας υπερισχύουν αυτών των ανθρώπων καθώς όσο η συνταγματική αναθεώρηση παραμένει σε αόριστο χρονικό ορίζοντα υπό εξέταση, κι οι νόμοι αυτού πιθανολογείται ότι δίνουν ισχύ σε «χρυσόβουλλα» του 1099, τότε μάλλον οι εθνικές επενδύσεις θα παραμένουν χαμηλά (Αθήνα 9.84, 2008α, Ζέρβα, 2008, Μάτση, 2008, Μπουγατσού, 2008, Σκάϊ. 2008β, 2008γ, κ.α).

5.3.2 Τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών

Τα υψηλά επίπεδα τιμών σε όλες τις ανθρώπινες συναλλαγές είναι πλέον γεγονός καθώς αποτιμάται παράλληλα η αυξανόμενη τάση τους που στη πλειοψηφία των περιπτώσεων ξεπερνούν τις αυξήσεις που επιδέχεται κάθε τόσο ο πληθωρισμός. Στη υπάρχουσα κατάσταση έρχεται να προστεθεί και η διαχρονική απουσία του κράτους όπως επισημαίνουν οι πολίτες, ως το μόνο θεσμοθετημένο όργανο ελέγχου των νόμων που διέπουν την αγορά.

Πολλοί είναι οι ιδιώτες που καταγγέλλουν καθημερινά αποκλίσεις του ύψους των τιμών όχι μεταξύ διαφορετικών επιχειρήσεων τροφίμων, αλλά από το ράφι στο ταμείο. Η ανυπαρξία του κράτους σπάει μονάχα τις περιόδους των γιορτών (Χριστούγεννα, Πάσχα και άλλες) όπου πραγματοποιεί μεγάλης κλίμακας ελέγχους.

¹⁰ Τελευταία αύξηση των μισθωτών στο ημερήσιο εισόδημα για το 2008 ανήλθε στο 3% έως 3,2% για τους μισθωτούς του Δημοσίου τομέα

Έτσι λοιπόν ενώ εξαίρεση θα έπρεπε να είναι ότι μια μονάχα μέρα δε πραγματοποιήθηκαν δειγματοληπτικοί έλεγχοι στις αγορές, τελικά αυτό έχει γίνει ο κανόνας. Αυτό γίνεται ακόμα, πιο έντονα αντιληπτό καθώς το κράτος προωθεί ολοένα και περισσότερο της ανοιχτές γραμμές επικοινωνίας για καταγγελίες πολιτών οι οποίες αναφέρονται στην αισχροκέρδεια και εξαπάτηση των καταναλωτών. Ενώ λοιπόν το κράτος θα έπρεπε να έχει την αποκλειστική ευθύνη και να ελέγχει συνεχώς τις αγορές, μετατοπίζει το πρόβλημα και πετά το «μπαλάκι» στους πολίτες. Δημιουργείται το ηθικό δίλημμα στο αν είναι πρέπον ο πολίτης να μετέχει ή όχι σε μια τελικά «θεσμοθετημένη» κοινωνία των δοσίλογων, επειδή κάποιιο αδυνατούν να πράξουν αυτό για το οποίο εκλέχθηκαν· προστάτες της δημοκρατίας και της εύρυθμης λειτουργίας της κοινωνίας.

Σαφέστατα λοιπόν, το φαινόμενο θα εμφανίζει σημάδια όξυνσης ολοένα και περισσότερο εξαιτίας του πολύπλοκου νομικού συστήματος. Παρατηρείται λοιπόν, ότι όλα εμφανίζουν πολύπλευρο χαρακτήρα, δηλαδή το πολύπλοκο νομικό πλαίσιο για τις ξένες επενδύσεις μπορεί να λειτουργούσε ευεργετικά αλλά και παράλληλα αρνητικά. Η αρνητική επίπτωση έγκειται στο ότι η ίδρυση πολλών ελεγκτικών μηχανισμών παράταιρων μεταξύ τους δημιουργεί κωλυσιεργία στη λειτουργία της οικονομίας καθώς τακτικά πυκνά εγκλωβίζεται στη γραφειοκρατία.

Το πιο πάνω συμπέρασμα έρχεται να ισχυροποιήσει το γεγονός ότι οι πολίτες δε μπορούν να δεχτούν το κόστος παραγωγής ως τη μόνη γενεσιουργό αιτία για το ύψος των τιμών, καθώς τα τελευταία δέκα χρόνια τουλάχιστον υπάρχουν εκατοντάδες δημοσιεύματα τα οποία αναφέρουν πως, ενώ οι παραγωγοί έχουν σχετικά υψηλό κόστος παραγωγής τελικά πουλούν τα προϊόντα σε αρκετές περιπτώσεις χαμηλότερό και από το κατώτερο επίπεδο τιμών από αυτό που έχει ορίσει το κράτος ως τιμή ισορροπίας. Οι έμποροι (χονδρικής) με τη σειρά τους τα μεταπωλούν σε πολλαπλάσια τιμή από αυτή που τα αγόρασαν. Υπάρχει σαφέστατα μια τεράστια απόκλιση των τιμών των προϊόντων από τον παραγωγό ως το τελικό καταναλωτή· διαφορά η οποία καρπώνεται από τους ενδιάμεσους (Αντωνάκος & συν. χ.χ, Ριζοσπάστης, 2002).

Συμπεραίνεται ότι το ύψος των τιμών των τελικών αγαθών εξαρτάται αποκλειστικά από τους μηχανισμούς της αγοράς και της ζήτησης αλλά βρίσκεται σε

συνάφεια και με την απύσχα κρατική ελεγκτική μηχανή. Η όξυνση του φαινομένου ενδέχεται να εμφανίσει αυξητική τάση επειδή όπως αποτυπώνεται η ελληνική κοινωνία ακόμα δε μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια κοινωνία με υψηλότατο μορφωτικό επίπεδο (Δημολαΐδου, 2008, Wikipedia, 2009). Η πεποίθηση αυτή ισχυροποιείται καθώς οι ερωτώμενοι οι οποίοι ανήκαν στη πρώτη κατηγορία επιπέδου εκπαίδευσης δείχνουν θετική στάση προς την αρχική υπόθεση του μελετητή. Δηλαδή είναι πιθανό τα άτομα αυτά να αισθάνονται περισσότερο ευάλωτα από φαινόμενα οικονομικής εκμετάλλευσης λόγω του μετρίου μορφωτικού τους επιπέδου.

Το φαινόμενο δε της αισχροκέρδειας και τις χειραγωγήσεις των αγορών δε πρόκειται να εκλείψει διότι οι πολιτικές που προωθούνται σίγουρα δεν έχουν χαρακτήρα πρόληψης αλλά ούτε χαρακτήρα πάταξης. Παρόλα αυτά διαπιστώνεται ότι πραγματοποιούνται προσπάθειες για τον περιορισμό τέτοιων φαινομένων οι οποίες προβλέπουν την επιβολή ποινών πειθαρχικών, οικονομικών και κοινωνικών στους επίορκους.

Όσο θα υπάρχουν Ειδικά Δικαστήρια που καταδικάζουν τραπεζίτες υπεξαιρητές 32 δις. Δραχμών ως αποστολείς χαρτοκιβωτίων πάνας, δικαστήρια που επί μακρόν εξετάζουν «κοριούς» και αποδεικνύουν πως η διαφάνεια χτίζεται με σκυρόδεμα άθραυστο σαν τον «Ηρακλή», για τη δικαστική απόφαση που εκκρεμεί για τη Siemens και το C4I, για τα πιθανών ένοχα ομόλογα και κυρίως για τον Εφραίμ που μπροστά του ο Jack Welch¹¹ φαντάζει ασήμαντος, για αυτά αλλά και για πόσα ακόμα το πολιτικό marketing ενδέχεται να πληρώνεται αδρά!

5.4 Προβλήματα Κοινωνικής Παθογένειας

Η πρώτη και η ουσιαστικότερη κοινωνική ανισότητα που προτάθηκε στην εργασία αυτή ήταν στο κεφάλαιο δυο, στην ενότητα 2.6.1 όπου για τη «σωτηρία της εθνικής συνοχής και συνείδησης», πραγματοποιήθηκε ένα αδυσώπητο κυνηγητό προς τους υποστηρικτές του κομμουνισμού με μοχλό τα κεφάλαια του σχεδίου Μάρσαλ.

¹¹ Ο CEO της General Electric: Ο manager του αιώνα σύμφωνα με το Fortune.

Δυστυχώς η ιστορία απέδειξε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των χρημάτων μοιράστηκε στους ημέτερους. Συμπεραίνεται λοιπόν ότι αφού υπήρξαν κοινωνικές ανισότητες πριν από 60 χρόνια· δε θα υπάρχουν σήμερα; Σαφέστατα και θα υπάρχουν αλλά με άλλη μορφή και άλλα κριτήρια.

Οι γυναίκες σε όλη τη ενότητα εμφανίζουν υψηλότερο ποσοστό θετικής στάσης έναντι των αντρών, κι αυτό είναι λογικό διότι όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο (4^ο κεφάλαιο) οι γυναίκες είναι αυτές που έχουν βιώσει περισσότερο και σε όλα τα επίπεδα τις κοινωνικές ανισότητες. Όταν οι οικονομικές «απολαβές» από την εκμετάλλευση των γυναικών είναι τεράστια τότε σαφέστατα δημιουργείται και όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων. Η εκμετάλλευση των γυναικών στα δίχτυα της πορνείας ή ακόμα ειδικότερα ως σκεύη για τη μαζική αναπαραγωγή παιδιών, κοπιαρισμένο από το προφητικό σενάριο "Το Νησί"¹² με απώτερο σκοπό την εμπορία, είναι δυο πραγματικότητες που αποφέρουν αρκετά μεγάλα κεφάλαια σε αυτούς που επιδίδονται. Η διαφθορά μπορεί να συμβάλλει και με άλλους τρόπους προς τη διεύρυνση τους χάσματος μεταξύ των κοινωνικών ομάδων.

Η εργασία και οι θέσεις απασχόλησης όταν καταλαμβάνονται από άτομα που βρέθηκαν «φυτευτοί», μόνο και μόνο επειδή είχαν κάποιο γνωστό, αυτό αυτόματα μπορεί να δημιουργήσει από χαμηλότατης ποιότητας επαγγελματικές υπηρεσίες, υψηλότερες αποδοχές σε άτομα τα οποία δεν είναι παραγωγικά, αδυναμία προαγωγής εργασιακών απαιτήσεων κ.α, ενώ αυτός/η που θα έπρεπε να λάβει τη συγκεκριμένη θέση εργασίας καθώς πληροί και τα τυπικά προσόντα, πιθανό να απασχοληθεί σε εργασίες χαμηλότερων απαιτήσεων και προσδοκιών. Ενώ λοιπόν φαινομενικά φαντάζει τουλάχιστον καλό ότι οι θέσεις εργασίας είναι καλυμμένες και ως εκ τούτου δημιουργούνται εισοδήματα άρα και αύξηση της αγοραστικής δύναμης του κοινού, μακροχρόνια ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας και η κοινωνική εξέλιξη θα εμφανίζουν πτωτικές τάσεις.

Η διαφθορά είναι πλέον παντού και κανείς δε μπορεί ούτε να το αποκρύψει πόσο μάλλον να το παραβλέψει. Η διαφθορά στους κόλπους της αστυνομίας είναι επίσης ένα

¹² *To Νησί (The Island, 2005)* Σκηνοθεσία: Michael Bay, Σενάριο: Caspian Tredwell Owen.

ζοφερό γεγονός, ιδίως όταν η ειδησιογραφία αποκαλύπτει την εμπλοκή της, στη διακίνηση ναρκωτικών. Σαφέστατα λοιπόν η διακίνηση των ναρκωτικών δεν γίνεται μόνο από εμπόρους αλλά και από αστυνομικούς κι αυτό διότι η ίδια τους η ιδιότητα λειτουργεί τέλεια ως κάλυψη. Το κίνητρο είναι ένα και μοναδικό: επιπλέον εισόδημα.

Όπως ο κάθε επαγγελματικός κλάδος έτσι κι αυτός της αστυνομίας έχει τους δικούς της κώδικες ηθικής, επικοινωνίας, αρχών και αξιών. Ακόμα κι αν γίνει δεκτό ότι η πολιτεία ενδιαφέρεται να πάψει τη διακίνηση των ναρκωτικών, το σώμα εσωτερικών υποθέσεων θα «δυσκολευτεί» να κάνει τη δουλειά του· είτε πιθανόν να είναι κι εκείνοι συμμετοχοί στις «επιχειρήσεις» είτε γιατί μπορεί να υπάρχει κάλυψη από άνωθεν. Τώρα, βέβαια σε καμία περίπτωση δε πρόκειται να γίνει δεκτό ότι όσοι βρίσκονται στη πρώτη ηλικιακή ομάδα είναι πιο ευάλωτοι στα ναρκωτικά κι αυτό διότι η τοξικομανία δυστυχώς πλέον ξεκινά να εμφανίζεται σε μικρότερες ηλικίες.

Η στάση τους αυτή απέναντι στη άποψη ότι η αστυνομία ευθύνεται για τη διακίνηση των ναρκωτικών είναι δείγμα ανωριμότητας και μετατόπισης των ευθυνών τους, καθώς εν έτη 2009 δεν υπάρχει πολίτης του δυτικού κόσμου κι έχοντας σώας στα φρένας που να μην γνωρίζει ποια είναι τα ναρκωτικά και τι προκαλούν. Πρόκειται για μια ακόμη δικαιολογία για να δικαιολογηθεί η λήθη.

Κλείνοντας την ενότητα συμπεραίνεται ότι οι πολίτες νιώθουν την αναξιοπιστία του κράτους στην εργασία και στη πρόσληψη προσωπικού σε δημόσιες υπηρεσίες. Επίσης υπάρχουν δημοσιεύματα, που θέλουν γόνους ή συγγενείς πολιτικών ή και κρατικών υπαλλήλων να τοποθετούνται στο δημόσιο με αδιαφανείς διαδικασίες. Είναι λυπηρό και δυστυχώς μη αναστρέψιμο το γεγονός ότι οι νεότεροι επιδιώκουν να μουν στο δημόσιο τομέα.

Μια πραγματικά φουτουριστική ταινία της δεκαετίας του 60', το «Υπάρχει και Φιλότιμο»¹³, καταδεικνύει πως ήδη από εκείνα τα χρόνια υπήρχε η νοοτροπία του να «βουλευτούν κάποιοι και τα παιδιά τους στο δημόσιο, δημιουργώντας μια κοινωνία

¹³ *Υπάρχει και Φιλότιμο (1965)* Παραγωγή: Finos Film, Σενάριο και Σκηνοθεσία: Α.Σακελλάριος

δημοσίων μη παραγωγικών υπαλλήλων (Καμπύλης, 2009). Η δήλωση αυτή αποσαφηνίζει πως ο δημόσιος φορέας δεν είναι από τη φύση του μη παραγωγικός, αλλά δεκαετίας επί δεκαετιών έχει καταδικαστεί στη νοοτροπία της μεταβίβασης του έργου την επαύριον.

Ευτυχώς το φαινόμενο αυτό θα λάβει τυπικά τουλάχιστον τέλος ύστερα και από τη διαφαινόμενη άρση της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων. Το γεγονός αυτό πιθανό να εξαναγκάσει τους υπαλλήλους να επιταχύνουν το έργο τους και την απόδοσή τους, ύστερα μάλιστα και από την υιοθέτηση από πλευράς κράτους πρακτικών όπως είναι οι μετρήσιμοι στόχοι, η συνεχής εκπαίδευση, κριτήρια αποδοτικότητας κ.α.

5.4.1 Κοινωνικές Διαστάσεις των Προβλημάτων Κοινωνικής Παθογένειας

Τα ΜΜΕ καταναλώνουν καθημερινά ένα μεγάλο μέρος του επικοινωνιακού τους χώρου, χρόνου αλλά φυσικά και χρήματος για να αναφερθούν στα κοινωνικά προβλήματα, που παραδοσιακά αφορούν τους λιγότερο ευνοημένους καθώς και για την εξέλιξη που ενδέχεται να εμφανίσει η κοινωνία.

Έτσι λοιπόν η θεματολογία των ειδησεογραφικών μέσων και το αρνητικό κλίμα που παρουσιάζουν ταυτίζεται με τις απόψεις των πολιτών και ιδιαίτερα με αυτούς που ανήκουν στις νεότερες ηλικιακές ομάδες. Δηλαδή με αυτούς που βιώνουν εντονότερα τις κοινωνικές ανισότητες, τον αποκλεισμό και την όξυνση συνολικά των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.

Οι νεότεροι αντιλαμβάνονται ότι παρέλαβαν μια κοινωνία σάπια και σαθρή από τους γονείς τους· από αυτούς που περίτρανα δηλώνουν πως ήταν η «γενιά του Πολυτεχνείου». Η γενιά που άλλαξε την Ελλάδα στα χρόνια που ακολούθησαν μετά την επταετία Παπαδόπουλου, αυτή η γενιά που καθημερινά παρελαύνει στα τηλεοπτικά παράθυρα δηλώνοντας πως ήταν κι «αυτοί μέσα». Πόσους φοιτητές είχε το Πολυτεχνείο το 74; Δέκα εκατομμύρια Έλληνες; Όλη η Ελλάδα τότε ήταν φοιτητές και μάλιστα του Πολυτεχνείου; Αν ισχύει κάτι τέτοιο, τότε η Πολιτεία του Πλάτωνα με τους ενάρετους και μορφωμένους πολίτες γιορτάζει τα 35^α γενέθλια της, ενώ κάποιοι ζουν σε λάθος Ελλάδα.

Οι πολίτες είναι πλέον πεπεισμένοι ότι η διαφθορά έχει εξαπλωθεί σαν τη πανώλη του μεσαίωνα, αγγίζοντας για τα καλά τα σώματα ασφαλείας που υποτίθεται ότι βρίσκονται στην υπηρεσία του πολίτη. Οι πολίτες ζητούν πάταξη του φαινομένου των ναρκωτικών, αλλά για να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο πρέπει αφενός η αστυνομία να σταματήσει να ασχολείται επικοινωνιακά με ζαρντινιέρες και εκπυρσοκροτήσεις σε διάφορα άβατα, σύμφωνα κι όλες με τα στοιχεία της υπεράσπισης στις δικογραφίες, αφετέρου να δοθεί η αρμόζουσα εμπιστοσύνη στο έργο της δικαστικής εξουσίας. Ο φόβος των ναρκωτικών δε ξεκινά από τα στέκια των τοξικομανών αλλά από την ημιμάθεια, την αδράνεια και προπάντων από την έλλειψη θέλησης για ουσιαστικό έλεγχο της κατάστασης.

Ακόμα κι αν γίνει αποδεκτό ότι η πολιτική ζωή του τόπου επιθυμεί τη πάταξη του φαινομένου, οι πολίτες γνωρίζουν πως η αστυνομία διαθέτει στις τάξεις τις και διεφθαρμένα στοιχεία, γεγονός που τη καθιστά σαφώς εμπλεκόμενη. Η εμπλοκή της αυτή έγκειται στο ότι ή «τεχνητά» δε μπορεί ή ρεαλιστικά δε θέλει να πραγματοποιήσει κάθαρση στους κόλπους της (Ριζοσπάστης, 1998a, 1998b, Λαμπρόπουλος, 2009). Κι αυτό διότι μετά την ενίσχυση του εισοδήματος που παρέχουν οι τράπεζες μηνιαίως στους χρήστες τραπεζικών προϊόντων, έτσι και η «οικογένεια» των ναρκωτικών προσφέρει ένα extra «βοήθημα» σε μεμονωμένα ευτυχώς περιστατικά ένστολων.

Έτσι λοιπόν η διακίνηση για παράδειγμα των ναρκωτικών εμπίπτει στο ευρύτερο φάσμα της εγκληματικότητας, όπου οι πολίτες αισθάνονται εντονότατα ότι η τελευταία τροφοδοτείται από τη διαφθορά. Ο παραλληλισμός με τα «συγκοινωνούντα δοχεία» είναι ίσως η βέλτιστη δυνατή προσέγγιση, κι αυτό διότι ορθά οι πολίτες διαπιστώνουν ότι όταν η πολιτική παραπαίει τότε είναι απόλυτα φυσιολογικό να συμπαρασύρει και την κοινωνία.

Η διαφθορά στους θεσμούς δεν αφήνει κανένα απολύτως περιθώριο για αξιοκρατία και διαφάνεια όταν πραγματοποιείται αναφορά στην «εξασφάλιση» μιας θέσης στο δημόσιο. Είναι κοινό μυστικό για τους πολίτες ότι ο «έχων μεγαλύτερο βύσμα» θα μπει και στο δημόσιο. Ο ξεπεσμός της ελληνικής κοινωνίας δεν έχει πυθμένα μάλλον, αφού οι νεότεροι άνθρωποι, οι πλέον παραγωγικοί και ικανοί για την οικονομία

αντί να διακατέχονται από το αίσθημα της επανάστασης και της αναδιάρθρωσης των θεσμών, της δημιουργικότητας στην εργασία πράττουν ή επιδιώκουν να πράξουν όσα και οι γονείς τους.

Το μέλλον συνολικά για την κοινωνία της «σύγχρονης» Ελλάδας κρίνεται μάλλον δυσοίωνο, τόσο εξαιτίας του καλπασμού της διαφθοράς αλλά κυρίως διότι δεν εμφανίζεται πουθενά η πρόθεση των πολιτών για να την ανακόψει. Η αβεβαιότητα και η καθοδική πορεία της κοινωνίας αποτυπώνεται και στην αντίληψη των πολιτών που είχαν την «ατυχία» να σπουδάσουν και να «εξυψώσουν» το μορφωτικό τους επίπεδο αφού αισθάνονται εγκλωβισμένοι της γνώσης τους. Διαπιστώνουν ολοένα κι εντονότερα ότι τα πτυχία πιθανό στο εγγύς μέλλον να ξεκρεμαστούν από τους τοίχους και παράλληλα να αλλάξουν και την χρήση τους εκμεταλλευόμενα το υλικό από το οποίο έχουν δημιουργηθεί, αφού τα τυπικά προσόντα δεν επαρκούν μπροστά στη «ευρηζωνική» επικοινωνία κάποιων με τις «παρακαμπτήριες οδούς».

5.4.2 Κοινωνική Συμπεριφορά

Επειδή προηγούμενα προτάθηκε η προσέγγιση φυσικό-μαθηματικού χαρακτήρα, έτσι λοιπόν για να μην αλλοιωθεί η παράδοση· η δράση προκαλεί αντίδραση. Όσο ο οργανισμός που καλείται κράτος δε υιοθετεί πνεύμα διαφάνειας για τα νοσοκομεία, τις εφορίες, τις πολεοδομίες, τα σώματα ασφαλείας, τη δικαιοσύνη, το πολιτισμό κ.α, τόσο και τα συνθετικά τους μέρη, δηλαδή οι πολίτες θα αισθάνονται ότι η διαφθορά θα επηρεάζει τις δικές τους επιχειρηματικές αλλά και επαγγελματικές πρωτοβουλίες.

Πιο συγκεκριμένα, όσο το κράτος δε προωθεί και κατ' επέκταση δε λαμβάνει ουσιαστικά μέτρα για τα φακελάκια και τα λαδώματα πάσης φύσεως, τόσο οι πολίτες θα καταφεύγουν στις μεθόδους αυτές για να κάνουν «τη δουλεία τους», αδιαφορώντας παράλληλα για τα αδιάφορα ως και κωμικοτραγικά κοινωνικά μηνύματα της φοροδιαφυγής. Ενδέχεται η στάση τους αυτή να συνεχιστεί και για όσα μηνύματα επακολογήσουν αναφορικά με τη συμμετοχή των πολιτών στην εξυγίανση και τη διαφάνεια της λειτουργίας των κρατικών μηχανισμών. Επειδή εδώ δε χωρά το φιλοσοφικό ερώτημα αν «η κότα γέννησε το αυγό ή το αυγό τη κότα», πρέπει η πολιτεία

να αντιληφθεί ότι «καλεί τη πίστη» εκείνη πρέπει να κάνει το πρώτο βήμα για την εξυγίανση της κοινωνίας.

Η απαξία προς το κράτος εκδηλώνεται εντονότερα στην συμπεριφορά των γυναικών και κυρίως όσων ανήκουν στις νεότερες ηλικιακές ομάδες. Όταν τα στοιχεία που προκύπτουν από τη πρωτογενή και τη δευτερογενή έρευνα ταυτίζονται και μαζί με αυτές ακολουθούν και οι παρατηρήσεις του μελετητή με κοινούς παρονομαστές, τότε τα συμπεράσματα κρίνονται καθολικής αποδοχής.

Εξετάζοντας τα στοιχεία της δευτερογενούς έρευνας διαπιστώθηκε περίπου 1 δις ευρώ να έχει δοθεί από τους πολίτες της Ελλάδα τα τελευταία δυο χρόνια προκειμένου να προωθηθεί η «δουλεία» τους. Όταν οι δηλώσεις του ερωτηματολογίου αναφέρουν πως «η διαφθορά επηρεάζει τον επαγγελματικό, επιχειρηματικό και τον τρόπο λειτουργίας των Ελλήνων» δεν αναφέρεται μονάχα στη πολιτική διαφθορά που επηρεάζει τις δουλειές των επιχειρηματιών/επαγγελματιών, αλλά παράλληλα σκιαγραφεί το κλίμα που υπάρχει, καλλιεργείται και που έμμεσα τους εξυπηρετεί. Συμπεραίνεται λοιπόν, πως όταν η κοινωνία εμφανίζει διαρροές σε χρήμα, ιδέες, αξίες και στους θεσμούς, είναι αδύνατο να μην προκληθούν ρήγματα στις κοινωνικές δομές (στατικές και μη) αλλά και προς τα κοινωνικά στρώματα.

Η ιδιοποίηση δημόσιου χρήματος που προορίζεται για την ενίσχυση των μηχανισμών διαφάνειας, οδηγεί ταχύτατα σε μια ισόποση άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και χαλάρωση των δομών. Αναμφίβολα η χαλάρωση των δομών όταν προωθείται για την εξέλιξη της κοινωνίας και τον απεγκλωβισμό της από προπολεμικές διατάξεις, νόμους και ιδέες είναι θεμιτή. Όταν όμως πραγματοποιείται με ιδιοτελείς σκοπούς εις βάρος του συνόλου τότε οι επιπτώσεις είναι βαρύτερες και κάθε προσπάθεια ανάκαμψης κινδυνεύει ανα πάσα στιγμή με υποτροπή.

5.5 Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (ΜΜΕ) στην Ελλάδα και ιδιαίτερα η δημοσιογραφία αποτελούν ένα παγκόσμιο φαινόμενο για το τρόπο με τον οποίο λειτουργούν αλλά και για την έπαρση που διακατέχει όσους εργάζονται σε αυτά.

Παράλληλα, ουδείς μπορεί να αγνοήσει τη δύναμη που έχουν και την επιρροή που ασκούν τα διεθνή μέσα σε παγκόσμιο επίπεδο. Ένα απλό παράδειγμα είναι ότι στο εξωτερικό, είναι αντιδεοντολογικό ένας δημοσιογράφος να δεχτεί κάποιο δώρο έστω και μικρής χρηματικής αξίας από τρίτο πρόσωπο, κι αυτό διότι θα θεωρηθεί άμεσος χρηματισμός για τη δημιουργία και καλλιέργεια θετικού κλίματος· αντίθετα στην Ελλάδα, όχι μόνο κάποιοι λαμβάνουν μισθούς από πολιτικά γραφεία και γραφεία τύπου παρατάξεων ως freelance κρατικοδίαιτοι, αλλά τα απαιτούν (Βαμβακαρής & συν., χ.χ. Ριζοσπάστης, 2005a, 2005b). Η δυσοσμία αναδύεται εντονότερα κάθε τόσο που ένα σχετικό γεγονός βλέπει το φως της δημοσιότητας και κάποιοι τάχα εκπλήσσονται στο άκουσμα του γεγονότος.

Η φερεγγυότητα και ο ρόλος που διαδραματίζουν πλέον τα ΜΜΕ για την αποκάλυψη φαινομένων διαφθοράς, έχει αρχίσει να προβληματίζει τους πολίτες και να εμφανίζει αισθητά τα σημάδια της απέχθειας, αφού άνδρες και γυναίκες παρουσιάζουν μικρά σχετικά ποσοστά συμφωνίας. Οι άνθρωποι της τρίτης ηλικιακής ομάδας θεωρούν ότι τα ΜΜΕ «κρατούν σθεναρά» τις αξίες τους, κι αυτό διότι οι άνθρωποι αυτοί ήταν ήδη αρκετά ώριμοι όταν βίωσαν την «αποκάλυψη» που καλείται απελευθέρωση των ραδιο-τηλεοπτικών μέσων.

Η μειωμένη προσπάθεια ενημέρωσης και κατάδειξης των φαινομένων διαφθοράς στη πολιτική μέσω των ΜΜΕ ισχυροποιείται καθώς η πλειοψηφία των πολιτών υποστηρίζει ότι τα πρώτα αποτελούν «τις θυγατρικές» των παρατάξεων και τους δημοσιογράφους τα «παπαγαλάκια» που δημιουργούν τεχνητά θετικό κλίμα για πρόσωπα και συνασπισμούς.

Είναι ίσως εικασίες ότι το Mega Channel πρόσκεινται στο ΠΑΣΟΚ καθώς αφιερώνει μέρος του τηλεοπτικού χρόνου στη προσπάθει να κρατήσει ζωντανό το χτυπημένο από την επάρατο. Ο ANT1 τείνει ακόμη περισσότερο προς τη Ν.Δ στηρίζοντας περίτεχνα την πολιτική του Κωνσταντίνου Καραμανλή, ο ALPHA και το ALTER προωθούν περισσότερο από όλους, τους διχασμένους και με κρίση ταυτότητας δεξιότερους της Δεξιάς, ενώ η EPT ανέκαθεν έσερνε την άμαξα της εκάστοτε κυβέρνησης (Ριζοσπάστης, 2000, e- Liberta 2008). Η μεροληπτική τάση που δείχνουν τα

ραδιοφωνικά μέσα δε διαφοροποιείται από αυτό των τηλεοπτικών σταθμών και ως εκ τούτου οι πολίτες δείχνουν και για αυτά τη δυσαρέσκειά τους.

Θα ήταν λάθος να μην ειπωθεί ότι ο ρόλος των ΜΜΕ δεν είναι και αυτός που περιγράφουν τα τρία γράμματα της συντομογραφία του· η ενημέρωση. Στο κεφάλαιο ένα παρατηρήθηκε ότι σε περιόδους κρίσης τα ΜΜΕ λειτουργούν καταλυτικά για τη προστασία και σε αρκετές περιπτώσεις και για τη σωτηρία των πολιτών, όπως στις φωτιές στη Αυστραλία, σε κινδύνους διαρροής υγρών στη Σουηδία κ.α. Αλλά και η συμβολή τους τη περίοδο των καταστροφικών πυρκαγιών του 2007 στη Πελοπόννησο. Η αναφορά αυτή γίνεται διότι ενώ ο ρόλος και ο χαρακτήρας των ΜΜΕ θα έπρεπε να είναι ενημερωτικός, τακτικά πυκνά επικρίνεται ως καθοδηγητικός υπό την έννοια της διαμόρφωσης γνώμης.

«Η γραμμή ουδέποτε γίνεται αντιληπτή ως τέτοια, αλλά υπονοείται. Κατά μία έννοια πρόκειται για "πλύση εγκεφάλου σε καθεστώς ελευθερίας". Ακόμη και οι "έντονες" δημόσιες αντιπαραθέσεις στα μεγάλα ΜΜΕ προσδιορίζονται από παραμέτρους για τις οποίες υφίσταται από τα πριν μία άτυπη συναίνεση και οι οποίες αφήνουν στο περιθώριο τις αντίθετες απόψεις» (Chomsky, 2007).

Ακόμα και το διαδίκτυο που ως νεογνό και μόνο μπορεί να χαρακτηριστεί στη λίστα με τα ΜΜΕ, ακόμη κι αυτό κρίνουν οι πολίτες πως «φιλτράρεται» καταλλήλως, κι αυτό διότι το Internet αφενός δεν εντάσσεται σε ένα ξεκάθαρο νομικό πλαίσιο αλλά και σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ηθικής. Η δυσκολία θεσμοθέτησης ενός ενιαίου νομικού πλαισίου έγκειται, στο ότι το διαδίκτυο καλύπτει ολόκληρο το πλανήτη, σε χώρες με διαφορετικές κουλτούρες, αξίες και πολιτικές, με αποτέλεσμα η ενημέρωση και ο κιτρινισμός να ευνοούνται μέσω ανώνυμων κατασκευασμάτων, καλύπτοντας μεγαλύτερο εκτιθέμενο πληθυσμό, με μικρότερο κόστος, σε λιγότερο χρόνο (Wikipedia, 2009). Η δυναμική του διαδικτύου μπορεί να χαρακτηριστεί για δεκάδες πλεονεκτήματα που προσφέρει, αλλά ωστόσο μπορεί να χαρακτηριστεί και για πόσα άλλα αρνητικά, κυρίως για την υποσυνείδητη στρατολόγηση νέων στο «New Order».

Ιστορικά και μόνο στην Ελλάδα, το θέμα του «Βασικού Μετόχου» δεν είναι ένα ζήτημα των τριών τελευταίων χρόνων αλλά καλύπτει μια χρονολογική γραμμή που ξεκινά ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 70. Όταν ο υβριδικός σοσιαλισμός με τα κοπιарισμένα συνθήματα των Μαρξιστικών λόγων, του ευφύστατου παρόλα αυτά Ανδρέα Παπανδρέου έδωσε την ελπίδα στους Έλληνες ότι μπορούν αλλά και να αισθάνονται ότι θα ευημερήσουν οικονομικά. Ο ευφυής αυτός άνθρωπος γνώριζε πως ελέγχοντας τα Media, του δίνεται η δυνατότητα να επέμβει στο τρόπο σκέψης των πολιτών. Ήταν τότε που οι προμηθευτές του δημοσίου «άδραξαν» την ευκαιρία που σηματοδοτούσε η απελευθέρωση των ερτζιανών, καθιστώντας αυτούς αρχικά εκδότες και στη συνέχεια καναλάρχες, εξυπηρετώντας τα συμφέροντα των κυβερνήσεων που με τη σειρά τους ανταπέδιδαν τα οφέλη, παραχωρώντας τους με αμφιλεγόμενους διαγωνισμούς, τεράστια έργα υποδομής (Κομίνης, 2005).

5.6.1 Κρίσεις και Διαφθορά στην Πολιτική

Ξεκινώντας την συμπερασματολογία της ενότητας αυτής, θα προταθεί η θέση που αναφέρει ότι «η Δημοκρατία δεν είναι το άριστο πολίτευμα, αλλά το καλύτερο από τα υπάρχοντα». Με βάση αυτή τη θέση, παρατηρείται από την έρευνα ότι οι πολίτες τουλάχιστον η πλειοψηφία αυτών βλέπει θετικά τη δυνατότητα της συμμετοχής τους στη λήψη των αποφάσεων. Αναμφίβολα η βασική αρχή της Δημοκρατίας ήταν και σίγουρα θα έπρεπε να είναι, ότι οι πολίτες μπορούν να εκφράσουν ελεύθερα τη γνώμη τους.

Έτσι λοιπόν το αίσθημα που υπάρχει, αναφέρει πως οι πολίτες βιώνουν από μέρους της πολιτείας τον κοινωνικό αποκλεισμό υπό την έννοια ότι δεν μπορούν να εκφράσουν ελεύθερα τη γνώμη τους, ενώ ταυτόχρονα θεωρούν πως ακόμα κι αν δεν εισακουστεί αυτή, τουλάχιστον πρέπει να δημιουργηθεί μια αρχική βάση επικοινωνίας.

Το απόφθεγμα προσανατολίζεται στο γεγονός ότι οι πολίτες, κυρίως της μέσης και της τρίτης ηλικίας που έχουν προσφέρει αναμφίβολα στην ανοικοδόμηση του νέου ελληνικού κράτους (με τα θετικά και τα αρνητικά της συμβολής τους) από το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο κι έπειτα, νιώθουν συνεχώς παραγκωνισμένοι και ξεχασμένοι στις σελίδες της ιστορίας.

Παρόλα αυτά γνωρίζουν πως η πολιτική κρίση, όποια έκφανση και αν έχει, ξεκινά και τελειώνει στους κόλπους των πολιτικών προσώπων. Η αλήθεια είναι άγνωστη, μη προσεγγίσιμη και σαφώς αφόρητη. Τη θέληση των πολιτών για συμβολή στα κοινά ενός κράτους και τη διαχείριση αυτού τη διαδέχεται η σύνθεση πολυμελών ομάδων με δυνατότητες επικοινωνίας σε επίπεδο «Lobbing».

Παρόλα αυτά η εσωτερική διαχείριση απαιτεί ένα σύστημα κανόνων και αξιών, ένα νομοθετικό σύστημα ικανό να κρατήσει αδιάβλητο το χαρακτήρα της δημοκρατίας και της ισονομίας. Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, το νομοθετικό σύστημα της Ελλάδας διαθέτει ίσως τους περισσότερους νομούς από οποιοδήποτε άλλο κράτος του κόσμου, γεγονός που το καθιστά ταυτόχρονα ευέλικτο και δαιδαλώδες κι από την άλλη συντηρητικό και απροσπέλαστο.

Οι πολίτες αναγνωρίζουν ότι το «ευέλικτο» σύστημα ευνοεί τους λίγους, καθώς έχουν τη δυνατότητα μέσα από τις δαιδαλώδεις διατάξεις του και με τη χρήση των «γκουρού» στα νομικά, να «παρακάμψουν» το απροσπέλαστο του πράγματος.

Με γνώμονα το τελευταίο, μια πραγματικότητα τόσο κραυγαλέα που θα έπρεπε ακόμα και οι πληβείοι με τη πολιτική να διαπιστώσουν, είναι ότι το νομοθετικό σύστημα δεν είναι «το μαγικό ραβδί» που θα επιλύσει το πρόβλημα της διαφθοράς και φυσικά τα προβλήματα πάσης φύσεως. Εκτός από το γκάζι υπάρχει και το φρένο: *«Κι ενώ ύστερα από χρόνια μαθηματικών ερευνών κι αναλύσεων· δυο πράγματα είναι άπειρα το σύμπαν και ανθρώπινη «αφέλεια», αν και για το πρώτο δεν είμαι σίγουρος»* (Αϊνστάιν, χ.χ).

Ο συσχετισμός του νόμου, της δικαστικής εξουσίας και της επιρροής που ασκεί προς τη δεύτερη η πολιτική, μάλλον πελατειακή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, καθώς τα «εκατέρωθεν θελήματα» δίνουν και παίρνουν (Ελευθεροτυπία, 2009, Κρουσταλλάκης, 2003, Σωτηρέλης, 2009). Η ελληνική και η παγκόσμια ιστορία είναι κάπως δύσοσμη από τέτοια φαινόμενα· δηλαδή η πολιτική επιρροή στους χώρους της δικαιοσύνης.

Η πρώτη διάσημη αμφιλεγόμενη δίκη ήταν του Σωκράτη, γεγονός που αποδεικνύει την από αρχαιότατου επιρροή της πολιτικής στο έργο της Δικαιοσύνης. Τα

γεγονότα τύπου «δυναμικό δίδυμο» Καλούσης – Μπουρμπούλια αλλά και το σύνολο του παραδικαστικού κυκλώματος με τους Ηλία και Γιοσάκη, δίνουν μια essence (Καθημερινή, 2005, Κόκαλη, 2008α, 2008β, Σκάϊ, 2008). Παράλληλα στο εξωτερικό, όπως φάνηκε κι από την έρευνα, το παρακράτος στους κόλπους της δικαιοσύνης τα πρώτα χρόνια μετά τη κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και φυσικά στις «υπό συζήτηση» δίκες του ΕΤΑ σκιαγραφούν τη παγκόσμια διάσταση του φαινομένου.

Ολοκληρώνοντας, την ενότητα αυτή, ανακύπτει ένα θέμα το οποίο αποτέλεσε τη λεπτή γραμμή ανάμεσα στο ηθικά δίκαιο και τη τεχνοκρατία. Στα μάτια του αναγνώστη ακόμη και των λιγότερο εξοικειωμένων με τους όρους, δεν υφίσταται κανένας συσχετισμός και τριβή των δυο εννοιών οι οποίες εκ πρώτης όψεως φαντάζουν εκ διαμέτρου αντίθετες.

Το κοινό εμφανίζεται να διψά για ενημέρωση όπως κι αν αυτή σερβιριστεί· σε ποτήρι old fashion για τους συντηρητικούς (μομφή για τις συντηρητικές δυνάμεις), σε ψηλό που θυμίζει λαιμό και που ταιριάζει άριστα με το «στρουθοκαμηλισμό» του κέντρου ή σε «κοντό» σφηνάκι για να θυμίζει τις μικρές προοδευτικές «δόσεις» της εγκλωβισμένης αριστεράς που μόνο να «κερνά» ιδέες γνωρίζει.

Είναι φιλοθέαμων, νομίζει ότι ξέρει πως πλανάται· αλλά προφανέστατα δε γνωρίζει πως τα προγράμματα CSR (Corporate Social Responsibility) πρέπει να δικαιολογήσουν το κονδύλι τους. Ανασταίνοντας τον Παύλο Σ., «*Εν Κατά Κλειδί*»¹⁴ και για την «*Ιδέα την Στεγανή που δε Μπάζει Κρύο*», οι πολίτες επιζητούν την ενημέρωση που τους προσφέρεται αλλά σε μεγάλο ποσοστό άκριτα τη οικειοποιούνται αποτελώντας ήδη από την πρόσληψη της, τους πρώτους πνευματικά πεσόντες. Η μεταβίβαση του λαϊκού αισθήματος και ενδιαφέροντος μπορεί εύκολα να πραγματοποιηθεί χαρίζοντας την ευεξία της ψευδαίσθησης, ότι δηλαδή «*ξαφνικά*» κάποιοι αποφάσισαν να μεταδώσουν την πληροφορία ακατέργαστα και ολοκληρωτικά.

¹⁴ *Εν Κατακλειδί*, Σιδηρόπουλος Παύλος και Σπυριδούλα, (Φλου, 1982)

5.6.2 Κρίσεις και Διαφθορά στην Οικονομία

Ένα κράμα ίντριγκας περικλείει ο τίτλος της ενότητας: ένα κράμα από εκείνα στη βάση των οποίων γράφονται τα πιο εμπορικά και διαχρονικά σενάρια όχι μόνο των καρτέ, αλλά και της ζωής. Αν επιδιωχθεί να συμβολισθεί με χρώμα τότε σίγουρα θα ήταν χρυσό με τεράστιες μαβί κηλίδες, ενώ η πολύωρη παρατήρηση τους θα προκαλούσε αδυναμία διαχωρισμού των ορίων του ενός χρώματος από το άλλο, γεννώντας το ερώτημα «ποιο επιβάλλει τη παρουσία του και πιο υποτάσσεται»;

Με αυτή ίσως την εικόνα είναι ίσως πιο εύκολα να περιγραφεί η σύνδεση των οικονομικών κρίσεων, οι οποίες οφείλονται στη πολιτική διαφθορά απεικονίζοντας με πιο απτό τρόπο τη χαοτική της προσέγγιση. Η πλειοψηφία των πολιτών, αντιλαμβάνεται ότι η εκτεταμένη χαλάρωση των θεσμών οδηγεί ταχύτατα στην αποσύνθεση της οικονομίας με μακροχρόνιες επιπτώσεις. Η χαλάρωση στους ελεγκτικούς μηχανισμούς κρατεί ήδη 185 χρόνια σχεδόν από τη σύναψη των «Δανείων της Επανάστασης». Η αδυναμία αποπληρωμής τους δεν είναι οι όροι με τους οποίους επισφραγίστηκε η συμφωνία με την Αγγλία, αλλά το «γονίδιο» της κατάχρησης του δημοσίου χρήματος, το οποίο ξανά εμφανίστηκε περίπου 120 χρόνια αργότερα με το «σχέδιο Μάρσαλ»

Η κατάσταση μάλλον είναι εκτεταμένη και στο άμεσο μέλλον θα παρουσιάσει αυξητικές τάσεις, όσο μάλιστα η πολιτική διαφθορά δε χαλιναγωγείται. Στην προηγούμενη ενότητα έγινε νύξη για το νομικό σύστημα και τη δικαστική εξουσία, ενώ σε αυτή αναφέρεται το νομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργεί η οικονομία. Η πλειοψηφία των πολιτών έχει άποψη και θεωρεί ότι η ενίσχυση του νομικού συστήματος θα φέρει τον απεγκλωβισμό της ελληνικής οικονομίας καθώς επίσης θα ισχυροποιήσει ένα πλαίσιο – μοντέλο σύγχρονο και αδιάβλητο. Η ίδια μερίδα των πολιτών δεν μπορεί να αντιληφθεί το σύνθετο της οικονομικής λειτουργίας, εύρημα το οποίο αποτυπώνεται και στους πολίτες που έχουν υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης.

Ύστερα από τόσες αναφορές για την ομάδα των πολιτών που ανήκει στη τριτοβάθμια εκπαίδευση, μήπως θα έπρεπε να γεννώνται ερωτηματικά για τη ποιότητα της παιδείας και τη κριτική σκέψη των νέο Ελλήνων; Ή μήπως τελικά αυτό μπορεί να εξυπηρετεί;

Η Ελλάδα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, εμφανίζει φαινόμενα διαφθοράς στα χαμηλότερα κλιμάκια· τη λεγόμενη «χαμηλή διαφθορά» η οποία αναφέρεται κυρίως στις συναλλαγές των πολιτών με φορείς και υπαλλήλους. Έτσι λοιπόν στο ζήτημα που καλείται «διαφάνεια στις συναλλαγές» μπορεί οι πολίτες να θεωρούν ότι αυτό είναι μια αρχή για τη προσπάθεια ελάττωσης του φαινομένου, αλλά ωστόσο αυτό παραμένει η κορυφή του παγόβουνου.

Τα σύνθετα οικονομικά προβλήματα, στα οποία εμμέσως εμπίπτει και η παιδεία, καθώς η έλλειψη της γεννά διαφθορά, δεν μπορούν να επιλυθούν με βραχυχρόνιες ενέργειες, πόσο μάλλον στη βάση της καταστολής. Οι πολίτες πιστεύουν πως απειλώντας με βαρύτερες κυρώσεις τους υπαίτιους, λύνεται αυτόματα κάθε ακανθώδες ζήτημα. Μια ψευδαίσθηση που δε χωρά σε κοινωνικό – οικονομικές προσεγγίσεις. Αναμφίβολα τέτοιου είδους αμπελοφιλοσοφίες διαδέχονται λαϊκές και λαϊκίστικες «λύσεις» που καταδεικνύουν τελικά όχι μόνο την παιδεία αλλά και το πρόσφορο παρθένο ακόμη εγκεφαλικό «έδαφος» που υπάρχει για τη διαχείριση και την υποταγή συνειδήσεων.

5.6.3 Κρίσεις και Διαφθορά στην Κοινωνία

Οι πολίτες ως κοινωνικά όντα θεωρούν πως η συμμετοχή τους για την επίλυση κοινωνικών ζητημάτων αποτελεί μια ευκαιρία συνεισφοράς. Οι γυναίκες όπως φάνηκε και σε προηγούμενες ενότητες αισθάνονται εντονότερα από τους άντρες την ανάγκη για συμμετοχή. Η αυξημένη θετική αντίδραση των γυναικών δε θα πρέπει να προβληματίζει αρνητικά, αντίθετα θα πρέπει να εκλαμβάνεται με ιδιαίτερη βαρύτητα καθώς η ισχυροποίηση της γυναίκας στην κοινωνία πραγματοποιείται με ταχύ ρυθμό, γεγονός που δημιουργεί νέους κανόνες και χάραξη πολιτικών από την σκοπιά του Marketing.

Ωστόσο, σε κοινωνικό επίπεδο παρατηρείται ότι οι πολίτες και κυρίως αυτοί που κατέχουν ένα υψηλότερο εκπαιδευτικό υπόβαθρο είναι πεπεισμένοι ότι μπορούν επάξια να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους για τον απεγκλωβισμό από κάθε είδους κοινωνική κρίση. Βέβαια, η πεποίθηση τους αυτή, μπορεί να γεννάται από το γεγονός ότι σε αρκετές περιπτώσεις τα έχουν «καταφέρει» άτομα που δεν είχαν και τα δικά τους μορφωτικά εχέγγυα.

Εκτός αυτού, μια γενικολογία του τύπου «Κοινωνική Κρίση» και θετική στάση των πολιτών καταδεικνύει την έμφυτη διάθεση του Έλληνα για ηγεσία και επιτελικά αξιώματα. Εξετάζοντας μια διαφορετική διάσταση της κοινωνίας, οι πολίτες και ιδιαίτερα οι γυναίκες διαπιστώνουν ότι έχει προκληθεί ένα ουσιαστικό πλήγμα στην έννοια του κοινωνικού κράτους. Την περίοδο της οικονομικής ύφεση του 2008 - 2009 με τις ανακατατάξεις και τη δημιουργία της νέας κοινωνικής ομάδας των «νέο φτωχών» και τα ξεπεσμένα «golden boys», γίνεται επιτακτικότερη ανάγκη για επανεξέταση των κοινωνικών ισορροπιών.

Η οικονομική ύφεση λογικά συνιστά νέο «ανακάτεμα» της τράπουλας στα εργασιακά καθώς οι επιχειρήσεις στη προσπάθεια τους να παραμείνουν σε λειτουργική χρήση από τη μια, κι από την άλλη η πρόθεση των εργαζομένων να εξασφαλίσουν κάποιο εισόδημα κρατώντας κατ' αυτό το τρόπο ζωντανή την αγοραστική τους δύναμη, πιθανό να οδηγήσει στον εκβιασμό από μέρους των επιχειρηματιών να απαιτήσουν ανασφάλιστους εργαζόμενους.

Άλλη μια χαοτική διάσταση της οικονομίας λοιπόν ξεδιπλώνεται καταδεικνύοντας ότι σε κρίσιμες περιόδους αφενός κάποιοι εκμεταλλεύονται τη πραγματικότητα των γεγονότων για να ωφεληθούν, ενώ παράλληλα κρατούν ζωντανές θέσεις εργασίας ως κοινωνικά ευαισθητοποιημένοι εργοδότες. Ωστόσο η απαίτηση τους αυτή προκαλεί πλήγμα στα ήδη επιβαρημένα ασφαλιστικά ταμεία αυξάνοντας παράλληλα τον αριθμό των ανασφάλιστων πολιτών. Οι ανασφάλιστοι πολίτες θα επιβαρύνουν σε ενδεχόμενη ασθένεια τους, το ΕΣΥ, το οποίο θα μεταβιβάσει το πρόβλημα στους προμηθευτές φαρμακευτικού και νοσοκομειακού εξοπλισμού. Η αλληλεξάρτηση των παραγόντων και ο βαθμός ευαισθησίας αυτών τη παρούσα περίοδο, μέσα από το πρίσμα ανεξέλεγκτων επιλογών οποιουδήποτε μεγέθους, μπορεί να προκαλέσει από σημαντικούς κλυδωνισμούς έως και τελεσίδικους .

Έτσι λοιπόν οι πολίτες διαισθάνονται πλέον εντονότερα από ποτέ ότι πρέπει να προταθούν ουσιαστικές πολιτικές, ρεαλιστικές μετρήσιμες εύκολα προσαρμοζόμενες αλλά με προσήλωση στην υλοποίηση τους, προκειμένου να επιτευχθεί ο απεγκλωβισμός από την οικονομική ύφεση.

5.7 Διαφήμιση, Διαφθορά και Κρίσεις

Κλείνοντας την ενότητα με τα συμπεράσματα, διαπιστώνεται ότι οι πολίτες βλέπουν θετικά την ανιδιοτελή ενημέρωση για τα γεγονότα που προκαλούν κρίση στη κοινωνία, αλλά ωστόσο επικρατεί και μια συγκρατημένη διάθεση καθώς οι πολίτες πιθανό να βλέπουν ως «εξαπάτηση της νοημοσύνη τους», τη δυνατότητα να διαφημίζεται η προοπτική που θα υπάρξει από την πιο πάνω πρακτική.

Σε γενικές γραμμές υφίσταται μια συγκράτηση για τη προοπτική αυτή, η οποία λογικά πάντα οφείλεται στο ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν τα ΜΜΕ καθώς και οι προθέσεις αυτών. Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, η στάση των πολιτών μπορεί παράλληλα να οφείλεται στη χρησιμοποίηση του όρου «διαφήμιση» κι όχι αυτού του «κοινωνικού μηνύματος».

Δυστυχώς, αν και η διαφήμιση σε παγκόσμιο επίπεδο διανύει τη τρίτη εκατονταετία της ζωής της (έντυπη), ωστόσο στην Ελλάδα το κοινό δεν έχει μια σαφή άποψη για το ρόλο και τη συνεισφορά της στη κοινωνία και την οικονομία. Παράλληλα αγνοούνται τόσο οι προσπάθειες των Media Shops όσο και των διαφημιστικών εταιριών για τη συμβολή τους στο σύγχρονο κοινωνικό οικονομικό μοντέλο του δυτικού κόσμου.

Η προκατάληψη των Ελλήνων βασίζεται στο κατασκευασμένο κλίμα το οποίο θέλει τη διαφήμιση να εμπεριέχει «χειραγωγικές και κρυμμένες επιδράσεις» όπως είχε αναφέρει ο Packard (1959: 11) κι ενισχύθηκαν αργότερα κι από τις άτοπες υποθέσεις του Key (1976: 2) για τη «μυστική τεχνολογία» της διαφήμισης· η οποία γρήγορα κρίθηκε επιστημονικά αβάσιμη. (Leiss και συν. 2008: 21).

Πέρα από τις θεωρίες τώρα, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι η απρόσκοπτη ενημέρωση δε προσφέρει μια σχετική γνώση, ακόμα και σε όσους δεν έχουν την δυνατότητα να την αντιληφθούν. Στη ουσία δύναται να προσφερθεί ως ένας «οδηγός» για τα δικαιώματα και τις απαιτήσεις των πολιτών απέναντι στην πολιτεία. Αυτό βέβαια, για τις κυβερνήσεις θα μπορούσε να αποτελεί και το «επικοινωνιακό τους «Βατερλό», ακόμη και σήμερα που οι κοινωνίες χαρακτηρίζονται για την διάχυση της πληροφορίας.

Πιο συγκεκριμένα, αν η οποιαδήποτε κυβέρνηση προωθήσει μια τέτοια πρακτική, τότε τα εξής σενάρια μπορεί να γίνουν πραγματικότητα:

- α) Υφίσταται ένα είδος σιγουριάς για τη διαφάνεια των στελεχών και των διαδικασιών της
- β) Περίτεχνα προωθούν τον αποπροσανατολισμό της κοινής γνώμης.

Βασική διαπίστωση των πολιτών είναι ότι υπάρχει μια γενικευμένη αποστασιοποίηση από τα κοινά, η οποία οφείλεται στην απαξία προς τη πολιτική εξαιτίας της πτώσης (ηθική και ιδεολογική) στην οποία έχει περιέλθει. Στο πρώτο κεφάλαιο παρατηρήθηκε ότι οι κρίσεις που αναφέρονται στην πολιτική αστάθεια, άμεσες είτε έμμεσες έχουν αποδέκτες τους πολίτες και οι πρακτικές οι οποίες υιοθετούνται αποσκοπούν στο χειρισμό τους. Η έννοια του χειρισμού εδώ δεν έχει μονάχα αρνητική διάσταση, αλλά και θετική προκειμένου να αποφυγούν κινδυνολογίες.

Επιπρόσθετα, η ιδεατή περίπτωση να διαφημιστεί η αναγκαιότητα της συμμετοχής των πολιτών, βρίσκει υποστηρικτές, αλλά μάλλον θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα «κρύο αστείο» και αυτό διότι έμμεσα καταλύεται η δομή της λειτουργίας του πολιτεύματος· ελαχιστοποιώντας κατ' αυτό το τρόπο τις αρμοδιότητες των εκλεγμένων βουλευτών. Παρόλα αυτά γίνονται κάποιες προσπάθειες καθώς η πολιτεία επιδιώκει τη συμμετοχή των πολιτών για τη πάταξη φαινομένων διαφθοράς. Ο αντίλογος αναφέρει πως η πρόθεση αυτή, δηλαδή της καταστολής της χαμηλής διαφθοράς από μέρους της πολιτείας αποσκοπεί στην υποσυνείδητη δημιουργία μιας «Οργουελικής¹⁵» κοινωνίας αλλά και στο να καρπωθούν οι υμέτεροι το πλεονάζον χρήμα.

Η χρήση και ο ρόλος της διαφήμισης στη συμβολή της στη κοινωνία μπορεί να μην απολαμβάνει την απόλυτη εμπιστοσύνη των πολιτών της Αθήνας, ωστόσο δεν απορρίπτεται κιόλας. Η στάση των πολιτών σε γενικευμένο επίπεδο εμφανίζει αποδοχή κάτι παραπάνω από το 50%, γεγονός που αποτυπώνει ότι σύνθετες κοινωνικό-οικονομικές εκροές κρίσης από πολιτικούς χειρισμούς, απαιτούν σύνθετα ολοκληρωμένα προγράμματα επίλυσης.

¹⁵ Τζόρτζ Οργουελ: «1984»

Η διαφήμιση για τους πολίτες καταλαμβάνει μάλλον θέση επικουρική από το σύνολο των ενεργειών που πρέπει να προταθούν. Ο αντίλογος προτάσσει πως αν γίνουν δεκτές οι θεωρίες συνωμοσίας με τους κρυφούς «άσους» της διαφήμισης, τότε η διαφήμιση με περισσή ευκολία θα μπορέσει να δημιουργήσει στρατιές «καταναλωτών» για τα αναχρονιστικά *logos* των πολιτικών παρατάξεων όμοιες με αυτές που επιβλήθηκαν από το μαγικό χέρι του Πιρσίμι τη δεκαετία του 80' προκειμένου η Ελλάδα να γίνει Cash Cow στα χέρια μερικών από τους προελαύνοντες σε ρυθμούς “*Carmina Burana*”¹⁶ σοσιαλιστές.

Η «διαφήμιση» των οικονομικών ατασθαλιών των πιθανών εμπλεκόμενων πολιτικών, από το 90' και μετά¹⁷ διαδέχονται η μια την άλλη αλλά μονάχα στο πλαίσιο της ενημέρωσης των πολιτών διαμέσου των ειδησεογραφικών μέσων. Κι ενώ η στάση των πολιτών εμφανίζει υψηλά ποσοστά απαίτησης που ξεπερνούν το 64% δηλαδή να διαφημιστούν οι οικονομικές ατασθαλίες και οι επιπτώσεις αυτών στη ζωή τους, ωστόσο αδυνατούν να καταλάβουν ότι όντως αυτό πραγματοποιείται μέσω του Τύπου.

Τελικά εκτός των ποσοτικών ευρημάτων της έρευνας και της μετουσίωσης αυτών σε ποιοτικά συμπεράσματα, αναδύθηκε η διαπίστωση ότι μάλλον ο ελληνικός λαός πάσχει από ένα είδος αυτισμού, δηλαδή ότι ενώ εμφανίζεται η πληροφορία με τη μορφή είδησης δεν είναι σε θέση να την αντιληφθεί, γεγονός που πιθανότατα να συνέβαινε μέσω μιας υβριδικής μορφής διαφήμισης: ενημερωτικής – υπενθύμισης.

5.8 Κρίσεις και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

Η αλήθεια είναι ότι η μερική ανυπαρξία του σχεδίου επικοινωνίας Διαχείρισης Κρίσεων μπορεί μάλλον να χαρακτηριστεί ως απαρχαιωμένο. Ο «μουσειακός» του χαρακτήρας αυτόματα το καθιστά και ανύπαρκτο, διότι καταπατά μια από τις βασικότερες αρχές της Διαχείρισης Κρίσεων που είναι η προσαρμογή στο «γεγονός».

¹⁶ *Carmina Burana*: Carl Orff (1935-1936) βασισμένο σε 24 ποιήματα από το σύνολο των 1000 κειμένων, τα οποία χρονολογούνται από τις αρχές του 13^{ου} αιώνα. Η πλειοψηφία των κειμένων είναι γραμμένο στα λατινικά, κι ένα μέρος αυτών είναι σε «μακαρονικούς στίχους (μείξη λατινικών, γερμανικών και γαλλικών)

¹⁷ *Να δεις τι σου 'χω για μετά*: Ρίξε Κόκκινο στη Νύχτα, (1993), Στίχοι Α.Δημοπούλου, Μουσική Α.Μαχαιρίτσας

Το αμέσως επόμενο συμπέρασμα έγκειται στον τρόπο που αυτό χρησιμοποιείται. Πιο συγκεκριμένα, κι ενώ μια ακόμη βασική αρχή της Διαχείρισης Κρίσεων (τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο) είναι η σωστή διαχείριση των ΜΜΕ, η ελληνική πολιτεία πράττει το εντελώς αντίθετο.

Υπενθυμίζονται τα γεγονότα των πυρκαγιών στην Πελοπόννησο το 2007, το πρόσφατο γεγονός με τον δεκαπεντάχρονο στα Εξάρχεια, Seadiamond, Βατοπέδιο, υποκλοπές Vodafone αλλά και παλαιότερα με Μαυρίκη, Σάμινα κ.α, όπου για μεγάλο χρονικό διάστημα η πολιτική ενημέρωση ήταν απύσχα. Να σημειωθεί ότι στις περιόδους μετά τη έξωση της κρίσης, η φράση «μεγάλο χρονικό διάστημα» δε πρέπει να ξεπερνά τις 24 ώρες. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει αλλά και να προσφέρεται ο πολύτιμος αυτός χρόνος, για τη προετοιμασία (επικοινωνιακή) των οργανισμών. Έτσι λοιπόν, στο σύνολο των περιπτώσεων, ο χρόνος μεταξύ του γεγονότος (κρίσιμο γεγονός) και της πρώτης επίσημης πολιτειακής επικοινωνίας ξεπέρασε το πιο πάνω χρονικό όριο.

Παράλληλα, ο τρόπος χειρισμού των ΜΜΕ κρίνεται αναχρονιστικός καθώς με «Δελτία Τύπου» και μόνο, εντός του πρώτου εικοσιτετραώρου και με φρασεολογία του τύπου: «ασύμμετρη απειλή», «στρατηγός άνεμος» (Πολύδωρας, και για την υπόθεση του δεκαπεντάχρονου «εε...συμβαίνουν αυτά» (Γιακουμάτος, 2008) δε πραγματοποιείται διαχείριση κρίσεων, αλλά μάλλον αναζωπύρωση.

Ταυτόχρονα, επισημαίνεται η έλλειψη συντονισμού στην επικοινωνία καθώς η συμμετοχή πολλών διαφορετικών φορέων προκαλεί σύγχυση στο ακροατήριο και στους άμεσα εμπλεκόμενους με τη κρίση. Δηλαδή, ενώ προηγούμενα διατυπώθηκε ότι το δαιδαλώδες νομικό πλαίσιο ευνοεί κάποιες καταστάσεις, κάποιες άλλες τα περιθώρια δράσης μια υπηρεσίας είναι περιορισμένα γεγονός που απαιτεί τη δημιουργία μιας νέας (υπηρεσίας) προκειμένου να καλυφθεί το κενό. Η πολύ συμμετοχικότητα και οι δηλώσεις από διάφορους φορείς μπορεί να προκαλέσει διόγκωση του γεγονότος σε επικοινωνιακό επίπεδο αλλά και την έλλειψη αξιοπιστίας της εξαγόμενης πληροφορίας.

Κλείνοντας, συμπεραίνεται ότι δεν υπάρχει ένα κέντρο συντονισμού των ενεργειών, όπως για παράδειγμα στις ΗΠΑ (συστάθηκε μετά τη 9/11), τη Σουηδία και τη

Μ.Βρετανία όπου ένας κόμβος συλλέγει τις πληροφορίες, συντονίζει τις ενέργειες με το αρμόδιο υπουργείο και τα γραφεία τύπου αυτών ενώ παράλληλα μεταδίδουν την απολύτως απαραίτητη ενημέρωση στα Media, αφενός για να μην κατηγορηθούν για αποσιωποποίηση των γεγονότων κι αφετέρου για την ελαχιστοποίηση της κινδυνολογίας. Κομβικό σημείο εδώ είναι η αναμονή που επιδεικνύουν οι πολίτες μέχρι την έλευση της πρώτης ενημέρωσης· δείγμα της παιδείας συνολικά.

Η μη γραμμική ροή και εφαρμογή της χαοτικής (πολύπλευρης – πολυδιάστατης κατάστασης) είναι διάστικτα εμφανής και εδώ, καθώς το ένα γεγονός συμπαρασύρει τη γειτονική σταθερή κατάσταση. Δηλαδή, η άναρχη απελευθέρωση των ΜΜΕ με τις επιπτώσεις που παρατέθηκαν σε προηγούμενη ενότητα από τη μία, η έλλειψη ενός συντονιστικού οργάνου που θα ασχολείται αποκλειστικά με τη Διαχείριση Κρίσεων και τέλος οι πολίτες που η πρόσληψη της πληροφορίας από αυτούς εξαρτάται από πληθώρα παραγόντων αλλά και η ανάλυση και επεξεργασία αυτής, συνθέτουν το φάσμα της πολυπλοκότητας και της Θεωρίας Συστημάτων.

Φαντάζει λοιπόν, δύσκολο και σύμφωνα με την υπάρχουσα πολιτική κατάσταση να λειτουργήσει άμεσα ένα κέντρο συντονισμού διαχείρισης κρίσεων, τόσο για τα εθνικά και δημόσια γεγονότα, αλλά και σε ρόλο επόπτη για κρίσεις οι οποίες προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα.

5.9 Προτάσεις για την Πολιτική

Η πολιτική όπως έχει ήδη αναφερθεί αποτελεί ένα αρχαιότατο θεσμό για την Ελλάδα που σχεδόν ταυτόχρονα χρονικά συμβάδισε με αυτή της διαφθοράς. Οι προτάσεις σε αυτό το επίπεδο σίγουρα είναι έργο ανθρώπων περισσότερο καταρτισμένων και επιφορτισμένων με τη πολιτική και την προαγωγή αυτής. Παρόλα αυτά, θα προταθούν προσωπικές απόψεις οι οποίες προέρχονται από την παρατήρηση της εφαρμοσμένης κοινωνικό-πολιτικής πρακτικής σε συνδυασμό με διαισθητικές και αισθητικές παράλληλα «επιρροές».

Βασικό έλλειμμα για την ελληνική πολιτική είναι η παιδεία· έλλειμμα που αναφέρεται στη πλειοψηφία των τριακοσίων «new age» τυράννων. Η αναφορά στην

παιδεία εμφανίζει δυο ενότητες όπου η μεν πρώτη αναφέρεται στο ότι ένα μικρό ποσοστό, (σύμφωνα με την κρίση του συγγραφέα, κρίση η οποία πηγάζει από το πολιτικό λόγο βουλευτών στα ΜΜΕ και στις κοινοβουλευτικές συνεδριάσεις) διαθέτει αρκετά υψηλό επίπεδο παιδείας αλλά έχει ξεχάσει αυτό που καλείται «δια βίου παιδεία» κι ως εκ τούτου αποτυγχάνουν στο να οσφρισθούν τον παλμό εξέλιξης της κοινωνίας και δεύτερον στη μετριότητα που χαρακτηρίζει τη πλειοψηφία υπό την έννοια της κουλτούρας και της κοινωνικής συμπεριφοράς. Η παιδεία αναφέρεται στο σύνθετο των γνώσεων, των εμπειριών και αισθητικών εισροών και φυσικά με την αποβολή της έπαρσης. Έπαρση που δημιουργείται μετά την λησμονιά του βασικού κανόνα που θέλει τις «κυβερνήσεις να φοβούνται τους πολίτες, κι οι πολίτες τις κυβερνήσεις»¹⁸.

Η παιδεία παράλληλα απαιτεί αυτό που ο «μεταμοντερνισμός» καλεί «πίσω στις ρίζες», κι είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τη κουλτούρα του ατόμου και την εσωτερική ολοκλήρωση. Έτσι λοιπόν κρίνεται πως ένα πρώτο βήμα για τη «χαλιναγώγηση» της διαφθοράς στη πολιτική είναι η επίγνωση θεμελιωδών αξιών που αναφέρουν: «από που προέρχεσαι», «ποιος είσαι» και «που θέλεις να πας». Τρεις βασικές δηλώσεις που υφίστανται και στο κλασικό Marketing για το σχεδιασμό και την υλοποίηση του Marketing Plan.

Ολοκληρώνοντας την ενότητα η δεύτερη πρόταση αναφέρεται στη «θέληση», τη κινητήρια δύναμη της ευθυξίας και της πολιτικής συνείδησης που συνθέτει το «φαύλο κύκλο» της προαγωγής της πολιτικής αξίας. Εκβαθύνοντας λίγο την ανάλυση των προτάσεων η επιλογή των πολιτικών οφείλει να γίνεται με κριτήρια ποσοτικά και ποιοτικά· κι όχι με μικροκομματικές χάρες. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά αναφέρονται στο μορφωτικό επίπεδο του πολιτικού, τη γενικότερη παιδεία και κουλτούρα του ατόμου. Με βάση αυτά τα κριτήρια οι πολιτικοί θα πρέπει να είναι άριστα καταρτισμένοι προκειμένου να μετουσιώσουν τη θεωρία σε πράξη και σαφώς προσανατολισμένοι σε εκείνους τους τομείς της πολιτικής που είναι σχετικοί με το επιστημονικό τους υπόβαθρο.

¹⁸ *V for Vendetta* (2005) Σενάριο από τη νουβέλα των Alan Moore και Davis Lloyd, Σκηνοθεσία James McTeigue.

Τα ποσοτικά κριτήρια πρέπει σαφώς να σχετίζονται με τα ποιοτικά. Οι υποψήφιοι πολιτικοί πρέπει να μπορούν να αποδείξουν με ποσοτικά δεδομένα το έργο τους σε όρους αποδοτικότητας. Αυτό στο οποίο χωλαίνει η Ελλάδα, είναι η έλλειψη προσώπων ικανών στη διοίκηση στο Δημόσιο Τομέα. Διοικητές οι οποίοι προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα και που έχουν να επιδείξουν αξιόλογο έργο. Υπουργοί-Διοικητές οι οποίοι αναδύονται από μικροκομματικά συμφέροντα και ζυμώσεις πρέπει να απορρίπτονται από τις διαδικασίες, καθώς η δημιουργία κλίματος τέτοιας διαφάνειας ενδέχεται να ανακόψει κάθε σφετεριστή και δελφίνο.

Ουσιαστικά η έννοια της παιδείας σκιαγραφεί σε επιχειρησιακό επίπεδο τη θεωρία των αλλαγών ή “Change Management” όπως συνηθίζεται να αποκαλείται, δίνοντας ταυτόχρονα τις ίδιες προσεγγίσεις και διαστάσεις. Πιο συγκεκριμένα, θεωρείται δεδομένο ότι στη αρχή κάθε εναλλακτικής πρότασης εμφανίζονται αντιδράσεις από το «κοινό» και γι’ αυτό απαιτείται η πλήρη ταύτιση με τους επιδιωκόμενους στόχους του ατόμου που επιδιώκει την αλλαγή. Η πίστη στην εναλλακτική θέση θα μετουσιωθεί σε προσπάθεια συντονισμένων ενεργειών προκειμένου να εμψύσει το όραμα στα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας· γεγονός που συνεπάγεται σταθερότητα, πίστη και εντατικοποίηση των προσπαθειών τις περιόδους ύφεσης, κρίσεων ή αποκλίσεων.

5.10 Προτάσεις για την Ενίσχυση της Συμμετοχής των Πολιτών στην Αντιμετώπιση Κρίσεων Πολιτικής Διαφθοράς

Η συμμετοχή των πολιτών στη πολιτική είναι αυτό που στην ουσία ορίζει και ο όρος της Δημοκρατίας, η δυνατότητα ενασχόλησης με τα κοινά και η ελεύθερη διακίνηση των απόψεων. Οι πολίτες στη πλειοψηφία τους όπως φάνηκε κι από την ανάλυση των στοιχείων εμφανίζουν θετική στάση προς το ενδεχόμενο της συμμετοχής τους τόσο σε πολιτικές αποφάσεις όσο και σε ζητήματα που εμπεριέχουν το στοιχείο του κινδύνου ή της μετέπειτα κρίσης.

Κρίνεται βασικότερο όλων να προταθεί ίσως το ουσιαστικότερο στοιχείο που χαρακτηρίζει την Δημοκρατία και σαφέστατα θέτει τη βάση για αξιοκρατία στη λήψη των αποφάσεων, τη πολυφωνία και προπάντων λαϊκή απαίτηση. Έτσι λοιπόν, απαιτείται η επαναφορά του δημοψηφίσματος, το οποίο θα αποτελεί τη πρώτη συγκέντρωση

μεγάλου όγκου ακατέργαστων δεδομένων, τα οποία στη συνέχεια με τις κατάλληλες σφυγμομετρήσεις σε focus groups πολιτικού χαρακτήρα θα εκρέουν νέα ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα. Άρα το δεύτερο στοιχείο που προτείνεται είναι η δημιουργία ομάδων ατόμων (focus group), οι οποίες θα αποτελούνται από πολίτες από όλο το εύρος της κοινωνικό-οικονομικής διαστρωμάτωσης της χώρας.

Η εξέλιξη της συμπεριφοράς και της πολιτικής τους στάσης πρέπει να εξετάζεται ανα τακτά χρονικά διαστήματα, τέτοιας χρονικής απόκλισης ικανής να μπορούν να συσταθούν στη βάση τους λειτουργικά και στρατηγικά προγράμματα επικοινωνίας. Αδιαπραγμάτευτο σημείο πρέπει να αποτελεί η ανωνυμία και η διασφάλιση των προσωπικών στοιχείων των πολιτών από τρίτα συμφέροντα.

Στην ουσία η δεύτερη πρόταση, δεν αποτελεί κάτι καινούργιο αφού αυτό υιοθετείται από ιδιωτικές επιχειρήσεις προκειμένου να παράσχει τις πρώτες κατευθυντήριες γραμμές. Άρα, αφού ως πρακτική έχει εφαρμογή στον ιδιωτικό τομέα, πιθανό να πετύχει και για δημόσιους λόγους, διασφαλίζοντας παράλληλα την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων κι όχι τη νόθευση αυτών με σκοπό τον αποπροσανατολισμό της κοινής γνώμης. Θεωρείται ότι η εποπτεία όλου αυτού του εγχειρήματος θα ήταν πρόπον να πραγματοποιείται από έναν αδιάβλητο και ανεξάρτητο φορέα – αρχή.

Η τρίτη πρόταση αναφέρεται στη δημιουργία ενός μικρού έκτακτου σώματος πολιτών που θα συμμετάσχει στη κοινοβουλευτική διαδικασία καθ' όλο το χρόνο και με διάρκεια συμμετοχικής ζωής για τα μέλη του, ένα ημερολογιακό έτος. Η εκλογή των ατόμων πρέπει να βασίζεται στις ίδιες αρχές με τη προηγούμενη πρόταση για τη διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων, ενώ θα μπορούσε να ακολουθεί το παράδειγμα των ΗΠΑ για την εκλογή του σώματος των ενόρκων στο θεσμό της Δικαιοσύνης, στο επίπεδο των διαδικασιών και των καθηκόντων τουλάχιστον κι όχι απαραίτητα σε αυτό των κριτηρίων.

Η πιο πάνω πρόταση, επίσης δεν αποτελεί κάτι το καινοτόμο αφού κάθε έτος και για περιορισμένο αριθμό συνεδριάσεων συντάσσεται η «Βουλή των Εφήβων». Ένας σχετικά «έξω-θεσμικός» πολιτικός ανταγωνισμός ενδεχομένως να προάγει τη πολιτική

κουλτούρα, να οδηγήσει σε τόνωση της αξιοπιστίας των πολιτικών αποφάσεων, σταδιακή αύξηση του βαθμού πρόθεσης στη συμμετοχή των πολιτών στο σώμα αυτό, ανάδειξη νέων πολιτικών προσώπων και ισορροπιών πολιτικών δυνάμεων. Η αναφορά γίνεται στην επί της ουσίας διεύρυνσης και μετασχηματισμού του υπάρχοντος «διακοσμητικού» θεσμού σε μια νέα δημοκρατική διάσταση λαϊκής συμμετοχής. Προτείνεται το σώμα αυτό των πολιτών να βρίσκεται υπό την εποπτεία του Προέδρου της Δημοκρατίας καθώς ο ρόλος αυτού διαθέτει έναν πιο διάφανο χαρακτήρα. Επιπρόσθετα, θεωρείται πως τα μέλη του «σώματος» αυτού θα ήταν εποικοδομητικό να συνευρίσκονται σε τακτά χρονικά διαστήματα με την αρχή εποπτείας τους προκειμένου να συζητούν τρέχοντα ή και χρόνια προβλήματα της κοινωνίας, ενώ οι προτάσεις τους θα καταχωρούνται και θα αξιολογούνται για την εφικτότητα τους.

5.11 Προτάσεις για τα ΜΜΕ

Οι απόψεις αναφορικά με τα ΜΜΕ αρχικά τουλάχιστον πρέπει να παραχωρήσουν τη θέση τους σε παραδοχές προκειμένου να γίνει ευκολότερα αντιληπτό το επικοινωνιακό πλάνο το οποίο καταρρίπτει κάθε προηγούμενη ηθική θέση μελετητή.

Σήμερα, την εποχή της διάχυσης της πληροφορίας και των ΜΜΕ γίνεται εκτενείς αναφορά στη «διαμεσολαβημένη μαζική κουλτούρα» όπου τα όργανα που μεταδίδουν τη πληροφορία (ΜΜΕ) έχουν «μαζικές ιδιότητες» (Real, 1971) με ένα συγκεκριμένο δισδιάστατο χαρακτήρα που θέλει την επικοινωνία να πραγματοποιείται ιδανικότερα μέσω της τεχνολογίας και το καλύτερο, ο θεσμικός της χαρακτήρας που αναφέρεται στον έλεγχο των διαύλων και του μηνύματος.

Το αμέσως επόμενο κομβικό σημείο είναι αυτό που περιγράφει ο De Fleur (1970), με τις «καμπύλες διάχυσης των μέσων επικοινωνίας» για την αναπαραγωγή και τη διανομή των συμβόλων, η οποία εμφανίζει αυξητικές τάσεις τη στιγμή που στο «παιχνίδι» μπαίνει και η τηλεόραση. Έτσι, το μέγεθος του εκτεθειμένου ακροατηρίου διογκώνεται με αλγεβρική πρόοδο τη χρονική στιγμή που η αστικοποίηση αγγίζει το ζενίθ της. Παρόλα αυτά, η εξέλιξη της κοινωνίας αλλά και παράλληλα η εξέλιξη των ΜΜΕ δημιουργεί νέες αστάθειες τη στιγμή που πλέον εισάγονται νέα μέσα (H/Y διαδίκτυο) μετασχηματίζοντας το χωρίο που περικλείεται από τις καμπύλες διάχυσης.

Πρόκειται για εκείνο το χωρίο που παρέχει την άμεση γραφική απεικόνισή για τη διεισδυτικότητα των μέσων στους επικοινωνιολόγους.

Αναγνωρίζεται ότι ενώ οι διάυλοι επικοινωνίας αύξησαν τον αριθμό τους αυτό είχε ως άμεση συνέπεια την «τμηματοποίηση» της επικοινωνιακής «αγοράς», καθιστώντας τη κάθε μια από αυτές «στρωματοποιημένη». Αυτό όπως γίνεται αντιληπτό θυμίζει Marketing και κοινωνιολογικές μελέτες για την ανάλυση της καταναλωτικής συμπεριφοράς;

Σε προηγούμενη ενότητα αναφέρθηκε ότι η Ελλάδα και η απελευθέρωση των μέσων, άργησε χρονικά τη στιγμή που στις ΗΠΑ και τον Καναδά αυτό είχε συμβεί ήδη από τη δεκαετία του 30'. Η απελευθέρωση αυτή στην Ελλάδα, αρχικά πραγματοποιήθηκε στα έντυπα μέσα τα οποία αποτέλεσαν τα «παραμάγαζα» κρατικών προμηθευτών και συνεχίστηκε με τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα όπου η ύπαρξη τους είχε και έχει καθαρά εμπορικό χαρακτήρα, ελεγχόμενο από τις μεγαλύτερες διαφημιστικές εταιρίες οι οποίοι πουλούν ως Media shops τον τηλεοπτικό τους χρόνο.

Σήμερα λοιπόν στην πρώτη οικονομική ύφεση μετά από αυτή του 1990, τα ΜΜΕ πρέπει να επανατοποθετηθούν χώρο – χρονικά και ιδιαίτερα τώρα που η είσοδος νέων διαύλων προελαύνει καταρρίπτοντας τα παραδοσιακά. Ο μαζικός χαρακτήρας του διαδικτύου και των ασύρματων μέσων τα οποία κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος στις καρδιές και «συνειδήσεις» των παιδιών, επιτάσσει πως τώρα είναι η στιγμή για την εκμετάλλευση και δημιουργία πιστών εφ' όρου ζωής καταναλωτών πολιτικών «προϊόντων».

Απροκάλυπτα, δηλώνεται ότι η αύξηση των μέσων επικοινωνίας πρέπει να εκμεταλλευθεί ακόμη περισσότερο τη διεισδυτικότητα του τη στιγμή που αυξάνεται το ακροατήριο ή το εκτιθέμενο στα μηνύματα κοινό. Εμφανίζεται όμως ένα μειονέκτημα το οποίο είναι ανάγκη να καλυφθεί· κι αναφέρεται στη στρατηγική προσέγγιση του ακροατηρίου και τη συντονισμένη έκθεση σε μηνύματα τα οποία δημιουργήθηκαν από γνώστες του αντικειμένου.

Τηρώντας τις υποσχέσεις και ικανοποιώντας τη τρίτη επιδίωξη των ερευνητικών στόχων, η διαχείριση κρίσεων πολιτικού χαρακτήρα μπορεί να επιτευχθεί με τους ακόλουθους τρόπους πλην αυτού που αναφέρθηκε προηγούμενα, την είσοδο δηλαδή μεγαλύτερου αριθμού επικοινωνιολόγων. Αυτό που μέχρι στιγμής έχει αναφερθεί είναι η ούτως η άλλης πρακτική στην οποία επιδίδονται τα ΜΜΕ, ότι δηλαδή λειτουργούν ως εντολοδόχοι και άλλοτε ως εντολείς των πολιτικών παρατάξεων. Έτσι λοιπόν τίθεται σε εφαρμογή η θεωρία των «ρόλων» σε συνδυασμό με την ανάγκη του να «ανήκουν κάπου¹⁹» (γίνεται χρήση και σε οργανισμούς, όχι μόνο σε φυσικά πρόσωπα: Θεωρία αναγκών κατά Maslow).

Κομβικό σημείο όμως της διαχείρισης των μαζών δεν πρέπει να είναι σε καμία περίπτωση η φίμωση της ελευθεροτυπίας για την ασύστολη εξέλιξη της διαφθοράς. Δηλαδή, υπάρχει μια λεπτή ηθική γραμμή που πρέπει να τηρηθεί. Προτείνεται η πραγματοποίηση συνεχών μελετών στη στάση των πολιτών και των χρηστών των μέσων επικοινωνίας προκειμένου να εντοπίζονται εκείνες οι αλλαγές στη συμπεριφορά τους.

Αρκετά ιδεατή η πρόταση που ακολουθεί, θέλοντας τα ΜΜΕ που πρόσκεινται σε κάποια παράταξη να «σηκώσουν σημαία» καταδεικνύοντας το που πολιτικά πρόσκεινται προκειμένου οι λιγότερο εξοικειωμένοι πολίτες να αντιληφθούν τις προθέσεις τους. Είναι ίσως πιο «τίμιο» για τους πολίτες μια τέτοια πρακτική αλλά για τα μέσα αρκετά ριψοκίνδυνο, καθώς οι πολιτικές εναλλαγές εύκολα μπορούν να τους καταστήσουν εκτός παιχνιδιού. Αφελής ίσως η προηγούμενη πρόταση, αλλά μάλλον πιο συνειδητοποιημένη από τη δήθεν «ακεραιότητα» κάποιων εκδοτών και καναλαρχών.

Παράλληλα, προτείνεται τα ΜΜΕ να αποκτήσουν ξανά τον ενημερωτικό τους χαρακτήρα προτάσσοντας ίσως και πολυφωνικές απόψεις από ξένα μέσα για τη κάλυψη ενός γεγονότος. Με αυτές τις προσεγγίσεις η έννοια της διαχείρισης της μάζας δεν είναι απαραίτητα αρνητική, αλλά δημιουργεί πιστούς πολιτικούς οπαδούς. Η πίστη προς αυτή μπορεί να ενισχυθεί με τη βελτίωση της ποιότητας του προγράμματος μετασηματίζοντας

¹⁹ Α. Maslow: Η Πυραμίδα των Αναγκών. Οι ανθρώπινες ανάγκες ταξινομούνται σε πέντε κύριες κατηγορίες: α) Φυσιολογικές, β) Ασφαλείας, γ) Κοινωνικές, δ) Αυτοεκτίμησης και ε) Αυτοπραγμάτωσης

κυρίως τα τηλεοπτικά μέσα σε ποιοτικότερα προωθώντας την ανερχόμενη νέα τεχνολογία της «διαδραστικής τηλεόρασης», τη κριτική σκέψη αφού θα παρέχεται η διασταύρωση της πληροφορίας.

Τα διαδραστικά μέσα (interactive media) θα προσφέρουν τη δυνατότητα στις εταιρίες ερευνών κοινωνικής συμπεριφοράς νέα δεδομένα (updated) σε συνεχή διάρκεια μέσω των επιλογών που θα πραγματοποιεί το κοινό (choice on demand). Όλη αυτή η πληροφορία θα λειτουργήσει καταλυτικά για το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων πολιτικής κρίσης οικονομικού χαρακτήρα, προσαρμοσμένα για τα MME.

Σε επίπεδο προβολής προτείνεται, να δοθεί μια ώρα τηλεοπτικού χρόνου από κάθε κανάλι το οποίο θα φιλοξενεί εναλλασσόμενα τα μέλη για παράδειγμα του έκτακτου σώματος των πολιτών που βρίσκονται υπό το Πρόεδρο της Δημοκρατίας, όπου θα παρουσιάζουν στο κοινό τις προτάσεις τους και κομβικά σημεία από τις εσωτερικές συζητήσεις τους. Κατά αυτό τον τρόπο μακροχρόνια θα επέλθει η αύξηση της συμμετοχικής διάθεσης των πολιτών και η διάχυση της πολιτικής πληροφορίας προς κάθε κατεύθυνση, με στόχο (αν δε «επηρεαστεί» από εξωτερικό παράγοντα) τη μείωση της διαφοράς σε χαμηλό επίπεδο.

Αναφορικά με το διαδίκτυο, οι πολιτικές παρατάξεις πρέπει να δώσουν συντονισμένα προσπάθειες προκειμένου να υπάρξει η εξυγίανση αυτού με ένα πιο ευέλικτο νομικό πλαίσιο. Παράλληλα να επιταχυνθούν οι προσπάθειες προσέλκυσης νέων ανθρώπων μέσω κοινά αποδεκτών αξιών και κωδικών επικοινωνίας όπως για παράδειγμα είναι η γλώσσα, οι ιδέες και η αντίληψη για τις κοινωνίες του μέλλοντος.

Παράλληλα απαιτείται η ενίσχυση της αναγκαιότητας για συμμετοχή των χρηστών του διαδικτύου για την άμεση προώθηση πληροφοριών διεφθαρμένης πολιτικής πρακτικής έτσι ώστε αυτή να είναι διάχυτη προς πάσα κατεύθυνση. Αυτό θα μπορούσε να συνδυαστεί με τη δημιουργία ηλεκτρονικών κοινοτήτων από άτομα που μοιράζονται τις ίδιες ιδέες, αξίες και πολιτικές καταβολές, ισχυροποιώντας κατ' αυτό τον τρόπο το επικοινωνιακό πλαίσιο. Η πρόταση αυτή ενδέχεται να λειτουργήσει με δυο τρόπους,

όπου στη μεν πρώτη θα είναι η ασπίδα από τη φθορά των κρίσεων και από την άλλη θα προωθήσει νέες ιδέες για τη προσέγγιση των πολιτικά αδρανών.

Κλείνοντας τα ΜΜΕ στο πλαίσιο της διαδραστικής επικοινωνίας ίσως θα πρέπει να υιοθετήσουν φόρμες ανοιχτής επικοινωνίας κυρίως διαδικτυακού τύπου (προστατεύονται το προσωπικά δεδομένα), προκειμένου να δίνεται η δυνατότητα να “post-άρεται” πληροφορία (ακατέργαστη και πρώτης γραμμής) από χρήστες ανθρώπους της καθημερινότητας που βιώνουν κάθε μορφή κοινωνικού αποκλεισμού και φυσικά διαφθοράς.

5.12 Προτάσεις για την Αντιμετώπιση των Κρίσεων και της Διαφθοράς στην

Οικονομία

Ο συνδυασμός ανάμεσα στη πολιτική διαφθορά ο οποίος αναφέρεται στην ιδιοποίηση δημόσιου χρήματος και σε αυτή της παρούσας οικονομικής ύφεσης συνθέτουν μια κατάσταση διπολικής κρίσης οικονομικής φύσεως. Όπως ειπώθηκε και προηγούμενα, η οικονομική ύφεση αλλά και η διαφθορά σε καμία των περιπτώσεων δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με «μαγικά ραβδιά».

Ωστόσο, θεωρούνται ένα καλό πρώτο βήμα οι εξαγγελίες της κυβέρνησης για την όσο το δυνατό «ανώδυνη» απεμπλοκή της χώρας από την οικονομική ύφεση. Οι εξαγγελίες, λειτουργούν ως ένα διαδραστικό κομμάτι της επικοινωνιακής τακτικής της κυβέρνησης, ενώ η βαρύτητα των εξαγγελιών μπορεί να καταδειχθεί από το γεγονός ότι ο ίδιος ο πρωθυπουργός προέβη στις σχετικές δηλώσεις και όχι ο αρμόδιος υπουργός. Η επικοινωνιακή στρατηγική σε ένα βαθμό ολοκλήρωσε το στόχο της καθώς το επικοινωνιακό επιτελείο της κυβέρνησης αντιλήφθηκε πως έπρεπε ο πρωθυπουργός να λειτουργήσει ως «spokesperson» δείχνοντας χαρακτήρα «καλού καπετάνιου».

Οι προτάσεις λοιπόν, ταυτίζονται σε ένα βαθμό με αυτές τις κυβερνήσεις, τουλάχιστον στους κύριους άξονες αυτών, καθώς η ενεργοποίηση και ο απεγκλωβισμός της χώρας από την ύφεση απαιτεί τον έλεγχο και τη σταδιακή μείωση της οικονομικής διαφθοράς.

Μια πρώτη πρόταση θα μπορούσε να είναι η άρση της βουλευτικής ιδιότητας και φυσικά του ασύλου, που επιτρέπει στο όνομά του να πραγματοποιούνται λεηλασίες στο δημόσιο χρήμα. Αν και η πρόταση αυτή βασίζεται στο επίπεδο της καταστολής (αντιτίθεται στη φύση και θέση του συγγραφέα) στην αρχή θα δημιουργηθεί αναστάτωση αλλά σύντομα θα επέλθει «παιδεία δια της ράβδου» (η Θεωρία των αλλαγών θα δημιουργήσει ένα αρχικό στάδιο για τη πρόσληψη παιδείας)

Η επόμενη πρόταση βασίζεται στη τάση και τη φιλοσοφία της παγκοσμιοποίησης, υπό την έννοια της υιοθέτησης από τη πλευρά των κρατών πρακτικών ιδιωτικού δικαίου. Αναφέρεται ότι όπως οι επιχειρήσεις για παράδειγμα (οι Α.Ε και οι εισηγμένες) υπόκεινται σε έλεγχο από ορκωτούς λογιστές του κράτους και παράλληλα υποχρεούνται στη δημοσίευση των οικονομικών τους στοιχείων, έτσι και το κράτος θα πρέπει να δημοσιεύει σε ετήσια βάση οικονομικά στοιχεία, κι αυτό διότι ο προϋπολογισμός του κράτους είναι πάντα η ελπίδα του «τί επιδιώκεται», αλλά ποτέ δεν υπάρχει σαφή εικόνα για το «τί τελικά έχει επιτευχθεί». Ακόμη και στις εμπρηστικές απογραφές (για επικοινωνιακούς λόγους)²⁰ που πραγματοποιούνται δεν υπάρχει σαφή εικόνα για τα αποτελέσματα. Έτσι λοιπόν, αφού η Ελλάδα βρίσκεται στην Ε.Ε και υπάρχει αγαστή συνεργασία με τα υπόλοιπα κράτη μέλη, καθώς επεμβαίνουν στα εσωτερικά της χώρας όποτε το επιθυμούν, καλό θα ήταν το ελληνικό κράτος να εκμεταλλευτεί τη συνεργασία αυτή και να επιδιώξει τον συστηματικό έλεγχο των οικονομικών της από τις χώρες που η Δημόσια Διοίκηση και η Οικονομία λειτουργούν κατά το βέλτιστο δυνατό.

Μπορεί επίσης να συνεργαστεί με έναν ιδιωτικό οργανισμό του εξωτερικού, ο οποίος να χαρακτηρίζεται για τη φερεγγυότητα του (και να μη προτίθεται να τη θυσιάσει) με σκοπό να του ανατεθεί ο συστηματικός έλεγχος των οικονομικών προσδοκιών και αποτελεσμάτων. Τα αποτελέσματα θα ήταν καλό να δημοσιεύονται με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε όλοι οι πολίτες να μπορούν να έχουν πρόσβαση.

²⁰ Επί κυβερνήσεως Ν.Δ πραγματοποιήθηκε μια απογραφή το 2004, η οποία εξέθεσε τη προηγούμενη κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ στην Ελλάδα και στο εξωτερικό για το δημόσιο έλλειμμα. Πραγματοποιήθηκε για επικοινωνιακούς λόγους· η εξέταση του ΑΕΠ μπορεί να γίνει με δυο προσεγγίσεις. Τον 03/2009 ο επίτιμος πρόεδρος της Ν.Δ ζήτησε ξανά απογραφή τη στιγμή που ο πρωθυπουργός (Καραμανλής Κ.) βρισκόταν σε διάσκεψη αρχηγών κρατών στο πλαίσιο των συζητήσεων για την εξέλιξη της παγκόσμιας ύφεσης.

Τρίτη και τελευταία πρόταση, είναι η δημιουργία επιστημονικών ομάδων στα υπουργεία στις οποίες θα απαρτίζονται έγκριτοι καθηγητές οικονομικών που διαμένουν στην Ελλάδα αλλά και από Έλληνες καθηγητές του εξωτερικού, οι οποίοι θα πραγματοποιούν συνεχή έρευνα και θα προτείνουν τις σχετικές λύσεις για τα διάφορα οικονομικά προβλήματα. Οι ομάδες αυτές θα έπρεπε να είναι ανεξάρτητες έτσι ώστε να μπορούν απρόσκοπτα να πραγματοποιήσουν το έργο τους, ενώ η επιλογή τους να πραγματοποιείται με εκείνα τα κριτήρια τα οποία θα διασφαλίζουν τη διαφάνεια των αποτελεσμάτων. Αδιαπραγμάτευτη θέση και σε αυτή τη πρόταση είναι η δημοσίευση στα ΜΜΕ των τακτικών και έκτακτων αποτελεσμάτων των ερευνών.

5.13.1 Κρίσεις, Διαφθορά και Διαφήμιση

Στο πολιτικό Marketing ή το Marketing των σχέσεων (relationship) όπως συνηθίζεται να αποκαλείται, το πεδίο της στρατηγικής του γενικά μπορεί να τοποθετηθεί σε αυτή της «μήτρα» της ανάλυσης SWOT που καλείται «the death valley», κι αυτό διότι αν προσεγγιστεί σε επίπεδο διαχείρισης κρίσεων είναι μόνιμα σε θέση «άμυνας» εξαιτίας του γεγονότος που θέλει την συνύπαρξη της πολιτικής με τη διαφθορά.

Αυτή η θεώρηση οδηγεί αυτόματα σε μια ακόμη διαπίστωση που θέλει τις ελληνικές πολιτικές παρατάξεις υπό το πρίσμα του «κύκλου ζωής τους» να βρίσκονται επί μακρόν στο στάδιο της «ωριμότητας» με «οριακή φθορά» που ποτέ δε μηδενίζεται (συνάρτηση: $f(x)=\ln x$ όπου $f'(x)=1/x$ – ασύμπτωτα τέμνει των άξονα των "χ") εκφράζοντας ότι τείνει να εισέλθει στη περιοχή-στάδιο της παρακμής - θάνατος).

Ο συσχετισμός αυτός των δυο υποθέσεων επίσης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η διαφθορά στη πολιτική δε μπορεί να χαρακτηριστεί για τα «πρόδρομα» φαινόμενα καθώς η επικαιρότητα ξεχειλίζει από τέτοιες αναφορές. Παρατηρείται λοιπόν ότι στις σύγχρονες κοινωνικό – οικονομικές επιστήμες, η μη γραμμική προσέγγιση δηλαδή η ύπαρξη της θεωρίας του χάους είναι αναδυόμενη.

Ο συγκερασμός των θεματικών που εμπεριέχονται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο απαιτεί πως η θεωρία του Χάους αναφέρει ότι ένα σύστημα, στη συγκεκριμένη περίπτωση η κοινωνία, αποτελείται από άλλα υποσυστήματα (πολίτες) με

αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός πολύπλοκου προσαρμοζόμενου συστήματος, του οποίου οι θέσεις και οι επιδιώξεις διαφοροποιούνται και επηρεάζονται από κάποιο άλλο μέλος του συστήματος που «καλείται» πολιτική επιρροή.

Η στρατηγική πολιτικής επικοινωνίας που όπως ειπώθηκε τηρεί μόνιμα στάση αμυντική και σε συγκεκριμένες μόνο περιπτώσεις «επιθετική» είναι εκείνη η δύναμη που θα προκαλέσει «αστάθεια» στο σύστημα υπό την έννοια ότι θα πραγματοποιηθεί μετακίνηση προς κάποια «κλάση» του «χώρου των φάσεων» (ενότητα 1.5.5)· συνήθως προς τη κατεύθυνση του χάους. Η δύναμη που θα προκαλέσει τη μετάβαση από τη μια κλάση στην άλλη, είναι όπως ειπώθηκε η πολιτική στρατηγική που μεταφράζεται σε κάποιο σχέδιο νόμου, το οποίο θα μετασηματιστεί σε νομοσχέδιο, νόμο, διάταξη, ρύθμιση υπουργικής απόφασης κτλ λειτουργώντας ως ο «ελκυστής» της κοινωνικής αντίδρασης, η οποία θα ωθήσει τους πολίτες προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση.

Ο μεταμοντερνισμός είναι στην ουσία μια εικαστική παρέμβαση, στη μελέτη με σκοπό να γίνει ευκολότερα αντιληπτή η μη γραμμική προσέγγιση του σύνθετου των εννοιών. Στην ενότητα 2.14.2 δηλώνεται πως ο μεταμοντερνισμός από τη φύση του είναι χαοτικός, καθώς δεν έγκειται σε σταθερές και κοινωνικές συμβάσεις· όπως άλλωστε προτάσσει και η Θεωρία του Χάους, αναφορικά με τις δυνατότητες μεταβολής της αρχικής θέσεως. Σε κοινωνικό επίπεδο απαιτούνται εκείνες οι προσεγγίσεις Marketing που θα ακολουθήσουν τη «νέα - παλιά» μετάβαση.

Η θέση της αμερικάνικης σχολής Marketing που θέλει το άτομο πυρήνα του συνόλου των διαδικασιών και των στρατηγικών του οργανισμού (core of business) ίσως είναι μια προσέγγιση που πιθανό στο μέλλον να επαναπροσεγγισθεί, καθώς στην ουσία δεν υπάρχει κέντρο το οποίο να απαιτεί τη συντονισμένη δράση εξαιτίας της αβεβαιότητας που χαρακτηρίζει τα μέρη του συστήματος, υπό την έννοια της «κινητικότητας» της ανθρώπινης συμπεριφοράς και διάθεσης.

5.13.2 Πολιτικό Marketing, Διαφθορά και Κρίσεις

Το πολιτικό Marketing στην Ελλάδα βρίσκεται ακόμη στη δυσάρεστη θέση του «βαθιά νυχτωμένου», ωστόσο η «ανατολή» του έχει αρχίσει να διαφαίνεται. Σημείο

κλειδί και εδώ θα είναι η παιδεία και η γνώση στο αντικείμενο από ανθρώπους επιστημονικά καταρτισμένους. Η απρόσκοπτη δαπάνη χρημάτων σε επικοινωνιακές τακτικές ενδέχεται να λειτουργήσουν όπως και η «προώθηση πωλήσεων²¹» σε κατάσταση λιανικού εμπορίου· γρήγορη άνοδος των πωλήσεων χωρίς ουσιαστική στρατηγική, μετά από τα αποκαρδιωτικά «margins» (στη πολιτική επιλέγεται ο όρος σφυγμομέτρηση).

Στη προηγούμενη ενότητα, αναφέρθηκε ότι στις «πολιτικές κρίσεις» δεν υφίστανται «πρόδρομα φαινόμενα», με αποτέλεσμα να μην υφίσταται ούτε και το προηγούμενο στάδιο-περίοδος αυτών, το οποίο καλείται «πριν το γεγονός» (pre-event). Παράλληλα, ειπώθηκε ότι η πολιτική χαρακτηρίζεται πλέον για τη πληθώρα των πιθανών διεφθαρμένων πολιτικών γεγονότων, θέση που τη καθιστά μόνιμο ένοικο του σταδίου των «απειλών». Άρα όποια στρατηγική επικοινωνίας κι αν επιλεγεί, τείνει να τοποθετείται χρονικά αμέσως μετά το κρίσιμο γεγονός, δηλαδή τη μακρά περίοδο που επιδιώκει να ανακάμψει (αμυντική στάση αρχικά κατόπιν σταθερότητα).

Το ιδανικότερο όλων θα ήταν οι επιφορτισμένοι επικοινωνιολόγοι να γνωρίζουν εκ των προτέρων τα σημεία εκείνα που είναι ευάλωτη η παρατάξη, έτσι ώστε να σχεδιάσουν πλάνο επικοινωνίας διαχείρισης πολιτικής κρίσης, αλλά κυρίως να διορθώσουν τα «κακώς κείμενα». Δυστυχώς κάτι τέτοιο είναι αδύνατο για ευνόητους λόγους.

Έτσι λοιπόν προτείνεται όλες οι παρατάξεις να δημιουργήσουν εσωκομματικά ένα τμήμα διαχείρισης κρίσεων, το οποίο θα αποτελείται από άτομα τα οποία θα δραστηριοποιούνται σε ένα μονάχα τομέα της πολιτικής (παιδεία, υγεία κ.α). Αποτέλεσμα αυτού, σε μακροχρόνιο επίπεδο θα έχει συντελεσθεί ισχυροποίηση του πολιτικού «προϊόντος» καθιστώντας τις παρατάξεις ισχυρά “brands”. Το κύρος ενός ισχυρού “πολιτικού brand”, παρέχει έστω και αρχικά κατά το ξέσπασμα της κρίσης το «μαξιλάρι» που θα απορροφήσει τους πρώτους κλυδωνισμούς.

²¹ *Προώθηση Πωλήσεων*: Στοιχείο του ευρύτερου Προωθητικού Μείγματος, σύμφωνα με το Κλασσικό Marketing και τα 4P’s.

Το πολιτικό Marketing διαθέτει δισδιάστατο χαρακτήρα, των δυο συνδέσμων που καλούνται πολίτες και πολιτικοί. Η επικοινωνιακή πολιτική για τον εσωτερικό σύνδεσμο (πολιτικά πρόσωπα) μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω αυτού που ορίζει η αμερικάνικη σχολή Marketing – Δημόσιες Σχέσεις (Βρετανική θεωρεί τις Δημ.Σχέσεις ξεχωριστό κομμάτι του μοντέρνου Marketing ως 5^ο P) σε επίπεδο «lobbying».

Κρίνεται ότι στο σύγχρονο κοινωνικό–πολιτικό περιβάλλον, γενικά οι πολιτικοί οφείλουν να υιοθετήσουν ένα κοινωνικό προφίλ, μεμονωμένα αλλά και συνολικά ως παράταξη. Η υιοθέτηση ενός προσαρμοζόμενου CSR (Corporate Social Responsibility) προγράμματος, φυσικά προβαλλόμενο από τα ΜΜΕ για τις θετικές επιδράσεις του στο κοινωνικό σύνολο, θα δημιουργήσει θετική αντίληψη και στάση (μακροχρόνια) στους πολίτες. Η προσαρμοστικότητα του προγράμματος έγκειται στο ότι πρέπει αφενός να έχει ένα κεντρικό εθνικό άξονα αλλά προσαρμοζόμενο σύμφωνα με τις ανάγκες της κάθε περιφέρειας, ορισμένες σε μονάδες χρόνου και χρήματος.

Σε επίπεδο Δημόσιων Σχέσεων ή καλύτερα «Επικοινωνία με τα Κοινά» για την προώθηση του κοινωνικού χαρακτήρα, με λιγότερο κόστος αλλά με παράλληλη χειραγώγηση των μαζών προτείνεται η «Καισάρεια» λύση «άρτος και θεάματα». Οι αυξήσεις των πολιτισμικών εκδηλώσεων μακροχρόνια θα οδηγήσει στην εξύψωση του πνεύματος που συνεπάγεται παιδεία και αποτροπή από τη διαφθορά αλλά παράλληλα κρατά πνευματικά απασχολημένους τους πολίτες.

Μετά τη κρίση απαιτείται η διατήρηση του αισθήματος της ψυχραιμίας, η οποία είναι απύσχα από τη πλειοψηφία των κρίσιμων γεγονότων. Η επικοινωνιακή στρατηγική στο σύνολο της θα πρέπει να έχει ως «motto» για τους πολίτες κάτι που θα ενθαρρύνει τις προσπάθειες τους για την ενίσχυση της διαφάνειας, ενώ το ρόλο του «καστανά» σε κάθε γεγονός πρέπει να δίνεται σε άριστα εκπαιδευμένα στελέχη επικοινωνίας.

Η στείρα διαφημιστική εκστρατεία με βομβαρδισμό κοινωνικών μηνυμάτων ίσως αποβεί άκαρπη, σίγουρα δαπανηρή για τα σημερινά δεδομένα της οικονομικής ύφεσης εάν δε συνδυαστούν αρμονικά με πολιτικές πρωτοβουλίες σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Δηλαδή ένα διαφημιστικό πλάνο κοινωνικού χαρακτήρα πρέπει να προσδίδει

αξία στο εκτεθειμένο κοινό όχι μονάχα ως ιδέα αλλά με απτά στοιχεία και σε συνεργασία με σχετικούς φορείς καταπολέμησης της διαφθοράς.

Παράλληλα, η επικοινωνιακή στρατηγική θα πρέπει να τμηματοποιηθεί σε επιμέρους μικρότερα προγράμματα, τα οποία θα συσπειρώνουν τις ενέργειες τους τις περιόδους όπου η διαφθορά στη χώρα παρουσιάζει αυξητικές τάσεις (π.χ καλοκαίρι – διαφθορά στους τουριστικούς προορισμούς, συνδιαλλαγές πολιτικών με πλοιοκτήτες, ξενοδόχους κτλ.). Η τμηματοποίηση της στρατηγικής επικοινωνίας αναφέρει δυο κομβικά σημεία: το χρόνο και την ένταση της επικοινωνιακής στρατηγικής αλλά και το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Ίσως είναι ιδανικότερο να «στοχευθούν» οι ηλικιακές ομάδες των νεότερων ανθρώπων μέχρι το 50^ο έτος της ηλικίας τους και να αποκλειστούν οι μεγαλύτερες, διότι έτσι θα υπάρξει η αποφυγή άσκοπης σπατάλης πόρων για επιμόρφωση των κατασταλαγμένων ατόμων της μέσης και τρίτης ηλικίας· πόροι που μπορούν να φανούν αποτελεσματικότεροι και αποδοτικότεροι στις «εύπλαστες» νεαρές ομάδες των πολιτών.

Κλείνοντας οριστικά πλέον με τις προτάσεις για τη δημιουργία συμμετοχικού πνεύματος των πολιτών για τη προσπάθεια μείωσης της διαφθοράς έρχεται η προοπτική της επιβράβευσης των κοινωνικά υπεύθυνων πολιτών που διατηρούν και προάγουν το πνεύμα της διαφάνειας με τις πράξεις τους. Βέβαια, αυτή η πρόταση μπορεί να βρει αρκετούς επικριτές οι οποίοι μπορούν να στοιχειοθετήσουν τις κατηγορίες τους στη βάση της δημιουργίας «κρατικών οργάνων – πληροφοριοδοτών» γι' αυτό η πρόταση αυτή πρέπει να εξεταστεί σε βάθος ενώ η επιβράβευση πρέπει να μην αφήνει περιθώρια για αιχμές.

5.14 Επίλογος

Η διαχείριση κρίσεων για τις επιχειρήσεις είναι ένα ζήτημα κεφαλαιώδες που προκαλεί έντονη «εφίδρωση» όταν αυτή απαιτείται. Για τη κρατική μηχανή τα πράγματα και ιδιαίτερα οι πολιτικές κρίσεις που δημιουργούνται από την οικονομική διαφθορά περιπλέκει τα δεδομένα καθιστώντας την διαχείριση τους ακόμη δυσκολότερη. Η παρουσία και το μέγεθος της δυσκολίας καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για ολοκληρωμένα προγράμματα διαχείρισης κρίσεων τόσο επικοινωνιακού επιπέδου όσο

και τακτικών που θα αναφέρονται στον ευρύτερο στρατηγικό σχεδιασμό του πολιτικού Marketing.

Η υλοποίηση ενός τέτοιου σχεδιασμού απαιτεί τον απεγκλωβισμό της ελληνικής πολιτείας από γραφειοκρατικές και οικονομικές σκοπέλους, ενώ τίποτα από όσα πραγματεύθηκε η συγκεκριμένη έρευνα δε πρόκειται να έχει ισχύ αν δε συντονιστούν οι ενέργειες στις δυο άριστες λέξεις που άφησαν το ίχνος τους κάπου στο εσωτερικό του κειμένου· σε αυτές της θέλησης και της παιδείας. Η απουσία αυτών των δυο, γρήγορα θα εξαντλήσει τη καλή θέληση του Marketing που αγωνιώδης θα προσπαθεί να δώσει τις εκ των προτέρων λύσεις σε απαίδευτους και απρόθυμους πολιτικούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Aidt, T., Dutta, J. και Sena, V. (2007) Governance Regimes, Corruption and Growth: Theory and Evidence, *Journal of Comparative Economics*, Article in Press

Anderson, B.A. (2006) Crisis Management in the Australian Tourism Industry: Preparedness, Personnel and Postscript, *Tourism Management*, 27, 1290-1297

Andriotis, K. (2000) *Local Community Perceptions of Tourism Development Tool: The Island of Crete*. Unpublished PhD Thesis. The University of Bournemouth.

Bains, P. R. και Egan. J. (2001) Marketing and Political Campaigning: Mutually Exclusive or Exclusively Mutual, *Qualitative Market Research: An International Journal*, 4(1), 25-33

Bardhan, P. (2006) The Economist's Approach to the Problem of Corruption, *World Development*, 34(2), 341-348

Barros, C. P., Passos, J. και Gil-Alana, L.A (2006) The Timing of ETA Terrorist Attacks, *Journal of Policy Modeling*, 28, 335-346

Battram, A. (1999) *Χάος, Πολυπλοκότητα και Μάνατζμεντ*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Blake, A. και Sinclair, M.T. (2003) Tourism Crisis Management: US Response to September 11, *Annals of Tourism Research*, 30, 813-832

Briggs, J. και Peat, D., (2000) *Ο Ταραγμένος Καθρέπτης*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάτοπτρο

Brown, S. (1994) Marketing as Multiplex: Screening Postmodern, *European Journal of Marketing*, 28(8/9), 27-51

Brown, S. (1997) Six sixty-six and all that (or, what the Hell is Marketing Eschatology), *European Journal of Marketing*, 31(9/10), 639-653

Brown, S (1997) Marketing Science in a Postmodern World: Introduction to the Special Issue, *European Journal of Marketing*, 31(3/4), 167-182

Brownlie, D., Saren, M., Wensley, R., και Whittington, R. (1999) *Rethinking Marketing: Towards Critical Marketing Accountings*. Λονδίνο: Sage Publications Ltd

- Bryman, A. και Cramer, D. (1997) *Quantitative Data Analysis with SPSS for Windows. A Guide for Social Sciences*. London: Routledge
- Butler, R. (1993) Pre- and Post Impact Assessment of Tourism Development. In: D. G. Pearce and R. W. Butler (eds) *Tourism Research: Critiques and Challenges*. 135-155, London: Routledge.
- Buurma, H. (2001) Public Policy Marketing: Marketing Exchange in the Public Sector, *European Journal of Marketing*, 35(11/12), 1287-1300
- Castenfors, K. και Svedin, L. (2001) Crisis Communication: Learning from the 1998 LPG Near Miss in Stockholm. *Journal of Hazardous Materials*, 88, 235-254.
- Cavlek, N. (2002) Tour Operators and Destination Safety, *Annals of Tourism Research*, 29(2), 478-796
- Cazurra, A., C. (2008) Better the Devil you don't Know: Types of Corruption and FDI in Transition Economies, *Journal of International Management*, Article in Press.
- Chien, G.C.L, και Law, R. (2003) The Impact of the Severe Acute Respiratory Syndrome on Hotels: a Case Study of Hong- Kong, *Hospitality Management*, 22, 327- 332
- Cioccio, L. και Michael, E. J. (2007) Hazard or Disaster: Tourism Management for the Inevitable in Northeast Victoria, *Tourism Management*, 28, 1-11
- Clark, E. και Marois, B. (1996) *Managing Risk in International Business*. Boston: International Thomson Cornelius
- Cohen, E., Hughes, P. και P. B. White, P.B. (2007) Media and Bushfires: A Community Perspective of the Media During the Grampians Fires 2006, *Environmental Hazards*, 7, 88-96
- Cothran, D. A. και Cothran, C.C. (1998) Promise or Political Risk For Mexico Tourism, *Annals of Tourism Research*, 25(2), 477-497
- Cramer, D. (1997) *Basic Statistics for Social Research: Steep by Steep Calculations and Computer Techniques Using Minitab*. London : Routledge
- Curnan, S., LaCava, L., Langenberg, D., Lelle, M. και Reece, M. (1998) *W.K. Kellogg Foundation Evaluation Handbook*. Battle Creek, Michigan: W.K. Kellogg Foundation.

- Czinkota, M. R., Knight, G.A., Liesch, P.W και Steen, J. (2005) Positioning Terrorism in Management and Marketing: Research Propositions, *Journal of International Management*, 11, 581-604
- Day, B., McKay, R. B., Ishman, M., και Chung, E. (2004) It Will Happen Again”, *Management Decision*, 42(7), 822- 836
- Dean, D. και Croft. R. (2001) Friends and Relations: Long-Term Approaches to Political Campaigning, *European Journal of Marketing*, 35(11/12), 1197-1216
- Denzin, K. και Lincoln, S. (1998) *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*. London : SAGE Publications.
- Elliot, D., Harris, K. και Barron, S. (2005) Crisis Management and Services Marketing, *Journal of Services Marketing*, 19(5), 336-345
- Emerson, P. M. (2002) Corruption, Competition and Democracy, *Journal of Development Economics*, 81, 193-212
- Faulkner, B. (2001) Towards a Framework for a Tourism Disaster Management, *Tourism Management*. 22, 135-147
- Fontana, A. και Frey, H. (1994) Interviewing the Art of Science. In: Danzin, K. & Lincoln, S. (eds) *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage Publications, 361- 376.
- Gdtraunthaler, T. και Day, R. (2008) Avian Influenza in the UK: Knowledge, Risk Perception and Risk Reduction Strategies, *British Food Journal*, 110(3), 260-270
- Goohra, P.(2000) Corruption: Theory and Evidence Through Economies in Transition, *International Journal of Social Economics*, 27(12), 1180- 1204
- Henderson, J.C. (2003) Communicating in a Crisis: flight SQ006, *Tourism Management*, 24, 279-287
- Hooker, N. H., Terantanavat, R.P και Salin, V. (2005) Crisis Management Effectiveness Indicators for US Meat and Poultry Recalls, *Food Policy*, 30, 63-80
- Howes, D. D. και D. M. Minopoulos, D. M. (2004) Perceptions of Hazard and Risk on Santorini, *Journal of Volcano logy and Geothermal Research*, 137, 285-310
- Huan, T.C., Beaman, J. και Shelby, L. (2004) No – Escape Natural Disaster Mitigating Impacts on Tourism, *Annals of Tourism Research*, 31(2), 255-273
- Hunt, J. (2007) How Corruption Hits People when they are Down, *Journal of Development Economics*, 84, 574-589

- Hystad, P. W. και Keller, P. C. (2007) Towards a Destination Tourism Disaster Management Framework: Long – Term Lessons From a Forest Fire Disaster, *Tourism Management*, pp.1-12
- Israeli, A. A. (2007) Crisis Management Practices in the Restaurant Industry, *Hospitality Management*, 26, 807-823
- Jackson, A. και Lyon, A. (2001) Policing After Ethnic Conflict: Culture, Democratic Policing, Politics and the Public Policing, *International Journal of Police Strategies and Management*, 24(4), 563-584
- Kash, T. J. και Darling, J. R. (1998) Crisis Management: Prevention, Diagnosis and Intervention, *Leadership and Organization Development Journal*, 19(4), 179-186
- Kieran, E. και Hay, D. P. (2006) Sexually Transmitted Infections, *Current Obstetrics and Gynaecology*, 16, 218-225
- Kotler, P. και Andeasen, A. (1991) Strategic Marketing for non Profit Organizations, 4^η Έκδοση. Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall
- Leep, A. και Gibson, H. (2007) Sensation Seeking and Tourism: Tourist Role, Perception of Risk and Destination Choice, Article in Press
- Leiss, W., Kleine, St., Jully, S. και Botterill, J. (2008) *Διαφήμιση και Επικοινωνία. Η Κατανάλωση στην Εποχή των Μέσων Επικοινωνίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη
- Levin, J. (1977) *Elementary Statistics in Social Research*. New York : Harper and Row.
- Liaropoulos, L., Siskou, O., Kaitelidou, D., Theodorou, M. και Katostaras, T. (2008) Informal Payments in Public Hospitals in Greece. Health Policy, Article in Press.
- Lock, A. και Harris, P. (1996) Political Marketing- Viva la Difference, *European Journal of Marketing*, 30(10/11), 14-24
- Malhorta, K. (1996) *Marketing Research: An Applied Analysis*. 2nd Edition. London: Prentice Hall.
- Marshall, C. και Rossman, B. (1989) *Designing Qualitative Research*. California: Sage Publications.
- Martinelli K. A. και Briggs, W. (1998) Integrating Relations and Legal Responses During a Crisis:The Case of Odwalla, Inc, *Public Relation Review*, 24(4), 443-460

- McCann, J. και Dominguez, J. I. (1998) Mexican React to Electoral Fraud and Political Corruption: An Assessment of Public Opinion and Voting Behaviour, *Electoral Studies*, 17(4), 483-503
- Mokhtari, M. και Gratova, I. (2007) Corruption: Theory and Evidence from the Russian Federation, *Economic Systems*, 31, 412-42
- O' Cass, A. (1996) "Political Marketing and the Marketing Concept", *European Journal of Marketing*, vol.30, no.10/11, pp.37-53
- O' Cass, A. (2000) Political Marketing- An Investigation of the Political Marketing Concept and Political Market Orientation in Australian Politics, *European Journal of Marketing*, 35(9.10), 1003-1025
- Pappas, N. (2008) City of Rhodes: Residents Attitudes toward Tourism Impact and Devlopment. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 19 (1)
- Pillay, S. (2004) Corruption- the challenge to good governance: a South African perspective, *The international journal of Public Sector Management*, 17(7), 586-605
- Proirier, R. A. (1997) Political Risk Analysis and Tourism, *Annals of Tourism Research*, 24(3), 675-686
- Reid, L. W., Weiss, H. E., Adelman, R. M. και Jaret, C. (2005) The Immigration – Crime Relationship: Evidence Across US Metropolitan Areas, *Social Science Research*, 34, 758-780
- Ritchie, B. W. (2004) Chaos, Crisis and Disaster: A Strategic Approach to Crisis Management in the Tourism Industry, *Tourism Management*, 25, 669-683
- Rock, M. T. και Bonnett, B. (2004) The Comparative Politics of Corruption: Accounting for the East Asia Paradox in Empirical studies of Corruption, Growth and Investment, *World Development*, 32(6), 999-1017.
- Samoff, J. (1996) Chaos and Certainty in Development, *World Development* 24(4), 611-633
- Schwand, T. (1997) *Qualitative inquiry: A Dictionary of Terms*. London: Sage Publications.
- Sekaran, U. (2000) *Research Methods for Business: A Skill – Building Approach*. 3rd Edition, New York: Oxford University Press.
- Sonmez, S. F. και Graefe, A. R. (1998) Influence of Terrorism Risk on Foreign Tourism Decisions, *Annals of Tourism Research*, 25(1), 112-144

Stake, E. (1994) *Case Studies. In: Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (eds). Handbook of Qualitative Research.* California: Sage Publications, 236- 247.

Tagliani, P. R. A., Landazuri, H., Reis, E. G., Tayliani, C.R., Asmus, M .L. και Arcilla, A. S. (2003) Integrated Coastal Zones Management in the Patos Lagoon Estuary: Perspectives in Context of Developing Country, *Ocean and Coastal Management*, 46, 807-822

Tavares, S. C. (2007) Do Rapid Political and Trade Liberalizations Increase Corruption, *European Journal of Political Economy*, 23, 1053-1076

Uriely, N. και Belhassen, Y. (2006) Drugs and Risk – Taking in Tourism, *Annals of Tourism Research*, 33(2), 339-359

Wollin, D. και Perry, C. (2004) Marketing Management in a Complex Adaptive System: An Initial Framework, *European Journal of Marketing*, 38(5), 556-572

Wyk, J., Dahmer, V. W. και Casty, M. C. (2004) Risk Management and the Business Environment in South Africa, *Long Range Planning*, 37, 259-276

Young, T. R. (1991) Chaos and Social Change: Metaphysics of the Post Modern, *The Social Science Journal*, 28(3), 289-305

Zimmer, R. (2006) *Η Πύλη των Φιλοσόφων*. Αθήνα: Εκδόσεις Κονιδάρη

2. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Κομίνης, Λ. (2005) *Η Τελευταία Παρτίδα*. Β' Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Πετράκη- Κώττη, Α. και Κώττης, Γ. Χ. (2000) *Σύγχρονη Μακροοικονομική*. Αθήνα: Εκδόσεις Ευγ. Μπένου

Σιώμοκος, Γ. Ι. (1994) *Συμπεριφορά Καταναλωτή και Στρατηγική Μάρκετινγκ*. Αθήνα: Εκδόσεις Α. Σταμούλης

3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Αθήνα, 9.84. (2008α) Άρχισε η Έρευνα για το Βατοπέδι. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.athina984.gr/node/19301>

Αθήνα, 9.84 (2008β) Τελεσίγραφο Μπέζα προς τις Εφορίες. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.athina984.gr/taxonomy/term/904>

Αϊνστάιν, Α. (χ.χ) Άλπερτ Αϊνστάιν. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://el.wikiquote.org/wiki/%CE%86%CE%BB%CE%BC%CF%80%CE%B5%CF%81%CF%84_%CE%91%CF%8A%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%AC%CE%B9%CE%BD

Αλογοσκούφης, Γ. (2004) Ομιλία του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών Γ. Αλογοσκούφη. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www3.mnec.gr/PressReleasesDetails.aspx?i=203>

Αλογοσκούφης, Γ. (2007) Τώρα Θυμήθηκαν τους Μπαταχτσίδες. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.alpha1.gr/older_versions_A1/A1-2007/January/27-01-07/economics.html

Αναστασιάδης, Θ. (2004) Οι Σινεφίλ της Ρηγίλλης και η Ματσούκα. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=159210&ct=6>

Αντωνάκος, Κ., Νάνος, Κ. και Χριστούλιας, Δ. (χ.χ) Κερδοσκοπικά παιχνίδια με τρόφιμα και καύσιμα. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11379&subid=2&pubid=69523&word=%E1%E3%F1%EF%F4>

Βαγενά, Ντ. (2008) Αδιάφθοροι Όλου του Κόσμου στην Αθήνα. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.enet.gr/online/online_text/c=112,dt=30.10.2008,id=32724656

Βαμβακάρης, Θ. και Γιαννούτσος, Τ. (χ.χ) Όταν οι Εξουσίες (δεν) Κάνουν Παρέα. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=12128&subid=2&tag=8784&pubid=932582>

Γιακουμάτος, Γ. (2008) Ο Γιακουμάτος για τον νεκρό 15χρονο Αλέξη Γρηγορόπουλο. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.youtube.com/watch?v=uxVaRNdtoEU&feature=Playlist&p=A8CE9B3766EA900A&index=18>

Γιάνναρου, Λ. (2007) Υγεία: Ζητείται Ελπίς με «Φακελάκι». Πηγή από το διαδίκτυο:
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_ell_2_13/01/2007_212023

Γελανταλί, Μ. (2008) Όλα Πέφτουν Εκτός από τις Τιμές. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://archive.enet.gr/online/online_text/c=114,dt=21.09.2008,id=29257560

Γράβας, Μ. (2001) Άνθρωποι Είμαστε.... Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.enet.gr/online/online_text/c=112,dt=30.06.2001,id=66943380

Δεληθανάση, Μ. (2003) Έτσι Κατασπαταλούν τα Κονδύλια της Ε.Ε . Πηγή από το διαδίκτυο:

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_ell_1_15/06/2003_66771

Δήμας, Χ. και Κοσμίδης, Μ. (2008) Τα Προβλήματα του Προϋπολογισμού. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.bbc.co.uk/greek/specials/1018_ukeu/page2.shtml

Δημολαΐδου, Φ. (2008) Αναλφαβητισμός: Στην 35η θέση παγκοσμίως η Ελλάδα. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www.makthes.gr/index.php?name=News&file=article&sid=24019>

Διαμαντούρος, Ν. (2007) Δε Νοείται Δημοκρατία όπου η Πλειοψηφία Πράττει ό,τι Θέλει. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www.tanea.gr/default.asp?pid=31&ct=20&artid=20847&enthDate=07052007>

Δούκας, Π. (2008) Σκέψεις για τη Διεθνή Οικονομική Κρίση. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.petrosdoukas.gr/default.aspx?id=2&aid=130>

Δραγώνα –Μοναχού, Μ. (2001) Ο Φιλόσοφος που Ανακάλυψε τη Πολιτική. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=130219&ct=114>

Δρεττάκης, Μ. (2005) Η Ελλάδα Πρωταθλήτρια στη Διαφθορά. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_1_11/12/2005_166584

Ελευθεροτυπία (2009) Πери Δικαιοσύνης και Διαφθοράς. Πηγή από το διαδίκτυο: http://archive.enet.gr/online/online_text/c=110,dt=20.02.2005,id=46862760

Ζαγγανάς, Γ. (2007) Για ποιόν το Σχέδιο Μάρσαλ. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www2.rizospastis.gr/story.do?id=4082846&textCriteriaClause=>

Ζέρβας, Χ. (2007) Φόρο Διαφθοράς Πλήρωσαν 440.000 Ελληνικές Οικογένειες. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://www.enet.gr/online/online_text/c=112,dt=15.01.2008

Ζέρβας, Χ. (2008) Πώς Έδωσαν Γην και Ύδωρ στη Μονή Βατοπεδίου. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.enet.gr/online/online_text/c=112,id=84348344

Ζούλας, Κ. (2005) Η Διαφθορά στη Καθημερινότητα μας. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathextra_100098_12/12/2005_140388

Θέος, Κ. (2006) Από το «Ανύπαρκτο» Δ΄ ΚΠΣ τα 4 δις. ευρώ της Παιδείας. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www.diamet.gr/el/readRelated.asp?intThemeID=29&textID=2530>

Καθημερινή (2005) Ανοίγει Διάπλατα η Οδός των Απευθείας Αναθέσεων για τους Εξοπλισμούς. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_1_11/12/2005_166585

Καθημερινή (2005) Διεθνές Φαινόμενο η Δωροδοκία. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathextra_100100_12/12/2005_140389

Καθημερινή (2005) Το Ντόμινο των Αποκαλύψεων για το Παραδικαστικό Κύκλωμα. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathextra_100653_02/11/2005_137677

Καθημερινή (2007) Καρτέλ στα Καύσιμα Διαπίστωνε το Αρχικό Πόρισμα της Επιτροπής. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_2_04/01/2007_210912

Καθημερινή. (2008α) Κρυφές Διαδρομές του Μαύρου Χρήματος. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_1_03/02/2008_258022

Καθημερινή (2008β) Σκάνδαλο Siemens. Εκατομμύρια Ευρώ Γύρω από το κ.Μαυρίδη για τις Μίζες. Δονήσεις στο Πολιτικό Σύστημα. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_1_03/02/2008_258035

Καθημερινή (2008γ) Από την Αρχαία Σπάρτη μέχρι και Σήμερα. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_09/02/2008_258678

Καθημερινή (2009) Ύφεση και το 2010 για τα 27 Κράτη Μέλη Προβλέπει Εγγραφο της Ε.Ε. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economyagor_2_11/03/2009_306987

Καμπύλης, Τ. (2009) Το Μωσαϊκό των Δημοσίων Υπαλλήλων. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://www.ekathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/_w_articles_civ_12_21/03/2009_308480

Καραμανλής, Κ. (2008) Ανδρέας Παπανδρέου στη Βουλή. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.youtube.com/watch?v=fHpLUeS_Jrs

- Καρατζαφέρης, Γ. (2006) Δελτίο Τύπου-Αθήνα. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://clubs.pathfinder.gr/NEOS/436048?start=42>
- Καστοριάδης, Κ. (χ.χ) Αρχαίο Ελληνικό και Πολιτικό φαντασιακό. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.hellenicpantheon.gr/Kastoriadis.htm>
- Κατανάτση, Ε. (2008) Ακατάλυτοι οι «Δεσμοί» της Διαφθοράς στην Ελλάδα. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_15/01/2008_255417
- Κόκκαλη, Β. (2008) Σκάνδαλο Siemens: Αιφνιδιαστικοί Έλεγχοι σε Ιδιωτικές Επιχειρήσεις για Ύποπτα Τιμολόγια. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.protothema.gr/content.php?id=14562>
- Κόκκαλη, Β. (2008α) Παραδικαστικό Κύκλωμα: Εδώλιο Δείχνει ο Άρειος Πάγος για 21 Κατηγορούμενους. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.protothema.gr/content.php?id=9750>
- Κόκκαλη, Β. (2008β) Στη Φυλακή και Πάλι Μπούρμπουλα και Καλούσες. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.protothema.gr/content.php?id=11315>
- Κολώνας, Χρ. (χ.χ) Πρόστιμο 50 εκ. Ευρώ σε Bp και Shell. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=12336&subid=2&pubid=4067215>
- Κοτζαμάνης, Στ. (2009) Αφιέρωμα στην Αγορά Πετρελαιοειδών. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.hrima.gr/article.asp?view=580&ref=564>
- Κοντογιώργης, Γ. (2008) Διαφθορά και Πολιτικό Σύστημα. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.myriobiblos.gr/texts/greek/kontogiorgis_diaphthora.html
- Κοραή, Χρ. (2006) Ψάχνουν να τους Δέσουν. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.enet.gr/online/online_text/c=110,dt=19.09.2006,id=45583924
- Κράλογλου, Στ. (2008) Ο Τιμοκατάλογος της Διαφθοράς. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.capital.gr/news.asp?Details=444813>
- Κρουσταλλάκης (2003) Κρουσταλλάκης Ενάντιων Διεφθαρμένων Δικαστών. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.skai.gr/master_story.php?id=4358
- Κυψελιώτης, Δ. (2006) Η Τέλεια Δημοκρατία. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=14682&m=A59&aa=1
- Λακόπουλος, Γ. (2002) Η Κοινωνία της Μίζας. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=140714&ct=75>

Λαμπρόπουλος, Β., Γ. (2009) Αστυνομικός Έκλεβε Πορτοφόλια από Νεκρούς. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://tovima.dolnet.gr/default.asp?pid=46&ct=1&artId=252656>

Λασκαρέλιας, Κ. (2008) Το Περιβόλι της Ιδιοκτησίας. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.enet.gr/online/online_text/c=112,dt=03.07.2007,id=6888484

Μανδραβέλης, Π. (2008) Το Χωράφι της Διαφθοράς. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_columns_1_14/09/2008_284709

Μάνδρου, Ι. (1999) Εξόρμηση για «Λαδώματα» και «Μίζες» στις Εφορίες και στα Υποθηκοφυλακεία. Η Έφοδος των Εισαγγελέων. Στο Στόχαστρο οι Φοροφυγάδες και τα Αυθείρετα. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=110262&ct=75>

Μαρκόπουλος, Δ. (2008) Επ. Ανταγωνισμού: Ρεκόρ Προστίμων σε BP και Shell-Οι Αντιδράσεις. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.protothema.gr/content.php?id=18692>

Μάτση, Α. (2008) Μύδροι για στη Βουλή για Βατοπέδι- Σανιδά. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.enet.gr/online/online_text/c=112,id=4888120

Μητσοτάκης, Κ. (2007) Η Σημασία του Σχεδίου Μάρσαλ για την Ελλάδα. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.ikm.gr/currentDocuments/9556.pdf>

Μπαλαούρας, Μ. (2008) Συνέντευξη με τον Καθηγητή Πολιτικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, Γιώργο Σταθάκη. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.epohi.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1018&Itemid=30

Μπέζας, Α. (2006) Διώκονται 49 Τελωνειακοί,14 Εφοριακοί. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=176074&ct=75>

Μπουγατσού, Α. (2008) Με Μπλε και Πράσινους Κόκκους. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.enet.gr/online/online_text/c=110,id=91926056,98383784

Μπούκα, Ν. (2008) Νοσοκομειακοί Γιατροί: 8800 Ζωές Χάθηκαν Άδικα σε 4 Χρόνια. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.makthes.gr/index.php?name=News&file=article&sid=23687>

Μπουλουτζα, Π. (2008) Γκρεμίζουν το ΕΣΥ Χρόνο με το Χρόνο. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_1_25/05/2008_271344

Νέδος, Β. (2008) Σκάνδαλο με Δικομματική Συναίνεση. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_1_14/09/2008_284753

- Νέτος, Β. (2007) Ποιός Πήρε τα 193δισ. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.enet.gr/online/online_text/c=112,dt=11.05.2007,id=52982252,58771308,80982636,75181292
- Παπαδημητρίου, Κ. (2008) Υπάρχει Όπλο κατά της Διαφθοράς. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economyagor_1_13/01/2008_255280
- Παπαδής, Κ. (2007) Γνώριζαν για τα «Κρυφά» Ομόλογα. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=15028&m=A20&aa=1
- Παπαδοκωστόπουλος, Δ., Γ. (2003) Άμεσος Κίνδυνος να Χαθούν 250 δις από το Β' ΚΠΣ. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_12/01/2003_50023
- Παπαδόπουλος, Π. (2007) Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ Μεταβάλλουν το Δεδομένα του Εμφυλίου Πολέμου. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://laosver.gr/news/articles/10723.html>
- Παπαληγούρας, Α. (2005) Τιμολόγια Υπηρεσιών Διαφθοράς. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathextra_100093_12/12/2005_140386
- Παπανικολάου, Λ. (1995) Το Ανατολικό Ζήτημα και ο Τσαρισμός στην Ελλάδα. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.oakke.gr/1821/papan3.htm>
- Παππάς, Τ. (2007) Ομόλογα- ΔΕΚΑ, δε Συμψηφίζονται. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.enet.gr/online/online_text/c=110,dt=17.06.2007,id=80765764
- Πετράκος, Θ. (2006) Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση- Συντηρητικές Ρυθμίσεις και Αριστερές Απαντήσεις, του Θανάση Πετράκου . Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.syn.gr/gr/keimeno.php?id=5421>
- Πολύδωρας, Β. (2007) Β.Πολύδωρας. Ο Στρατηγός Άνεμος έχει το Πρώτο Ρόλο. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.naftemporiki.gr/news/story.asp?id=1403606>
- Προβόπουλος, Γ, (2009) Σφίξτε τα Ζωνάρια. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.makthes.gr/index.php?name=News&file=article&sid=34106>
- Ριζοσπάστης (1998α) Ιδρύει Αστυνομία για την...Αστυνομία. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www2.rizospastis.gr/story.do?id=3733913&publDate=1998-07-17%2000:00:00.0>

Ριζοσπάστης (1998β) Διώξεις για τα Κυκλώματα της Αστυνομίας. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www2.rizospastis.gr/story.do?id=3746363&publDate=4/11/1998>

Ριζοσπάστης (1999) Κακοδιοίκηση και Κακοδιαχείριση στα «Κοινωνικά» πακέτα. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=32011&publDate=14/12/1999>

Ριζοσπάστης (2000) Δικομματικό Παιχνίδι στα ΜΜΕ. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www1.rizospastis.gr/story.do?id=97199&textCriteriaClause=>

Ριζοσπάστης (2002) Οι Μεγάλοι Ένοχοι της Ακρίβειας. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www2.rizospastis.gr/storyPlain.do?id=1455540&action=print>

Ριζοσπάστης (2002α) Και Ξαφνικά Θύελλα. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www1.rizospastis.gr/story.do?id=1279959&publDate=2002-05-28%2000:00:00.0>

Ριζοσπάστης (2002β) Οι Κοινοτικοί απειλούν με Περικοπές Κονδυλίων. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www1.rizospastis.gr/page.do?publDate=23/7/2002&pageNo=23&direction1>

Ριζοσπάστης (2004) Λεφτά με τη Σέσουλα στις Μεγάλες Επιχειρήσεις. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www2.rizospastis.gr/page.do?publDate=28/11/2004&pageNo=15&direction=1>

Ριζοσπάστης (2005α) Δικομματικό Μπλόκο στην Ενημέρωση. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www1.rizospastis.gr/story.do?id=2690351&publDate=>

Ριζοσπάστης (2005β) Λειψή Διαφάνεια και Ενημέρωση. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=2694747&publDate=>

Ριζοσπάστης (2007) Ο Λαός πρέπει να Αποδυναμώσει το Δικομματισμό:

<http://www2.rizospastis.gr/page.do?publDate=3/4/2007&id=8577&pageNo=11&direction=1>

Ριζοσπάστης (2007) Απόλυτη Ταύτιση με τα Συμφέροντα του Κεφαλαίου. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www1.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=4004190>

Ριζοσπάστης (2007) Ξεπουλάνε Επιχειρήσεις και Εργαζομένους. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www2.rizospastis.gr/page.do?publDate=10/7/2007&id=8791&pageNo=12&direction=1>

Ριτσαρντς, Μ. (1978) Αρχείο Φόρεϊν Όφισ. Ο Ανδρέας Παπανδρέου στο μικροσκόπιο των Βρετανών. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=32&artId=248621>

Σαμαράς, Θ. (2000) Σοφιστές, Σωκράτης, Πλάτων : το Παράδοξο του Αμοραλισμού. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=34&artid=128080>

Σαπουνάς, Τ. (1999) Το Ξένο Κεφάλαιο στην Ελλάδα” του Νίκου Μπελογιάννη. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.kkempl.gr/superstructure/bibliop/bib2_11.htm

Σιωμόπουλος, Κ. (2007) Οι Εφορίες «τρέφουν» τη διαφθορά στο Δημόσιο. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=180386&ct=3>

Σκάϊ (2006) Εστίες Διαφθοράς. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.skai.gr/master_story.php?id=10012

Σκάϊ (2007) Πολιτικά...Ομόλογα. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.skai.gr/master_dialogos.php?offset=60&numrows=10&id=44841&srt=DESC

Σκάϊ. (2008α) Επίκαιρη Ερώτηση Siemens. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.skai.gr/master_story.php?id=72408

Σκάϊ. (2008β) Νέα Έρευνα στη Μονή Βατοπεδίου. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.skai.gr/master_story.php?id=93128

Σκάϊ. (2008γ) Νέα Στοιχεία. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.skai.gr/master_story.php?id=72403

Σκάϊ (2008) Ένοχοι Καλούσες και Μπούρμπουλα. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.skai.gr/master_story.php?id=82803

Σκάϊ (2008) Τσουχτερό Πρόστιμο σε BP και Shell. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.skai.gr/master_story.php?id=101767

Σκανδαλίδης, Κ. (2002) Στον Κλοιό των «Ράμπο» Πολεοδομίες και Εφορίες. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.enet.gr/online/online_text/c=112,dt=24.11.2002,id=3816424

Σόρος, Τζ. (2008) Σόρος: Η τραπεζική κρίση απέχει πολύ από τον τερματισμό της. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.express.gr/news/agores2/76278oz_2008091776278.php3

Σπινθουράκης, Μ. (2002) Στον Αέρα Βρίσκεται το «Τρίτο Πακέτο». Ογκωδέστατος ο Φάκελος της Αλληλογραφίας Μεταξύ της ΕΕ και Κυβέρνησης. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=46&ct=3&artId=125811>

Σπύρου, Θ. και Αρνέλλος, Α. (2002) Εισαγωγή στη Συστημική Θεωρία. Πηγή από το διαδίκτυο.

<http://edu.syros.aegean.gr/eclass/DPSDH100/document/%D3%E7%EC%E5%E9%FE%F3%E5%E9%F2%20%CC%E1%E8%DE%EC%E1%F4%EF%F2/Introduction%20in%20Systems%20Theory.pdf>

Σταμπογλής, Δ. (2006) Από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα στο Τέταρτο Πακέτο. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://tovima.dolnet.gr/default.asp?pid=2&artid=178063&ct=3>

Στεργίου, Λ. (2008) Διαφθορά και Δημόσια Διοίκηση Πάνε Μαζί από την Αρχαιότητα. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathfiles_100304_19/04/2006_151179

Συγγρος, Α. (2008) Α. Συγγρός: Ζήτημα Νοοτροπίας η Διαφθορά στην Ελλάδα. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_mc7_1_14/09/2008_241362

Σώκος, Π. (2008) Παπούλιας για Σκάνδαλα, Διαφθορά: Συμμερίζομαι την Οργή των Πολιτών. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://www.enet.gr/online/online_text/c=110,id=86812336

Σωτηρέλης, Γ. (2009) Η Δικαιοσύνη Θεραπεινίδα ή Αντίβαρο. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=253324&ct=6>

Τα Νέα (2008) Εισαγγελική Έρευνα για τη μονή Βατοπεδίου. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=1&artid=85799>

Τέλλογλου, Τ. (2008) Διαδρομές για Μίζες και Εμβάσματα. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_1_03/02/2008_258021

Τομαή, Φ. (2006) Το Δόγμα Τρούμαν, η Ελλάδα και η Ευρώπη. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=78&artid=171860>

Τομαή, Φ. (2007) Καλώς (ή κακώς) Ήλθε το Δολλάριο στην Αθήνα. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://tovima.dolnet.gr/default.asp?pid=2&artid=178259&ct=78>

- Τσιορδάς, Δ. (2005) Γαλάζιο Χαβιάρι σε Δείπνους Μυστικούς. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://archive.enet.gr/online/online_text/c=110,dt=10.04.2005,id=16889552,33037392,39019984
- Τσουκαλάς, Κ. (2008) Διαπλοκή, Διαφθορά και Πολιτικό Χρήμα. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://antifono.com/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=447&Itemid=219
- Φιλήρης, Γ. (2007) Σχέδιο Μάρσαλ. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.news247.gr/a/38!7813>
- Φυντανίδου, Ε. (2008) Τα Κυκλώματα των «Ράμπο» στην Υγεία. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=188453&ct=75>
- Φυντανίδου, Ε. και Τράτσα, Μ. (2008) Παίρνουν Φακελάκι και οι «Γραμματείς». Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=186808&ct=75>
- Φώσκολος, Γ. (2008) Η Διαφθορά έχει Παίξει Σημαντικό Ρόλο στην Οικονομική Κρίση. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&tag=8334&pubid=1796626>
- Χατζηδάκης, Κ. (2006) Η Οικονομία Βρίσκει Καλύτερο Βηματισμό. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.khatzidakis.gr/default.asp?V_DOC_ID=1937
- Χατζηκόστας, Α. (2007) Δόγμα Τρούμαν-Σχέδιο Μάρσαλ. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://www.xatzikostas.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=179&Itemid=50
- Χατζηνικολάου, Π. (2007) Για τις Εφορίες οι Περισσορες Καταγγελίες των Πολιτών. Πηγή από το διαδίκτυο:
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_2_04/03/2007_218110
- Χριστίδης, Γ. (2008) Μόνο το 2007 ζητήθηκε από 800.000 Έλληνες να δώσουν λεφτά κάτω από το τραπέζι. Πρωτίες στο Φακελάκι για Νοσοκομεία, Πολεοδομίες και Εφορίες. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.makthes.gr/index.php?name=News&file=article&sid=11625>
- Χρυσοχοϊδης, Μ. (2006) Η Διαφθορά της Πολιτικής και η Πολιτική Κατά της Διαφθοράς. Πηγή από το διαδίκτυο:
<http://www.chrisochoidis.gr/2006/09/17/i-diafthora-tis-politikis-kai-i-politiki-kata-tis-diafthoras>

BBC (2003α) Ο Τύπος για τις Έρευνες. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.bbc.co.uk/greek/press/030121_greekpress.shtml

BBC (2003β) Συμβιβασμένοι με τη Διαφθορά οι Έλληνες. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.bbc.co.uk/greek/local/031123_corruption.shtml

Capital (2007) Stat Bank: Κατά 22% Πέφτει η Αγορά του Πετρελαίου Θέρμανσης. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.capital.gr/news.asp?Details=404475>

Chomsky, N. (2007) Τα ΜΜΕ δε Χειραγωγούν πιο. Τώρα Δημιουργούν Συναίνεση. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.monde-diplomatique.gr/spip.php?article3>

Greekinsight (2008) Στο Ευρωδικαστήριο η Ελλάδα για Καρτέλ στα Καύσιμα. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.greekinsight.com/?conID=16250>

GSN (2007) Κ. Καραμανλής: Πρόσκληση προς Εφοπλιστές. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.mediashipping.gr/?q=node/123>

E-Liberta (2008) Τα Αγαπημένα Κόμματα των Τηλεοπτικών Σταθμών. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.e-liberta.gr/v2/site/content.php?artid=18896>

IACC (2008) Global Transparency: Fighting Corruption for a Sustainable Future. 30-October-2 November, Athens, Greece. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.13iacc.org/en/IACC/Conference_Agenda

Koha, J. (2007) Έκθεση της ΔΔ Ταξινομεί την Αλβανία ως τη Τρίτη πιο Διεφθαρμένη Χώρα του Κόσμου. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/el/features/setimes/newsbriefs/2007/12/07/nb-09>

Transparency International, TIGCB. (2005) Report on the Transparency International Global Corruption Barometer 2005. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/gcb/2005

Transparency International, TIGCB (2006) Report on the Transparency International Global Corruption Barometer 2006. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/gcb/2006

Transparency International, TIGCB (2007) Report on the Transparency International Global Corruption Barometer 2007. Πηγή από το διαδίκτυο: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/gcb/2007

Public Issue (2007) Εθνική Έρευνα για τη Διαφθορά στην Ελλάδα. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.publicissue.gr/category/pi/surveys/society/corruption/>

Wikipedia (2008α) Διαφθορά. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%B8%CE%BF%CF%81%CE%AC>

Wikipedia (2008β) Πολιτική. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE>

Wikipedia (2009) Διαδίκτυο. Πηγή από το διαδίκτυο:

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CF%84%CF%85%CE%BF>

Wikipedia (2009) Διεθνής Ημέρα για την Εξάλειψη του Αναλφαβητισμού. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AE%CF%82_%CE%97%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%B1_%CE%B3%CE%B9%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BE%CE%AC%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%88%CE%B7_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%91%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CF%86%CE%B1%CE%B2%CE%B7%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D

Wikipedia (2009) Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής. Πηγή από το διαδίκτυο:

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%82_%CE%93_%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B%CE%AE%CF%82

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο

A/A: _____

1. Πολιτική

A. Η διαφθορά επηρεάζει τη δημόσια εικόνα των πολιτικών

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

B. Η διαφθορά επηρεάζει αρνητικά την εικόνα της χώρας στο εξωτερικό.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Γ. Σε όλες τις πολιτικές παρατάξεις υπάρχουν έντιμοι πολιτικοί.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Δ. Σε όλες τις πολιτικές παρατάξεις υπάρχουν διεφθαρμένοι πολιτικοί

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Ε. Η πολιτική διαφθορά αναφέρεται σε μικρή ομάδα πολιτικών

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

ΣΤ. Τα εθνικά ζητήματα επηρεάζονται από τη πολιτική διαφθορά

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Z. Τα οικονομικά ζητήματα επηρεάζονται από την πολιτική διαφθορά

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

H. Τα κοινωνικά ζητήματα επηρεάζονται από την πολιτική διαφθορά

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

2. Οικονομία.

2.1 Επενδύσεις

A. Οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα είναι μικρές λόγω υψηλής φορολογίας

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

B. Οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα είναι μικρές λόγω της διαφθοράς που υπάρχει στο δημόσιο τομέα

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Γ. Οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα είναι μικρές λόγω του υψηλού κόστους παραγωγής

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Δ. Οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα είναι μικρές λόγω του πολύπλοκου νομικού συστήματος

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Ε. Οι εθνικές επενδύσεις στην Ελλάδα είναι μικρές λόγω υψηλής φορολογίας

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

ΣΤ. Οι εθνικές επενδύσεις στην Ελλάδα είναι μικρές λόγω της διαφθοράς που υπάρχει στο δημόσιο τομέα

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Ζ. Οι εθνικές επενδύσεις στην Ελλάδα είναι μικρές λόγω του υψηλού κόστους παραγωγής

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Η. Οι εθνικές επενδύσεις στην Ελλάδα είναι μικρές λόγω του πολύπλοκου νομικού συστήματος

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

2.2 Υψηλές Τιμές

Α. Οι υψηλές τιμές που παρατηρούνται σε αγαθά πρώτης ανάγκης οφείλονται κυρίως στην ελλιπή λειτουργία του ελέγχου της αγοράς από το κράτος.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Β. Οι υψηλές τιμές που παρατηρούνται σε αγαθά πρώτης ανάγκης οφείλονται κυρίως στο υψηλό κόστος παραγωγής.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Γ. Οι υψηλές τιμές που παρατηρούνται σε αγαθά πρώτης ανάγκης οφείλονται κυρίως στην υψηλή τιμή του πετρελαίου.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Δ. Οι υψηλές τιμές που παρατηρούνται σε αγαθά πρώτης ανάγκης οφείλονται κυρίως στην παραβατική συμπεριφορά αισχροκέρδειας των εμπόρων.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

3. Κοινωνία

3.1 Προβλήματα Κοινωνικής Παθογένειας

Α. Η διαφθορά συμβάλλει στην αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Β. Η διαφθορά στα σώματα ασφαλείας είναι υπεύθυνη για την αδυναμία πάταξης του εμπορίου των ναρκωτικών.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Γ. Η διαφθορά αυξάνει την εγκληματικότητα

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Δ. Οι προσλήψεις στο δημόσιο τομέα γίνονται αξιοκρατικά

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Ε. Οι προλήψεις στον ιδιωτικό τομέα γίνονται αξιοκρατικά

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

3.2 Κοινωνική Συμπεριφορά

Α. Η διαφθορά επηρεάζει τον τρόπο επαγγελματικής σκέψης των Ελλήνων

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Β. Η διαφθορά επηρεάζει τον τρόπο επιχειρηματικής σκέψης των Ελλήνων

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Γ. Η διαφθορά επηρεάζει τον τρόπο επαγγελματικής λειτουργίας των Ελλήνων

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Δ. Η διαφθορά επηρεάζει τον τρόπο επιχειρηματικής λειτουργίας των Ελλήνων

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Ε. Η διαφθορά επηρεάζει τη δομή της Ελληνικής κοινωνίας.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

4 Μ.Μ.Ε

Α. Τα ΜΜΕ συμβάλλουν προκειμένου η διαφθορά να γίνεται ολοένα και πιο αντιληπτή από την ελληνική κοινωνία.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Β. Τα ΜΜΕ δεν υποτάσσονται σε πολιτικές σκοπιμότητες.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Γ. Η πληροφόρηση του κοινού από τα έντυπα ΜΜΕ είναι αξιόπιστη.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Δ. Η πληροφόρηση του κοινού από τα τηλεοπτικά ΜΜΕ είναι αξιόπιστη.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Ε. Η πληροφόρηση του κοινού από τα ραδιοφωνικά ΜΜΕ είναι αξιόπιστη.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

ΣΤ. Η πληροφόρηση του κοινού μέσω διαδικτύου είναι αξιόπιστη.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

5. Κρίσεις & Διαφθορά

5.1 Πολιτική

A. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην πολιτική μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της αύξησης της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

B. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην πολιτική μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της δημιουργίας πιο ξεκάθਾਰου νομοθετικού συστήματος.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Γ. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην πολιτική μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω του ξεκάθਾਰου διαχωρισμού της πολιτικής από τη δικαστική εξουσία.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Δ. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην πολιτική μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης της ενημέρωσης των πολιτών.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

5.2 Οικονομία

A. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην οικονομία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης των μηχανισμών ελέγχου.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

B. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην οικονομία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης του νομικού πλαισίου λειτουργίας της οικονομίας.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Γ. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην οικονομία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης των πολιτικών διαφάνειας στις οικονομικές συναλλαγές.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Δ. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην οικονομία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της δημιουργίας ενός δικαιότερου φορολογικού συστήματος.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

5.3 Κοινωνία

A. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην κοινωνία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

B. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην κοινωνία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης του κοινωνικού κράτους πρόνοιας.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5 διαφωνώ απόλυτα

Γ. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην κοινωνία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενίσχυσης των πολιτικών μείωσης κοινωνικών ανισοτήτων.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	διαφωνώ απόλυτα

Δ. Η κρίση που έχει προκαλέσει η διαφθορά στην κοινωνία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της ενημέρωσης των πολιτών για τα προβλήματα που δημιουργούνται από τη διαφθορά και επηρεάζουν τη ζωή τους.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	διαφωνώ απόλυτα

6 Διαφήμιση, Διαφθορά και Κρίσεις

Α. Σε περίπτωση που διαφημιστούν τα οφέλη από τη μείωση της διαφθοράς, αυτό θα βοηθήσει στη μείωση του φαινομένου.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	διαφωνώ απόλυτα

Β. Η διαφήμιση των μέτρων μείωσης της διαφθοράς μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερη επιβολή τους.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	διαφωνώ απόλυτα

Γ. Η διαφήμιση της αναγκαιότητας μείωσης της διαφθοράς μπορεί να βοηθήσει στην αφύπνιση των πολιτών.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	διαφωνώ απόλυτα

Δ. Η διαφήμιση στην ανάγκη συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων για θέματα μείωσης της διαφθοράς μπορεί ν' αυξήσει τη συμμετοχή τους.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	διαφωνώ απόλυτα

Ε. Η διαφήμιση στην ανάγκη συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων για θέματα ενίσχυσης του κοινωνικού κράτους μπορεί ν' αυξήσει τη συμμετοχή τους.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	διαφωνώ απόλυτα

ΣΤ. Η διαφήμιση στην ανάγκη συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων για θέματα ενίσχυσης της οικονομικής διαφάνειας μπορεί ν' αυξήσει τη συμμετοχή τους.

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	διαφωνώ απόλυτα

Ζ. Η διαφήμιση στην αντιμετώπιση οικονομικών κρίσεων μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερη αντιμετώπισή τους (π.χ.: τιμές προϊόντων & υπηρεσιών, ανταγωνισμός)

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	διαφωνώ απόλυτα

Η. Η διαφήμιση στην αντιμετώπιση κοινωνικών κρίσεων μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερη αντιμετώπισή τους (π.χ.: εγκληματικότητα, κοινωνικές ανισότητες)

Συμφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	διαφωνώ απόλυτα

Κοινωνικό – Δημογραφικά Στοιχεία

Φύλο

Ανδρας Γυναίκα

Ηλικία

18 – 35 36 – 50 Άνω των 50

Επίπεδο Εκπαίδευσης

Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια Τριτοβάθμια